

Secol

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Secolul 20

Revistă de literatură universală

editată de Uniunea Scriitorilor din R.P.R.

Comitetul de redacție:

ACAD. AL. A. PHILIPPIDE, MARCEL BRESLAȘU REDACTOR-ŞEF, ION BRAD,
OV. S. CROHMĂLNICEANU, ZOE DUMITRESCU-BUŞULENGA,
MIHNEA GHEORGHIU, DAN HĂULICĂ, REDACTOR-ŞEF ADJUNCT,
GEORGETA HORODINCA REDACTOR-ŞEF ADJUNCT, TATIANA
NICOLESCU, FLORIAN POTRA SECRETAR GENERAL DE REDACȚIE

12
1964

SUMAR

G. CĂLINESCU: *Creangă, scriitor universal* • 4

75 DE ANI DE LA MOARTEA LUI ION CREANGĂ

*Traduceri peste hotare: în germană, franceză, engleză, slovacă,
în limbile iberice și italiană, note bibliografice de MARIANA
ȘORA, ELENA PIRU, SIMONA DRĂGHICI, JEAN GROSU,
ANDREI IONESCU și CORNEL MIHAI IONESCU* • 9

ANTOLOGIE LIRICĂ GERMANĂ

ȘTEFAN GEORGE
RICARDA HUCH
ELSE LASKER-SCHÜLER
ALFRED MOMBERT
WILHELM LEHMANN
PETER HUCHEL
GEORG VON DER VRING
KARL KROLOW
HEINZ KAHLAU

GEORG HEYM
BERTOLT BRECHT
ERNST STADLER
YVAN GOLL
ERNST TOLLER
JOACHIM RINGELNATZ
GÜNTER EICH
GEORG MAURER
HANS MAGNUS ENZENSBERGER

Tălmăciri de Maria Banuş, Nina Cassian, Veronica Porumbacu, Marcel Breslaşu, Miron Radu Paraschivescu, N. Argintescu-Amza, Ion Brad, Aurel Rău, Ştefan Aug. Doinaş, Petre Stoica, Ion Caraion, Ion Acsan • 20

PETRE STOICA: *Lirica modernă germană* • 56

V. DUDINŢEV: *Poveste de Anul Nou*, povestire, în româneşte de Igor Block • 69

SEAN O'CASEY

MIHNEA GHEORGHIU: *Trandafiri fără pîine* • 93

JOHN LEWIS: *Sean O'Casey nu mai este printre noi* • 104

SEAN O'CASEY: *Pulbere purpurie*, piesă în 3 acte, în româneşte de Margareta Andreescu şi Olga Masaci • 107

SEAN O'CASEY: *Istorie nocturnă*, piesă într-un act, în româneşte de Manuela Gheorghiu • 156

Cronica literară

ŞTEFAN AUG. DOINAŞ: *Vigorelli şi Teilhard de Chardin* • 170

Arte

ILEANA BERLOGEA: *Impresii de spectator din Moscova şi Leningrad* • 174

JOHN LEWIS: *Din viaţa unei capitale, corespondenţă specială din Londra* • 180

Cărţi, idei opinii • 187

Ecouri româneşti • 204

Cadran mondial • 207

PREZENTAREA ARTISTICĂ: GETA BRĂTESCU
PREZENTAREA TEHNICĂ: ANDRONICA POPESCU

Creangă, sculptură de ION VLAD

GEORGE CĂLINESCU

CREANGĂ

scriitor universal

Întrebarea pe care trebuie s-o punem și azi, pentru acei care stăruie în anume erori: scrierile lui Creangă, basmele cel puțin, sînt oare folclor și au valoare ca atare sau sînt scrieri literare? Putem răspunde dinainte: Ion Creangă e un mare prozator și numai cititorul de mare rafinament artistic îl gustă cum se cuvine. Un foarte merituos orientalist francez, Jean Boutière, s-a străduit să descopere tipurile tuturor basmelor luînd ca punct de plecare clasificarea pe cicluri propusă de L. Șăineanu. Soacra cu trei nurori ar intra în ciclul mașterii. Totdeauna în ce privește uciderea bătrînei găsește o variantă armeană foarte aproplată. Nu încapă înădială că, schematic, Creangă n-a inventat nimic și că povestea este curat folclorică. Cu toate astea mă-ndoiesc că place poporului. Întîi de toate, versiunea e fixată o dată pentru totdeauna, stînjînd interpretarea personală și transmisia, prin variante. Dacă cineva narează numai schema, anecdotică, toată substanța s-a dus. În al doilea rînd, folclorul nu uzează de atîta culoare locală și minuțiozitate realistă. Povestea lui Creangă e un tablou antropologic și etnografic desăvîșit.

Dacă privim poveștile lui Creangă ca folclor, se pune întrebarea în ce constă realismul lor. Se face o greșeală când, din acest unghi de vedere, se vorbește de elementul particular și oral care ar da viață unor scheme. Realismul basmelor populare e de natură schematică și cel care le spune caută să nu îngroașe nota, stilistic. Altfel n-ar fi înțeles. Să înlocuim, dacă vrei, cuvîntul schemă cu simbol fantastic. Acest simbol cuprinde în sine o observație milenară, fiind dinainte constituit. J. G. v. Hahn și Lazăr Șăineanu au împărțit basmele pe cicluri și ultimul clasifică Povestea lui Harap Alb în Ciclul faptelor excepționale. Într-un studiu, Estetica basmului susținînd ideea stereotipiei basmelor, am adaptat ipoteza că un basm e compus din cîteva situații-șabloane, un fel de elemente prefabricate, scutind pe narator de efortul invenției. Bineînțeles, șabloanele se desfășoară urmărind un țel final, cum s-ar zice, o idee morală. Această ipoteză e mai în concordanță cu clasificarea Atti Aarne-Thompson care însă fărîmîtează basmul mozaical. Folcloristic vorbind Povestea lui Harap Alb e un basm din cele mai autentice și cu șabloane, unele plurimilenare și de o circulație euro-afro-asiatică largă. Să ne oprim asupra cîtorva șabloane și asupra semnificației schematice a eroilor. Un Împărat Verde (trec peste cromatica împăraților) neavînd decît fete cere de la frate-său un fiu să-l urmeze în scaun. Tatăl se gîndește la fiul cel mai mare și-l pune la încercare. Doi fii renunță, mezinul învinge spaima cu ursul ascuns sub pod, care e tată-său. E mai viteaz ca alții? Nu, dar mezinul e milos, dă de pomană un ban unei babe, care e sfînta Duminică, și aceasta îl învață ce trebuie să facă. Mezinul în general are o însușire morală cu care suplinește alte deficiențe. Singur n-ar izbîndi nimic, prin bunătate își face auxiliul care îl scot din împas.

Între altele, Harap Alb cere tatălui calul pe care l-a avut ca mire și care e un cal năzdrăvan, nu numai un mijloc de locomoție, ci și o inteligență excepțională avînd și graț. Și caii lui Ahile aveau astfel de daruri de care amintește și Gr. M. Alexandrescu:

Și caii lui Ahil care prorocau
Negreșit că au fost, de vreme ce-l trăgeau.

Nu ating chestiunea semnificației magice a calului la popoarele primitive. De obicei, cum știți, calul la un aspect mizerabil ca să se ascundă. Disimularea calului năzdrăvan o găsim în Făt-Frumos din lacrimă, basm eminescian din epoca studenției.

Mîncînd jăratîc animalul devine un cal splendid. Geografia din povestea lui Creangă este vastă, tatăl lui Harap Alb stă la o margine

a pământului, frate-său la cealaltă margine. Sf. Duminică locuiește într-un ostrov ca într-un fel de Insulă polineziană. Cu toată dificultatea călătoriilor, la nunți invitații vin cu exactitate, ceea ce înseamnă că au mijloace excepționale de transport. În fond, calul năzdrăvan este sub o latură un aparat de zbor, și în O mie și una de nopți, un indian arată regelui Persiei un cal artificial ce zboară la atingerea unei manivele. Aparatul a trecut sub numele de « el famoso caballo Clavileño » în Don Quijote al lui Cervantes. Putem spune că, atunci când e nevoie, calul năzdrăvan are două viteze: ca vîntul și ca gîndul.

Împăratul sfătulește pe mezin să se ferească de omul spin și de omul roș. Fiindcă e vorba în basme de femela neagră, am fi împliși să ne închipuim că Împăratul Roș reprezintă un om de culoare. (Unii pornind de la anume conflicte istorice, remarcă această latură). Dar fie că e vorba de piele, fie numai de păr, poporul considera odată acest fenomen ca o anomalie fiziologică. Încetarea creșterii părului în bărbie, proprie eunucilor care sînt evirați, e o deficiență fiziologică ce înăsprește caracterul. Spînii sînt foarte frecvenți în basmele balcanice, iar în unul din basmele grecești traduse de Emile Legrand, « L'homme sans barbe » are « l'âme perverse » și face aproape aceleași malignități ca și spînul din basmul lui Creangă. În basmele lorene culese de Emm. Cosquin dăm de un « cocoșat » care se poartă aldoma spînului lui Creangă. Între muncile la care pune spînul pe Harap-Alb, pe care îl înfățișează drept slugă a lui, el însuși dîndu-se ca nepot al Împăratului Verde, e aceea de a-l aduce pe fata Împăratului Roș, care e farmazoană. Împăratul Roș, pune pe fecior la o mulțime de probe, să intre într-o casă de fier înroșită, să mănînce și să bea o cantitate exagerată de alimente și de vin, să găsească fata care s-a ascuns după lună și altele. Harap Alb, fiind milos și îndatoritor, este ajutat de crăiasa furnicilor, crăiasa albinelor, de Gerilă, Ochilă, Păsări-Lăți-Lungilă, Flămînzilă, Setilă. În Cunto de li cunti al lui Giambattista Basile (a apărut în prima jumătate a secolului XVII) găsim cîțiva din eroii din Povestea lui Harap Alb (frații de cruce, fata năzdrăvană) Furgolo, care aleargă ca fulgerul, Aurecchia a Ilepore (Ureche de Iepure), Ceca deritto (Ochește drept), Sciosclariello, care aruncă vînt pe gură (un fel de Gerilă). Îi aflăm la francezi, la germani, la ruși. De altfel, Pantagruel al lui Rabelais se poate traduce cu Setilă, după chiar lămuririle scriitorului. În basmele adunate de A. N. Afanasiev (Narodnîie russkie skazki, ed. 1957) găsim pe Setilă, Gerilă și toate șabloanele din Harap-Alb (a mîncă și a bea peste fire, a intra într-o bale de tuci etc). Nu este de altfel situație din basmul nostru care să nu se regăsească uneori în nara-

țiuni foarte vechi. Concursul dificil pentru a căpăta fata ca soție îl găsim într-o narație antică egipteană. Adaog că nu numai un împărat fiziologicște malign dar împăratul în genere, mai ales cînd are de-a face cu erol dintr-o clasă laborioasă, dă dovadă de prepotență și perversitate, și impune eroului munci grele din voluptatea de a porunci și a exaspera. Aceste munci nu s-ar îndeplini fără acele filințe auxiliare față de care eroul a avut purtări îndatoritoare.

Oricum am sucl basmul lui Creangă, ca atare, el nu cuprinde nimic inedit și îl putem studia ca document folcloric. Se-nțelege, basmele localizează pe lci pe colo păstrînd totuși caracterul schematic. Naratorul, în versiunea lui spusă, se ferește să-l complice prin descripții și detalii, și adesea tot farmecul vine din stilul improvizat de pronunțat aspect oral.

Realismul rezultat din cultivarea detaliului și din punerea în evidență a unei individualități stilistice nu aparține la Creangă oralității, ci artel de scriitor. Întîi Creangă fixează o dată pentru totdeauna textul, făcînd imposibilă o altă ediție improvizată. Totul e așa de meticolos studiat într-o versiune definitivă, încît din acest punct de vedere, basmul a ieșit din circuitul folcloric și a devenit opera lui Creangă. O schimbare oricît de mică a construcției dăunează întregului și n-am mai avea de-a face cu un basm de Creangă traductibil și legibil, oriunde și oricînd. Evident, o coloare locală este, constînd mai ales în caractere individuale și manifestări etnografice, în care limbaul își are partea sa de originalitate, neglijabilă în oricare alt basm, curat folcloric. Conținutistic, Povestea lui Harap Alb se petrece într-un spațiu geografic și sociologic convențional, avem de-a face cu împărați, curteni, sfinți, monștri, nimic nu e particular, nimic n-aduce aminte de orînduirea noastră istorică, de peisajul nostru. Schematismul propriu folclorului, încărcat de prea multă artă, nu-l de natură, cum am spus, să placă poporului, care cere basmului să-i fie mereu reeditat oral. Însă îndată ce un povestitor ar relua șabloanele humuleșteanului, spunîndu-le improvizat și în chipul său, toată arta s-a dus și Creangă a încetat să mai existe. Într-un cuvînt, secretul lui Creangă stă, ca la orice poet cult, în studiul efectelor, în cuvîntul rar, în cadența interloară, în fixitate. Dar fixitatea e contrară legii inerente a folclorului.

Cine protestează la apropierea dintre Perrault și Creangă, sub cuvînt de pildă, că fieceare înfățișează lumi locale, n-a înțeles rien de rien din arta lor, și a considerat basmele ca înregistrare folclo-

ristică. Firește, Plaut, Molière, Courteline, Caragiale își au colorile lor sub care însă se ascunde un universal. Compararea și apropierea între ei sînt posibile. Lumea fabuloasă a lui Perrault oglindește curtea lui Ludovic XIV. Unii eroi vorbesc ca marchizii lui Molière și ca prețioasele ridicule. Regele dă « un grand festin », un prinț intră într-un adevărat Versailles. « Il passe une grande cour pavée de marbre, il monte l'escalier; il entre dans la salle des gardes . . . Il traverse plusieurs chambres, pleines de gentils-hommes et de dames . . . » Dar mai presus de această coloare istorică din epoca absolutismului regal este stilul propriu al lui Perrault, exact muzical ca al lui Racine sau spiritual, ca mai târziu, acela al lui Voltaire. Poveștile lui Perrault nu pot fi înregistrate nici ele pe bandă de magnetofon. Ele aparțin artisticește literaturii franceze culte.

Același e cazul lui Creangă. Numai sub acest aspect de scriitor cult se poate vorbi de realism în sensul limitat al cuvîntului și aceasta este latura prin care a început să devină cunoscut și va deveni universal ca Perrault, Frații Grimm și Andersen.

Traduceri peste hotare

Înrudirea temelor folclorice românești cu cele germane ar fi îngăduit să se presupună că interesul stîrnit în țările de limbă germană de arta marelui nostru povestitor a fost mai prompt decît cel constatat în realitate. Într-adevăr, în lumea basmelor adunate de frații Grimm regăsim — diferite sub aspectul amănuntelor ce țin prea strict de împrejurări istorice și sociale, dar în esență identice — povestea lui Dănilă Prepeleac (Hans und Glück), povestea caprei cu iezi ei (șapte la număr), precum și nenumărați feți frumoși, de obicei mezini, porniți pe drumuri aventuroase spre a cucerii pe frumoasa prințesă de peste mări și țări, și ieșind victorioși din toate peripețiile, ca și Harap Alb, nu atît sau nu numai datorită vitejiei lor personale cît ajutorului unor aliați nebănuți, umili sau supranaturali, și cîștigînd gloria și mina frumoasei dorite, adesea prin vicisitudini și inventivitate.

În pofida acestor similitudini, primele traduceri din Creangă au ieșit din preocupări curat filologice. Astfel, cunoscutul romanist Weigand publică în 1910, la Leipzig, *Harap Alb* — traducere, prefață și note. Lucrarea, a cărei origine este de căutat în seminariile ținute de profesorul Weigand, tratează textul cam în maniera în care se studiază o limbă moartă; a și provocat obiecții din partea filologului Iarnik în « Archiv der neueren Sprachen und Literaturen » (Berlin-Hamburg, același an), pentru multiplele erori de interpretare, cît și pentru unele incongruențe ale aparatului de note.

În epoca dintre cele două războaie cunoaștem o încercare de răspîndire largă în publicul de limbă germană a uneia dintre povești — și anume *Capra cu trei iezi*, apărută împreună cu *Prepeleca* lui Brătescu Voinești într-un volumaș de buzunar, la Sesam-Verlag ((Wien-Leipzig-London), în 1928.

Înainte de a trece la edițiile din zilele noastre apărute în Republica Democrată Germană, trebuie să amintim cu o mare stimă retrospectivă eforturile patriotului și omului de cultură român Corneliu Diaconovici, editorul revistei « Romänische Revue » care apărea începînd din 1885 la Budapesta. Pe lîngă știri culturale din România și din viața culturală a romînilor ardeleni, revista înfățișa cu curaj și autoritate probleme de actualitate — ca de pildă, polemiclele lui Xenopol cu istoricul maghiar Hunfalvy — și reproducea o sumedenie de texte conștiincios și destul de frumos traduse (multe de Mite Kremnitz) din folclorul românesc (*Meșterul Manole*, din Alecsandri, Slavici, Ispirescu și alții. În 1886, încă în timpul vieții lui Creangă, revista a tipărit, în două numere consecutive, *Harap Alb* (traducere semnată de Peter Broșteanu).

Cea mai importantă editură a Germaniei democratice, Aufbau-Verlag, s-a îngrijit în 1954 de publicarea povestirilor lui Creangă. Traducerea, deși făcută cu grîlă evidentă de a fi cît mai fidelă păstrînd tonul sfătos, nuanțele de humor și multă culoare locală, cît și de a acorda textul original cu stilul popular al

basmelor germane, prezintă, din păcate, numeroase inadvertențe și ciudățenii, surprinzătoare dacă observăm imediat că pentru multe dintre problemele într-adevăr grele puse traducătorului, au fost găsite soluții fericite. Unele fidelități servile trădează pe alocurea textul. Grija exagerată de a fi la fel de mușalit și colorat ca autorul se soldează cu efecte contrare. Postfața limitată la generalități banale, precum și titlul volumului nefericit ales (*Prinz Stutensohn*) ne face să nădăjduim că o a doua ediție va prezenta publicului german o imagine revăzută și îmbunătățită a lui Creangă povestitor.

În sfârșit, *Amintirile* apărute la Aufbau-Verlag în 1958 sub titlul *Der Lausunge aus Humulești*, popularizează opera marelui nostru prozator într-o traducere frumoasă și îngrijită, căreia i se pot reproșa doar unele întorsături de frază și unele mijloace stilistice cam rigide și compacte.

Transpusă în limba germană, opera lui Creangă dovedește că își poate păstra farmecul, datorită valorilor sale universale dincolo de cele legate de limbaj.

MARIANA ȘORA

Opera lui Ion Creangă începe a fi tradusă în limba franceză în 1893, când Jules Brun publică în *Magasin littéraire* al lui Gand, *Povestea porcului* (*Le Conte du porc*). Léo Bachelin însotă versiunea de o Introducere. În 1894, Jules Brun și Léo Bachelin editează la Paris volumul *Sept contes roumains* în care figurează *Povestea porcului* și *Povestea lui Stan Pășitul* (Stan l'Echaudé).

Treizeci și șase de ani mai târziu Jean Boutière tipărește *La vie et l'œuvre de Ion Creangă* (Paris, 1930), primul studiu monografic de proporții asupra vieții și creației marelui povestitor, realizat din îndemnul profesorului Mario Roques. Istoriografia literară română înregistrează la acea dată doar două articole critice despre Creangă (Iorga; Ibrăileanu). Demonstrând cercetare atentă și spirit subtil în analiza operei, lucrarea lui J. Boutière reprezintă nu numai un mijloc important de vehiculare în cultura universală a scriitorului român, considerat de autor ca unul « din cei mai buni povestitori populari ai Europei », dar și un prețios instrument de lucru. Cartea prezintă la sfârșit un glosar în care sînt tîlmăcite în franceză cuvinte specifice lexicului lui Creangă, iar, pe parcursul studierii scrierilor, numeroase citate sînt echivalente în această limbă. Traducerile din Creangă pe care Boutière le anunța în 1930, *Les Contes* și *Les Souvenirs d'enfance* nu au apărut pînă în prezent.

În interiorul colecției « *Les littératures populaires de toutes les nations* », Stanciu Stoian și Ode de Chateaufleux-Lebel publică 14 povești de Creangă sub titlul *Contes populaires de Roumanie* (Paris, 1931), cu o prefață de N. Iorga. Volumul se deschide cu *Povestea porcului*, căreia îi urmează *Fata babei și fata moșneagului* (*La fille de la vieille et la fille du vieillard*), *Povestea lui Harap Alb* (*Harap Alb, le Maure blanc*), *Pungața cu doi bani* (*La petite bourse à deux liards*), *Capra cu trei iezi* (*La chèvre et les trois biquets*), *Ivan Turbincă, Dănilă Prepeleac*, *Povestea lui Stan Pășitul* (Stan Pășitul), *Moș Nichifor Coșcariul* (Moș Nikifor le filou), *Povestea unui om leneș* (*Le conte d'un homme paresseux*), *Soacra cu trei nurori* (*La belle-mère et les trois belles-filles*), *Cinci piini* (*Cinq pains*), *Moș Ion Roată și Unirea* (Moș Ion Roată et l'Union) și *Moș Ion Roată și Vodă Cuza* (Moș Ion Roată et Voda Cuza).

Amintirile din copilărie sînt transpuse pentru prima dată în limba franceză în 1947 de Yves Auger. Versiunea sa va fi reeditată în volumul *Oeuvres choisies*.

Souvenirs d'enfance, Contes. Récits (București, 1955, Editions « Le livre »), precum și în ediția bilingvă—ultima, dealtfel *Opere.—Oeuvres* (București, 1963, « Meridiane »), cu prefață și glosar de G. Călinescu. Tălmăcirea poveștilor și povestirilor, în ambele aceste ediții revine Eleni Vianu care adaugă, față de traducerea din 1931, *Prostia omenească* (La sottise humaine) și *Făt Frumos, fiul tepei* (Le Prince Charmant, fils de la jument) și exclude *Cinci piini*. Povestea lui Harap Alb cunoaște și o editare separată (București, 1958, Editions en langues étrangères).

Construită în cea mai mare parte din proverbe, zicători, expresii populare, adeseori tipic moldovenești, presărată cu dialoguri, punctată cu onomatopee, opera lui Creangă prezintă traducătorului dificultăți numeroase. Bun cunoscător al limbii romine, Yves Auger (care mai tălmăcește *Hanul Ancuței* — *L'Auberge d'Ancoutza*) și-a apropiat lumea creată de Creangă și, în anume măsură, a înțeles limbajul pitoresc al acestuia așa încît în *Souvenirs d'enfance* el înfățișează lectorului de limbă străină un text corespunzător originalului românesc, în care intențiile autorului și sensul general al operei sînt respectate. Mai izbutite sînt pasajele descriptive: « Et j'aimais notre village avec l'Ozana au beau cours, claire comme le cristal, et où se mire tristement la citadelle de Neamț depuis tant de siècles. J'aimais mon père et ma mère, mes frères et mes sœurs, et les gamins du village, mes camarades d'enfance avec lesquels, durant les froides journées d'hiver, je m'amusais sur la glace et en luge, tandis que l'été, dans les belles journées de fête, chantant et criant à pleine gorge, nous parcourions les bois et les vallons ombreux, la grève avec ses trous d'eau, les champs avec leurs récoltes, les prairies avec leurs fleurs et les fières collines d'où me souriait l'aurore, à cet âge folâtre de ma jeunesse », apoi cele narrative, firul epic desfășurîndu-se destul de cursiv. Se păstrează, de asemenea, ceva din calitatea particulară a humorului marelui povestitor. Ceea ce dispăre, însă, este aspectul paremiologic al operei, fiind aproape cu neputință de transpus în altă limbă, cu mijloace egale, savoarea narațiunii lui Creangă, bazată în largă măsură pe succesiunea uluitoare a proverbelor și zicalelor al căror extraordinar tezaur este. Cîntitorul român, familiar al artei lui Creangă descoperă desigur mai greu vorbirea țărânului din Humulești în veșmintul rafinat al limbii franceze. Cuvinte și expresii ca « mon Dieu » (pentru « drăguliță-doamne »), « et nous pénétrons dans un honorable cabaret » (« și ne băgăm într-o cinstită de crîsmă »), « le matin, pour le faire lever, c'est toute une affaire » (« dimineața pînă-l scoli, îți stupești sufletul »), « pourquoil que tu ne pleures pas » (« de ce nu te olicăiești atîta »), nu satisfac, desigur, pe iubitorul autenticității limbii lui Creangă.

Uneori fraza lungă a scriitorului e desfăcută, în intenția unei cît mai bune echivalări, desigur în mai multe propozițiuni: « Ei, ei ! toate bune și frumoase la vremea lor — dar de-acum trebuie să ne mai punem și cite pe-oleacă de carte, căci mine-polmine vine vacanța de Crăciun și noi stricăm pînea părinților degeaba, nimic fără cheltulală și banii nu se leu din drum », « Oui, mais chaque chose en son temps, si plaisante qu'elle soit. Maintenant, il fallait nous mettre a étudier un peu, car les vacances de Noël allaient venir et nous on gaspille le pain de nos parents. On n'a rien pour rien et l'argent ne se trouve pas sous le pas d'un cheval ». Altădată, traducătorul izbuteste să păstreze simetria unei perioade, ca aceea atît de cunoscută cu care se începe partea a doua a *Amintirilor*: « Je ne sais comment sont les autres, mais moi, quand je pense aux lieux où je suis né, à la maison paternelle de Humulești, au pilier de la cheminée où maman attachait une ficelle garnie de papillottes — oh !

ce que les chats pouvaient jouer avec ! — au rebord de l'âtre glaisé où je m'appuyais quand j'ai commencé à me tenir sur mes petites jambes, au four sur lequel je me blottissais quand on jouait à cligne-musette, à tant de jeux pleins de gaieté et de charme puéril, mon cœur bondit encore d'allégresse ».

Limitind observațiile aci, subliniem efortul remarcabil al traducătorului de a pătrunde într-o operă a cărei originalitate de expresie o face, asemeni marilor poezii, aproape intraductibilă.

ELENA PIRU

Creangă își face apariția, ce-i drept timid, în librăriile din Anglia, abia după primul război mondial, probabil în 1921, când editura londoneză *Bodley Head* publică o primă culegere de nuvelistică românească în traducerea lui Lucy Bing. Alături de Caragiale, Sadoveanu, Negruzzi, Slavici, Delavrancea, Brătescu-Voinești și alții, Creangă figurează cu al său *Moș Nichifor Coțcariul*.

Nouă ani mai târziu, aceeași traducătoare dă la iveală, de astădată prin intermediul casei de editură J. M. Dent & Sons Ltd., un volum dedicat în întregime lui Creangă, și care, sub titlul *Recollections* (« Amintiri »), adună laolaltă *Amintirile din copilărie*, *Capra cu trei iezi*, *Povestea lui Harap Alb* și *Ivan Turbincă*.

Și în sfârșit, acum opt ani, editura Lawrence & Wishart din Londra face să apară, în cadrul colecției sale *Biblioteca de literatură română*, o nouă versiune engleză a *Amintirilor din copilărie* semnată de A. L. Lloyd, totodată și autorul succintei prefețe. Acest ultim volum nu conține decât *Amintirile*.

După ce prezintă cititorului englez o sumară biografie a lui Ion Creangă, atât de necesară pentru înțelegerea operei sale (lucru pe care predecesora sa nu l-a făcut însă), trecînd la o serie de considerente generale asupra prea puțin voluminoasei creații literare a lui Creangă, A. L. Lloyd reia o comparație, nu lipsită de temei, stabilită de unii literați între *Amintirile* lui Creangă și *Huckleberry Finn* de Mark Twain. Nu numai că ambele scrieri conțin implicații sociale și istorice tratate într-o manieră foarte apropiată, dar și limba și stilul lor, de o naturaleță, de o prospețime și o fluiditate proprii dialectelor vorbite, se deosebesc imens de artificiala limbă literară cultivată la sfîrșitul secolului trecut în ambele țări; ceea ce face ca, atât *Huckleberry Finn* cît și *Amintirile din copilărie* să se situeze printre operele intraductibile, și orice transpunere, cît de bună, în altă limbă, să nu rămînă decît o parafrazăre. Dar lucrul acesta nu trebuie să descurajeze nici pe traducători și nici pe cititori, cum nu l-a descurajat nici pe domnul A. L. Lloyd.

Avînd în față ambele traduceri, prima tentație pe care o încerci este să le compari între ele. Ai vrea să crezi că versiunea Luciei Bing, mai veche, este inferioară. Dar obiectiv vorbind, aceasta nu poate fi decît o idee-preconcepută. Ceea ce diminuează valoarea ambelor traduceri este, în primul rînd, lipsa unei confruntări riguroase cu originalul românesc. Lucrul acesta a făcut să apară uneori unele inadvertențe, alteori, o serie de interpretări greșite, ce dau naștere unor detalii descriptive sau narative destul de stranii.

Ceea ce era pentru Creangă dialectul moldovenesc din munții Neamțului, a devenit, în traducerea Luciei Bing, o engleză elegantă, oarecum feminină, presărată ici-colo cu cite o frază sau o expresie stereotipă, din cărțile de basme englezești.

Lloyd este mult mai concis, mai aproape de stilul « digest » și uneori mai viguros, apelînd destul de des la expresii populare, în general echivalente celor folosite de Creangă. Stilul este mai viu decît cel al Luciei Bing, dar pierde strălucirea, verva și ironia pe care i le dăruise inițial șăgalnicul povestitor de pe malurile Ozanei. De remarcă efortul salutar al traducătorului de a tălmăci, păstrînd sensul inițial, strigăturile și zicalele rimate, presărate în toate cele patru capitole ale *Amintirilor*.

Dacă ar fi încercat să folosească limba populară care, deși se aude din ce în ce mai puțin în Anglia industrializată și urbanizată, mai există încă

și a dat naștere unei serii întregi de monumente literare de seamă, atunci poate versiunea engleză ar fi izbutit să se apropie mai mult de valoarea originalului.

Oricum, cartea lui Lloyd merită să fie salutăată ca un efort meritoriu de a face cunoscute în Anglia pagini din opera marelui nostru povestitor de valoare internațională.

În așteptarea unei ediții integrale a operelor sale, la nivelul celor mai înalte tradiții ale marilor traduceri literare din Anglia, tălmăcirea lui Lloyd reușește să ofere cititorului britanic un prilej de a se familiariza cu lumea lui Creangă.

SIMONA DRĂGHICE

Se părea că niciunui alt autor ca lui Creangă nu i s-ar potrivi mai bine locușunea « traduttore, traditore », aforism ce vrea să însemne că traducerea rămâne în chip fatal infidelă, denaturând ideea și stilul operei originale. Dificultățile presupuse se justificau prin aceea că marele nostru clasic era acreditat doar ca un prozator de tip popular utilizând un limbaj țărănesc, supraîncărcat de moldovenisme, cu o sintaxă și o morfologie specifice, susținut pe dictoane și proverbe, deseori intraductibile. Iată ceea ce ar fi putut să-i fie pe Creangă departe de circuitul marilor valori universale.

Cu toate acestea, nu puțini au fost cei ce s-au încumetat să-l tălmăcească pe Creangă. Dintre traduceri apărute în epoca de după al doilea război, o adevărată revelație a constituit-o întâlnirea cu tălmăcirea slovacă a *Amințirilor din copilărie*¹, pe care cunoașterea limbii mi-a permis s-o citesc cu pasiune de la un capăt la altul, ca pe o lucrare inedită și originală. Mi se pare că este cel mai frumos omagiu ce se poate aduce celui ce și-a asumat și a îndeplinit cu adevărată artă greaua sarcină de a-l traduce pe Creangă, profesoara Jindra Huškova din Bratislava. Este adevărat că Jindra Huškova nu-l nicicum o debutantă în dificilul meșteșug al tălmăcirilor din română în slovacă. Profesoară de limba și literatura română la facultatea de filologie din Bratislava, fostă studentă a regretatului Ovid Densusișanu, a rămas o constantă prietenă a țării și culturii noastre. Muncii sale devotate și erudite i se datoresc numeroase studii despre literatura română, precum și traduceri realizate la un înalt nivel din teatrul lui Caragiale (*O scrisoare pierdută*, *O noapte furtunoasă*, *Conu Leonida față cu reacțiunea*) sau din opera lui Zaharia Stancu (*Desculț, Dulăii, Florile Pământului*).

Cu *Aminții* din copilărie, Huškova înregistrează însă o performanță într-adevăr excepțională (nu știu dacă nu și unică în domeniul traducerilor din Ion Creangă). Traducătoarea integrează organic în spiritul limbii și culturii slovace proza marelui nostru clasic cu un caracter atât de particular în arta memorialistică și atât de profund românesc. Citind tălmăcirea Jindrei Huškova, ai sentimentul că nu citești o traducere, fie ea chiar artistic realizată, ci excelența autobiografiei literare a unui povestitor slovac. Confruntarea textului original cu transpunerea sa slovacă scoate în evidență fidelitatea nu numai

¹ ION CREANGĂ: *Sponmienky z detstva* (*Aminții din copilărie*) Traducere, postfață și note explicative de Jindra Huškova. Editura pentru literatură beletrică, Bratislava, 1957.

față de spiritul originalului, dar și față de lexicul său, cu toată suculența și culoarea specifică. Este un merit de netăgăduit al tălmăcitoarei de a fi găsit acele echivalențe lexicale din gralul popular slovac, care să sugereze perfect spiritul de un viu realism popular, comparabil cu al unui Rabelais, pe care ni-l comunică nenumăratele metafore, expresii familiare, dictoane sau proverbe ale povestitorului humuleștean.

Mal mult decât atât, oralitatea și ritmica frazelor lui Creangă, cu suplețea și complexitatea ei de poem în proză, își află o cadență identică în traducerea slovacă.

Este în acest izbutit model de «artă a traducerii», cum îndrăznesc să consider tălmăcirea Jindrei Huškova, nu numai o demonstrație de mlădioasă adaptare la dificultățile unui text original, ci mai cu seamă înțelegerea profundă a artei lui Creangă, arta unui «umanist al științei satești», cum a caracterizat-o academicianul George Călinescu. Și mai presus de aceasta, intuim în fericitele echivalențe lexicale și idiomatice ale traducerii, apropierea spirituală dintre două popoare.

O documentată postfață și numeroasele note explicative, care însoțesc *Amintirile din copilărie* în limba slovacă, înlesnesc cititorului înțelegerea deplină a valorii lui Ion Creangă.

JEAN GROSU

În 1946 apărea, în colecția *Publicações romenas* a lectoratului de romină al Facultății de litere din Lisabona, volumul *Contos romenos* (Povestiri românești) cuprinzând și o poveste a lui Creangă. În anul următor, vedea lumina tiparului volumul al șaptelea al colecției: Ion Creangă, *Recordações de infância* (Amintiri din copilărie) traduse de prof. V. Buescu și A. R. Mousinho. Prin strădaniile lectoratului de romină și îndeosebi ale profesorului Buescu, capodopere ale literaturii romine cum sînt «O scrisoare pierdută», «Hanul Ancuței», «Ciulinii bărașanului», «Simfonia fantastică» a lui Cezar Petrescu, cele mai cunoscute dintre poeziile lui Eminescu au devenit dragi cititorilor portughezi, care au putut să le cunoască în traduceri la un ridicat nivel artistic. O dovadă în plus a acestei ținute înalte a colecției o constituie versiunea «Amintirilor din copilărie». În precuvîntarea sa, profesorul V. Buescu mărturisește dificultățile pe care le-a întâmpinat în transpunerea limbajului țărănesc folosit de Creangă, căruia i se găsesc atît de greu corespondențe în alte limbi. Pentru a nu trăda conciziunea expresiei lui Creangă, sensul proverbelor, regionalismele și umorul popular care-l fac uneori intraductibil, după părerea sa, V. Buescu a recurs la ajutorul lui António Ruivo Mousinho și a profesorului Jacinto do Prado Coelho, de la Facultatea de litere din Lisabona, care au îmbunătățit traducerea prin prețioase sugestii privitoare îndeosebi la vorbirea țărănească. Pe lingă «Amintirile din copilărie», antologia mai cuprinde cîteva povestiri: «Popa Duhu», «Moș Ion Roată și Unirea», «Moș Ion și Vodă Cuza», «Moș Nichifor Coțcariul». Pentru prezentarea personalității și operei clasicului român, V. Buescu l-a rugat să scrie cîteva rînduri la ediția în limba portugheză pe profesorul Jean Boutière, de la Sorbona, autorul valorosului studiu *La vie et l'œuvre de Ion Creangă*, Paris, 1930, și tîlmăcitor în franceză al scriitorului nostru.

În lumea hispanică, cunoașterea lui Creangă s-a realizat pe scară mai largă abia în anii din urmă, mulțumită editurii Losada din Buenos Aires, căreia îi datorăm publicarea a numeroase traduceri din romină: Eminescu, Argezi, Zaharia Stancu — «Desculț», Cezar Petrescu — «Întunecare» etc. Traducătorul, León Federico Fiel, a folosit versiunea franceză a Elenei Vianu. În scurta prezentare introductivă, Creangă e apreciat ca un geniu al umorului specific românesc, care a încorporat în proza sa artistică elemente de cultură populară: cîntece, legende, proverbe. Culegerea, intitulată *Cuentos y relatos escogidos* (Povești și povestiri alese), Buenos Aires, 1961, acordă o atenție deosebită basmelor: «Făt Frumos fiul lepei», «Povestea Porcului», «Harap-Alb», «Fata moșneagului și fata babei», «Ivan Turbincă», «Punguța cu doi bani», «Capra cu trei iezi» etc. Dintre *relatos* s-au tradus «Moș Ion Roată și Unirea», «Moș Ion Roată și Vodă Cuza» și «Moș Nichifor coțcariul».

ANDREI IONESCU

Contactul direct al publicului italian cu opera lui Creangă s-a făcut în contextul unor preocupări generale care au asigurat premisele asimilării lui substanțiale. În 1930, de pildă, apare la Paris teza de doctorat a lui Jean

Boutière « La vie et l'œuvre de Ion Creangă », iar la Roma « L'arte popolare in Romania » a lui N. Iorga. Tot acesta va prefăta un an mai târziu la Paris, culegerea « Contes populaires de Roumanie ». Colecția de largă popularitate. « Due lire di novelle », din Milano, publica în 1929 o versiune italiană a „Amintirilor din copilărie” („Il tempo felice” în călmăcirea lui Enzo Loreti.

În această atmosferă de interes susținut, Agnesina Silvestri-Giorgio publică în 1932 o nouă traducere a « Amintirilor » și a câtorva nuvele, pe care Luigi Lalvini o consideră « ottima ».

În introducerea sa, Raffaele Corso încearcă, printre primii în Italia, o delimitare a artelor lui Creangă de materialul folcloric brut care, fără a alcătui esența ei ultimă, determină « tonalitatea amblanței » și « dă sens lucrurilor ». Prin aceasta, dincolo de dimensiunea ei estetică, lucrarea dobândește un susținut interes istoric și psihologic. În micul « liber aurens » al « Amintirilor » intraductibile prin intensă capacitate expresivă, Corso înțelege caracterul « elaborat » al stilului lui Creangă, contrar înțelegerii generale a acestuia ca emanație spontană a unei naturi exuberante.

Deși în viziunea unui «popolo gaio e laborioso», Corso subsumează elementul social unui idilism franciscan, el se apropie cel mai mult de izvorul tainic dar generos al spiritului lui Creangă.

Într-un scurt articol¹ publicat în revista «Convivium», Giulio Cogni² încheagă o imagine a personalității lui Creangă, devenită apoi tradițională. Dotat cu o «obiectivitate magică» proprie scriitorilor «echilibrați și senini» prin al căror spirit «materia devine cosmos și se ordonează în ierarhii și complexe», Creangă conservă, sub aparențe de civilizație orientală, «echilibrul latin». «Anacronismul» său nu este un refuz al istoriei ci anticipare a ei într-un univers tacit deschis romanității dar oscilând încă la hotarul inefabil al «dulcei legende» cu istoria. Intuind «vena fină a umoristului», Cogni îi recunoaște, paradoxal, numai «la fanciullesca ingenuita» deși prima este posibilă doar prin relativizarea celei de a doua, adică printr-un subtil contrapunct de spontaneitate și detașare ironică.

Un studiu mai amplu³ consacrat personalității lui Creangă aparține lui Luigi Salvini, cercetătorul care, în același an, (1932) editează o culegere de folclor românesc.⁴

Exponent de geniu al unui univers «autonom» — rămas de aceea «primitiv și pitoresc», Creangă este «un tip senzual și auditiv» Ca și Corso, Salvini subliniază «cizelura» stilistică a prozei lui ca rezultat al însușirii adânc laborioase a fondului lingvistic ereditar. Ea nu prelungește numai un dat temperamental dar atestă exigența proprie marilor conștiințe artistice.

Salvini a intuit primul în critica italiană «semnificația socială simbolică» a prozei lui Creangă, sesizând dincolo de «jovialitatea anecdotei» un subtext dramatic. Aceasta îl integrează marelui filon de «realism adevărat, uman» care nutrește marea artă europeană.

După o întrerupere de două decenii în decursul cărora nu înregistrăm decât încercări izolate, nesemnificative, cu excepția poate a «Istoriei literaturii române» a lui Gino Lupi și a celeia mai recente a lui B. Munteanu⁴, interesul pentru personalitatea lui Creangă cunoaște un nou reviriment după 1950.

Remarcăm printre cele mai substanțiale mărturii traducerea povestirilor și a nuvelor pe care Anna Colombi o face în 1955⁶.

Într-o amplă «introduzione» traducătoarea reia câteva din motivele constante ale criticii italiene și încearcă, nu întotdeauna cu succes să impună unele puncte de vedere noi.

«Primitivismul» ca dimensiune a unei lumi «izolate, anacronice și fabuloase» ce-i amintește cîmpia lucană din romanul lui Carlo Levi, se exprimă la Creangă prin lipsa «simțului istoriei», a «intuiției diversității locale și temporale» prin care satul natal devine prototip al oricărei forme de comunitate umană. Nostalgia copilăriei, pentru Salvini încă un «mit atenuat», devine la Anna Colombo «refugio e meta» (refugiu și scop), chiar cînd rememorarea nu implică nici o «transfigurare romantică» și nici un dubiu nu contestă «soliditatea lumii externe».

¹ Giulio Cogni—Cose romene: Creanga e Petresco (estratto del "Convivium") Torino, s.a. pp. 674-678.

² Luigi Salvini—Ion Creanga: una pagina di storia della letteratura romana, L'Instituto per la Europa orientale, Roma 1932.

³ Cănti populari romeni, Lancioano, 1932.

⁴ Storia della letteratura romana moderna, Bari, 1947

⁵ Ion Creangă — Novelle — Traduzione e introduzione a cura di Anna Colombo, Torino, 1955.

În analiza operei, Anna Colombo a sesizat prima în Italia « oralitatea » prozei lui Creangă, prin care acesta se sustrage criteriilor în uz pentru literatura « doctă » reflex al condițiilor de mediu și cultură, proprii Orientului. Ea contestă de aceea, filiația rabelaisiană, precizînd că tradiția pe care o urmează Creangă este nu livrescă ci orală, cumulează inteligența colectivă a lui Nestor nu experiența personală a lui Ulisse.

Acest caracter ireductibil al civilizației pe care o reprezintă Creangă — constituie una din marile dificultăți ale traducerii. În plus limba romînă nu cunoaște stratificarea limbii italiene « născută urbană » și care rezervă dialectului expresia unui univers umil. În limba romînă dialectismele constituie realități fonetice și sintactice nu stilistice. De aceea, Anna Colombo a evitat în egală măsură dialectul și cultismele pe care Creangă însuși, deși le folosea în vorbire, le elimina din proza lui artistică.

« Soarta » lui Creangă în Italia, este cu adevărat o « fortuna labilis », oricît de sinuos interesul rămîne, totuși, ascendent.

Primitivism, nostalgie a adolescenței, ingenuitate sînt deopotrivă argumente prin care o cultură ce cunoaște « pictura naivilor » și clamează paradisul iluzoriu al copilăriei regăsește în geniul lui Creangă o sursă inepuizabilă de vitalitate și optimism.

CORNEL MIHAI IONESCU

Gravuri pentru basmele lui Creangă, de GETA BRĂTESCU

N. Red. Traducerea în limba polonă a „Amintirilor din copilărie” (Wspomnienia z dzieciństwa), datorată scriitoarei Danuta Biegańska, a fost comentată în „Secolul 20” nr. 5/1961 p. 201-202.

CULTURALĂ

**ANTOLOGIE
LIRICĂ
GERMANĂ**

Stefan George

1868 — 1933

Spre tine surîde prin anul ce crește...

Spre tine surîde prin anul ce crește
Tîrzie, mireasma grădinii;
Ci volbura părului și-o împletește
Cu firul tîrziu al sulfinei.

Pe holda de aur prefacerea firii
Își leagănă vise-mplinite;
Alene spre tine clipesc trandafirii
Cu pleoape de vis obosite.

Să dăm și străinele vorbe în lături,
Aproape, precum niciodată
Chiar dacă în clipa aceasta, alături
Sîntem pentru ultima dată.

Priveliște străveche

Din umbra pinilor un vultur zboară
Spre-azur. În lumină, din unda joasă
Doi lupi pereche sorb; spre pui coboară
Grijindu-i dîrz în straje mînioasă.

Din așternut de cetină, furiș
Un cîrd de ciute — bea, și-n codru piere.
Doar una s-a ascuns în stufăriș,
Ferind, și-adastă moartea în tăcere...

Aicea n-a răbdat cositul, iarba,
Iar trunchiuri doborâte-au amușit.
Și-n preajmă zace mlaștina cea oarbă —
Greu miresmata glie-a zămislit

Ogor de bucurii, cu flăcări smulse
Din sorii albi. De fuse trudnic rodul
Săpă străbunul și străbuna mulse,
Hrănind destinul pentru tot norodul.

Copilul mi s-a-ntors

Feciorul mi s-a-ntors
Mai flutură în părul lui al mării vînt
Și pasu-i încă legănat
De-ale călătoriei stinse frici și tinere plăceri.

De burnița sărată
Obrajii lui sînt pîrjoliți;
Rod grabnic pîrguit
De tari miresme și dogori și sori strădini.

Privirea-i cade grea
De taine ce nîcîcînd eu nu le voi afla,
De pare că-i înnegurată:
Din primăvara sa căzut în iarna noastră.

Cu svîcnet s-a deschis!
Și ochiul meu sfios privește mugurul —
Sărutul nu-mi îngădui,
Știu: ale sale buze alte buze și-au ales.

Cuprinde brațul meu
Ce-n nemișcarea mea spre altă lume
A înflorit și crește:
Avutul meu, de mine nesfîrșit îndepărtat.

Prietenul livezilor

Pe plută-l vezi cînd roșii zări se-ngîndă:
În mersul lui sclipește-un alb cosor;
Cumpănitor înșfacă spicu'n mîndă
Iar dinții-ncearcă-al boabei galben spor.

În vie-l vezi cu răfii: vreme pierde
Legînd de-araci vînjoși vreun vrej ce cade.
Lung pipăie cîrcelul dur și verde
Înlăturînd prisosul dreptei mlade.

Pomi tineri scutură — vor fi în stare
Să-nfrunte vremea? — și măsoară norii;
Țărușe-ndreaptă dragelor vlăstare
Și prețuie cu zîmbet roditorii.

Le poartă apă-n coajă de doveac,
Spre buruieni ades își pleacă palma;
Sub pasul lui mănos, flori se desfac
Și roade-n pîrg în juru-i cresc de-avalma.

Pe aripi de vînt

Pe aripi de vînt
Pluteau întrebări
Limpezi visări —
Doar surîsul blînd
Tu-mi dăruiai.
Din umeda noapte
Sclipitoare șoaapte.
Iată luna mai

Fremătînd cum crește...
Trebuiește
Pentru ochii tăi,
Pentru părul tău
Zilele-mi toate
Să fie-nchinat
Dorului greu.

În romînește de N. ARGINTESCU-AMZA

Porta nigra

Ingenio Alf Scolari

De ce-ntr-al vostru secol să mă trezesc fu scris,
Eu ce-am văzut mărețul Trèvere-n fața mea,
Ce gloria cu sora lui Roma-și lua deschis
Cînd ochiul în dogoare, convoiul întîlnea
De mult zăngănitoare cohorte — și-n arenă
Bălanii Franci cu leii se luau în vrăjmășie —
Cu tubele naintea palatelor, și-n trenă
De purpur, August Divu-n quadrigă aurie !

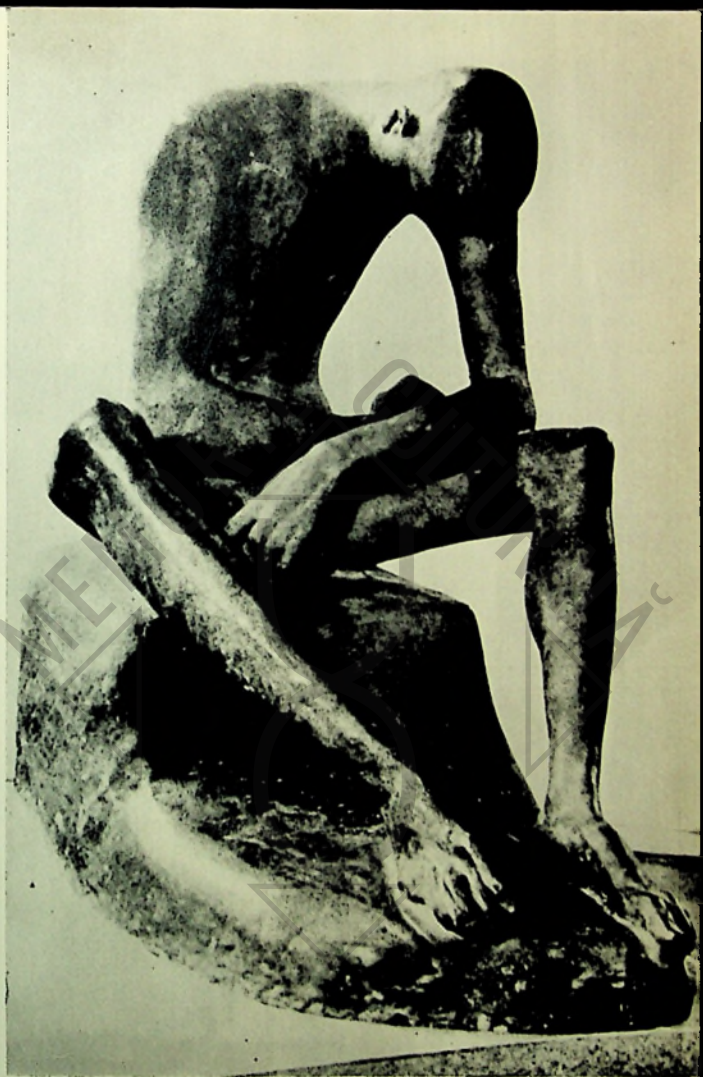
Aici tindea Mosella spre vilele senine:
O, cită îmbătăre suna la saturnale !
Fecioare purtau urne, ca flori de viață pline.
De-abia știu aste urme; pe resturile tale
Din murii-mpărăției, acuma linge ceața,
Imagini sacre poartă sicrie pîngărite,
Ici, cariate peșteri barbare și-ascund fața,
Doar poarta mea cea dragă spre cer fruntea-și trimite !

Sub negrul vâl al vremii, tot mîndră, neschimbată,
Disprețul ei vi-l svîrle prin sute de pervazuri
Spre bietelee cocioabe (cum nu zdrobiți odată
Batjocura aceasta !) și-n puhavele-obrazuri
Ale acestor oameni: poți, principi, toți de-o teapă
Cu slugile, moi larve cu ochii stinși, sleiți,
Și-aste femei ce pînă și-un sclav ca pe-o otreapă
Le-ar cumpăra cu prețul a tot ce voi slăviți.

Voi sîngele pierdut-ați, de preț cum alta nu-i:
Noi, umbrele, mai zdravăn știm respira ! Trăinde
Stații ! Imberbul Manlius vă rîde-n sinea lui,
Nici n-ar rîvni un sceptru sub el a vă cuprinde,
El, care cel mai josnic cîștig și-a tras la sorți
Ce sovășiți să-l spuneți — ci eu, umblînd scaldat
Cu mir persan, în preajma astei nocturne porți,
Zălog la mercenarii Chezarului m-am dat.

Interpretare de M. R. PARASCHIVESCU

tînăr așezat

WILHELM LEHMBRUCK

Ricarda Huch

1864 — 1947

Destin

Cu tine, ce să fie,
cu mine, ce o fi,
că-ți sînt ursită fie,
că, fără greș, mă ții?

Din casa mea în care
mă apăram gîngăș,
mă smulgi, ca luna mare
vrăjind peste oraș.

Inima mea, leoaica...

Inima mea, leoaica, de prada-i nu se-ndură.
Tot ce iubește ține, cu ghiara, aproape.
Dar mai există și ură
și tot ce urăște, de asemeni nu lasă să-i scape,
pînă la cea din urmă suflare,
ascultă ale anilor porunci necesare.
Sînt nume care lasă o pată
pe buzele ce le-au rostit cîndva.
Tărîinii nu-i place să le-astupe vreodată.
Focului nu-i place să le ardă cu flacăra sa.
Ingerul trimis de Domnul, să aline
cu iertarea lui, pe ticălos,
își întoarce fața, de groază, de rușine,
și se preface-ntr-un răzbundător viforos.
Și chiar dacă Domnul s-ar îndura să spele
culoarea de sînge a vinilor grele

pînă s-ar șterge semnul mohorît —
inima mea tot va urî ce-a urît.
Inima mea își ține prada aproape.
Nimeni nu poate s-o facă să-i scape,
nimeni nu poate polei un gest vinovat,
mîntuind de blestem ce-i blestemat.

În romînește de NINA CASSIAN

Alfred Mombert

1872 — 1942

În munți eram...

În munți eram. Cu înserarea.
Stîncile despica lumina amurgului,
ningea din înalte sfere,
ningea peste umerii mei.
Apoi, m-am învăluit într-un nor
de zăpadă. Și norul plutea
furîndu-mă, lin, tot mai sus.
În vîlvătaia amurgului, pe cîmpu-nghețat,
mai erau doi bărbați.
Pluteam, ca-n vis, spre recea scînteiere,
prin aspre clarități, printre lumini,
spre viața stelelor iluminate.
Și fericit am fost cînd m-am ciocnit
de-o stea —
norul plutea.
Depart,
scînteiau picături, picurau scînteieri,
se prelingeau, murmurau a viață,
le vedeam picurînd în adînc,
scînteietor picurînd în noaptea abisului.

În noapte.

M-am ridicat suflînd în eter:
fulgii de nea se-nvîrteceau
la picioare.

Norul porni obosit. Pătrundea,
cupă aprinsă, printre florile stelelor.
Ca-n joacă prindeam fulgii
și-i aruncam în cupă.

Cu fiece fulg o stea se stingea,
devenea un cristal înghețat.

Timp îndelung mă jucasem așa. Nici nu băgasem de seamă
că noapte mai deasă mă-nconjura — fiindcă eu
stingeam lumea, asemeni unui uriaș, întunecat
trezit din birlogul său de abisuri.

Nicăieri nu mai era strălucire, nici joc,
ședeam sus pe nor, posac, ascultînd
peste lume, departe, priveam în adînc.
Totul trecea pe lângă mine,
scufundat în adîncul din mine, topit.

Și m-am schimbat într-o ploaie
de stropi luminoși, calzi, coborînd
în suvoaie puternice.

Am întîlnit orașe, păduri și livezi
și orice atingere-a frunzei, a pulberii,
este-o bucurie tremurătoare
în milioane de picături.

Am întîlnit și oameni. Mai întîi, foarte mulți
păscînd vitele. Apoi, tot mai puțini, risipiți
pe cîmpii, pe drumuri. Apoi,
încă unul, sub un copac uscat. Apoi, nimeni.
Liniste. Totul era de-a binelea mort.

Doar sferele-nalte mai vîjîiau.

Și din pămînt țîșni atunci o mare
grandios inundînd tot ce era existență
cu valuri adînci, asemenea legilor firii,
mugind, scînteind pînă departe în cer.
La fel de adînc, ca și legile firii,
am răspuns din înalt scufundîndu-mă
în mare, direct, cu torentul de stropi.

În romînește de ION BRAD

În noapte.

M-am ridicat suflînd în eter:
fulgii de nea se-nvrîtejeau
la picioare.

Norul porni obosit. Pătrundea,
cupă aprinsă, printre florile stelelor.
Ca-n joacă prindeam fulgii
și-i aruncam în cupă.

Cu fiece fulg o stea se stingea,
devenea un cristal înghețat.

Timp îndelung mă jucasem așa. Nici nu băgasem de seamă
că noapte mai deasă mă-nconjură — fiindcă eu
stingeam lumea, asemeni unui uriaș, întunecat
trezit din bîrlogul său de abisuri.

Nicăeri nu mai era strălucire, nici joc,
ședeam sus pe nor, posac, ascultînd
peste lume, departe, priveam în adînc.

Totul trecea pe lîngă mine,
scufundat în adîncul din mine, topit.

Și m-am schimbat într-o ploaie
de stropi luminoși, calzi, coborînd
în suvoaie puternice.

Am întîlnit orașe, păduri și livezi
și orice atingere-a frunzei, a pulberei,
este-o bucurie tremurătoare
în milioane de picături.

Am întîlnit și oameni. Mai întîi, foarte mulți
păscînd vitele. Apoi, tot mai puțini, risipiți
pe cîmpii, pe drumuri. Apoi,

încă unul, sub un copac uscat. Apoi, nimeni.
Liniște. Totul era de-a binelea mort.

Doar sferele-nalte mai vijîtau.

Și din pămînt țîșni atunci o mare
grandios inundînd tot ce era existență
cu valuri adînci, asemenea legilor firii,
mugind, scînteind pînă departe în cer.
La fel de adînc, ca și legile firii,
am răspuns din înalt scufundîndu-mă
în mare, direct, cu torentul de stropi.

În romînește de ION BRAD

Else Lasker-Schüler

1869 — 1945

În ochii tăi

În ochii tăi se iscă azurul —
dar de ce-mi tremură inima toată
în fața cerului tău ?

Pe obrazul meu se întinde ceață,
și inima mea se pleacă înspre amurg.

Împăcare

O stea imensă-mi va cădea în poală...
noptii de veghe să stăm

să ne rugăm în graiurile-acelea,
ce sînt ca harfele cioplite.

Inimile noastre-s doi copii.
Ar vrea s-adoarmă dulce — ostenite.

Și buzele voiesc să se sărute,
de ce să șovăie ?

Nu-i inima-mi lipită de a ta ?
Sîngele tău îmi înroșește-obrajii,

să ne-mpăcăm cu noaptea.
De ne iubim, nu mai cunoaștem moartea.

O stea imensă-mi va cădea în poală.

În românește de MARIA BANUȘ

Cîntecul meu de dragoste

Ca o tainică fîntînă
îmi murmură sîngele,
mereu despre tine, mereu despre mine.

Sub luna amețită
dansează visările mele căutîndu-te, goale,
— copii lunateci —
trecînd ușor peste tufe de umbră.

O, buzele tale sînt însorite...
Ameșitorul parfum al buzelor tale...
Și, înrămat în argint, între florile-albastre,
surîzi... surîzi.

Veșnic ca șerpîi îți picură zîmbetul
pe pielea mea
și peste umărul meu —
eu ciulesc urechea...

O tăinuță fîntînă
îmi murmură-n sînge.

În romînește de VERONICA PORUMBACU

Georg Heym

1887 — 1912

Idolul orașului

Peste oraș s-a-ntins cît e de lat.
Un negru vînt pe fruntea lui tresare.
Privește cu minie-n depărtare
Unde cetatea intră-n cîmp, treptat.

Sclipește, roșu, pîntecul lui Baal.
Orașele-i îngenunchiază-n față
Și-n turnuri mii de clopote prind viață
Și-și cresc spre el întunecatul val.

Mulțimea-n zarvă umple strada toată.
Un vuiet suie lung, tînguitor.
Din coș de fabrici, un fantastic nor,
Ca fumul de tămîie, îi dă roată.

Se zbate timpul în sprînceana lui
Iar seara-n nopte-adîncă se scufundă.
Furtuni, ca niște ulii, stau la pîndă
În păru-i aprig, răzvrătit și șui.

Întinde-n beznă pumnul strivitor,
Ca de casap. Iar flacăra grozavă
Din stradă, către dînsul urcă-n slavă
Și îl devoră lacom, pîndă-n zori.

Printemps

Un drum de țară. Pomii visători
Sînt plini de ploaia albelor petale.
Sub norul serii zăbovind agale,
Crengi limpezi strălucesc ca-n sărbători.

Un deal adoarme în culoare sură.
Avea un pisc de aur, peste zi.
Un clopot sună unde străvezii,
Ton galben pe verzuia arătură.

Trece-un plugar pe dunga palei zări.
Doi tauri mișcă trupul statuar
De negru demon, sub un cer de jar.

O moară-nşfacă soarele de păr
Şi capul i-l învîrte pînă cînd
Apune peste cîmpuri, sîngerînd.

Războiul

S-a trezit acela ce-a dormit atît.
S-a trezit din golu-adînc şi mohorit.
Stă-n amurg, imens, necunoscut, acumă,
Şi cu-o mîină neagră torturează luna.

Peste zarva străzii, se aşterne umbră.
Un fior de ghiaţă prin cetate umblă.
Iureşul din tîrguri a-ncetat. Pustiu.
Tac cu toţii. Se privesc. Nu ştiu.

Îşi atinge-un umăr. Umărul îngheaţă.
Întrebări fără răspuns. Păleşte-o faţă.
Sună-n depărtare clopote tîrzii.
Bărbile se zbat pe slabele bărbii.

Iată-l cum dansează-acuma peste creste.
« Sus, războinici ! » strigă, dîndu-le de veste.
Şi cînd capul negru-şi clatină mai mult
Lanţuri pe grumaz se tînguie-n tumult.

Din pojarul ultim, suie, nefresc.
Unde piere ziua, fluvii-n sînge cresc.
Leşuri fără număr se aştern în lunci,
Învelite de-ale morţii păsări lungi.

Peste cîmpuri trece — ciîne de jăratec —
Focul, şi-şi desface botul lui sălbatec.
Lumea neagră-a nopţii bubuie avan
Luminată-n margini de stîrniţi vulcani.

Conuri de văpaie presărate-n șes
Ciuruie întinsul de-ntunerice des.
Cei care, în stradă, prinși de groază, fug,
Sînt împinși spre codrul prefăcut în rug.

Flacăra înghite codrul pe furis.
Lilieci galbeni spînzură-n frunziș.
Cu vătraiu-ațîță focul, iar și iară,
Flacăra să urce, dreaptă și ușoară.

A pierit orașu-n galben fum cumplit.
În abisuri fără fund fu azvîrlit.
Și, gigantic, pe ruina fumegîndă,
Facla-n cerul gol, de trei ori și-o împlintă,

Și pe norii-n zdrențe, și în bezna moartă,
Și pe toată-acea întindere deșartă,
El usucă noaptea și strivește ora.
Flacăra și smoala cad peste Gomora.

În rominește de NINA CASSIAN

Pierrot murind

Acolo unde-a toamnei liră-nsingurînd
Printre albastre plaiuri sună-n raza serii,
Sub roșii nori spre codrii depărtării
Cu moartea împăcați, în lăcuș stînd,

Acolo somnul îl sărută în amurg
De aur sub frunziș pestriț. Stropi curg
Pe frunte singe. Flori de măcieș troian
Pe groapă-i strînsă prada-acestui an.

Al mierlei cîntec blînd, împurpurat
Amurg tîrziu, al dragostei pumnal,
Zefirul flaut alb s-a-nfiorat,
De mîna lunecînd atît de pal.

Nori în amurg grăbind spre alte zări
În aur licărind, fum se destramă;
Iar lebezi albe vaiet plîng, cîntări
În vînt de-amurg spre miază-zi le cheamă.

La pag: 26 și 39, sculptură în lemn și pictură (Răsăritul lunii)
de KARL SCHMIDT-ROTLUFF

Ofelia

(I)

În păr s-au cuibărit guzgani de apă
Iar mîinile-i pe val s-au inelat,
Mari solzi de umbră aripi prind să-ncapă:
Al junglei somn în ape cufundat.

Un ultim soare-n neguri rătăcind
În țeasta-i sipet, raza strecurată:
De ce-a murit? De ce-i însingurată?
O mîină valul, ierburi înclîcînd.

În trestii adieri încremenite
Tresar; mulți lilioci își cată drumul
Cu aripe de valuri mucezite,
Precum pe-a apelor cărare, fumul

Înnourat al nopții. Lunecă prelung
Pe sînu-i un pipar, alb... Licuriciul
Veghează fruntea ei și sălcii plîng
Tăcuta-i caznă veștejind frunzișul.

Imn

Nesfîrșitele ape vîlurînd peste munți,
Mări nesfîrșite, cununi pămîntului veșnic;
Nopți nesfîrșite urcînd, oști înnoptate,
Vișore cutremurînd nourii bolții cerești,

Orgi nesfîrșite vuînd, flaute mii,
Îngerii țipă de-avalma, fluier, puzderii,
Peste turnuri în sus, irosite-n albastru
Peste de-a pururea goale văzduhuri.

Măcinatele inimi ale vieții din țărînd
Din sunet de flaut izbucnînd, dextrădejdii,
Doruri ucigătoare umbrele-nalță
Dincolo de gingășii de amurg.

În romînește de N. ARGINTESCU-AMZA

Navigatorii

Ale țărilor frunți roșii, mîndre coroane
Iată, căzură, cufundate-n amurguri:
Fosnitoare cununi peste-a codrilor coame:
Sub svicnet de aripi — văpaie în larguri.

Zdrențe copacii, de jale zdrobiți, înnegrind,
Cu vișor vuind, într-un sînge ce arde, scrumit,
Departe, de mult, cufundați. Par inimi murind:
Ce poartă văpaia iubirei în stins pîlpîit.

Într-acolo plutirăm pe-amurguri de mare;
Mîinile noastre ardeau, candelabre aprinse,
Întrezăritele vine priveam, iar pe soare
Printre degete, sînge; undele grele, prelinse.

Noaptea învinse. Plînset se iscă. Plutirăm
Nemîngiați, spre larg; vîntrele oblic se-nclină.
De-avalma sus pe coavă stînd, amușirăm
În neguri, așintiți către stinsa lumină.

Îndelung stărui doar un nor depărtat
Înainte ca noaptea să-nșcaune veșnic abis;
Purpuriu în văzduh doar un nor fluturat,
Cîntec sunînd în străfunduri de suflet și vis.

Ernst Stadler

1893 — 1914

În fața unei cantine pentru săraci din Londra

Am văzut copii în coloană lungă, doi câte doi, în fața unei
cantine pentru săraci.

Pînă să le vină rîndul să intre la cină așteptau obosiți și tăcuți.
Erau murdari și trențuiți și se sprijineau de zidurile caselor.
Cîteva copile strîngeau în brațele înțepenite palizi sugaci.

Stăteau infomețați și timizi printre luminile în continuă creștere,
Unii purtau pe obrajii subțiri umbre întunecate, îmbrăcămintea
Le mirosea a pivniță, camere igrasioase, nesfîrșite lipsuri și ocară.
Trupurile lor purtau cicatricele nevoilor și ale sfintei muncii
timpurii.

Așteptau: curînd ceilalți termină, atunci li se va permite să
pășească în sala mare

Și vor avea pe masă pîine și legume și supa de seară în cesti
de metal.

O, după aceea va veni oboseala înmuindu-le măduarele strîmbe
Iar noaptea cu somnul dulce îi va purta spre cail de lemn,
soldații de plumb și-n minunatele cămăruțe ale păpușilor.

Orășelul

Mulțimile străzilor mici care întretaie strada principală
Galopează toate spre verdeață. Pretutindeni începe cîmpul.
Pretutindeni se revarsă cerul, parfumul florilor și aburii gri
ai ogoarelor.

Pretutindeni orașul se stinge în umezeala mărețelor pajști,
Și-ncet, prin palida tăietură a joaselor acoperișe se clatină muntele

Pe care se căpără vișele de vie cu araci scînteind în soare.

Deasupra străjuiește pădurea de pini: ca un zid masiv și negru
Izbește în surîsul roșu al bisericii de gresie.
Seara, la închiderea fabricilor, strada principală se umple de lume.

Pășesc ușor sau rămîn împlîntați în mijlocul străzii.
Sînt înnegriți de muncă și funingi de mașină. Dar ochii încă
li-s plini
De bulgări — aspră vigoare a pămîntului și solemnă lumină a
cîmpurilor.

Pretutindeni orașul se stinge în umezeala mărețelor pajiști,
Și-ncet, prin palida tăietură a joaselor acoperișe se clatină muntele
Pe care vișele de vie se căpără cu araci scînteind în soare.

Primăvară timpurie

În această noapte de primăvară am plecat de-acasă tîrziu.
Străzile erau răscolite de miresmele primăverii și de ploile verzi
ale semănatului.

Vînturile se zbăteau. Am ieșit din încîlceala caselor povîrnite,
mergînd departe
Pînă la meterezul neacoperit și simțeam: un ritm nou venea
spre inima mea.

Cu fiecare adiere a vîntului se dezghioacă o devenire tîndră.
Ascultam cum vîrtejuri puternice se roteau în singele meu.
Se și zăreau ogoarele proaspete. În orizonturi se și aprinse
Azurul orelor matinale ce urmau să descrească-n depărtare.

Stăvilarele scrișneau. Din toate direcțiile izbucnea neprevăzutul.
Deasupra canalului creșteau căi lucitoare pe care le-nvolburau
vînturile hoinare în lumina cădrora umblam și eu.

Destinul aștepta în stele răsturnate.
În inima mea era o furtună asemănătoare unor steaguri agitate.

În romînește de PETRE STOICA

Ernst Toller

1893 — 1939

Amurg, prieten bun...

Amurg, prieten bun al prizonierilor, liniștea ta

E plină de melodii legănătoare...

Zac pe priciul îngust și ascult,

Fraților, aud inima voastră bătând

Acolo... și acolo... și acolo...

Azvrăliți în închisorile tuturor continentelor:

În Atlanta și Nîmes, în Barcelona, Calcutta și Milano,

Frați îmi sînteți, voi, revoluționarilor, luptătorilor,

răzvrătiților — da, pe voi vă salut!

Au vrut să vă refuze o lume! Dar lumea voastră

trăiește în propria voastră voință.

Și pe voi vă salut, frați din temnițele Africii, Asiei, Australiei:

negri, galbeni, buni ocrotitori ale venerabilelor

privești supuse și înjosite

de civilizația europeană.

Pe voi vă salut, frați din pușcăriile și locurile de penitență

Ale pămîntului pe care

L-ați îngrijit cînd patria se afla în nevoie,

Piept ați ținut nedreptății-n cămin,

În pat ați dormit părăsiți,

Voi, pe care v-au făcut hoți și spărgători și criminali.

Și gîndind, mă întreb:

Cine spune despre sine că n-ar fi prizonier

Chiar dacă nici o zăbrea

nu-i răpește cerul și nici

un zid nu-i ascunde pămîntul?

Aud inimile voastre bătînd

Acolo... și acolo... și acolo...

O, de ce nu mi-e dat să ascult

Cu dragostea nemăsurată a zeului visat?

Ascult

Singura bătaie de inimă

A tuturor neamurilor omenеști,
A tuturor stelelor, a tuturor sălbăticiunilor, a tuturor pădurilor,
a tuturor florilor și a tuturor pietrelor.

Am ascultat
Unica bătaie de inimă
A tuturor viețuitoarelor.

1921

În rominește de DANIEL POPA

Yvan Goll

1891—1950

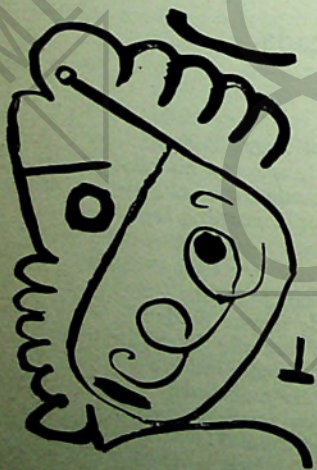
Cascada

Apă și om,
voi sînteți eterna mișcare !
Voi sînteți goana neostoită: voi sînteți spiritul !
O stîncă nu rămîne neclintită, un zeu nu rămîne deasupra:
strălucirea voastră despică blocurile de granit,
sub vocile voastre plesnesc tăcerile morții.

O, cascadă, tu dans de perle,
din trunchiul tău de apă, unicul, prăvălit,
înflorești pe pămînt milioane de ramuri fluide !
Te dăruiești otrăvitei urzici din șanțurile drumurilor,
înalți fîntîna verde, țîșnitoare, a palmierului,
în roua ta se răcorește floarea de nu-mă-uita
iar unsurosul măslin te soarbe cu pompe de-aramă.
Tu ești nemărginita iubire a pămîntului !
Așa vreau și eu, nemuritoare-ți iubire,
să curg în șiroaie și să mă revărs peste omenire:
de jos, din singurătate, de jos
înpumat, să mă retopesc în iubire
(de pe înălțimea piscului măsor adîncimile văii),

spre oameni din nou să mă vărs îndărăt,
 spre întunecatele văgăuni ale învinșilor și înrobiților,
 spre mohorâtele pustiuri ale strădaniei și lipsei de rod,
 spre nesfârșita cîmpie a săracilor și a nătîngilor,
 spre porturile afumate ale celor goniți și constrînși —
 în jos, în jos, trebuie să mă supun goanei eterne,
 cine se dăruiește devine mai totdeauna bogat.
 Cu gură clocotindă și cu ochi care rîd
 vreau să risipesc iubirea mare a nopții acesteia,
 să mă dăruiesc, dăruiesc, pentru că știu:
 nesecați sînt gheșarii pămîntului,
 nesecate-s izvoarele inimii !

În romînește de PETRE STOICA

Un marinar presimțindu-și sfîrșitul.
 Desen de PAUL KLEE

Georg von der Vring

1889

Sat în noapte

Precum un fruct cu miezul scos
în el c-o luminare,
e satu-n golfulu-ntunecos
în liniştea lui mare.

Ca mirul se bea vin, domol.
În turn — bătaia orei.
Arăţi apoi paharul gol,
Şi nu vin încă zorii.

Un greer rima neagră-a spus,
cît curge vremea, vie.
Căminu-l pierzi, dacă te-ai dus —
ce afli — cine ştie?

Îndrăgostiţii

Două lucruri în taină fac îndrăgostiţii
cînd se întîlnesc: ei surîd
şi se înfioară. Surîsul lunecă, însă,
fiorul rămîne, ca tremur se-ntinde pînă unde sufletul lor
se deschide c-un tremur de aripi.

Dar, cînd cade amurgul,
noaptea se odihneşte în fiecă floare, şi negru se face
macul, şi nu mai e nici un tremur, nici un surîs, şi sărutul
sfîrşit: şi sufletul, o, cum bate din aripi atunci,
cum pluteşte sufletul nostru, împăturit, fără linişte,
peste moarte.

În romîneşte de VERONICA PORUMBACU

Wilhelm Lehmann

1882

Zile germane 1947

Butuci, rugini pe tinichele — cîmpul.
Suspînă vînt. Jelește, oare, timpul?
Stomacul gol, obrazul supt și mic.
Nici ciorilor nu le-a rămas nimic.

Cerșește trupul istovit plăcerea;
Se vînd pe pîine omul și muierea.
Eu nici nu rîd și nici nu plîng. Tîrșit,
Poemul lumii merge spre sfîrșit.

Cînd strofa scufundată nu mai zburdă,
Cea de pe urmă, în urechea surdă,
Pămîntul se deschide-ncet, verzui,
Trezit din iarna neputinței lui.

Toporu-n dealul sterp porni să bată;
Încearcă, mai încearcă înc-o dată.
Amestecă și cerne-o albă mîină:
Mișcarea-nflăcărată arde chipul,
Spre anemone năzuie nisipul.

Zoresc mereu, cu-obrazul lor posac.
Trec florile, ca un nimic, prin veac.
Sînt vrăjile deșarte? Nu. Din zare
Hrănit mă simt acum. Aud cîntare.

Vara fugace

Marguerite, Marguerite !
Fată-n alb, păr ce străluce —
Primul fîn în stog boltit
Cucu-l vede și se duce.

Plop strigînd ca un prooroc.
Vastă orgă-i suflă vestea
Zeci de guri cu limbi de foc.
Coșofana știe-acestea.

Hrană ție-ntii m-aduc,
Plop, tu — înțelept cu tunet.
Coșofană, fată, cuc,
Pier în clarul vostru sunet.

În romînește de ȘTEFAN AUG. DOINAȘ

Joachim Ringelnatz

1883 — 1934

Tabacherea

Frederic cel Mare și-a fost sculptat
O besactea pentru tutun de strînutat
Și ea era mîndră — se înțelege —
Că este opera ilustrului rege.

Veni, tîrîndu-se, un viermușor
(Mirosise lemnul de nuc, ușor)
Și-i povesti pe-ndelete mica tabacheră
Despre Marele Frederic și marea lui eră !

Zicea că bătrînul Fritz a fost generos...
Dar viermele deveni deodată nervos
Și spuse — începînd să-și sape cărare —
«Ce-mi pasă mie de Frederic cel Mare !»

Vechea pendulă marină

Rotund și-octogonal atîrnă de-o sîrmă
Un vechi ceas de corabie-n camera mea.
Nu bate nici ora, nici cartul la cîrmă.
Bate cum vrea și doar atunci cînd vrea.

Cîți cîșornicari i-au meșterit la capace
Mi l-au dat, descumpăniți, înapoi.
Cică mai bine să nu aibă de-a face
Cu lucruri drăcești de-acest soi.

Meargă cum poștește bătrîna pendulă !
Trădește — și asta mă bucură nespus.
Păcat numai că niciodată vreo hulă
Dementă, n-o saltă în jos ori în sus.

Nici n-o clatină ! Nu, atîrnă cuminte
Și sigură... Doar un neastîmpărat
Și tainic resort o mîină înainte:
Spiridușul unui spirit de pirat !

Noaptea — cînd stăm liniștiți față-n față
Aud mai mult decît un tictac. În urechi
Îmi ajunge ceva ca un clopot prin ceață
Și zvonul flecărelilor pe punțile străvechi...

Și-așa îmi pierd ceasuri și ceasuri de-a rîndul
Cu vedeniile și-orăcălele ceasului acest —
Pe cînd, visînd, las să mă fure gîndul
Cum navigam împreună spre Indiile de Vest.

Pretutindenea

*Da, Viață e pretutindenea
Și oriunde-o minune cuprinde-n ea !
La mătușă-mea în jaretiere
Ca și undeva prin apropiere.*

*Da, pretutindenea sînt besne.
Pruncul devine tată, lesne,
Dar cinci minute după schimb
Moare ceva pentru cîva timp.
Și-acólo — și-acía
E veșnicia.*

*Dacă suflă pe un melc, face cîrcei
Și se chircește în cochilie;
Dacă-l moi în coniac, vede șoricei
De culoare colilie.*

În romînește de MARCEL BRESLAȘU

Bertolt Brecht

1898 — 1956

Laudă revoluționarului

*Cînd se-ntefeste-asuprirea,
mulți se descurajează.
Curajul lui crește.*

*Își organizează lupta
pentru simbrie, pentru apa de ceai
și pentru puterea în stat.*

Pune-ntrebări proprietății:
de unde vii?
Pune-ntrebări părerilor:
cui folosiți?

Acolo unde alții tac,
el vorbește.
Acolo unde asuprirea pomenește de soartă,
el spune lucrurilor pe nume.

Cu el alături
stă la masă nemulțumirea.
Și mîncarea se strică
și toți văd ce strîmtă-i odaia.

Oriunde ar fi gonit,
îl însoțește revolta.
Și-n locul din care-a fost izgonit,
rămîne neliniștea.

Legendă modernă

Cînd noaptea căzu pe cîmpul de luptă,
dușmanii, zdrobiți, se predară.
Telegrafele-n mișcare neîntreruptă
duseră vestea departe, afară.

La un capăt al lumii sui, atunci,
un bocet din piepturi — o mie.
Un fișat de guri înecate-n mînie
își înșipse în cer rafalele lungi.
Blestemele, o mie de buze palide se făcură
și o mie de mîini se crispară de ură.

Iar la celălalt capăt al lumii, sui
un strigăt de bucurie în slavă,
o frenezie, o izbucnire din piepturi — mii,
o respirație ușurată și gravă.
O mie de buze-nălțară o rugă-n tărie
și se-mpletiră, cucernice, mâini — o mie.

Pînă-n noaptea târzie,
telegrafele cîntară, cîntară,
despre morții rămași pe cîmpuri, afară.

Și, iată, liniștea își puse numele
peste prieteni, peste inamici.

Doar mumele plîns-au, doar mumele,
și acolo — și-aici.

În rominește de NINA CASSIAN

Peter Huchel

1903

Întoarcerea acasă

Sub cocîrjita seceră a lunii
M-am întors acasă și-am văzut satul,
Pustiite clădiri și guzgani.

Aplecată peste cenuși, ardea inima mea:

Oare va trebui, asemenea umbrelor porții,
Între ziduri căzute-n ruind, să-mi jelesc morții?
Să desfac pâstaia neagră ce s-a pierdut
Sub gardul verii, să behăi stingher

La staulele crăpate și galbene
Pe care le-a ros o ploaie de fier?
Putredă tulpină pe putred pământ, —
Nimeni n-a cules recolta din ceață.
Urzici, cucută, brusturi se înmulțesc în vînt,
Nalba de pietrele de pe drum se agață.
Peste tot mă pîndește-o spaimă-nvechită
Din ușile sparte, din fiecare geam.
Să-mi ascut oare coasa ruginită,
Să ar și să grap, fără vită în ham?
Spre dimineață însă,
Cu zorii reci din slavă,
Cînd bruma încă îngheață
Izvoarele luminii,
A apărut o femeie din pădurea slavă.

Căutîndu-și vita sfrijită
Ce se pierduse-n desiș,
Venea pe poteca uscată.
A văzut oare rîndunica și holdele?
Ciocănind, a izbit pe plug rugina roșcată.

Era muma dimineții:
Sub cerul bătrîn
Muma popoarelor
Prin ceață și vînt în trecere.
Arînd ogorul pietros,
Mîna boul bălțat cu coarnele
În formă de secere.

Lumină de octombrie

Octombrie, și para din urmă, ca de miere,
Rotundă, stă să cadă, grea de must.
Țîntarul învelit în voaluri de muiere
Bea ultima lumină, ca singele la gîst,
Ce sughe-ncet verdeața de-arțari de pe poteci,

monumentul elefantului

OTTO BAUM

KARL HARTUNG

insectă

Încît copacul pare că de păianjeni moare
Cu frunzele-i dințate ca niște liliaci,
Blînd amețite-n vînt de soare.

De aer, orice moarte e dulce peste fire,
De suflul gladiolelor — un roșu viu —
Pînă în somnul rîndunicilor, subțire,
Se strîcură tristețea luminii-ntr-un tîrziu,
Pînă în somnul șoarecilor prea sătui
Ultima nucă pocnetul și-l duce
Cînd, brună, din veșmîntu-i cu smalț negru-verzui
Sare-n lumină ca o piatră dulce.

Octombrie, și coșul cu fructe pe ales,
Purtat de slujnica grăbită,
Grădina tulburată de propriul ei cules
S-a așezat acum în frunza obosită,
Și tot ce încă-n fir de păianjen se-nfioară
Întoarcă-se-n lumină bucuros,
În raza care-aruncă din crengi ultima pară,
Al toamnei dulce simbure, pe jos.

În romînește de ȘTEFAN AUG. DOINAȘ

Georg Maurer

1907

Hölderlin

Primit în norii pietrificați
Ai sfinților, necontopită contopire
În mantia cuvîntului.
Lîngă pulpana lui Ingenunche smerit și poznașul
necruțător cu sfințenia — de unicornul bonetei

spînzură peste abis clopoșelul
mut ca un pește de aur din vastul ocean.
În tîrgul de oale din Frankfurt zornăie cioburi
și plîng femeile-ntre care umblă argatul
Hölderlin, lăsînd-o pe dumnezeiasca Susette
în mîinile unui bancher. — O, clopoșelul
lui Till amușește-n adîncuri. . .
Cel care se certase cu Hegel și-n craniul lui Schiller
sîngele său și-a vărsat ca în vasul Graal,
se înfășoară în fulgere și trăsnete,
se confundă cu vulturii și cu cascadele,
trece din țară în țară, de iubită departe;
nu se poate decide-ntre nori și-ntre stînci,
între blîndeșea și pălmuiala
pe care o-mparte prinșilor Napoleon,
între răpitorii Elenei
și între-ndrăgostiții ce dorul și-l deplîng.
Totuși, el cheamă spre osul de-aramă al frunții
nori de foc provensali
și mistuindu-se ne-nvață
cum se schimbă stîncile-n nori călători
iar norii călători în munți de aramă.

Marșul lui Hannibal peste Alpi

Ah ! cumplitele semnale
trîmbițate de-africanii elefanți
deasupra versantelor lui Mont Cenis,
cînd pe gheață picioarele lor boante
alunecă fără piedică-n aburii respirațiilor îngrozite,
cum stîncile se prăvălesc în cenușiile abise,
izbindu-se de colți de piatră, mulțimi gălăgioase
nemaivăzute pînd-atunci — în vreme ce cioltarele
bogat întreșesute cu aurul din mine spaniole
populate de sclavi, în ciotul crengii de molift
se-anină — embleme purpurii ale lui Hanibal !
Roșii armăsari ai Africii, proptindu-și răsfratele picioare

abruptul povârniş alunecos privesc înmărmuriţi, strînşi în dîrlogii
ţinuţi de libianul îngheţat. Vînoasele lui degete
obişnuite cu nisipul incandescent al pustiului,
umflate-acum şi negre, nu se mai lecuiesc cu alifii.
Şi totuşi, privirea ce oglindeşte încă crestele-ngheţate
părînd fildeşuri sparte, care străpung zăpada,
aşterne-un şes, deodată, în vesel cîmp italic.
Şi negustorii din Cartagina, la un ospăţ cu vinuri spaniole
aduse de spinări de sclavi şi de cocoase de cămile,
sărbătoresc izbînzile armatei lor — şi rîd cînd şi-amintesc
cum elefantul unic ce supravieţuise trecătorii,
cu trompa ridicată-n sus a legănare
stîrnise panica romanilor — şi lîngă puternicii muri ai cetăţii
răsunau iar hohote de rîs — pînă ce se-nopta
şi de pe mare înspre revărsarea dimineţii, marinarul
vedea castania colină pleşuvă dezvelind ruinele Cartaginei...

În romîneşte de ION ACSAN

Karl Krolow

1915

Poem împotriva morţii

Se risipesc grăunţele-aurorei
Pe cerul înnoptat ca o pădure.
De vreau, le pot culege
Şi mă bucur, ca vîntul
Ce de moarte nu se teme.

Stă întunerecul cu fruntea-n palme.
Fuge şi el de exaltarea păsărilor entuziasmului
Care-mi creşte în aripi.

Fiecare dimineată e o sentință împotriva morții.
Și izul noptatic al evadării dispăre.
Cu degetele pipăi timpul.
El doarme-n palma mea — un fir de praf ce joacă —
Rotund ca fructul roșu-al unei rodii
Alătura de flori și de păstăi.
Și ce crăpate, arse, sînt buzele pămîntului
De arșiți năpădit !

Acum e viața mai intensă în ghiare-ncovoiate și în pliscuri,
În blonde, negre bărbi învălurate,
Și în femei cu sînii pietroși sub bluze aspre.

Fiecare dimineată e o sentință împotriva morții.
Grăunțele aurorii le-am cules
Și cînt cu vîntul dimineții.

Moartea e-nfrîntă !

În romînește de ION BRAD

Günter Eich

1907

Priviți vîrfurile degetelor

Priviți vîrfurile degetelor, dacă nu cumva se și colorează !
Într-o zi se reîntoarîă ciurma stîrpită.
Ca pe-o scrisoare, poștașul o aruncă în cutia răsunînd de
clinchete,
asemenea unei rașii de scrumbii, și-e întinsă pe farfurie,
mama o trece copilului odată cu sînul.

Ce ne facem, că nimeni nu mai trăiește din cei
ce se pricebeau să umble cu dînsa?
Acela ce e bun prieten cu zonele groazei
îi poate aștepta în liniște vizita.
Mereu noi ne pregătim pentru fericire,
dar ei nu-i place să se așeze pe scaunul nostru.
Uitați-vă la virfurile degetelor ! Cînd se și colorează în negru,
e prea tîrziu.

În romînește de ION CARAION

hans magnus enzensberger

1929

povață pentru sisif

ceea ce faci, e lipsit de nădejde. ei, bine:
ai înțeles, recunoaște-o,
dar nu te mulțumi cu atît,
tu, omule cu piatra ! nimeni
nu-ți mulțumește; liniile de cretă
de ploaie linse-n plictiseală
marchează moartea. nu te bucura
prea devreme, deznădejdea
nu-i carieră. cu propria lor plictiseală
se tutuiesc doar copiii-monștri,
sperietoarele, profeții. taci !
schimbă cuvinte cu soarele
în timp ce piatra se rostogolește,
dar nu te însufleși de propria ta neputință
ci înmulțește mînia lumii
c-un gram, cel puțin. domnește
o adevărată lipsă de bărbați,

care-n tăcere desăvîrșesc inutilul
smulgînd speranța ca pe firele de iarbă,
surîsurile lor, viitorul, rostogolind,
rostogolind mînia lor peste munți.

În romînește de PETRE STOICA

Heinz Kahlau

1931

Prăbușirea lui Icar

Cînd Icar sui-n văzduh, văzu
soarele și ploaia, prin furtună.
Bănuia că-n preajmă-i zei se-adună,
și de păsări cerul se umplu.

Pasăre s-ar fi vroit cîndva,
să pătrundă-n lumile mai suse.
Zborului în slavă îi supuse
fiecare vis ce-l cerceta.

Astfel el zbură. În veacul meu
omu-și taie drum în spre planete.
Zboară-n loc de zei, acum, rachete;
bombe duc, ce-amenință mereu.

S-a întors Icar, de soare-orbit.
Aprig totuși, mut, sub ceru-ogivă,
cădută, țărînei împotrivă,
apa mării fără de sfîrșit.

Pasăre să fie, n-a mai vrut;
peștilor asemeni vrînd să fie,
spre adînc de mări, prin sihăstrie,
prin întunecimi s-a tot pierdut.

Scobora-necat. Sub mări apoi
adormi, sub mișcătoare-abisuri.
Visul lui e în atâtea visuri:
Dați-mi mie cerul înapoi !

Dumnezeu și omul

El ne-a plăsmuit
așa, într-o glumă.
Iar noi l-am luat în serios.

Ne-a amenințat
când s-a supărat, prin vreme.
Noi însă am devenit înțelepți.

Și ne-a blestemat
căci nu i-am dat ascultare.
Noi am mers prea departe.

Acum el asudă
prin cer
copleșit de teama
planurilor noastre.

În românește de AUREL RĂU

PETRE STOICA

Lirica modernă germană

FIZIONOMIA GENERAȚIEI EXPRESIONISTE

Istoriile literare înregistrează anul 1910 ca momentul nașterii expresionismului. Exactitatea datei nu prezintă o importanță prea mare. Trebuie reținut doar faptul că înainte de primul război mondial a apărut o tînără generație de scriitori, profund nemulțumită de o lume în care « totul funcționează perfect, în afară de om », cum se exprimase Hugo Ball. Ea disprețuia naturalismul, ale cărui obiective sociale și estetice eșuaseră; în același timp, condamna într-un consens unanim atitudinea evazionistă a neoromanticilor (*Neuromantiker*), care eludaseră o vreme dezbaterea marilor probleme ale epocii. « Îmbunătățirea vieții și visul fericirii generale » sînt desigur foarte frumoase, dar ele aparțin « unui alt domeniu decît al creației », se spunea în revista lui Stefan George *Blätter für Kunst* (Foi pentru artă)¹, orientarea neoromanticilor fiind îndreptată spre reformarea limbii poetice, și, în general, spre: « metafizica rasei, configurația patriei, mistica vieții, vechiul romantism de la 1800 »². Noua generație scriitoricească devine mai de grabă simpatizanta unei literaturi ce se străduiește să explice, sau să înfățișeze decăderea moralei în societatea modernă capitalistă. Scrierile lui Frank Wedekind (1864—1918), dar mai cu seamă cele ale nordicului August Strindberg (1849—1912) au produs în acea vreme o impresie răscolitoare. De atunci a trecut o jumătate de secol și expresionismul a avut parte de o exegeză neegalată nici măcar de cea kafkiană! « Curent revoluționar », și « curent decadent » sînt cei doi poli în jurul cărora au oscilat de-a lungul anilor caracterizările. Citind volumele noilor Sturm und Dränger, ajungi azi la alte concluzii, ce decurg din conținutul lor puternic opozant, dar lipsit de clarviziune ideologică. Versurile vor arăta în continuare că între acești poeți nu există o absolută comunitate de vederi³: negarea și condamnarea lumii lor pornește de pe poziții fie nihiliste, fie pacifist-uman-

¹ *Dichtung und Dichter der Zeit*. . . von Albert Soergel, „R. Voigtländer Verlag“, Leipzig, 1916, p. 558.

² Werner Mahrholz, *Deutsche Literatur der Gegenwart*, „Sieben Stäbe Verlag“, Berlin, 1930, p. 93.

³ „Expresionismul nu înseamnă în nici un caz o unitate estetică sau filozofică“, I. M. Lange, *Dämmerung eines Schlagwortes*, NDL, nr. 12/1960.

tariste; sînt însă și cazuri cînd ei se întemeiază pe o viziune optimistă a lumii în devenire: « Verfall und Triumph » (Decădere și triumf) se intitulează semnificativ volumul lui Johannes R. Becher, tipărit în 1914! Trăsătura care-i unește este o stare de spirit identică provenită dintr-o totală neîncredere în civilizația capitalistă, generatoare de haos și durere. Convingerea lor e că această societate își trăiește amurgul, dar nu reușesc să întrevadă întotdeauna pieirea ei ca un fenomen istoric inevitabil, nu înțeleg mecanica inexorabilă a revoluției. Acolo unde ar trebui să presimtă înnoirea socială, ei văd semnele unei catastrofe¹ totale: războiul-cataclism care va distruge complet umanitatea. De aici tipătul îngrozit, de revoltă și durere pentru soarta umanității, înlocuind acum optimismul și glasul dulceag înduioșat al naturaliştilor. Poetul expresionist, cum spune Clemens Heselerhaus², apare în postura martirului, e un Sfînt Sebastian săgetat.

Unde se manifestă concret laturile haotice ale civilizației capitaliste? Desigur, în perimetrul orașului extins, aglomerat, ca rezultat al impetuozității avînt industrial din perioada wilhelmiană. Aici, în umbra marilor bănci, a parlamentului burghez și a cazărnilor se consumă marile drame, teatrul lor fiind uzinele și ambianța sordidă a caselor de raport. Permanența dramelor desfigurează fața omului și-i distruge noblețea sufletului, reducîndu-l la instinctele primare. Răul capital își are originea în domnia banului și în setea de acaparare ce ascunde în ea puteri demonice, devorante. Sînt concluziile — întemeiate — ale expresioniștilor; dar ele au fost și cele ale scriitorilor naturaliști! De astădată însă nu mai avem de-a face cu o descriere de culoare a mizeriei lumpenproletare, ci cu o descriere a stărilor sufletești provocate de confruntarea nemijlocită cu o realitate infinit mai complexă.

DISPERARE NIHILISM GOTTFRIED BENN

În majoritatea cazurilor disperarea poezilor e cumplită, eșuînd în pesimismul cel mai sumbru (Georg Heym, Albert Ehrenstein etc.) Civilizația mașinismului devine simbolul morții lente, a descompunerii biologice. Lumea întreagă e o imensă morgă. Spectrele coșmarului devin insuportabile, sau sînt acceptate cu cinism. Poetul medic Gottfried Benn (1886—1956), impecabil artist al cuvîntului, debutează în anul 1912 cu volumul *Morgue* (« Morgă ») îngrozind cititorul burghez, obișnuit cu o poezie senlină. El se face cunoscut ca poet asential, antiromantic, cîntăreț lucid al « creierului și al viscerelor » putrefacte, al « haosului cărnii » și al instinctelor. Poezia sa constituie expresia cinismului, a nihilismului radical, de vădită influență nitzscheiană. După un intermezzo fascist la care Benn a aderat vișînd himere politice, în 1936 el este exclus din Walhala scriitorilor naștiți, luîndu-i-se dreptul de-a

¹ „Catastrofa» așteptată s-a cristalizat în lirica expresionistă prin motivul «Welt-Ende» (Sfîrșitul lumii)... care pentru Kurt Hiller constituie miezul poeziei expresioniste.” Rolf Recknagel; Georg Heym — *Der den Weg nicht weiss*, NDL, nr. 12, 1962.

² Deutsche Lyrik der Moderne — von Nietzsche bis Yvan Goll, « August Babel Verlag », Düsseldorf, 1962.

mal publica. După 1945 creația sa, dominată de același nihilism, străbătută de morbideță și adeseori cu accente de cuceritoare melancolie, a găsit o largă aderență în cercurile literare occidentale. Deținător a numeroase premii literare prestigioase, Benn a creat cu adevărat o nouă gramatică poetică și un lexic remarcabil, necunoscut până la el în lirica germană, compus din termeni medicali și tehnici conjugați cu nume mitologice. Expresia sa concentrată, severă, cu substraturi magice, a fascinat generații de poeți. Înruddit spiritualicește cu T. S. Eliot, Benn a scris numeroase eseuri, dintre care cel mai important rămâne cel din 1951, *Probleme der Lyrik* (de fapt, o cuvîntare rostită la Darmstadt). În această « ars poetica », Benn își definitivează crezul vechi (« stilul e superior adevărului ») și oferă un îndreptar pentru acea parte a liricii vest-germane actuale orientată spre ceea ce critica obiectivistă o denumește « metafizică » sau « *Expressive Dokumentar-Lyrik* »: « Poemul ideal este cel absolut, poemul fără credință, poemul fără speranță, poemul adresat nimănui, poemul făcut din cuvinte pe care le îmbini fascinant »¹.

Correspondentul plastic al poeziei benniene ar fi un Otto Dix fără mesaj revoluționar.

POEZIA VIZIUNILOR INTUNECATE: IACOB VAN HODDIS GEORG HEYM GEORG TRAKL

O poezie sarcastică, anti-burgheză au scris în această perioadă de dinaintea primului război mondial Iacob van Hoddiss (1887 — probabil 1942) și Alfred Lichtenstein (1889—1914). Ei reliefează aspectele grotești ale universului citadin (într-un fel apropiat lui Christian Morgenstern), existența fiind înfățișată iraționalist, sub forma caricaturii monstruoase. Iacob van Hoddiss, poetul ucis de naști ca « bolnav mental » este, după André Breton, descoperitorul humorului negru, care a invadat mai târziu masiv în sferile dadaismului și ale supra-realismului.

Dar nici un glas de poet expresionist nu a înfățișat drama și pustiul lumii în amurg mal plastic și mai convingător ca acela al genialului Georg Heym. A trăit doar 24 de ani, încheindu-și viața în condiții tragice și deschizînd seria poezilor expresioniști ce aveau să piară prematur. (În iarna lui 1912, plecînd să patineze pe lacul Havel de lângă Berlin, s-a înecat împreună cu prietenul său poetul și eselistul Ernst Balke, pe care încercase zadarnic să-l salveze.) Provine dintr-o familie prusacă, chinuit de un tată absurd, partizan al educației ultrapatrilare (« De n-aș fi avut un tată atît de porc, deveneam poet mare », nota Heym în celebrul său jurnal². Trece prin diverse medii gimnaziale apăsătoare — atmosfera lor va fi evocată în sonetul *Die Professoren*, care te duce cu gîndul la Liceul marelui nostru Bacovia. Amintind, în cadrul acestor sumare date biografice, lipsurile materiale și repetatele sale insuccese sentimentale, ne putem mai ușor imagina accentuata depresiune prin care a trecut un tînăr

¹ Twentieth-Century German Verse, « Penguin Books », 1963, p. LV.

² Georg Heym, *Gesammelte Gedichte*, « Verlag der Arche », Zürich, 1947, p. 202.

inzeștră cu o neobișnută sensibilitate. Viața sa mistuitoare, tumultuoasă, înverșunarea cu care a căutat să-și zăgăzuiască furia pentru a o turna în albia poeziei, incertitudinile artistice și imposibilitatea adaptării la formele de viață burgheză se identifică — o recunoaște el însuși — cu viața lui Kleist, Grabbe sau Vincent van Gogh. Din pricina educației primite el își ura clasa din care provenea, dar mai presus de orice viață stagnantă, specifică epocii wilhelmiene: « Ah, e îngrozitor. Nici în 1870 n-ar fi putut fi mai rău. E mereu la fel, atît de plictisitor, plictisitor, plictisitor. Nu se întîmplă nimic, nimic, nimic... De mă întreb pentru ce am trăit pînă acum: nu pot răspunde. Nimic în afară de hărțuiri, suferințe și tot soiul de mizerii. . . . De s-ar întîmpla odată ceva. De s-ar ridica din nou baricade. Aș fi primul care s-ar urca pe ele. . . »¹ etc., nota Heym în același jurnal. Apariția tînărului cu aere de sportiv la « Neuen Club »², unde se teoretiza noua artă, și unde se pare că a fost lansat și termenul de « expresionism », a produs o impresie deosebită. Aici și-a cîștigat pentru prima dată versurile, găsind o largă înțelegere, poezia crepusculară și grotescă fiind cultivată cu fervoare de unii membri ai cercului.

Georg Heym este aproape exclusiv poetul orașului tentacular. « El cercează marile orașe cu mașinile lor supradimensionate și cu masa proletară, cu catastrofele lor spirituale, economice și politice, cu zorul lor pentru război și cu surogatele fade » (Paul Zech). Orașul versurilor lui Heym e dominat de viziuni sumbre, cutreierat de demoni și străjuit de idolii dezastrului. Viața întreagă e urmărită de spectrul morții. Este un vîrtej fantastic ce lasă în urmă numai muribunzi, schizofrenici, leproși, criminali etc., etc. Lume de coșmar kafkian, invadată de toate relele din cutia Pandorei ! Frica și disperarea apar pretutindeni, înfățișate prin simboluri de extraordinară pregnanță. Nu există în întreaga lirică universală poet care să fi dat o imagine mai răscolitoare a orașului capitalist. În poezia lui Heym, și natura își găsește un loc, apar și aici comparații hiperbolice, fantastice. Pastelurile sale din afara universului citadin contrapun ceașta simfonie foarte tristă pe partitura căreia pot fi descifrate multe note baudelairene și rimbaldiene.

Și orașul austriacului Georg Trakl³ (1887—1914) e proiectat pe un fundal negru :

O, nebunia orașului mare, seara

Arbori schilozii sau încremeniți lîngă zidul negru,

Printr-o mască de argint privește spiritul răului;

Cu bici magnetic lumina s'fichiue noaptea de piatră.

O, sunetul scufundat al clopotelor de seară !

¹ Op. cit., p. 212.

² « Neuen Club » a fost înființat în 1909 de Kurt Hiller, Erich Unger, Iacob van Hoddia și Erwin Loewenson. Pe alîgul că-l anunța nașterea se afla și un citat din Oscar Wilde: *Trăim într-o vreme în care se muncește prea mult și se face prea puțin educație, într-o vreme în care lumea din prea multă hărnicie se tîmpește. Pe lîngă « Neuen Club » apar « Neopathetisches Cabaret » (1910) și « Gnu » (1911); sînt cercuri literare de cabaret, la modă și foarte asemănătoare între ele. Dintre revistele « revoluționare » ale vremii menționăm: « Der Sturm » și « Die Brücke » în jurul cărora s-au adunat pictori și graficieni ca Emil Nolde, Max Pechstein, Kirchner etc. O trăsătură pozitivă a avut-o, pînă în 1918, revista « Die Aktion » editată de Franz Pfemfert și aflată sub influența aripilor de desclînga a mișcării muncitorești; la ea a colaborat și Georg Heym.*

³ Vezi Secolul 20, nr. 11, 1963.

Cu spaimă înghețată prostituata naște copilul mort.
 Spumegînd, Domnul biciuie cu furie fruntea posedatului,
 Molimă purpurie, foamea, strivesc ochiul verde.
 O, risul respingător al aurului !

(Celor amuțiți)

Dar fața sa chinuită de priverile orașului bîntuit de himere, catastrofe și neîmpliniri se întoarce spre viața satului. Inutil. Și aici domină prezența morții, pustiu și ruina. Nu întîmplător vom întîlni în mai toate poemele sale obsesia « ruinei », a « negrului », a « morții », a « putreziciunii ». Senzația lăsată de poezia trakliană este aceea a unui apus de soare cu lumina căzută pieziș, umbrele obiectelor zilnice crescînd monstruos, cu prevestiri de beznă și de moarte¹. Ea e încărcată de metafore și simboluri, « care sînt mai frumoase decît realitatea », cum spunea însuși poetul într-o scrisoare adresată surorii sale Minna. Vocea lui Trakl e melancolică, inima sa căutînd mereu o lume a visului sau umbra care nu mai există, a copilăriei, a purității. Un timp a găsit alinare în paginile lui Dostoievski, în vinul consumat printre umili circiumilor de periferie și în drogurile care au și pus capăt vieții sale de o puritate egalată doar de cea a lui Eminescu sau Hölderlin.

POEZIA SPERANȚEI: JOHANNES R. BECHER ERNST TOLLER

Harta poetică a expresionismului, cum spuneam, e foarte variată prin tendințele ce se manifestă în cadrul acestui continent bîntuit de furtuni de toate gradele. Spre deosebire de poezia viziunilor și a simbolurilor întunecate există una mai luminoasă, ce-și declară patetic speranța într-o societate posibil mai bună, echilibrată, liberă de violență și angoasă. Pacifist-umanitaristă, ea pornește de la încrederea în noblețea sufletească a omului, puternică și capabilă să înfrîngă forțele răului. Apariția unei lumi fără pată e preconizată ca rezultat al unor transformări de natură etică (« omul poate fi salvat numai prin om »², ceea ce face ca acest tip de poezie să stea deseori sub semnul unui ideal de viață abstract, dacă nu utopic. Reprezentanții ei sînt poeți cu un alfabet sufletesc comun, invocînd frecvent « omenia, bunătatea, dreptatea, camaraderia, dragostea umană pentru toți și toate »³. În versurile lor, « Lumea întreagă și Dumnezeu primesc înfățișare umană: Lumea începe în om, iar Dumnezeu este descoperit ca frate —, înseși statuia de piatră se îndină omenește, orașul chinuit devine fericitul templu al colectivității; pretutindeni se înalță triumfător cuvîntul mîntuitor: Existăm ! »⁴ li putem considera, în general, cîntăreți ai proletarietului industrial și, în special,

¹ Ernst Fischer, *Österreichische Lyrik*, « Weg und Ziel », nr. 7/8, 1963.

^{2,3,4} Kurt Pinthus: *Menschheits Dämmerung, Symphonie jüngster Dichtung*, « Ernst Rowohlt Verlag » Berlin, 1920, p. XII.

«ai înfrățirii umane»: «O, singura-mi dorință, e, omule, să-ți fiu înrudit/ Negru de ești, acrobat sau încă în pîntecele femeii»... (Franz Werfel); «Fără margini simt, că nu sînt singur /... atît de aproape ești Tu / frate Om»... (Kurt Heynike); «Ascult / singura bătaie de inimă / a tuturor neamurilor omenеști». (Ernst Toller). Caracteristic acestei poezii în care «omul stă / împlîntat între cer și pămînt / coloană a cîntecului pămîntesc». (Yvan Goll) e tonul de imn religios (Werfel), chipul «fratelui om» primind o înfățișare suferindă, extatică, a unor portrete de Emil Nolde sau a sculpturilor lui Barlach. De altfel, trăsăturile sînt înrudite cu cele ale artei gotice și baroce german, spre care expresionismul și-a întors privirile, nu în căutări rafinate, ornamental decorative ca în neoromantism, ci într-o înțelegere mai profundă, mai umană a valorilor sale.¹ Din familia democratică și atît de sinceră a «înfrățirii umane», fac parte mulți poeți, în bună parte uitați (în măsura în care n-au evoluat spre alte modalități de exprimare) datorită unui oarecare prozaism. Importanți rămîn Paul Zech (1881—1946), pasionat cîntăreț al vieții proletariatului, Yvan Goll (1891—1950) și mai cu seamă austriacul Franz Werfel (1890—1945).

La confluența poeziei «pacifist-umanitaristă» se află poezia orientată spre mișcarea muncitorească spartachistă, cunoscută sub denumirea de «activistă». Ținta ei critică e cu mult mai precisă, războiul nu e văzut ca simbol al «sfîrșitului lumii» (ca la Georg Heym) ci, deseori, ca sfîrșit al lumii organizante, zorile roșii ale unei societăți noi profilîndu-se în zare. De altfel, după măcelul mondial încheiat în 1918, autorii acestei poezii grupați în jurul revistei *Die Aktion* (evident, nu toți), influențați de Revoluția din Octombrie, au știut să tragă concluziile oferite de lecția istoriei. E cazul unor poeți ca Rudolf Leonhard (1889—1953), aliat cu «ceilați, hotărîți înainte de toate pentru lupta conștientă a muncitorimii», dar mai cu seamă a lui Johannes R. Becher (1891—1958)². Acesta din urmă saluta cu entuziasm Revoluția Socialistă din Octombrie, închinîndu-i încă din 1917 versuri înflăcărâte, ca apoi să intre în Partidul Comunist German, înființat în 1919. Ceva mai tirziu participă la formarea «Asociației scriitorilor proletari revoluționari», căreia îi revenea sarcina să întrunească la un loc pe scriitorii germani orientați spre idealurile clasei muncitoare. Creația sa cunoaște curînd aspecte inedite, se limpezește ideologic și atinge, cu trecerea anilor, perfecțiuni clasice, care o fac deosebit de populară pînă și dincolo de granițele germane. În acest context trebuie amintit și Ernst Toller (1893—1939), ieșit de sub tutelă expresionistă, apropiat mult de mișcarea revoluționară a proletariatului. Toller, totodată dramaturg cunoscut, a făcut parte din consiliul Republicii sovietice bavareze, fapt pentru care contrarevoluția l-a aruncat în temniță. *Das Schwalbenbuch* (Cartea rîndunelor) din 1924 constituie transcrierea amarelor sale experiențe de deținut. Patetică, străbătută de unde melancolice și caldă duloșie, voit modest în exprimare, placheta se citește și azi cu interes, în succesiunea poemelor — care, de fapt, sînt un tot — răsărind fragmente de autentic lirism:

De pe malurile Senegalului, ale lacului Omandaba,
Din preasfintele peisaje ale Africii
Veniți, voi, prietene rîndunele !

¹ Werner Mahrholtz, op. cit. pp. 362—363.

² Vezi *Secolul 20*, nr. 10, 1963, în care a apărut o prezentare și un grupaj din versurile lui Becher.

Cine vă îndemnase să porniți
Spre frigurosul april al Germaniei reci?
Copiii veseli nu v-au adus zgomotoase ovații?
De ce nu înălțarăți temple între sfintele bucle
Ale arhipelagului?

Primăvara noastră, o,
Nu mai este cea a lui Hölderlin.
Primăvara noastră s-a prefăcut în iarna sa:
Înghețată și tristă
Și fără dragoste
Călduroasă.

Poeților vă asemuiți, voi, prietene rîndunele!
Pătîmind pentru oameni, ei îi iubesc
Cu inexprimabilă căldură,
Ei, cei înfrățiți cu stelele, cu pietrele, cu furtunile...

NOUA OBIECTIVITATE LIRICA NATURII OSKAR LOERKE WILHELM LEHMANN

Ecourile expresionismului au răsunat pînă la sfîrșitul războiului, ca apoi să se stingă treptat, prin anii 1920—1925. Cei care îi dăduseră strălucire au pierit pe front, în plină tinerețe (Georg Trakl, după marea bătălie de la Grodek, disperat, se sinucide; alsacianul Ernst Stadler moare la Ypres, în Belgia; Ernst Wilhelm Lotz, Alfred Lichtenstein și August Stramm dispar și ei pe cîmpurile de luptă, primii doi în vest, cel de al treilea în Rusia). Tragedia acestei generații mistuită și sfîșiată de disperare, culmina cu o jertfă îngrozitoare, o bună parte din rîndurile ei căzînd pradă Molohului descris cu atîta forță vizionară de Georg Heym. Pe plan literar, expresionismul devine acum obiect de cercetare pedantă, și experiență foarte rodnică în cinematografie. Supraviețuitorii războiului își caută alte drumuri. Johannes R. Becher, în condițiile arătate, Yvan Goll, care scrisese o poezie umanitaristă, plină de accente anti-războinice, participă la Paris, în 1924, la înființarea revistei *Surréalisme*, compunînd versuri în limba franceză pe care mai tîrziu soția sa Claire Goll le va traduce în germană. Poezia lui Goll, rezultat al apropierii de «secretele cuvîntului», devine mai puțin inteligibilă, îngrădită de metafore (dintre cele mai frumoase, e drept), și cifrată în simboluri. Limbajului prozaic din manifestul liric *Panamakanal* îi ia loc expresia suplă, nuanțată, fin smălțuită. Yvan Goll este o descoperire pentru generația de poeți germani de după «Anul 0» — Paul Celan, în orice caz, a învățat din lecția sa.

Cu stingerea ecourilor expresioniste, care nu s-au produs în nici un caz brusc, lirica germană intră într-o epocă nouă, căreia istoricii literari s-au

obișnuit să-i spună *Neue Sachlichkeit* (Noua obiectivitate; noul realism). Este poezia politico-satirică, satirico-moralizatoare, ori satirico-grotescă. Ea e născută și alimentată abundent de însăși realitatea tragi-comică a republicii weimareze, ridicată din ruinele războiului și decapitată, cu propria ei mină, de Hitler. Nume ca Bertolt Brecht, Kurt Tucholsky (« Omul cu inimă de aur și clonț de fier » cum s-a autocaracterizat), Erich Weinert, Erich Kästner, Klabund, dar mai cu seamă faimosul loachim Ringelnatz, ilustrează foarte colorat această poezie originală, de valoare europeană. Numele lor trebuie legat de expresionism, și în mod special de personalitatea lui Frank Wedekind, creatorul tipului de poet vagant modern, al poetului boem anti-burghez, care-și cîntă baladele prin cabarete și aiurea, « inspirîndu-se din poezia populară și vulgară, din baladă și din cîntecele haiducești, din comoara plastică a proverbului și a celui mai de jos argou ». ¹ Prima reacție îndreptată împotriva expresionismului va fi cea a poezilor naturii, denumiți *Naturlyriker*. Poezia naturistă intră într-o perioadă de înflorire, necunoscută de multă vreme, dacă ne gîndim că atît naturalismul, cît și expresionismul, au neglijat-o cu bună știință. Desigur, Detlev von Liliencron (1844—1909) poet de sensibilitate modernă — aflat la marginea tuturor curentelor vremii — este o excepție, opera sa constituind puntea de legătură între lirica goetheană a naturii și cea care se naște acum. Dar proaspătul naturism, opus expresionismului, nu trebuie înțeles ca o poezie descriptivă, pastelistică, decorativă, ci ca una care caută în natură mituri, « chipuri magice », simboluri, forța panică. Ea e foarte înrudită cu poezia lui Lucian Blaga, dintre cele două războaie. Am putea spune că ea exprimă deplina izolare de realitatea capitalistă, o rezistență tacită împotriva ei, lăsînd, cel mult, să înregistreze ca un barometru incert angoasa omului strivit de lumea potrivnică lui. Doi mari poeți își leagă numele de acest curent de extraordinară vitalitate: Oskar Loerke (1884—1941) și Wilhelm Lehmann (1882). Noua poezie naturistă, nu numai că nu s-a consumat pînă în 1933, dar a supraviețuit barbariei fasciste, atît în emigrația internă, cît și în cea externă, dezvoltîndu-se azi în Germania de vest într-o adevărată școală. Elisabeth Langgässer (1899—1950), Oda Schaefer, Horst Lange, Walter Höllerer, Günter Eich și Karl Krolow sînt doar cîțiva dintre poeții reprezentativi ce au drept maeștri pe Loerke și Lehmann. E necesar să reținem că poezia naturii cunoaște în anii de după război o nouă variantă, mult diferită de cea de la care a pornit. În primul rînd, datorită infiltrării unor influențe din afara literaturii germane (după anul 1945 s-a tradus foarte mult din poezia străină modernă), și apoi datorită recidivel suprarealiste — sînt factori care au contribuit la anularea trăsăturilor clasice pe care a avut-o, în același timp modificîndu-l și limbajul. Așa se explică faptul că uneori « naturismul-magic » și suprarealismul se întîlnesc, contopindu-se ca, bunăoară, în poezia lui Günter Eich. ² Trebuie subliniat că generația nouă pornită de la această poezie tinde spre o înfinit mai mare libertate tematică, fără ca natura să fie mereu universul dominant și loc de refugiu, ci și, uneori, punct de plecare sau de comparație, realitatea imediată a vieții cîștigîndu-și dreptul la cetățenie poetică. Dezastrele celui de al II-lea război mondial, răfuiala cu trecutul, antinazismul, pacea, într-un cuvînt, problematica socială specifică Germaniei de vest, răzbat și ele în creația lui Günter Eich și Karl Krolow, deși, de atîtea ori, înfășurată în văluri pe care trebuie să le dal cu răbdare

¹ Lion Feuchtwanger, *Frank Wedekind*, NDL nr. 7/1964.

² Heselbaum, op. cit., pag. 452.

la o parte pentru a putea ajunge la înțelegerea sensurilor. În categoria liricilor naturii de tipul amintit este inclus (pentru epoca anterioară anului 1945) și excelentul Peter Huchel din R.D.G., dar opera sa a evoluat spre o problematică majoră, complexă, specifică realismului socialist.

CONSECINȚELE EXPRESIONISMULUI

Una din strădaniile neoromanticilor era să purifice limba poetică, alterată de naturaliști. Scopul a fost realizat pe deplin datorită vrăjitorului Stefan George și discipolilor săi, estetizanți de anvergură, adevărați artizani ai artificialului poetic. Expresioniștii îi disprețuiesc nu numai pe reprezentanții «artei pentru artă» (Georg Heym îl considera pe Rilke «vrăbie cu coadă de păun») ci orice preocupare pentru cultivarea cuvântului în sine, elegant. Ceea ce nu înseamnă că ei neglijează importanța cuvântului, dimpotrivă, îi atribuie un rol capital, investindu-l cu o forță magică, ce-l face capabil să exprime intensitatea suferinței, patosul, strigătul. Se renunță și la ambiția perfecționării prozodiei clasice. Mai mult: ea este abandonată în favoarea ritmului liber, facilitând revărsarea glasului patetic și a fluxului de sentimente. Procesul integrării într-o ritmică nouă se petrece însă treptat, ca la Else Lasker-Schüler și Georg Trakl. La Georg Heym tablourile întunecate se succed în tipare vechi (nu întotdeauna), dar cititorul simte cum energia de turbină a versurilor sale sparge, ici-colo, schemele. Pentru unii expresioniști traducerea din Walt Whitman efectuată în deceniul ultim al secolului al XIX au fost hotărâtoare. Ei și-au însușit ritmul larg, versul nerimat, mai propriu exprimării trepidației și atmosferei vieții moderne. De la *Firele de iarbă* pleacă și poemele realiste ale foarte talentatului Ernst Stadler (1883—1914). Ele au o legănare imperceptibilă, străbătută de curenți subterani, rimele (când apar, și atunci cu impresia că au fost lipite), pier cu ecourile versurilor lungi, în care numărul silabelor aproape că nu mai îndeplinesc nici o funcție prozodică. Un singur poet îi seamănă: exoticul Max Dauthendey (cel din volumul *Ultra-violetti*), în contact întâmplător cu cerul lui Stefan George. De altfel, se pare că Stadler a și nutrit simpatie pentru acest poet pictural, de sensibilitate și factură modernă. Opusă creației lui Stadler, este poezia lui August Stramm (1874—1915): dinamică, concretă, comprimată la maximum. Fără să vrei, ea te duce cu gândul la Ungaretti:

*Tulpini răstignite imploră brațe
Inscripții ezită în fața palidului necunoscut
Flori nepăsătoare sfidează pulberea
Licărire
Lăcrimează
Sticlind
Uitarea.*

(Groapa comună)

Expresionismul aduce în lirica germană, pe lângă limbajul concret-realist (dar și ascetic, abstract) o prozodie mai generoasă, flexibilă, deschisă oricărei

posibilități novatoare. O contribuție însemnată la dezvoltarea noului limbaj și stil au adus-o precursorii (inițial impresioniști) Else Lasker — Schöler și Alfred Mombert, dar mai cu seamă Arno Holz (1863—1929). Aceasta din urmă constituie pentru literatura germană o prezență dintre cele mai interesante, nu atât pentru realizările practice din domeniul liricii, cât pentru aportul teoretic substanțial la dezvoltarea poeziei moderne. Holz a fost unul dintre înverșunații partizani ai naturalismului, căruia a încercat să-i dea un sens original (*Konsequenter Naturalismus*), deosebit de cel francez, iar drumul său — trecut și prin neoromantism — atinge granița expresionismului pe care, de altfel, l-a și salutat. Dintre eseurile acestui spirit neliniștit (pe care l-am asemui cu adversarul său, poetul Otto zur Linde — 1873-1933 — autorul teoriei « balansării ritmurilor ») cel mai important este *Revolution der Kunst* (1899), în care vorbește de poezia « ritmurilor firești » sau interioare, eliberată de constrângerea rimei și a strofei, « versul trăind doar prin ceea ce exprimă ». Rodul aplicărilor sale practice este *Phantastus*, poem ciclic, ambițios în dimensiune, deseori supus modificărilor, rămânând pînă la urmă seismograful unor inconsecvențe estetice. . . În *Phantastus* plutesc suficiente oaze de poezie, pentru ca interesul cititorului să nu scadă nici în prezent. Versurile sînt opuse transcrierilor grafice tradiționale, dispunerea lor fiind simetrică, scontînd anumite efecte optice:

Într-o grădină, sub pomi bătrîni
așezați
pe-o întunecată bancă de mușchi, mină în mină
plini de gînduri și tăcere
împreună
așteptam
noaptea de primăvară.

Încă
nu-i luciu de stele.
Amurgul
îmbrățișează boschetele.

Deodată
dintr-o fereastră
se-aud
ușoare, toarse, umflindu-și unda,
pure și adînci, grații perlate,
roi care pulsează,
dorință explozivă, bucurie care cîntă,
apă mișcătoare, flacără ce urcă,
aur zvîcnind
blîndețe de-argint, lumini de-argint, moliciuni de-argint
sunetele contopite
ale unei
viori.

Salcîmul galben și aurul său, parfumul liliacului. . .
În adîncul
inimilor noastre

*imensă, roșie, suavă ca visele
se ridică
luna.*

Dar expresionismul netezește totodată și calea experiențelor formaliste, ce trebuie puse mai de grabă pe seama dadaismului (de altfel, unul dintre copiii nebuni ai expresionismului!), la nașterea căruia, alături de Tristan Tzara au luat parte Hugo Ball (1886—1927) și Hans Arp (1887), găsim în Richard Huelsenbeck (1892) partizanul său pe teren german. Jocul de cuvinte și montajul liric, atât de îndrăgite azi de unii tineri poeți vest-germani (printre care și Helmut Heissenbüttel) se revendică indiscutabil de la dadaism.

INFLUENȚA ȘI IMPORTANȚA POEZIEI BRECHTIENE

Am insistat asupra personalității lui Gottfried Benn, pentru a arăta în ce constă influența poeziei sale aistrice, metafizice, și a da totodată indiciile aproximative ale unei poezii cultivate de tineri ca: Albert Arnold Scholl (1926), Forestier—Krämer (1921), Helmuth de Haas (1928) și Astrid Claes (1928). Dar nici un poet contemporan german nu are o mai mare influență asupra generațiilor tinere de poeți ca Bertolt Brecht, (1898—1956), figură artistică dominantă a secolului nostru.

Apariția lui Bertolt Brecht, care, «a schimbat peste noapte fața poetică a Germaniei» (Herbert Ihering), a avut loc după primul război mondial. Student la medicină, a fost nevoit să-și întrerupă studiile pentru a da îngrijiri medicale în spitalul militar din orașul natal Augsburg; cu acest prilej și-a făcut debutul, citind câteva creații personale în fața unui auditoriu compus din răniți aduși de pe front. Mizeria războiului, prezentă aici sub înfățișarea nenumăratelor suferinți, a fost hotărâtoare pentru tânărul Brecht, convertit repede la o puternică atitudine anti-războinică. Acum scrie *Legenden vom toten Soldaten* poezie grotescă, macabră, în care soldatul «mort de moarte eroică» e dezgropat pentru a fi trimis să moară din nou luptând împotriva francezilor. El i-au urmat alte satire grotestice, «provocatoare», songuri și balade (care nu sînt balade...) cu tentă expresionistă. În 1927 publică volumul *Hauspostille* (Carte de predici), ce indică influențe din Wedekind, dar mai cu seamă din Villon, de la care Brecht a luat tehnica refrenului; personalitatea sa însă acoperă, asemenea focului topind minereurile prețioase, întreaga-i creație de neobișnuită originalitate artistică. Brecht se adresează direct prostiei burghezei demascînd-o și «provocînd-o» la modul clinic brutal, uzînd de o mare varietate de mijloace puse la dispoziție de resursele limbii germane, demonstrînd un instinct excepțional în alegerea cuvîntului celui mai simplu și convingător. Lirismului «pur», convențional și sentimental, el îi opune unul cu caracter moralizator, aparent rece, «propagandistic», de pe poziția dialecticianului marxist. Brecht a renunțat încă înainte de a pleca în exil (1933) la poezia grotescă, în favoarea uneia eficiente, didactică sau

epigramatică, în înțeles superior, cum ne demonstrează *Citind ziarul în timp ce fierbe ceaiul*:

*Citesc dimineața în ziare despre epocalele planuri
Ale papei și regilor, ale bancherului și baronilor petrolului.
Cu celălalt ochi la oala cu apă de ceai
Privesc cum apa se tulbură și începe
Să clocotească și limpezindu-se iarăși
Se revarsă din oală înăbușind focul.*

sau această splendidă piesă, în care descifrăm înțelepciunea din străvechea lirică a extremului orient:

*De peretele camerei mele atîrnă
O mască de lemn japoneză, lăcuită cu aur.
Compătîmind privesc
Vinele umflate ale frunții ce arată
Cît e de obositor să fii rău.*

(Masca ticălosului)

Brecht adaugă peisajului liric universal un ton și o vizlune cu totul neobișnuite — ea se adresează rațiunii și e limpede ca apa izvorului și totodată tăioasă ca lama de oțel a sabiei. Influența ei este mare, urmele ei găsindu-se, sub o formă directă sau atenuată, în lirica mai tuturor meridianelor. Dar dintre poeții tineri germani (printre care trebuie amintit și Hans Magnus Enzensberger), două talente pleacă de la poezia brechtiană, creînd însă o poezie cu timbru propriu: Günter Kunert (1929) și Heinz Kahlau (1931) din R.D.G.

Poezia lui Bertolt Brecht constituie una dintre cele mai însemnate contribuții ale spiritualității germane democratice, angajată în lupta antifascistă dintre anii 1933—1945; și în același timp, una din valorile inestimabile ale realismului socialist din R.D.G. Rezultat desăvîrșit al contopirii tradiției cu inovația — condiții esențiale ale artei moderne — lirica brechtiană stă azi alături de cea a poeților de limbă germană intrată în patrimoniul culturii universale: Rainer Maria Rilke, Hugo von Hofmannsthal, Georg Trakl, Georg Heym, Ricarda Huch, Else Lasker — Schüller și Johannes R. Becher.

V. DUDINȚEV

POVESTE DE ANUL NOU

Trăiesc într-o lume fantastică, într-o țară de basm, într-un oraș plâsmuit de închipuirea mea. Aici se întâmplă lucruri cu totul neobișnuite. Am trecut și eu prin mai multe peripeții de felul acesta și am să vă istorisesc câteva și domniilor voastre, profitând de faptul că, de Anul Nou, omul e dispus să asculte cu deplină încredere tot felul de năzbîtii. Vă voi povesti ce renghiuri nejoacă timpul. Căci timpul e de necuprins și el acționează pretutindeni. În lumea aceasta de basm poți să-ți potrivești ceasornicul după ora Moscovei. De aceea și cutez să-mi încep povestirea, cu gândul că poate se va găsi vreun om curios din fire, pe care să-l intereseze acele întâmplări din povestea mea care se încrucișează cu viața lui serioasă, adevărată.

În orașul nostru a poposit o pasăre misterioasă — o bufniță. Vizita ei a făcut fericiți cîțiva oameni. Mai întîi l-a fericit pe șeful meu direct, conducătorul Laboratorului de cercetare a Soarelui, unde lucrez. Apoi, pe un medic neuropatolog, fost coleg de școală cu mine. Pe urmă, mi-a venit rîndul și mie. Bufnița e o pasăre minunată. N-ar fi rău să i se studieze deprinderile și să i se tipărească portretul în atlasuri.

La epoca aceea, numărăm la activul meu cîteva lucrări științifice despre unele particularități ale luminii solare. Posedam un titlu științific, eram consultant în mai multe comisii și îmi dădeam silința să devin cît mai curînd ceea ce se cheamă un om așezat. Însușindu-mi deprinderile venerabililor

noștri bătrâni, m-am învățat să țin, ca și ei, capul sus, aidoma lor, chibzuia-mi îndelung asupra întrebărilor ce mi se puneau și, la fel ca și dîșii, săltîndu-mi una din sprîncene, rosteam trăgînd cuvintele, prețiosul și bine gînditul meu răspuns. Mai căpătăsese o trăsătură caracteristică — mă obișnuisem să am grijă de paltonul meu, un palton din cele mai scumpe. În cabinetele noastre avem dulapuri; imitîndu-i pe bătrîni, mi-am pus în dulapul rezervat mie un umeras de lemn pentru palton, însemnîndu-l cu inițialele mele.

Fiind un om înzestrat cu oarecare talente, m-am obișnuit, sfătuit de un academician, să notez ideile care-mi vin în minte în chip neașteptat. Este știut că cele mai valoroase idei nu sînt acelea pe care ni le stoarcem din creier stînd ore întregi la masa de lucru, ci acelea care ne vin din zbor, abătîndu-se asupra noastră ca o rafală de vînt, de cele mai multe ori atunci cînd mergem pe stradă. Notam aceste idei și apoi uitam de ele. În schimb, femeia noastră de serviciu ținea bine minte că, în sertarele biroului meu, se pot găsi niște hîrtii fermecate, care ard ca praful de pușcă, așa că și-a luat obiceiul să facă ordine la mine în birou și să aprindă cu hîrțiile astea focul în toate sobele din laborator.

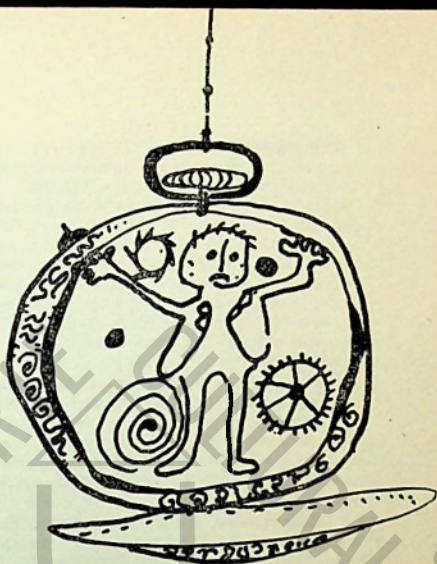
Dincolo de pospaiul de prestanță pe care o așiam, stăruia în mine un copil naiv (de altminteri, același copil stăruia și în șeful meu, care era doctor în științe). Copilul acesta cu obrajii buclăți ieșea uneori la iveală, mai ales în serile cînd noi, cei burlaci, ne așezam acasă dinaintea televizorului, și, încremînd de parcă am fi fost puși în spirt, urmăream ore în șir, cu ochii mari, picioarele fotbaliștilor care se agitau pe ecranul albăstriu.

După cum vedeți, sînt necruțător și, în primul rînd, față de mine însumi. Supun și voi mai supune judecății dumneavoastră, pe deplin conștient de ceea ce fac, multe laturi ale firii mele, fiindu-mi eu însumi cel dîntîi judecător. De la o vreme, parcă mi s-au deschis ochii: și tocmai din ziua cînd bufnița m-a vizitat pentru înțlia oară. Ea mi-a deschis ochii, lucru pentru care îi sînt recunoscător.

Am început, de pildă, să văd cu alți ochi diferendul meu cu un oarecare S., membru-corespondent al unei Academii de Științe din provincie. Acum cinci ani, el a calificat într-un articol una din lucrările mele tipărite, care se bucura de oarecare notorietate, drept «rod al unor născociri sterpe». A trebuit să-i răspund. Într-un nou articol, am contestat, chipurile în treacăt, tezele fundamentale ale lui S. și am plasat, cred eu cît se poate de oportun, aceste cuvinte: «Tocmai lucrul acesta încearcă fără succes să-l demonstreze candidatul în științe S.» (Știu bine că, deși e membru-corespondent, are titlul de candidat, la fel ca și mine). La acest atac, S. a răspuns de îndată cu o broșurică, în care spunea, chipurile tangențial, că eu caut să încadrez rezultatele experiențelor mele într-o teorie, punînd cuvîntul «teorie» în ghilimele. Cîrînd după aceea, am publicat un mare articol despre noile mele observații asupra Soarelui, care confirmau teoria pusă în ghilimele și anihila-u considerațiunile lui S. «Cuirasatul a primit o lovitură de torpilă în depozitul de explozivi» — așa s-au exprimat în legătură cu asta colegii mei. În articol, n-am amintit numele lui S., căci știam că dușmanul meu nu va rezista la această nouă torpilă. Am spus doar: «unii autori». Dar cuirasatul a rezistat și a răspuns...

Războiul acesta, care dura de cinci ani, mi-a zdruncinat zdravăn nervii, și nu numai mie.

Dar să revenim la subiect. Într-o dimineață, ne-am adunat cu toții în laborator, ne-am pus paltoanele pe umerase și, mai înainte de a ne apuca

de cercetările noastre, am început, așa cum se cuvine de dimineată, o discuție «de încălzire». Discuția a deschis-o bătrînul și venerabilul nostru șef, doctorul în științe. În timpul liber el se îndeletnicea cu studiul anti-chităților, colecționa topoare de piatră, monede și cărți antice, și, cred eu, în acest amatorism, anume, și nu în munca noastră, vedea el tot sensul vieții lui tihnite.

— Am să vă spun ceva interesant ! Începu el, invitîndu-ne să-l ascultăm.
— Nu de mult, descifrînd o inscripție de pe o lespede de piatră, am găsit această imagine.

Și ne arătă o foaie albă de hîrtie, pe care era desenată în tuș o bufniță.

— Am izbutit să descifrez și inscripția, urmă, mîndru, șeful. — Era trecut un nume, cu mențiunea: «Și a trăit nouă sute de ani».

— M-da... făcu gînditor unul din colegii mei de grupă, un tip moden, mare amator de ștrengării. Mie mi-ar ajunge și patru sute...

— Și de ce dumitale? interveni pe un ton violent un bărbat în vîrstă, spătos și uscățiv, de felul lui taciturn. Stătea lîngă mine și se deosebea de noi ceilalți printr-o neglijență vestimentară subliniată, prin firea lui închisă și prin neobișnuita lui putere de muncă.

— Dumneata n-ai ce face cu acești patru sute de ani, urmă el. — Că și așa nu te prea grăbești.

— Aș vrea să vă atrag atenția !... Șeful ridică vocea, dînd de înțeles că a fost întrerupt. — Vă rog, să fiți atenți ! Astfel de bufnițe au fost găsite la diferite epoci, în multe țări. Într-un deșert se află o uriașă bufniță de granit. În regiunea noastră, descoperirea mea e prima de acest fel, așa că am cu ce să mă laud. — Fața șefului se lumină de un zîmbet. — Bufnița asta și inscripția

sînt descoperirea mea. Am dezgropat această piatră la mine în grădină. L-am felicitat pe norocosul descoperitor, ne-am mai uitat o dată la bufiniță și ne-am împărtășit pe la locurile noastre.

— Am să aflu neapărat semnificația acestui desen, spuse șeful, și apoi am să public o comunicare.

— Ieroglificele astea consemnau poate numele unui om care a știut să-și folosească timpul în chipul cel mai bun, mi-am dat eu cu părerea.

— Tot ce se poate. Dar aceasta cere o confirmare.

— Nouă sute de ani de viață ! Nu mi-am putut stăpîni această exclamație.

— Oare, a fost cîndva posibil ca oamenii să trăiască atît de mult ?

— Totul e posibil ! interveni sec, fără a-și lua ochii de la lucru, vecinul meu cel lat în umeri, întotdeauna aferat.

— Ce vrei să spui cu asta ? Îl întrebă politicoșul șeful.

— Timpul e o enigmă, veni răspunsul, și mai enigmatic.

— Da, timpul e o enigmă, se învoi șeful, găsind ideea interesantă. Apoi luă clepsidra din perete, o întoarse și o puse dinaintea sa pe birou. — Se scurg ! urmă el, uitîndu-se la boabele de nisip. — la priviți : fiecare clipă pe care o trăim poate fi asemuită cu un firicel de nisip, cu un punct infinit de mic. . . Dispare imediat. . .

La aceste cuvinte, am simțit deodată o durere undeva în piept. În viața mea am trăit vreme de cîteva luni o dragoste surprinzătoare, neobișnuită, și acum, cînd mă întorc îndurerat cu gîndul la ele, mi se pare că s-au contopit într-o singură clipită și nu mai sînt altceva decît un bob de nisip căzut pe fundul unei clepsidre. Și nici o urmă în mîinile mele. . . De parcă n-ar fi fost nimic ! Am oftat. Dacă-ș întoarce clepsidra !

— Iertați-mă, tovarășe director, interveni șeful cadrelor, smulgîndu-mă din visare. — Dar cum rămîne în cazul acesta cu teoria dumneavoastră dacă îmi e îngăduit să mă exprim așa ? De vreme ce timpul e un punct, înseamnă oare asta că nu mai avem trecutul nostru eroic, că nu avem un viitor solar ?

Șeful cadrelor avea o predilecție pentru întrebările directe, pe care le punea în gura mare, de parcă l-ar fi prins pe individul respectiv în cine știe ce flagrant delict.

— Îmi cer iertare dacă nu m-am exprimat bine, răspunse pașnicul nostru șef. — Cred însă că eu n-am formulat încă nici o teorie. Toate acestea sînt simple glume, fantezii. . .

— Cam ciudate fanteziile astea ! Există totuși limite. . .

— Dragul meu ! strigă deodată ciudatul nostru amic cu păr vîlvoi, cel veșnic ocupat. Toți ne întoarserăm capetele spre el. — Noul pe care-l căutăm noi se află aproape întotdeauna în afara limitelor.

Și deschizînd gura (avea el ticul ăsta), rîse încet în obrazul severului personaj. Cu acest prilej, am aflat o nouă trăsătură a filii colegului nostru.

Stăteam de doi ani în aceeași încăpere cu el și încă nu-l cunoșteam ! Vedeam numai că se bărbiește rar și că-și aruncă paltonul pe scaun. Mai observaserăm că paltonului acesta îi lipseau o jumătate din nasturi. În sfîrșit, vedeam că colegul nostru muncește cît patru. Dar nu ajunseserăm încă să-l cunoaștem de-a binelea !

— Știți, cred că am să vă spun acum o poveste foarte interesantă, auzirăm din nou glasul acestui coleg veșnic aplecat asupra lucrului său.

Am rămas cu toții mirați : era pentru prima oară cînd omul acesta se arăta dispus să-și piardă vremea ca să stea de vorbă cu noi ! Nu mi-aș fi închipuit că discuția despre longevitate putea să-l stîrnească pînă într-atîta !

— Mai înainte, însă, o să cobor la subsol, să reglez aparatele, ca să funcționeze cum trebuie și să nu se piardă timpul degeaba, spuse el și ieși grăbit.

— E oare un pedant ori ba? întrebă careva.

— N-ai crede! obiectă amatorul de ștregării. — Cîteodată, primește vizita unei doamne. Sintem vecini. O femeie tinăra! Am întîlnit-o o dată pe scară. Mergea și nu vedea nimic. E orbită de dragsste.

— Trebuie să știți că el are un ceasornic unic, foarte vechi. Merge cu o precizie formidabilă și se întoarce o dată pe an.

Asta a spus-o șeful.

— Așa, tovarăși! Noul nostru coleg (abia azi ajunserăm să-l cunoaștem cum se cuvine), omul acesta muncitor, cu părul zburlit și cu intenții de încăruntire, se așază pe locul său și luă în mînă rigla de calcul. — Spuneți nouă sute de ani... Dar știți dumneavoastră că timpul poate să stea pe loc după cum și poate să zboare foarte repede? Ați așteptat vreodată pe cineva la o întîlnire?

— Da, timpul poate să se tîrască foarte încet, se învoi șeful.

— El poate și să stea pe loc! Vă aduceți aminte de o comunicare în care se arată că un grup de savanți au făcut să încolțească niște semințe de lotus care au stat într-un mormînt de piatră vreme de două mii de ani? Pentru semințele acestea timpul a stat pe loc. Timpul poate fi oprit, după cum poate fi și îmboldit!

Spunînd acestea, colegul nostru desfăcut rigla și notă ceva. Izbutea să lucreze și în timp ce vorbea.

— Am să întăresc cele spuse acum cu o poveste pe care, indiferent de morala ei, o veți asculta cu interes.

Începîndu-și povestirea, colegul se întoarce spre mine, cel puțin așa mi s-a părut mie, ca și cum spusese lui ar fi fost destinate exclusiv persoanei mele.

— Undeva într-o țară, mai exact în orașul nostru, s-a petrecut acum cîțiva ani următoarea întîmplare. Într-o duminică s-au adunat în parcul de cultură, într-un colț din cele mai întunecate, vreo șazeci sau poate vreo sută de bărbați bine îmbrăcați, pentru o discuție pe care hotărîseră s-o țină în aer liber. Mai tîrziu s-a aflat că în parcul nostru, timp de două ore, a avut loc un fel de simpozion al bandiților și hoților «legalizați», cum își spun ei. Oamenii aceștia își au anumite reguli de conduită, foarte severe. Încălcarea lor se pedepsește cu moartea. Cel care e primit în rîndurile «lor» trebuie să fie neapărat recomandat de cîțiva garanți. Noului membru i se tatuează pe piept o deviză conștînd din cîteva cuvinte, după care poate fi recunoscut numai-decît că face parte din comunitate.

— Și ce legătură are povestea asta cu discuția noastră despre timp? întrebă pe un ton indulgent șeful. — S-au poate n-ai terminat încă ce-aveai de spus?

— Nu, n-am terminat. Are cea mai directă legătură. Poftim, trec la subiect. Congresul acestor bandiți a pronunțat șase sentințe de condamnare la moarte, dintre care cinci au fost executate. Pe cel de-al șaselea condamnat nu pot să-l prindă în nici un chip, pentru că lucrurile s-au complicat. Am să vă spun mai întîi cine era condamnatul cu pricina și în ce consta vina lui. Era președintele, «starostele», cum zic ei, căpetenia întregii comunități, cel mai în vîrstă și cel mai viclean dintre toți bandiții. Era deținut într-o închisoare îndepărtată și probabil că acolo, în singurătate, s-a gîndit el că, de fapt, n-a făcut nimic în viață și n-a dobîndit nimic, și că nici mult de trăit nu mai are. Omul judeca așa: tot rostul vieții unui bandit e să-și însușească cît mai

lesne avuțiile altora — aurul, lucrurile de preț. În societatea omenească însă, valoarea și autoritatea lucrurilor scad de o manieră catastrofală.

— Văd că banditul dumitale era un teoretician ! interveni ironic șeful cadrelor.

— Da, era un om serios, se învoi straniul nostru coleg. — În ceea ce mă privește, nutream pentru el o mare simpatie. Criminalul acesta, care a făcut multe rele, se potolise în anii din urmă și se apucase să citească cărți. Cărțile sînt o forță teribilă ! A citit o mulțime de cărți. Nu se grăbea să părăsească închisoarea, căci îi venea la îndemînă să citească și să cugete în chilia lui de piatră, iar « frații » din tagma lui îi procurau orice carte și-ar fi dorit, chiar dacă pentru asta ar fi trebuit să o socoată din subsolurile zăvoirite ale visteriei statului. Da. . . Omul nostru a constatat că lucrurile de preț își pierd vertiginos autoritatea. Cîndva, în trecutul îndepărtat, oamenii bogați, principii, îngrădeau o parte din golfurile mării, făcînd niște bazine în care creșteau muraene. Muraenele erau hrănite cu carne de om ; pentru asta erau aruncați în mare sclavi. Se socotea ceva foarte șic să se servească la o masă festivă o asemenea muraenă. Azi, însă, cînd ne gîndim la aceste distracții ale strămoșilor noștri, ne trec florii. Cîndva, aurul era un metal fără nume, care zăcea în pămînt. Pe urmă, omul i-a dat un nume și un preț. Într-o vreme se considera de cel mai mare gust să-ți acoperi vestmintele și armele cu aur. Azi, însă, nimeni dintre noi n-ar mai cuteza să meargă în vizită cu un lanț de aur întins pe toată burta sau măcar cu un ac de aur la cravată. Aurul își pierde autoritatea. Dar unde e prestanța țesăturilor prețioase ? Vă asigur că și țesăturile cele mai scumpe din zilele noastre încep să nu mai fie la modă. Cel ce etalează azi lucruri de preț, dă dovadă de înapoiere spirituală.

— la te uită cum a dat gata banditul ăsta valorile materiale ! exclamă șeful cadrelor. — Ar fi interesant de știut ce ia locul lucrurilor ?

Povestirea aceasta îl cam șifonase pentru că tocmai el umbla într-un costum de covercot foarte scump, cu umerii hainei lăsați, iar nevastă-sa a venit o dată în laborator cu coșocogea vulpe argintie pe braț.

— Care lucruri ? sînt lucruri și lucruri. Banditul a observat asta și a căzut pe gînduri. El și-a dat seama că adulării lucrurilor îi ia locul implacabil frumusețea sufletului omenesc, pe care nu poți s-o cumperi pe bani și nici s-o furi. Nu poți sili cu forța armelor pe nimeni să te iubească. Frumusețea spirituală e liberă. Ea a ieșit pe primul plan, de îndată ce aurul și catifeaua și-au cedat pozițiile. Azi, cenușăresele în rochițe de stambă le-o iau înaintea prințeselor gătite în mătăsuri. Pentru că toată valoarea unei rochii ieftine o face frumusețea croiiei, iar aceasta nu mai e o valoare materială. Desenul unei rochii relevă gustul și firea celuiia care a creat-o și care și-a ales acest desen. Și nu degeaba, multe prințese care mai aveau suflet au început să se traves-tească în cenușărese. Iar dacă mai apare vreuna împodobită cu blănuri și țesături de preț, noi nu-i mai admirăm bogăția vestmintelor, ci ne întoarcem fața ca de la un monstru spiritual, care se dă singur în vileag în fața oamenilor.

Banditul meu a observat și el lucrul acesta. Și brusc, a constatat că, în toată viața lui, el n-a avut parte niciodată de « lucruri » ca înțelegerea oamenilor, prietenia cu un om, dragostea adevărată, ci a năzuit întotdeauna spre lucruri lipsite de valoare. S-a produs în el un fel de reformă bănească. Da. . . Aici, povestitorul răguși. Tuși de cîteva ori. — Oamenii, dragostea și prietenia de care avea nevoie trăiau în lumea asta și el știa de ele. . . Era la mijloc

o femeie. Dar el nici măcar nu putea să se înfățișeze înaintea ei. Nu putea să i se destăinuască, nu risca s-o facă.

Pe scurt, omul acesta și-a notat toate considerațiunile într-o voluminoasă scrisoare adresată fraților «legalizați» și a declarat că își declină «rangul», se retrage în societatea oamenilor normali, muncitori, și intenționează să cucerească printr-o faptă de seamă acel ceva pe care nu l-a cunoscut încă în viață și către care a început să năzuiască, așa cum se zice, cu toată flința lui. Administrația închisorii i-a tipărit scrisoarea într-o foaie specială. Vă dați seama, desigur, că documentul avea o forță colosală și era important să fie folosit ca atare.

Să vedeți acum în ce situație s-a situat «starostele» nostru. Judecat de diferite tribunale, el a fost condamnat în total la vreo două sute de ani de închisoare, fără să fi ispășit nici unul din termenele la care a fost osândit ! Își dădea seama că statul nu-i va face nici o «reducere» din acest termen. Pe de altă parte, cunoscând mai bine ca oricine rînduielele din comunitatea căreia îi aparținuse, știa că «frații» n-au să-i ierte trădarea și că undeva a și fost ascuțit cuțitul care-l așteapta. El însă trebuie să mai trăiască măcar cițiva ani și să-și îndeplinească misiunea pentru care a făcut acest pas. Așa că, încă mai înainte de-a fi judecat de «frații» săi, el a evadat pentru ultima oară. Era destul de bogat și, așa cum se întâmplă în povești, s-au găsit medici care au știut să-i înlocuiască toată pielea de pe față și de pe mîini, ca și pielea de pe cap, cu păr cu tot. Ba au mai făcut ceva și cu vocea lui. Erau niște medici foarte iscusiți !

Banditul și-a procurat acte noi și a devenit un alt om. În decurs de trei ani, a absolvit două institute. Acum, e pe cale să-și desăvîrșească misiunea. Și-a pus în gînd un lucru foarte mare: vrea să le facă un dar oamenilor.

— Ei bine, l-am întrerupt eu, pentru că se uita tot timpul la mine, dar ce legătură au toate astea, cu discuția noastră? Cu însușirea timpului de a sta pe loc și de a fugi, cu inscripția de pe piatră: «Și a trăit nouă sute de ani»?

— O legătură din cele mai directe. Omul acesta e căutat de executorii sentinței, care-l urmăresc cu îndrîjire. Și or să pună negreșit mîna pe el. l-a mai rămas foarte puțin timp. Timp — înțelegeți? Iar omul acesta și-a propus ca, în răstimp de un an sau doi, să-și trăiască din nou toată viața. Dar ce-ar fi fost dacă el ar fi trăit în felul acesta toți anii pe care i-a avut? Viața lui ar fi depășit poate nouă sute de ani.

— Te gîndești, desigur, la conținutul vieții și nu la durata ei? spuse șeful.

— Se vede imediat că dumneavoastră nu prea faceți economie de timp ! replică vecinul meu, supărat. — Da, da, da ! Conținutul ! Elementul cu care umplem castronul timpului. El trebuie umplut numai cu desfătărilor cele mai puternice, cu senzațiile celor mai mari bucurii. . .

— Hai c-ai luat-o razna ! interveni din nou șeful cadrelor. — Dumneata predici egoismul de cea mai pură esență. Te gîndești numai la bucurii și desfătări ! Eu însă cred că omul trebuie să mai muncească și pentru popor. Ei, dumneata ce zici?

— Eu zic că dumneata ai rămas în urmă. E nevoie să fii luat la remorcă. Socoți că bucuria, desfătarea e un păcat, pe care dumneata însuși îl săvîrșești în taină între cei patru pereți de acasă. Cît despre munca pentru oameni, asta e îndatorirea dumitale publică. În comparație cu dumneata, banditul meu e un om avansat. El a încercat toate bucuriile dumitale și i s-a făcut lehamite de ele. Acum nu recunoaște decît o singură bucurie — pe care dumneata o consideri o îndatorire grea.

— Spune-mi, te rog. . . Începu după o scurtă pauză șeful. — De unde cunoști dumneata toate amănuntele astea? Omul de care vorbești și-a schimbat fața, numele. . . Cred că nu e un prost și nu se dă de gol în fața oricui.

— Eu nu sînt pentru el oricine.

— Dacă ești un om conștient, trebuie să-l divulgi, observă șeful cadrelor. Ești obligat să-l denunți. A săvîrșit atîtea crime și a evadat din închisoare. . .

— Pentru nimic în lume, replică colegul nostru. — Pentru nimic în lume ! Acum nu mai e un bandit. E un om inofensiv, ba chiar folositor. Cînd își va fi desăvîrșit opera, se va da singur în vileag.

Zicînd acestea, colegul nostru scoase din buzunar faimosul lui ceasornic, un ceasornic mare și greu, de formă sferică, legat cu un lanț de oțel.

— Vă rog să mă iertați. Trebuie să mă duc să controlez indicațiile aparatelor, leșînd, zăbovi în ușa.

— Ar fi cazul să vă gîndiți cu toții la povestea asta și mai cu seamă dumneata, și se uită stăruitor la mine. Cred că ai să îți poată seama de experiența unor oameni, ai să încetezi să te mai ocupi de fleacuri și, ai să pui capăt polemicei sterile cu acel membru-corespondent. . .

Puteam eu oare să-mi închipui atunci că viața mă va lega și pe mine de povestea asta și va face din mine un al doilea erou al ei !

Ca să verific o bănuială ivită subit în mintea mea, cam după vreo jumătate de oră am coborît la subsol și am deschis ușa în dosul căreia omul meu ședea înconjurat de o mulțime de aparate răspîndind scilipiri de sticlă și alături. Deși ușa a scîrțîit abia auzit, omul meu, surprins, s-a smucit într-o parte cu atîta putere, încît a spart cîteva flacoane.

— Te rog să mă ierți, am spus eu.

— Vrei să-ți verifici ipoteza? Întrebă el, calmîndu-se.

— Nu ești deloc prudent, i-am răspuns.

— De dumneata nu mi-e teamă. Și zicînd acestea, se întoarse la aparatul lui.

Acum, cînd m-am convins de ceea ce înainte abia bănuiam, am început să înțeleg și alte lucruri (pe care, pînă la o vreme le-am ținut sub tăcere).

Cu puțin înainte de aceste evenimente constatasem că am inspirat cuiva un interes neînțeles față de persoana mea. O umbră mă urmărea necontenit pe străzile orașului, ținîndu-se la o anumită distanță de mine. N-am izbutit niciodată să-mi văd următorul la față, deși el nu se prea grăbea să se facă nevăzut. Ca punct de observație, el (sau ea) alegea arcade întunecoase sau peroane de case, leșea în bătaia soarelui, dar deîndată ce duceam mîna la buzunar, după ochelari, amicul meu se retrăgea încetîșor sub arcadă. M-am apropiat de cîteva ori de poarta sau peronul unde se ascunsese individul îndrăgostit de mine, dar n-am găsit pe nimeni. Nu de mult a dat prima zăpadă moale și curată. Într-o seară, la o oră înaintată, pe cînd mergeam pe o stradă pustie, am auzit în spatele meu niște pași și mai înainte de a întoarce capul, mi-am dat seama că era el (sau ea). M-am întors și am văzut ceva ca un fel de pelerină sau ca o coadă de frac dispărînd după colț. Am luat-o la fugă, ca un nebun, în urma lui, și cînd am ajuns la colțul cu pricina, n-am văzut decît o ulicioară cu totul pustie și albă. M-am uitat în zăpadă, dar n-am găsit nici o urmă. Ce-i drept, mai tîrziu mi-am amintit că în zăpada pufoasă se mistuiau niște semne în formă de cruce, care semănau cu urmele unei uriașe labe de gîină.

Acolo, în subsol, i-am povestit în șoaptă toate acestea colegului meu. Mi-a strâns mîna și mi-a răspuns:

— Îți mulțumesc. . . Am observat și eu cîte ceva. Și acum pleacă. Trebuie să mă grăbesc. După cum vezi, timpul de care dispun mă zorește. Ai face bine să-i dai zor și dumneata. Cine știe ce se mai poate întîmpla.

Lucram amîndoi la aceeași problemă, dar mergeam pe căi diferite. Unul din noi doi avea dreptate, celălalt greșea. Problema, însă, merita chiar să greșești ca să arăți altora drumul cel drept. Căutam un procedeu de condensare a luminii solare. Produsul pe care aveam de gînd să-l obținem trebuia să asigure luni și ani de zile lumină și căldură solară pentru un continent îndepărtat, ai cărui locuitori nu știau ce e soarele. Pe planeta noastră, una din părți nu e niciodată luminată de soare. Aici, e întotdeauna noapte și iarnă. Faptul că colegul meu a abordat tocmai această problemă, care prezenta cea mai mare importanță, era pentru mine o dovadă în plus că aveam în fața mea pe acel neobișnuit staroste de bandiți, atît de grăbit să-și trăiască viața. Va izbuti el oare să-și ducă la îndeplinire planul într-un an, sau chiar în doi ani?

În ce mă privește, fiind un om care judecă lucrurile lucid, știu că bat pasul pe loc an de an, tot gîndindu-mă de unde s-o încep, și asta tocmai pentru că îmi dau seama că dacă m-am apucat de aceste cercetări, trebuie să las deoparte orice alte preocupări și să mă aflu în muncă pe cel puțin zece ani. A, dacă am putea atrage în această acțiune tot laboratorul ! Dar, slavă domnului, că ni s-a îngăduit măcar nouă să ne ocupăm de ideea asta. Aveam mulți adversari. Aproape toți membrii consiliului științific ne socoteau niște fanteziști. Așa că ne-am propus un termen de zece ani. . . Va putea el oare să facă ceva în doi ani?

Omul acesta însă mai avea de trăit nu doi ani, ci doar cîteva ore. În dimineața zilei următoare, am primit un telefon de la spital. În cursul nopții, ciudatul meu bandit a fost găsit zăcînd într-un lac de sînge lîngă peronul casei noastre (locuiam în aceeași casă). Căpătase cîteva răni adînci de cuțit în spinare. Tot institutul s-a pus în mișcare; s-a telefonat la medicii cei mai vestiți de la diferite policlinici. Dar era prea tîrziu. La amiază, colegii din institut telefonaseră la biroul de pompe funebre.

Moartea lui, pe care parcă singur și-o prezisese, ne-a afectat puternic. Timp de cîteva zile, dimineața cînd veneam la lucru, schimbam între noi priviri pline de înțeles. M-am arătat a fi om slab de fire. La început, cuprins de panică, chiar am slăbit. Nu puteam asculta nici un fel de discuții în afară de cele legate de serviciu și am lucrat încordat timp de o săptămînă. Dar după o săptămînă, cînd am primit un număr al revistei noastre științifice și am citit în sumar numele celui membru-corespondent S., m-am aprins pe dată și am uitat de toate de pe lume, în afară de petecul acela de hîrtie, acoperit cu semne de tipar. Am frunzărit nervos revista și am văzut imediat o notă culeasă cu literă mică (expresiile cele mai caustice sînt întotdeauna culese cu literă mică). Aici, în mijlocul unor cuvinte de o politețe usturătoare, mi-am văzut numele. Și atunci viața mea a revenit la vechea ei albă. O, hîrtie, cine te-a născocit ! Mi-am întrerupt lucrul și, atîtat de toți susținătorii mei, am scris un articol, garnisit nu cu una, ci cu trei note, care trebuiau să-l dea gata pe dușmanul meu. Toată secția a participat la întocmirea acestor note. Dacă vreți să știți cum arătam în timpul acestei îndeletniciri, vă sfătuiesc să vă duceți la Galeria Tretiakov și să vă uitați la tabloul lui Repin, « Zaporojji ». Tabloul acesta înfățișează toată secția noastră, pe șeful

nostru rîzînd ținîndu-se cu mîinile de burtă și pe mine, stînd la masă cu ochelari pe nas și cu stiloul în mînă. . .

Intrînd în normal, în vechile mele deprinderi, am uitat cu totul de individul care mă urmărise cîndva de după colțuri, de sub arcade și peroane. După zilele acelea sumbre pe care le cunoașteți și care s-au sfîrșit cu o înmormîntare, coada de frac nu s-a mai arătat. Eram încredințat că fusesem urmărit atunci de banditul care executase sentința asupra colegului nostru dispărut.

Dar scurt timp după ce am primit ziarul cu articolul de răspuns la adresa dușmanului meu dintotdeauna S., mai precis în ziua cînd am ieșit de la redacția unde mi se mai comandase un articol, am simțit în spate privirea cuiva ațîntită asupra mea. M-am întors, dar n-am văzut pe nimeni. Uitîndu-mă însă mai bine, am văzut într-o casă în curs de demolare, într-o spărtură întunecoasă de la primul etaj, o siluetă care s-a retras numaidecît după un perete.

Tocmai în ziua aceea împlineam treizeci de ani de viață, cu care prilej voiam să-mi invit colegii să sărbătorim această cifră rotundă. Dar, după cum vedeți, încă de cu ziuă, o primă umbră se așternuse peste aniversarea mea.

M-am dus acasă și am urcat la etajul meu. În hol, unde ne adunam cu toții seara în fața televizorului, mă aștepta un coleg — mondenul și amatorul de ștrengării.

— Ce zici, îi tragem azi un chef?

— Nu prea mă simt bine, i-am răspuns. O să trebuiască s-o lăsăm pe altădată.

— Într-o zi însemnată ca asta nu se cade să umbli bosumflat. Treizeci de ani e vîrsta cea mai faină la un bărbat !

Și spunînd aceste cuvinte, îmi dăruie o cravată în culori tipătoare.

— Ce zici, o sărbătorim ? O să te fac praf ! îmi șopti el. — Am făcut rost de un vin rarism !

Stînd de vorbă cu el, am observat că într-un colț retras al încăperei ședea o femeie necunoscută. Trebuie că mă aștepta de mult, am simțit asta într-un chip cu totul uimitor. Femeia s-a ridicat, a făcut un pas spre mine și din clipa aceea n-am mai auzit nimic din cele ce-mi spunea colegul meu. Era o femeie de vreo treizeci de ani, cu umerii mult aplecați, foarte frumoasă. Farmecul ei consta în trăsăturile deosebite ale feței și corpului, de o drăgălașă neregularitate, și mai ales în privirea ei directă și tristă. Frumusețea aceasta s-a făcut de îndată simțită și în vocea înceată și joasă a femeii. Mi-am adus numaidecît aminte de bobul acela auriu de nisip, care tăcea de mult pe fundul clepsidrei. De bobul acela care zăcea uitat, în vreme ce acesta stătea aievea dinaintea mea.

— Mi s-a cerut să vă transmit de ziua nașterii asta, spuse femeia pe un ton aproape oficial și îmi înmînă ceasornicul acela mare și greu, cu lanț de oțel, pe care-l cunoșteam atît de bine. — Și asta. . .

Femeia scoase din poșetă un plic și mi-l întinse.

— E de la el ?

— De la el, răspunse femeia.

Îmi propusesem s-o întreb măcar pe departe dacă cel care nu mai exista apucase să cunoască dragostea adevărată a altui om, acea dragoste care nu poate fi nici cumpărată și nici furată. Dar n-am mai apucat s-o fac. Ea mi-a ghicit întrebarea după expresia care mi se întipărise pe față și m-a oprit cu un gest al mîinii.

— Asta a fost, a fost, șopti ea. — Și este. Și va fi ! Dar el nu era sigur. . . Cochetam cu el. Înțelegeți dumneata ce înseamnă asta ? Iar cînd mi s-a dat

voie să intru la spital, o oră întreagă i-am strigat: «Da, da, da!» Dar el nu m-a auzit.

Mi-am lăsat capul în pământ. Sărmanul meu coleg! Eu știu bine ce înseamnă asta.

Am pus ceasornicul în buzunar, am condus femeia până jos și apoi m-am întors.

— Asta e femeia, îmi spuse încetșor mondenul nostru. — Venea pe la el. Nu lua în seamă pe nimeni. Dacă-i stătea în drum, venea de-a dreptul spre tine, de parcă ar fi vrut să treacă prin tine. Era orbită de dragoste.

Apoi adăugă, rîzînd:

— Pe tine însă te-a observat! Ferește-te!

M-am retras în camera mea și am desfăcut plicul.

«Scrisoarea aceasta îți va fi transmisă în cazul în care eu am să fiu ucis, scria colegul meu care acum nu mai era în viață. — Dumneata ești un om talentat. Și îți scriu dumitale, pentru că știi despre mine mai multe decît alții și, poate, prețuiești timpul mai mult decît alții. Omului îi e dată o singură viață și el trebuie s-o soarbă pe nerăsuflăte. Cu înghițituri mari. Trebuie luat din viață ceea ce este mai de preț. Am avut prilejul să-ți spun care este lucrul cel mai de preț. Nici aurul, și nici zdrențele. Aș dori ca dumneata să apuci bucuria aceea mare. Să nu uiți de continentul acela întunecat, unde trăiesc milioane de oameni. Fie ca ziua în care vei primi această scrisoare să fie adevărata dumitale zi de naștere...»

N-am citit scrisoarea pînă la capăt. M-a întrerupt brusc un gînd stăruitor, care mi-a dat o senzație de fericire. «Eu sînt mai norocos ca el, mi-am zis. — Eu mai am înaintea mea încă jumătate din viață, ba poate și două treimi. Pot să nu mă grăbesc. O să apuc eu să le fac pe toate».

În momentul acela, ceva întunecat mi-a acoperit fereastra. Probabil că zugravii au ridicat schela suspendată pînă la mine, la etajul al treilea. Întorcînd foaia ca să citesc mai departe, m-am apropiat de geam, mai la lumină. « Dar ce pot oare să facă zugravii în stradă, în plină iarnă? » m-am întrebat deodată. Mi-am ridicat ochii și am tresărit: de cealaltă parte a geamului, pe tabla de pe cornișă ședea o bufniță uriașă, cu urechi lăptoase, cu favoriți cărunți și, ceea ce era mai curios, foarte schimonosită, de parcă ar fi fost modelată de un om primitiv. Era bufnița mea. Pentru înțîia oară o vedeam în carne și oase. « Cș-ș ! » am făcut, repezind cu toată puterea în direcția ei mîna în care țineam scrisoarea. Dar gestul meu n-a impresionat cîtuși de puțin bufnița.

M-a fulgerat un gînd, făcîndu-mă să asud de durere și teamă. « Pfui ! » Mi-am tras anevoie răsufierea și m-am șters pe frunte. Bufnița ședea pe locul ei, nemișcată și verticală, așa cum stau toate bufnițele. Am mai răsufliat o dată adînc, mi-am șters fruntea și am ieșit cu băgare de seamă din cameră. Nici nu știu cum m-am pomenit pe stradă, în ger. Încotro s-o apuc? Aha, uite într-acolo, unde lucrează un fost coleg de școală, un medic neuropatolog cu multă experiență, un om înzestrat cu spirit creator. Cazul meu îl va interesa de bună seamă, îndemnîndu-l să se ocupe de mine.

Și am pornit cu pași repezi pe bulevardul învăluit în umbrele liliachii ale înserării și numaidecît am auzit în spatele meu un pas săltăreț. Mi-am întors capul. Cineva se pitise în dosul celui mai apropiat copac: am văzut clar o ureche lăptoasă și o aripă zburlită. Bufnița asta era înaltă cît mine !

Médicul era ocupat. Am stat mult dinaintea ușii albe a cabinetului, în vreme ce de cealaltă parte a ușii se auzeau pași repezi și măsurați. În cele din urmă, ușa s-a deschis larg și în cadrul ei și-a făcut apariția fostul meu coleg, în halat alb și cu boneta albă trasă pînă pe sprîncene, slăbit și palid de pe urma nopților de nesomn.

— Ei, cum e? strigă cineva.

— Tot așa ! strigă la rîndul său medicul, cu o strîmbătură nervoasă, uitîndu-se la mine, dar fără să mă vadă. — Iar n-am făcut nimic !

M-am ridicat. Doctorul își veni încetul cu încetul în fire. Mă observă, mă recunoscu și-mi întinse mîna.

— Dacă ai venit să-mi faci o vizită, n-ai picat bine. . .

— N-am venit să-ți fac o vizită.

— Ia dă-te mai aproape. Doctorul îmi luă mîna și se uită la vîrfurile degetelor. — Cîți ani ai ?

— Treizeci. . .

— Uitasem că sîntem de-aceiași vîrstă. . . Ce te necăjește? Te urmărește cineva ?

— Dac-ai ști cine ! Ce flință ciudată ! . . . Ai să rîzi. . .

— O cunosc. Vrei să-ți-o arăt? Vino cu mine. . .

M-a introdus în cabinet și m-a așezat cu fața la geam.

— Bufnița mea ! am șoptit.

Bufnița ședea de cealaltă parte a geamului.

— Nu numai a ta, spuse doctorul, ci și a mea. Ia mai dă-mi o dată mîinile, să văd. Da-a. . .

Doctorul se retrase la biroul lui și rămase o vreme cu spatele la mine. Apoi se întoarse.

— Mai devreme sau mai tîrziu, tot ai să afli, așa că află mai curînd că nu ți-a mai rămas de trăit decît un an.

Am simțit că-mi fuge pământul de sub picioare și m-aș fi prăbușit, dacă colegul meu nu m-ar fi sprijinit și nu m-ar fi așezat pe un scaun.

Știu că sînt oameni care nu se tem de moarte; acești oameni curajoși n-au ce să apere. Mărturisesc că m-am cutremurat de groază. Cînd îmi voi fi sflrșit misiunea, atunci da, pot să mor. Dar nu acum!

— Nu cred! am șoptit.

— Mai bine scoală și fugi, spuse doctorul, sălțîndu-și una din sprîncene, vădit nervos. — Ai un an întreg de viață.

— Nu cred.

— Pleacă de-aici! strigă el. — Îmi furi timpul! Și eu sînt bolnav, nu mi-a mai rămas de trăit decît un an și jumătate!

În prag mă reținut totuși și spuse repede, aproape bîlbîindu-se;

— E o boală veche și îi lovește mai ales pe oamenii de talent. La ei boala ia o formă acută. Oamenii inerti din fire zac în tăcere și mor pe neobservate.

— Și voi n-ați descoperit încă nimic?

— Am descoperit multe. Dar încă nu știm să tratăm boala. Totuși am găsit ceva...

Doctorul îmi spuse aceste cuvinte de neînțeles:

— Cel care vede distinct bufnța e pe jumătate salvat.

După care trînti ușa în urma mea.

«O văd eu oare distinct? Va trebui să mă conving», mi-am zis.

În momentul acela am auzit deodată în tăcerea care mă învăluia un tic-tac foarte deslușit; ceasornicul pe care mi-l dăruise banditul își vedea de lucru, bătînd cu precizie secunde. Auzindu-i mersul apăsător, am scos mașinăria grea de oțel din buzunar, am vîrît în ea cheia cu ornamente și am răsucit-o de vreo douăzeci de ori, pînă la refuz. Gata! Ceasul era întors pe un an de zile.

«Trebuie să mă grăbesc! mi-am zis. — Va trebui să chibzuiesc totul».

Pentru înția oară în viață eram zorit cu adevărat, adică cu sînge rece.

Seara limpede și geroasă m-a întîmpinat cu o puzderie de lumini vesele, cu zgomotul automobilelor și cu plîpierea stelelor îndepărtate.

«O să mă gîndesc și-o să mă uit la stele», mi-am zis. Cerul înstelat părea să se fi coborît deasupra mea, ca să văd mai bine acest infinit grandios.

«Ei bine, trupul va muri; n-are decît să moară. Dar gîndul, gîndul! E oare cu putință să dispară?» Am închis ochii.

«N-am să dispar, mi-a răspuns din beznă gîndul meu. Era calm, spre deosebire de simțămintele care pusese stăpînire pe mine. — Privește! i-am auzit vocea. — Lumea oamenilor civilizați trăiește cîteva mii de ani. Dar cît timp trăiesc lucrurile făurite de oameni? Mașinile, mobila, zdrențele — toate se fac pulbere în decurs de cîteva decenii. Cum am acumulat noi tot ce se află în jurul nostru? Foarte simplu. Am acumulat idei; secretul topirii metalului, formulele medicamentelor, taina solidificării cimentului... Dă foc la cărți, distruge secretele meșteșugarilor, lasă să treacă cîteva decenii, pentru ca toate acestea să fie date de-a binele uitării, și omenirea își va relua drumul de odinioară, de la toporul de piatră. iar flul tău — flul, nu nepotul — dezgropînd din pămînt un pinion făcut de tine în tinerețe, i se va închina ca unei minuni făurite de o divinitate».

Dintr-un difuzor nevăzut, deasupra orașului se revărsau clar și cu putere acordurile unui vals. Nu cunoșteam compozitorul și parcă nici muzica n-o

mai auzisem: nu era o orchestră, ci niște trompete, și nici trompete, ci niște viori, și nici viori, ci glasurile simțămintelor mele. Iar când au început să cînte instrumentele de suflat din lemn, cînd lemnul și-a dat drumul la glas, am simțit limpede că au pornit să cînte încet dorințele mele bine închise în lădița lor mică, strîmtoare de limitele scurtei mele vieți.

«Tu vrei să trăiești, îmi spunea compozitorul necunoscut. — Uite ce-au făcut cu tine cele cîteva semne muzicale pe care le-am lăsat eu acum o sută de ani, după scurtul și foarte anevoiosul meu popas printre oameni. Ascultă: cine are hărăzit timp puțin, acela e mai puternic și iubește cu mai multă pasiune viața. Mai bine să nu ai și să dorești, decît să ai și să nu dorești! Eu am iubit foarte mult viața și îți transmit dragostea aceasta ție».

Apoi a coborît glasul:

«Și, acum ascultă! Deși viața mi-a fost scurtă, am încercat o mare fericire. Știi despre ce vorbesc. Dar tu? Ți-a scuturat vreodată mîna un om recunoscător, ți-a scuturat-o așa încît să-ți smulgă inima din loc? Ai văzut în fața ta ochi învăluți în lacrimi de iubire?»

Gîndurile acestea mă năuceau. Nu încercasem încă nimic din toate acestea! Am iubit, e-adevărat, dar n-am văzut încă astfel de ochi. N-am cunoscut o mare prietenie și n-am binemeritat recunoștința oamenilor... Mi-am lăsat capul în pămînt. Acum nu mai azeam muzica și, în jurul meu, luminile orașului se stingeau. Nu mai azeam decît ticăitul acela vesel. Ceasornicul dăruit de bandit își vedea de treabă, numărînd timpul și secundele mele: «Ai toată viața înaintea! Un an întreg! Abia te-ai născut! Acum ești mai tînăr decît erai înainte! Aleargă mai repede acolo unde e munca ta. Acolo e totul — și prietenul, tău, și iubirea!»

Am luat-o la fugă și am sărit într-un taxi. Mai repede, mai repede, la laborator! Șoferul puse viteza a treia și se uita mirat la neobișnuitul său pasager.

Lăsînd mașina la intrare, am luat-o la fugă în sus pe scări. Pe coridor, dinaintea sobei încinse, dormita pe scaun, cu capul în piept, bătrîna femeie de serviciu. Am zgîlțit-o.

— Dă-mi imediat toate hîrțiile mele! Acelea pe care ți le-am dat azi! Ți-am dat azi dimineată un coș întreg...

— Ehe, bine că ți-ai adus aminte, dragule!

Am gemut și am virît mîna în spuză fierbinte din sobă.

— Am ars tot. Tare bine au mai ars. Numai hîrțiile dumitale ard așa. S-a făcut atît de cald, că m-a furat somnul!

«Tic-tac, tic-tac», spuse ceasornicul banditului din buzunarul meu. Am strîns din buze, am deschis cabinetul și m-am apucat să scot lăzile cu aparate în stradă, în taxi. Eram hotărît să deschid acasă o filială și să lucrez noaptea. Mă gîndeam că aș putea fi demn de cea mai înaltă recunoștință a oamenilor, dar încă nu începusem să fac nimic!

Cînd am apărut în pragul locuinței noastre de burlaci cu cîte o ladă în fiecare mînă, în hol, se și strînseseră în fața televizorului cîțiva locatari, din cei nelipsiți în astfel de împrejurări.

— Așadar s-a hotărît, lăsam pentru altădată sărbătorirea! Îmi spuse amatorul de ștregării.

Răsuca butoanele televizorului. Pe ecranul de sticlă apărură picioarele unor fotbaliști. Toți spectatorii amuțiră. Ochii lor se măriră pînă la proporții nefirești și rămaseră nemișcați. Am auzit ticăitul ceasornicului meu și mi-am dat seama că dacă televizorul nostru ar funcționa fără oprire două mii de

ani, acești cinci oameni ar rămâne uite-așa încrămeniți dinaintea lui și s-ar păstra pentru urmașii lor ca semințele acelea de lotus.

Am împins la o parte câțiva oameni cu scaune cu tot, care mă împiedicau să-mi transport lăzile, mi-am dus în cameră toate aparatele și i-am dat drumul șoferului.

Bufnița mea ședea la locul ei, de cealaltă parte a geamului. Acum o priveam calm. Era bine luminată din cameră de becul puternic. O vedeam oare distinct? M-am apropiat de geam. O vreme ne-am privit reciproc. Pe urmă bufnița s-a deplasat pe tabla cornișei, înainte și înapoi, exact așa cum se mișcă bufnițele pe o ramură în grădina zoologică. S-a aplecat, și-a ridicat laba galbenă cu trei degete, dată parcă cu ceară, și și-a frecat repede-repede, ca o găină, cu ghiara de la spate, ciocul. Apoi s-a liniștit, și-a luat o poziție verticală și și-a ațintit asupra-mi ochii, ca două cerculețe de tinichea. Îmi vedeam distinct bufnița!

Pe urmă mi-am adus aminte că aveam treabă și m-am apucat să desfac la repezeală lăzile și să-mi instalez aparatele. După cinci minute, camera mea, căpătînd scilipiri de sticlă și de nichel, devenise un laborator.

«Ce-o să izbutesc să fac?» m-am întrebat. — «Am nevoie de cel puțin zece ani!»

Am încercat să-mi amintesc măcar ceva din ideile mele care au ars la diferite epoci în sobele laboratorului. Am încercat să le notez din nou, dar n-am izbutit să fac nimic.

— Asta mi-ar scurta lucrul de două ori! mi-am zis, izbind cu pumnul în masă.

Atunci, am văzut pe jos scrisoarea banditului, pe care-o aruncasem peste zi. Nu mai apucasem să citesc cele câteva rînduri de la urmă și tocmai rîndurile acestea mă priveau acum de pe dășumea.

«Aș putea să-ți flu de folos. Ai înțeles oare dumneata cele ce ți s-au povestit despre un bandit? În cazul acesta roag-o pe femeia din fața dumitale și ea o să-ți dea un caiet în care am transcris pe furiș toate ideile azvîrlite de dumneata vreme de doi ani în sobă. Voiam să le folosesc, fiindcă dumneata tot n-aveai nevoie de ele...»

— Unde s-o găesc acum? am strigat, lăsînd şi de rîndul acesta scrisoarea necitită pînă la capăt. Dar imediat am văzut aceste cuvinte: «Telefonul ei...»

Cîteva secunde mai tîrziu stăteam, ca într-o poveste, în mijlocul oamenilor pe care-i adormise televizorul şi care încremeniseră cu respiraţia uniformă şi ochii larg deschişi şi, punînd telefonul pe umerii unuia din ei, formam numărul cu pricina. Am auzit în receptor nişte vuiete, apoi vocea ei.

Din momentul acela, în noua şi scurtă mea viaţă, a început un capitol nou. A început cu o mică neînţelegere, prilejuită chiar de mine.

— Ar trebui să ridici imediat receptorul! Aceste cuvinte mi-au scăpat mai înainte de a-mi da seama că era din partea mea o necuviinţă. — Unde-i caietul? De ce nu mi l-ai dat?

— Nu mi l-ai cerut, mi-a răspuns vocea ei. — Nici măcar scrisoarea n-ai citit-o. Scrisoarea spune că dacă dumneata...

— Se vede numaidecît că nu preţuieşti timpul! mi-a scăpat din nou. — Te rog să mă ierţi...

Deodată, receptorul amuţi.

— De ce taci? am urlat din nou. — Caietul, caietul!

— Vin acolo, îmi răspunse o voce joasă şi plină de duioşie.

Cînd i-am auzit paşii, am înţeles că aşteptam nu numai caietul. Din clipa în care am văzut femeia aceasta pentru înţîia oară, făptura ei a început să mă atragă încet şi pe neobservate, aşa cum apa trage încă de departe, o cren-guţă înspre cascadă. Să se fi apropiat oare cel de-al doilea bob auriu de gîtul clepsidrei, pentru ca în clipa următoare să treacă printr-însul? «Ei bine, să treacă! mi-am zis. Pentru mine asta nu mai există... Vouă, frumoaselor, vă place ca bărbaii să alerge îndelung după voi şi bine faceţi. Iar tu cu atît mai mult, căci nu l-ai uitat încă pe acel căruia i-ai strigat: „Da! Da! Da!” Şi nu ştiu dacă ai să-l uiţi vreodată; va putea oare chipul meu, atît de neînsemnat, să-l îndepărteze din memoria ta pe omul acela exotic şi neobişnuit, cu o faţă străină? Eu sînt mort pentru dragoste, nu mai exist».

În clipa aceea, a deschis uşa şi a intrat — frumoasă, odihnitoare, mărun-ţică, cu umerii mult aplecaţi. «Te iubesc!» a strigat în mine toată fiinţa mea. Mi-am dat seama că în noua mea viaţă am trecut de vîrsta copilăriei şi am ajuns la prima tinereţe. Dar tot atunci am auzit o ciocănitură în geam, care m-a făcut să mă înfior. Nici nu m-am uitat într-acolo, căci totul era limpede pentru mine.

Abia am salutat femeia, că i-am şi smuls caietul din mîină, m-am întors cu spatele la ea, am deschis caietul şi am văzut schiţele şi calculele pe care vreme de cîţiva ani le-am tot aruncat şi le-am ars cu atîta dărnicie. Am răsfoit caietul. Oho! Nu-mi mai trebuiesc zece ani, ci numai opt! Am să lucrez la institut şi acasă, ceea ce mă va scuti de doi ani. Am să organizez treaba în aşa fel, încît experienţele să se desfăşoare nu într-o singură direcţie, ci simultan, în mai multe direcţii. Zi şi noapte!

— Unde te grăbeşti? m-a întrebat femeia, văzînd cu cîtă grabă conectam firele şi puneam în funcţiune aparatele.

— Mi-a mai rămas foarte puţin timp... am spus şi m-am înecat în vorbă.

— Viaţa e scurtă, iar eu am mult de lucru. Sînt grăbit.

Am pornit toate aparatele. În baloane şi retorte s-au aprins lumini vesele, pe fevile de sticlă au pornit să alerge în clocot jeturi transparente, iar în creuzete au început să se topească probe rare de sol.

Buflnița mea dormita de cealaltă parte a geamului, cu capul ascuns sub o aripă. Mi-am propus să verific ceva ca să înlătur ultimele îndoieli.

— Ce-i acolo după geam? am întrebat-o brusc pe femeie, arătându-i buflnița.

La aceste cuvinte, uriașa pasăre și-a ridicat capul și a clipit repede-repede din ochii ei galbeni. Femeia s-a apropiat de geam și și-a acoperit fața cu amindouă mîinile, ca să n-o împiedice lumina să vadă afară.

— Nu e nimeni, spuse ea, zîmbind. Apoi amuți. Începu să se uite țintă la mine și își mușcă buzele, uluită parcă de nu știu ce descoperire. — Nu e nimeni acolo, repetă ea. — Ai văzut pe cineva? Ești urmărit?

— Dacă nu e, nu e, am ocolit eu răspunsul.

Și deodată ea — ea! îmi puse o întrebare. Îi venise ei rîndul să mă uluiască, să mă pună în încurcătură. Femeia mă întrebă:

— De ce ți-ai schimbat camera?

Am rămas năuc, m-am ridicat de deasupra aparatelor, dar nu i-am răspuns. Mă și aflam sub imperiul noii discipline pe care mi-o impusesem. M-am apucat să răsucesc maneta vechii mele mașini de calcul. Aveam de făcut niște socoteli. Femeia îmi urmărea fiecare mișcare.

Cam după o oră, nemaiputînd rezista, începu să ridă încetîșor.

— Spune-mi măcar încotro gonești așa?

— Încotro? Un om — dumneata știi despre cine e vorba — ți-a spus, cred, încotro gonea el. . .

— Mi-a spus. . .

— Ei bine, tot într-acolo gonesc și eu. Am trăit o viață și n-am făcut încă nimic. Dar aş putea să dau ceva oamenilor. Nu-mi aflu nici un sprijin pe pămînt pînă ce un om recunoscător nu-mi va scutura mîna în așa fel încît să-mi smulgă inima din loc. Pentru el o să muncesc. Iar atunci cînd va veni el, ziua aceea va fi pentru mine o zi fericită.

Pe semne că i-au plăcut cuvintele acestea. A rămas o vreme tăcută, apoi a stăruit din nou.

— De ce-ți pierzi vremea degeaba? Asta e cu totul potrivit firii dumitale. Ai, doar, un aparat de calcul nou, perfecționat.

Asta-i bun! Ce aparat? Nu i-am răspuns nici de data aceasta. Atunci femeia m-a luat de mînă și m-a condus spre ușă.

— Ce înseamnă asta? am întrebat-o și m-am oprit.

— Nu-ți pierde vremea, spuse ea, imitîndu-mi tonul. — Nu-ți fie teamă. Am să te ajut să cîștigi timp.

Femeia mă trase într-un alt apartament, acolo unde stătuse cu o lună în urmă colegul meu cel bizar, banditul. Scoase o cheie, deschise ușa de la camera lui, aprinse lumina și se întoarse cu spatele la mine, ascunzîndu-și un zîmbet. Eu însă m-am luminat cu totul la față: în cameră se aflau aparate scumpe din cele mai noi, exact ceea ce-mi lipsea mie. M-am apucat să cercetez aparatele, uitînd cu totul de însoțitoarea mea.

— Să-ți fie rușine! i-am auzit deodată vocea. — Te faci că n-ai văzut nicio dată lucrurile astea!

Iarăși!

— Ce vrei să spui? am întrebat-o pe un ton violent.

— Cred că, măcar, ți-ai vizitat colegul, răspunse ea evaziv. — Vrei să spui că n-ai văzut nici asta?

Pe pervazul geamului creștea într-un acvariu o floare mare și albă, necunoscută mie, cu un miros puternic. Femeia mă trase lîngă floare. Părea că mă supune unui examen. Deodată mi-am adus aminte.

— E un lotus. A crescut dintr-o sămânță care a stat într-un mormînt două mii...

— Așa... spuse ea triumfătoare. — Ai nota zece plus. Dar asta o cunoști?

Zicînd aceasta, îmi întinse o mașină de calcul de ultimul tip, o mașină la care eu nici măcar nu cutezam să visez. Ea putea să înlocuiască un birou întreg de calculatori echipați cu mașini de calcul simple.

— Pot s-o iau? nu m-am putut stăpîni.

— Îți pierzi vremea! ridică ea vocea, imitîndu-l pe bandit sau poate pe mine. — Da! Da! Da! Toate acestea sînt ale dumitale. Toate aparatele! Pînă și lotusul!

Mi s-a părut că s-a supărat de ceva.

— Ei da, e lesne de înțeles, spuse ea pe gînduri. — Dacă ți-ai schimbat fața și vocea, trebuia să-și schimbi și camera. Ca să nu știe nimeni și să nu spună... Nici măcar prietenii...

Ar fi trebuit să mă gîndesc atunci la aceste cuvinte! Însă, așa cum am mai spus, eram sub imperiul unei discipline noi, care răsturnase în capul meu totul cu fundul în sus. M-am făcut că nu iau în seamă pălăvrăgeala ei.

Într-o singură noapte am făcut în munca mea un salt uriaș. M-am convins că vechile mele ipoteze erau juste. Dacă o să meargă tot așa, peste vreo opt luni o să capăt un nou rezultat și atunci va putea intra în acțiune tot institutul. Toți scepticii or să depună armele!

Fără a observa nimic în jurul meu, plin de speranțe, m-am prezentat dis-de-dimineață la laborator. Încă din ușă am auzit o larmă veselă. Pricina era că eternul meu adversar S. și izbutise să plaseze un răspuns la articolul meu!

— Ce operativitate! exclamă ironic șeful nostru și după fiecare cuvînt rostit de el, în cercul susținătorilor mei se isca și se potolea un vuiet vesel-amenințător.

Stăteau cu toții în jurul biroului meu. Șeful rîdea cu hohote, ținîndu-se de burtă. Celebrului tablou nu-i mai lipsea decît diacul cu pana după ureche, adică eu.

— Ei, dragă ostașule, acum e rîndul dumitale, spuse șeful, punîndu-mi pe birou un decupaj din ziar.

Purtarea mea i-a uluit. Nici măcar nu m-am apucat să citesc articolul acestui S., care acum mi se părea doar un caraghios naiv, cu totul inofensiv. De rîndul acesta, el n-a mai făcut să-mi clocotească sîngele, în care ardea acum alt foc. M-am ferit de el, așa cum te ferești de un țințar. Trebuie să spun, devansînd lucrurile, că acest S. a mai publicat încă multă vreme articole special pentru mine. Într-o notă, scria că mă mențin într-o tăcere rușinoasă, în alta spunea că mi-am pus ochelari de tăcere, că m-am pitit în tufișuri, că mi-am ascuns capul în nisip, ca un struț. Omul se înfoia de departe că un cocoș, îndemnîndu-mă să continui lupta.

Văzînd că am dat la o parte decupajul din ziar, colegii mei s-au uitat nedumeriți unii la alții.

— Tu ești oare? mă întrebă uluit amatorul de ștregării. — Ia uitați-vă, mi se pare că e nebarbierit! Fraților! Și-a aruncat paltonul pe scaun! Ia, uitați-vă... Paltonul are doi nasturi lipsă! Nu vi se pare că i-a substituit cineva? Cam seamănă cu acela... care ședea lîngă dînsul...

Aici amicul aruncă o privire semnificativă spre fostul birou al banditului. Într-adevăr, în caracterul meu survenise o schimbare bruscă. Devenisem alt om. Într-o clipită, uitasem toate manierele mele de mare savant, nu mai

vorbeam târăgănat, nu mai trăncăneam în jurul unor probleme deșarte. Zburam tot timpul ca într-un vis înfierbîntat. În mine se trezise setea de viață și era ciudat cum se schimbaseră noțiunile mele despre plăceri !...

Cu ce mă desfățam eu? Mă uitam tot timpul la ea. Ea se instalase de-a binelea în camera mea, își adusese un pat pliant și lucra la aparate zi și noapte. Nici nu știu cînd mai dormea. Mă desfățam privind-o de departe cum stătea la masă și admiram mai ales felul în care își înclina capul și gîtul; părea o tînără mamă aplecată asupra pruncului său.

Uitîndu-mă la linia capului ei, a gîtului și a umărului aplecat, la arcuțelul ușor ondulat și gingaș, după care aș fi recunoscut-o oricînd, mă surprindeam visînd: aș fi vrut ca ea să se întoarcă, să se uite la mine. Îmi surprindea întotdeauna porunca tăcută și se întorcea, sprijinindu-și bărbia în umăr. Dar o trezea la realitate nu știu ce întrebare permanent stăruitoare și, după ce se uita țintă la mine, se întorcea la lucrul ei.

Întrebarea aceasta o chinuia. S-a hotărît să mă mai supună la un examen. Între noi se statornicise o regulă: dacă în munca noastră se ivea un gol care trebuia umplut, ne duceam neapărat pentru vreo două ore undeva — la o expoziție, la operă sau la un concert. O dată, într-o seară, după ce dădu drumul la aparate și conectă automatele, mă luă de braț.

— Avem timp liber. O oră întreagă. Poți să mi-o dăruiești?

M-am gîndit puțin.

— Bine, ți-o dăruiesc.

Am ieșit în stradă. Femeia mă conduse pe o alee întunecoasă. Deodată, mă întrebă:

— Oare tu nu-ți amintești de aleea asta?

Mă săturasem de toate astea, așa că nu i-am ascuns supărarea:

— Foarte bine, tutuiește-mă. De mult trebuia s-o faci. Te rog, însă, să încetezi jocul acesta bizar, care durează de două luni și din care eu nu pricep nimic. Jocul acesta ne răpește timpul.

— Încotro te grăbești așa întotdeauna?

În clipa aceea am văzut în umbra din dosul unui felinar silueta întunecată a bufniței mele, ochii ei strălucitori, care clipeau cu repeziciune. M-am oprit. Voiam să-i arăt însoțitoarei mele ochii aceștia, dar mi-am adus aminte că ea tot n-are să-i vadă.

— Încotro mă grăbesc? M-am decis să i-o spun de-a dreptul. — Uite încotro: eu nu mai am de trăit decît cel mult un an.

Cuvintele mele au afectat-o puternic. Ceea ce i-am spus părea să fie tocmai ceea ce-i lipsea ca să explodeze. M-a oprit în loc, a luat-o puțin înaintea mea și împreunîndu-și palmele, m-a apucat de bărbie. Atunci am văzut foarte de aproape ochii ei plini de lacrimi.

— Dacă ești sigur că ai de trăit mai puțin de-un an, de ce ne amăgim aici unul pe altul? spuse ea șoptit.

Am dat să deschid gura, dar ea mi-a pus degetele pe buze.

— Doar ești tu, tu !

Atunci am priceput.

— Dumneata crezi că eu sînt acela... omul dumitale?

— Nu mă mai chinui... Adu-ți aminte cum te ascundeai de mine atunci, prima oară. Pentru ce mă pedepsești?

— Dar eu sînt cu totul alt om ! am strigat. — Privește — am alt păr, altă față ! Nu mi-am schimbat nimic ! N-am nici un fel de cusături. Tot ce am e-al meu !

— Nici prima oară nu aveai cusături. Dar eu am ghicit. Am ghicit numai-decît ! Spune-mi, cînd am venit la tine cu scrisoarea ta şi cu ceasornicul, de ce te-ai schimbat deodată la faţă şi ai întrebat : « A fost oare iubire ? » Țineai mult s-o afli. Ți-am ghicit atunci imediat viclenia asta naivă. Femeia izbucni în rîs. — Știi cît m-am bucurat atunci ? !

— În curînd o să ne despărțim cu-adevărat, i-am spus.

— Noi n-o să ne despărțim niciodată. Am să te găsesc chiar dacă ai să fugi de mine, chiar dacă ai să-ți faci altă față și chiar dacă ai să-ți schimbi statura.

— Mi-a mai rămas de trăit mai puțin de un an. Asta e precis.

— Nu cred. Spui asta de-atîția ani !

— O spunea acela și el a fost ucis.

— N-a fost ucis. Tu ești un om inteligent, ai chibzuit bine totul. Și mi-ai cerut să transmit totul dublurii tale, adică ție. Ești șiret ! Ei n-au să pună mîna pe tine niciodată. . .

— Ei, drăcie ! Ce prostii. . .

Se vede treaba că și celălalt o repezea așa, pentru că a izbucnit în rîs.

— N-am să mai vorbesc despre asta. Nici atunci nu-ți plăcea. Nu, n-am să vorbesc ! Azi ești și mai bun decît erai atunci. Ai o fire mai potolită, zîmbești atît de drăgălaș ! Vorbești atît de frumos despre omul care o să vină. . . Am pierdut atîta timp ! De ce mi-am permis să mă joc cu tine, de parcă aş avea șaptesprezece ani ! Dacă vrei, o să-ți strig cuvîntul acela pe care voiai atîta să-l auzi. Vrei ? Da ! Da ! Auzi ? Strigă-mi că auzi !

— Aud, am șoptit eu. Nu mă mai puteam împotrivi torentului. Crenguța gonea înspre cascadă. — Pe care din mine îl iubești mai mult, o întrebai — pe cel care a fost ucis, sau pe cel care e aici, lîngă tine ?

— Pe cel care e aici !. . .

Eram iubit. I-am văzut ochii. Era destul să întorc puțin capul în dreapta, ca să-i întîlnesc stelele strălucind de lacrimi.

Am luat locul banditului plecat dintre noi. Tinerețea mea a dat în pîrg. Doctorul a prezis bine totul : la cinci sau șase luni după întîlnirea cu el mi s-a făcut rău. În toiu verii am căzut la pat.

I-am spus cu un aer vinovat iubirii mele blînde, buimace și palpabile :

— Știi, draga mea, mi-e greu să umblu. Azi o să trebuiască să lucrezi singură : eu rămîn în pat. Deschide aparatul de radio.

A deschis aparatul de radio. Numaidecît s-a făcut auzit glasul continentului nostru întînecat, cînd puternic ca un urlet, cînd prăvălindu-se în vuietul furtunilor magnetice. Cei de-acolo munceau, extrăgeau cărbune, cultivau varză la lumină artificială !

— Trebuie să acționăm cu mai multă energie, am spus. — Trebuie să ne grăbim.

Jeturile în clocot au început să alerge și mai repede pe țevile de sticlă, luminile s-au aprins cu și mai multă putere.

În zilele ploioase ale lui septembrie, isprăvisem munca la una din instalații. Eu zăceam în pat și eram atît de slab, încît nu-mi puteam ridica capul.

— Deschide primul capac de plumb, am spus.

Ea l-a deschis.

— Eroare, am auzit vocea ei înceată. — Aici nu e decît un mic cărbune roșietic.

— Nu, nu e eroare, i-am răspuns eu calm. — Aceasta e doar o variantă. La celelalte instalații s-a ținut seama de tot ce trebuie. Cărbunele acesta poate fi arătat. . . Cheamă băieții. Cheamă-l pe șef. . .

Au intrat călcînd pe vîrfuri, așa cum se intră în camera unui bolnav. Înainte, nu-i lăsam să vină la mine. Acum, intrînd în camera mea, care se transformase într-un laborator, s-au oprit în ușă, uitîndu-se în jurul lor. Nu știau ce să creadă despre mine. Au rămas uluiți cînd au văzut pereții umpluți cu formule, și mobila zgîriată cu cuiul — scriam și pe mobilă — și sclipirea aparatelor, care răspîndeau pînă la ei valuri ușoare de căldură.

Apoi m-au văzut pe mine. Înfațișarea mea se pare că i-a năucit de-a binelea, căci au amuțit cu desăvîrșire. Numai amatorul de ștîngării care nu-și lua ochii de la prietena mea, îi șopti ceva șefului.

— Raportează-le, i-am spus femeii.

Și ea, ca un veritabil savant, le-a prezentat în zece minute un raport amănunțit despre munca noastră și le-a arătat cărbunele, care nu voia în nici un chip să se răcească.

Cărbunele acesta i-a lăsat pe toți buimaci și mai ales pe șef. El s-a apropiat primul, solemn, ca să-mi strîngă mîna. Îndată, toți colegii mei au prins glas, s-au repezit spre mine, mi-au luat mîinile slăbite și ușoare și s-au apucat să mi le scuture cu atîta putere, încît am simțit că inima mea e gata-gata să sară din loc.

— Chiar azi intrăm în acțiune și noi, spuse șeful. — Tot laboratorul !

Din ziua aceea, în camera mea au început să facă de gardă zi și noapte doi cercetători de la institut și, în afară de asta, în fiecare zi ni se transmiteau prin telefon de la laborator rapoarte: treaba progresa repede.

Într-una din zilele friguroase ale lui decembrie, prietena mea a deschis, în prezența șefului nostru, cel de-al doilea capac de plumb.

— Din nou eroare, i-a spus ea încet șefului. — De data aceasta e și mai rău — cărbunele e negru de tot.

Dar eu i-am auzit.

— S-a ținut seama și de această eroare. — Abia mișcam din buze. — Continuăți lucrul. Dar mai repede !

Aveam auzul foarte ascuțit. L-am auzit pe șef șoptind cu mîna la gură :

— O a treia eroare o să-l omoare. . . După care a adăugat cu glas tare :

— Hm. . . Cred că ar fi bine ca cea de-a treia instalație să fie transferată la laborator. Acolo vom efectua experiența mai repede și cu mai multă precizie.

— De acord, am spus eu.

Iată-ne rămași singuri, eu și cu soția mea, în camera pustie și tăcută. Eram noi doi și mai era și bufnița, care s-a strecurat într-o bună zi prin oberliht și moțăia acum pe pervazul geamului sau se plimba pe sub masă, păcînînd cu ciocul în dușumea. Soția mea, care binemeritase într-adevăr această calitate, ședea alături de mine. Ne aminteam amîndoi în tihnă de scurta noastră tinerețe.

În cea de-a treia sau a patra zi m-am simțit mai rău și am rugat-o :

— Deschide geamul.

— Scumpule, dar afară e ger. E oare nevoie ?

— Deschide, deschide ! am șoptit eu.

S-a apropiat de geam.

— Dar ce-i asta ? Primăvară în decembrie ! Auzi ? Zăpada se topește. Muștele s-au trezit și bat în geam !

— Deschide !. . .

A deschis mai întîi oberlihtul, apoi tot geamul. Odată cu vîntul cald al primăverii a răzbit în cameră și o muzică peste măsură de plăcută, care venea de undeva de departe. Muzica aceasta plutea pe deasupra orașului, cînd abia

auzită, când revărsându-se în valuri puternice. O ascultam și nu știam că era muzica firelor de telefon, care răspindeau în toată lumea vestea că omul a învins frigul și întunericul. Din când în când, acestei muzici i se alătura o melodie solemnă, ce se pierdea în depărtare; era zgomotul avioanelor care zburau pe deasupra orașului cu prețioasa încărcătură, ducând cea dintâi primăvară pe continentul acela întunecat. Eu, însă, nu știam asta. Eram foarte deprimat. Slăbisem îngrozitor. Trăgeam mereu cu urechea, așteptând colegii cu o veste bună. Mă mai speria și bufnița; foarte agitată, se foia pe lângă patul meu, scuturându-se și dînd cu putere din aripi. Nu există nimic mai greu decît să te desparți de viață, dacă n-ai dus la capăt o operă necesară oamenilor și care depinde de tine.

Apoi mi s-a făcut somn. Undeva s-a stîrnit un vuiet pe scară, s-au trîntit niște uși, au răsunit pași grăbiți. Eu, însă, n-am auzit nimic din toate astea. Am auzit numai vocea doctorului, fostul meu coleg de școală:

— Mai trăiește !

Doctorul s-a așezat la căpățîiul meu și a început să deșurubeze cu mîinile tremurătoare o capsulă de plumb.

— Spune, mai repede, mai repede ! am vrut să strig.

Și am strigat, pentru că boala mă părăsise.

În mîinile doctorului tremura o picătură orbitoare, inundînd toată camera cu lumină solară. Știam de mult de ea, o visasem cu ochii închiși, o văzusem adesea, încă pe vremea cînd abia instalam aparatele. Acum, însă, nu puteam să mă uit la soarele acesta mic, mult prea strălucitor. M-am ridicat din pat, clătîindu-mă pe picioarele slăbite. Iubita mea s-a repezit să mă sprijine, dar eu am oprit-o cu un gest și am făcut singur cîțiva pași prin cameră. Ba chiar am bătut din picior ! Soția mea s-a lipit de perete, cu fața strălucind de bucurie, nevenindu-i să-și creadă ochilor.

— Îți mulțumesc, doctore, spuse ea în șoaptă.

— Pentru ce? El singur și-a biruit moartea. Singur și-a găsit leacul: lumina lui !

Pe scară s-a stîrnit din nou un vuiet, s-a auzit un zgomot de uși trîntite și în cameră au dat buzna o mulțime de oameni; erau de față și colegii mei, și mulți alții, pe care nici nu-i cunoșteam. Noii veniți au făcut cerc în jurul meu. Cineva îmi strîngea mîinile. Șeful meu și-a făcut loc și s-a apropiat de mine.

— Ai izbutit totuși să-ți îndeși vremea în sac ! spuse el, felicitîndu-mă.

— În antichitate, alături de numele dumitale ar fi fost desenată o bufniță ! Cîndva, dumneata ai presupus că ieroglifele acelea... Ții minte?

În romînește de IGOR BLOCK

Vignete de DAN CIOCA

SEAN O'CASEY

MIHNEA GHEORGHIU

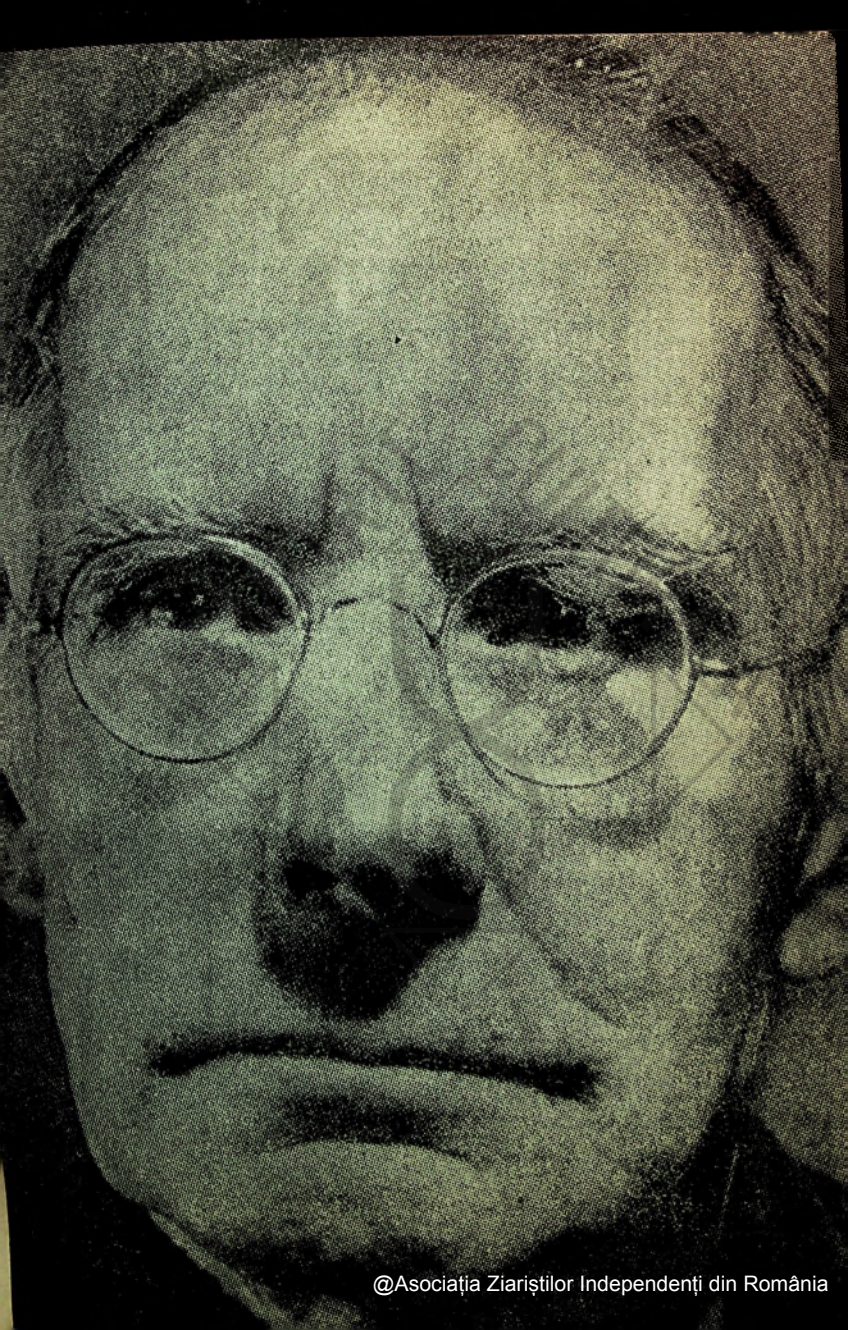
Trandafiri fără pîine

În limba irlandeză, Ion se scrie Seán și se citește «șon». Vechea limbă a băștinașilor era cunoscută cu mult înaintea creștinării Irlandei, în veacul al V-lea, și se mai vorbea în popor pe timpul Foamei celei Mari, de la jumătatea secolului trecut, cînd patru din cele opt milioane de locuitori ai insulei au emigrat, sau au murit de foame. De atunci s-a impus definitiv engleza, iar «revirimentul național», plătit cu multe jertfe, încearcă neconștient s-o reînvie: în inscripțiile de pe monumente, la praznice și în literatură, cu ciudatul și străvechiul ei alfabet, caligrafiat cu o artă incomparabilă în «The Book of Kells», unul dintre cele mai frumoase manuscrise minăstirești din lume.

Irlanda este o țară pururi verde în care plouă de șapte ori pe săptămînă. Aripa de neguri a Gulfstream-ului o ferește de rigorile iernii nordice, cu toate că furtunile oceanului înghețat îi scutură repede trandafirii. Oamenii sînt însă dezghețați și comunicativi, păstrînd în veselie și în dîrzenia spiritului lor nesupus un strop din soarele celto-iberic al strămoșilor și-sîmîndri să-ți reamintescă mereu că, de cinci sute de ani, fiecare generație s-a răscolat, pentru libertate și pîine.

Ploua la Dublin, în ziua cînd am sosit din mlazăzi. În noaptea precedentă, ca un bătrîn trandafir roșu, murise Sean O'Casey. Pe sub podurile cenușii, riul Liffey își urma drumul spre Marea Irlandei, cu norii deasupra și stoluri de pescăruși.

Profesorul de la Trinity College care mă întovărășea m-a poftit într-un «pub» să bem un pahar de *Irish coffee*: jumătate cafea și jumătate whisky fierbinte galonat cu două degete de frișcă. Locul nu era departe de Abbey

Theatre, unde se ținea Festivalul Național al Teatrelor. Printre cei răzimați de bar îi puteai recunoaște pe actori, băutori expansivi ca pretutindeni:

— Dacă bunul dumnezeu ar fi fost bun cu-adevărat, vorbea răgușit un adevărat dublinez, ar fi scăpat un pic de whisky în ploaia asta păcătoasă !...

Oamenii rîdeau. Profesorul mi-a spus atunci o vorbă de duh despre Sean, scrisă de poetul și criticul W. R. Rodgers :

— Din sticla lui dumnezeu n-a picurat niciodată un strop mai tare și mai înfocat, decît Sean O'Casey, cel mai bun dramaturg pe care l-a produs Irlanda, de la Synge.

Un strop de foc în ploaia rece și cenușie a orașului. Cînd a scris *Miracolul Irlandez*, Daniel Rops, istoricul catolic, n-ar fi putut găsi sfinților săi un atribut mai nemuritor.

Steaua lui a apărut pe scenă tîrziu, la 43 de ani, brusc de mărimea întîia, ca să nu mai apună niciodată. Cineva l-a întrebât de cîte ori fusese la Abbey Theatre mai înainte ca primele lui piese *Umbra unui francțiror*, *Junona și Păunul* și *Plugul și stelele* să fi fost reprezentate acolo.

— De două ori, a răspuns O'Casey. Știți, am vederea slabă. Dacă mă duceam la galerie nu vedeam nimic. Și dacă mă duceam la parter mă costa și ochii din cap.

Lucrase ca muncitor necalificat la șosele și la calea ferată. La 16 ani nu învățase încă să citească și să scrie ca lumea și economisea fiecare penny ca să-l cumpere pe Dickens și pe Shakespeare, rupîndu-și bucăcița de la gură. Era atît de sărac încît, mai tîrziu, ca să-și scrie piesa de debut de la Abbey, fierbea în apă resturile de creion chimic căpătate de la un birou și fura hîrtie de unde apuca. El și-a plătit trandafirilor, cu pîinea și cu lumina ochilor.

— Cînd și-a intrat odată sărăcia în oase, avea să-i spună cîndva lui G. B. Shaw, viața nu-ți mai tîhnește niciodată.

În anul nașterii lui, istoria Irlandei înregistra un prim succes al luptelor poporului împotriva opresiunii latifundiariilor englezi și irlandezi, prin *Land Act-ul* (reforma agrară) din 1881, rezultat al rezistenței conduse de liderul național Parnell¹. Rezistența eroică și tragică a țărănilor și muncitorilor irlandezi, trădați și divizați în fracțiuni adverse multiple, de un guvernămint cu o experiență colonială multiseculară, nu a încetat să se dezvolte în forme superioare de organizare și acțiune. Efortul conștiințelor înaintate s-a îndreptat neconținut spre combaterea fracționismului, naționalismului sectar și obscurantismului religios, în vederea unității de luptă a poporului, mobilizat de conducători ai clasei muncitoare din rîndurile căreia s-au ridicat eroii evocați și cîntați de poet, de o jumătate de secol încoace. O'Casey a fost menestrelul acelor lupte, cu elanurile, confuziile și martirii ei.

Literatura irlandeză constituie un fenomen cu caracter de unicitate în cultura occidentală. Ea a furnizat britanicilor și americanilor, scriitori și opere de valoare universală, mai ales în teatru. Dar resursele curentului irlandez sînt mult mai vechi și mai profunde decît se pot considera la lumînile rampei. Jonathan Swift, Oliver Goldsmith, Edmund Burke și Oscar Wilde, populează, printre alții, galeria de oameni aleși de la Trinity College. Adevărata poveste a lui Swift, cel mai ciudat dintre umoriștili veacului al 18-lea, va trebui cîndva să fie recitită prin lentila tragică a adevărului care l-a îmbolnăvit de nervi și l-a ucis prematur. În Catedrala Sf. Patrick din Dublin, pulberea lui zace sub epitaful latin pe care

¹ cf. O'Casey, menestrel al Irlandei eroice, în *Secolul 20*, nr. 4, Aprilie 1961

și l-a compus singur, împăcat sau regretind că: « apriga indignare de-acum nu-l va mai putea sfișia inima » și trimițându-și urmașii să-i imite exemplul.¹

Peste mormintele orașului ploaia dublineză a picurat o lacrimă de foc. La asfințit, sub fruntea vineției a norilor s-a deschis, doar cît un zîmbet trecător, o sprinceană roșietică. Pe patul de moarte, George Bernard Shaw i-a trimis un mesaj celui mai bun prieten și compatriot al său:

— Spuneți-i lui Sean că am să pun o vorbă bună pentru el, pe lîngă dumnezeu. . .

Așa arată umorul irlandez. Citiți pamfletele lui Swift, proza lui Sterne, sau comediile lui Synge, sau dramele lui O'Neill, sau teatrul lui Brendan Behan și al lui Samuel Beckett, ori pe James Joyce.

Sean O'Casey a fost răpus de un atac de inimă, într-un sanatoriu din Torquay (Devon, Anglia) pe care-l părăsise, împotriva avizului medicilor, cu puțin timp mai înainte.

Gîndindu-se la moartea care-l pîndea, le-a cerut prietenilor: « să nu-mi trimiteți flori; trimiteți banii, fondului de luptă contra cancerului, iar cenușa să mi-o risipiți peste cîmpuri ». După incinerare, dorința i-a fost împlinită, într-o ceremonie simplă, petrecută la 22 septembrie 1964; fără cosciug bogat și fără flamuri, fidel, cu ultima încăpăținare, exilului ales. A doua zi, un mare ziar din capitala Irlandei îi dedica un amplu necrolog, sub titlul: « A murit fără să știe cît de mult l-am iubit ».

În istoria insulelor britanice, perioada denumită Impropiu « revoluția industrială » de care s-au ocupat, cu adîncă durere și compătimire, prozatorii realiști din veacul trecut, a pus în circulație un termen special pentru noile cartiere muncitorești, de la periferia orașelor, caracterizate printr-o mizerie endemică: *slums*. Mahalaua dublineză de la începutul secolului nostru se distinge printr-o trăsătură specifică. În sărăcia populației industriale nevoiașе din Marea Britanie, muncitorimea irlandeză ocupa treapta cea mai de jos, prin nivelul salariilor și mortalitatea timpurie a locuitorilor de toate vîrstele. Dincolo de Canalul St. George, începea țara verde a lui Erin, în care se murea de foame cu o repeziune atingînd, la Dublin, proporția anuală de 46 la mia de suflete, mai rău decît la Alexandria și Calcutta. Autoritățile medicale considerau că pricina cea mai evidentă a acestui dezastru, « Izvorul și origina răului », o constituiau locuințele vechi și dărăpănate pe care nevoiașii le închiriau de la speculanții *slums*-urilor.² Cauza era însă mai departe, și la timpul lor au dezbătut-o, cu patimă, mișcările greviste din 1908 și 1913.

Într-o asemenea casă insalubră, la numărul 85 din Upper Dorset Street a văzut Sean lumina zilei de 30 martie 1880, la o svîrlitură de praștie de casa din Lower Dorset Street unde se născuse, cu un veac și ceva mai înainte alt dramaturg celebru, Richard Brinsley Sheridan și la un colț de uliță mai încoace de Eccles Street nr. 7, l'ithca lui Leopold Bloom, eroul odiseii lui Joyce. Viitorul menestrel era ultimul dintre cei treisprezece copii (dintre care opt muriseră

¹ „Alci zace trubul lui
Jonathan Swift,
Vreme de 30 de ani Decan
Al acestui Catedrale.
Apriga indignare
De-acum nu-l va mai putea sfișia inima.
Mergi, căldătorule, și imită, dacă poți,
Pe unul care a jucat un rol de bărbat
În apărarea Libertății!..”

² cf. *The Medical Press, A Weekly Journal of Medicine and Medical Affairs*, 7 January, 1880, Dublin, vol LXXX, p.12, și urm. *Ibid* 17 January, 1900, vol.CXX, p. 40

de difterie la fragedă vîrstă) a lui Michael și Susan Casey, căsătoriți în 1863. Părinții îl botezaseră John, dar la douăzeci de ani, intrînd în rîndurile tineretului patriotic, John Casey și-a schimbat numele în Sean O'Cathasaigh. Apoi cînd Abbey Theatre l-a acceptat prima piesă, l-a reanglicizat în Sean O'Casey. Pe locul casei natale se află azi una din filialele Băncii Irlandeze (*Hibernian Bank*).

Conflictele religioase frecvente dintre minoritatea protestantă, căreia aparținea familia Casey și episcopia catolică, l-au obligat pe Michael să-și părăsească slujba de angajat comercial și curînd, s-a prăpădit de o boală a coloanei vertebrale, lăsîndu-și soția cu cinci orfani în ghiarele cumplitei sărăcii din *slums*, cîmitirul fără cruci al orașului, descris mai tîrziu în ampla autobiografie a scriitorului.

La șase ani, Johnny a contractat o dureroasă boală de ochi care avea să devină cronică din pricina lipsei de îngrijire medicală și a subnutriției. Leacul cel mai puțin costisitor recomandat de medici era fuga de lumină, pe care umbra zidurilor roase de igrasie i-l oferise gratuit odată cu viața și cu tuberculoza. Pe jumătate orb, copilul nu mai putea fi trimis la școală.

Istoria copilăriei sale, pînă la 12 ani, relatată în *I Knock at the Door* (« Bat la ușa vieții », 1939), primul dintre cele șase volume ale autobiografiei sale (urmat de *Pictures in the Hallway*, *Drums under the Windows*, *Inishfallen*, *Fare Thee Well*, *Rose and Crown* și *Sunset and Evening Star*) poartă pecetea anii de foamă și suferință, mîngîiați de iubirea maternă, pe fundalul istoriei dureroase a luptelor Irlandeze pentru autodeterminare (*home-rule*). Este cutremurătoare evocarea dimineții în care doamna Casey își duce pruncul la spital, în vacarmul străzii agitate de o manifestație pentru Parnell și cînd, ajunsă la destinație, nepăsarea funcționarilor sănătății grăbesc sfîrșitul micuței vieți purtate la sîn. Era al doilea Johnny al ei care murea cu zile. Sean O'Casey, următorul, avea să reziste, în pofida mizeriei fizice și morale a unei copilării fără soare.

Despre puținele izbînzii și multe înfrîngerii suferite de forțele sociale progresiste din Irlanda există o vastă literatură, încă din secolul trecut. În cartea lui Ralph Fox, *Marx și Engels despre problema irlandeză*, scrisă cu patru ani înaintea morții lui în Spania, există indicații semnificative. Opera lui Sean O'Casey, vechi militant comunist, poartă pecetea tragicelor bătălii ale poporului său. Unul din mijloacele prin care s-a încercat izolarea realismului socialist de restul artei și culturii mondiale a fost argumentația, profund eronată, că realismul socialist a fost decretat în mod dogmatic la primul Congres al scriitorilor sovietici din 1934, atunci cînd el reprezintă generalizarea cîtorva decenii de literatură universală. Romanticismul încărcat de simboluri poetice, al dramaturgului Irlandez este un asemenea strălucit exemplu de literatură militantă.

În tinerețea lui O'Casey, Dublinul continua să fie un « Infern al nemulțumirilor » ca în secolele trecute, nu prea mult deosebit de orașul unde Swift se instalase în 1713, ca decan al catedralei St. Patrick și nici de capitala în care Shelley venise în 1812 să-și împrăști singur manifestul revoluționar *Chemare către poporul Irlandez*. La începutul veacului următor, prin 1907, cîțiva conducători ai muncitorimii, ziariști și oratori de masă, ca Ryan, Larkin, Connolly, O'Hickey și McDonald, începuseră o luptă inegală, de pe pozițiile socialștilor, împotriva capitalismului și clericalismului care asupreau Irlanda. Mai tîrziu, unii dintre ei au trecut, în America, în primele rînduri ale organizațiilor sindicale militante din care s-au ridicat Joe Hill, Sacco și Vanzetti. Cu puține zile înaintea atacului de cord, O'Casey a transmis regretele sale profunde în legă-

where O'Casey lived for some years and where he wrote
some of his greatest work.

37, CLAFEVILLE STREET, KENSINGTON, S.W.7.

TELEPHONE KENSINGTON 4800

Dear Gabby - Thanks for your
letter to which I am replying at last

Neobosit scriitor de epistolii, O'Casey, își împodobește scrisorile adresate prietenilor
cu mici autoportrete humoristice.

Reproducem aici începutul și sfârșitul scrisorii adresate lui Gabriel Fallon, în
octombrie 1926

to meet meeting till he has time I in
if Will wants to die a martyr to the cause, no
I could say would move him. if he does

his a ———.

Love best
wishes to you
Rose, Will &
Lyle.

tură cu moartea frunzei comuniste americane, de origină irlandeză, Elizabeth Gurley Flynn, tovarășă și prietenă, de o vîrstă cu el.

Tip de agitator romantic, asemănător cu Joe Hill, Jim Larkin a fost eroul favorit al lui O'Casey. Se născuse în 1876, la Liverpool, dintr-o familie de irlandezi din nord și începuse să muncească din greu încă din copilărie. Era docher. Înaintea venirii la Dublin, fusese activist sindical la Belfast și Cork, unde organizase greve și de unde îl precedase faima de neînfricat luptător pentru ideal naționalei clasei muncitoare. Cînta cîntece de luptă și cita pasaje din Biblie, din Shakespeare și Shelley, în discursuri fulminante a căror fundamentare științifică și-o extrăgea, după gustul său, din literatura marxistă. Se declara socialist și catolic, dar episcopii îl denunțau, din amvon, că e mercenar al diavolului, scoțîndu-i zvonul că poartă pălăria neagră cu boruri mari, ca să nu l se zărească al treilea ochi, din frunte, semnul lui Belzebut. Presa clericală își asmuțea turma credincioșilor împotriva «satanismului socialist», susținînd că «din capul locului, socialismul este anticrist și antipatriotic; nu există vreun ideal național iubit de poporul nostru pe care socialismul predicat zi și noapte de unii, să nu-l renege» (*Irish Catholic*, 27 sept. 1913). La corul acesta se alătura toată reacțiunea burgheză din Irlanda și bineînțeles aparatul de stat britanic, cu tribunaletle și spinzurătorile lui, îngrijorat de solidaritatea «rebelilor» cu muncitorii englezii.

Tînărul O'Casey s-a înscris în Uniunea lui Larkin (*Irish Transport and General Workers Union*) și a lucrat ca un tovarăș apropiat al său în greva din 1913, eșuată după opt luni de tragice eforturi, dar nu mai înainte ca patronii să fie încredințați că, de acum înainte: «Christ nu va mai fi crucificat în acest oraș». În sprijinul revendicărilor social-naționale ale poporului, s-a organizat, în anul grevei, Armata cetățenească irlandeză (*Irish Citizen Army*) al cărei secretar a fost ales, în 1914, viitorul dramaturg. Paralel cu aceasta, tineretul naționalist burghez a început o acțiune de infiltrație în conducerea Armatei. Ţelul diversionii l-a scăpat generosului Larkin, dar O'Casey a observat-o și atunci cînd glasul său n-a fost ascultat, a demisionat, iar mai tîrziu avea să asiste, cu amărăciune, la adevărarea previziunilor sale. Cu cîțiva ani mai înainte, el părăsise, cu dezgust, alte două organizații, «Liga Gaelică» și «Frăția Republicană Irlandeză», pentru crezul lor naționalist mărginit și pentru atitudinea de servilism în fața puterii clerului retrograd. Mulți patrioți luminați aveau să cadă victime «patriotismului» reacționar care se lvea, sub diferite firme, în viața politică irlandeză lar noțiunea de «mucenic» și de «trădător» avea să capete, adesea, două sensuri aplicate de fracțiunile adverse aceluiasi individ. Intransigența lui O'Casey l-a situat de multe ori în opoziție cu majoritatea compatrioților săi. Trebuie, în legătură cu aceasta, rememorată poziția sa declarată în favoarea comediei-tragice *Năzdrăvanul de la Soare-Apune* (1907) de J. M. Synge, satiră plină de fantezie la adresa trogloditismului spiritual la care era redusă populația rurală, de către teocrația conservatoare, piesă pe care organizațiile respective o ostracizaseră ca «imorală» și «antipatriotică». În răscoala din 1916 a curs mult sînge nevinovat. Eroii lui O'Casey trăiesc drama luptătorilor legați de popor care sînt nevoiți de situația istorică să se înroleze în rîndurile naționalistilor sectari, spre a nu da apă la moară cîmpitorilor străini. În inima lor ei rămîn, ca și dînsul, mai credincioși steagului cu «plugul și stelele» pe fond albastru, (adoptat de Citizen Army), decît tricolorului oranj-verde-alb, devenit după eliberare, drapelul național al Irlandei. Cîntecul lui despre *Istoria Armatei Cetățenești*, iscălit cu pseudonimul gaelic S. O'Cathasaigh, apărut în 1918, pladează pentru lichidarea confuziei ideologice și unificarea celor două grupuri

de combatanți, într-o concepție sincer patriotică. Îndată după apariția acestei cărți, pentru care a fost onorat cu suma de 15 lire, primele lui drepturi de autor, Sean O'Casey primește o dureroasă lovitură în inimă prin moartea mamei sale, buna și mîndra Susan, căreia îi datorase viața și lumina ochilor. Rămăsese singur pe lume: frații lui, Tom și Isabela, muriseră, un alt frate, Archie, se căsătorise și plecase în Anglia, iar cu fratele mai mare, Michael, rupsesse orice relații, din pricina alcoolismului și decăderii lui morale. « Johnny » se apropia de 40 de ani.

Experiențele lui literare au fost diverse și amestecate. În adolescență jucase teatru de amatori, mai înainte de a învăța carte. Mai târziu, idealurile sale de dramaturgie au pendulat între Shakespeare și Dion Boucicault, un fecund autor dramatic irlandez, la modă pînă prin 1890. Scrisese cîteva articole în presa democratică și mai apoi o evocare patetică a unui erou al răscoalei din 1916. Pînă în 1923 trimisese, fără succes, trei încercări dramatice pe teme din perioada 1913—1916 a revoluției irlandeze, la Teatrul Abbey condus de poetul W. B. Yeats și de Lady Gregory, o pasionată animatoare a teatrului național. Prima fusese cea scrisă cu cerneală din creion chimic topit, pe hîrtie de furat. . . A patra a fost *Umbra unui francțiror*.

Întrebat, mult mai târziu după aceea, de un biograf¹, dacă a fost influențat de înaintașul său Synge, el i-a răspuns, într-o scrisoare personală:

« Nu, nu Synge, oricît de mare este. Numai după reprezentarea *Frantișorului* și a *Junonei* am văzut o piesă de Synge. N-am avut niciodată destui bani, ca să-i cheltuiesc mergînd la Abbey. Am fost de două ori, înainte de a scrie teatru — o dată plătindu-mi intrarea un șiling și o dată băgat de un prieten binevoitor — să văd *Androcle și leul* de Shaw. Nu văzusem înainte vreo piesă de Shaw; dar citisem *Cealaltă insulă* a lui John Bull, într-o ediție populară de șase bani. Strindberg, da; și pe Elizabethani, inclusiv Shakespeare; și pe Dion Boucicault și pe mulți alții ale căror plese costau cîte un penny bucată, și cîteva foarte bune prînse ele; și pe Ibsen nițeluș. Dar purtam în suflet toată literatura mai veche engleză, și toți scriitorii aceia, deși nu dramaturgi, m-au influențat foarte mult; dar mai ales viața, mai puternic decît toți și toate laolaltă ».

Inaugurîndu-și seria pieselor sale anti-eroice, în care denunța cele trei tabu-uri ale societății burgheze din Irlanda: religia, amorul și naționalismul, Sean O'Casey avea să treacă prin clipele de grea cumpănă, încercate de Yeats cu *Contesa Cathleen* și de Synge, cu *Năzdrăvanul* său. Dar dacă pe Synge îl iartă, pe aristocratul Yeats nu-l cruță pentru aerul său superb și neșalanța-i romantică, legîndu-se de el în autobiografie și ironizîndu-i poeziile în scurta comedie antifariseică *Istorie nocturnă*. Controversa literară — Yeats-O'Casey apare și din *Cupa de argint* (1928); însă nu problemele de tehnica scrisului ocupă locul principal în dificultățile pe care noul dramaturg avea să le îndeplinească sistematic din partea lumii teatrale, ci altele, mai grave și mai adînci. Fiecare din piesele lui rîd și plîng pe seama unor dileme strîns legate de « individualismul irlandez », în fond de abordarea nerealistă și plină de refuzări obscurantiste a problemei libertății spirituale și materiale a poporului. S-a spus că cel mai tragic personaj al dramei antice e Casandra. Această eroină al cărei adevăr este incredibil în lumea ei strîmă consumată de contradicții, se numește, în teatrul lui O'Casey, Irlanda. Poetul dramatic își bate joc de iluziile sentimentale cu care unii irlandezi priveau brutalitatea războiului fratricid și o face prin ochii realiști ai clasei

¹ David KRAUSE, Sean O'Casey, the Man and His Work, London, Macgibbon & Kee, 1960, p. 36

muncitoare. Volubilitatea eroilor săi atinge marginile absurdului; iar patosul lor tragic și haotic se încrucișează cu zonele în care stăpânește comicul. Epopeea eroi-comică a « războiului permanent » din Irlanda e plină de soldați fanfaroni, care se împăunează cu vitejia altora și e însingerată de moartea stupidă a bărbaților și femeilor de bună credință pe care iureșul răscoalei îi scoate în stradă. Ei mor, sfidînd moartea, într-un ris trist, grotesc. Războiul și sărăcia conferă martiriului lor o glorie specială față de care sentimentul spectatorului care zimbește trist, amestecă mila cu oroarea. Despre acest comic al absurdului, prezent în dramele lui O'Casey, merită să se discute mai mult și mai serios, într-o arie unică și ciudată a dramaturgiei contemporane, pe care David Krause o situează « între catharsis și carnaval ».

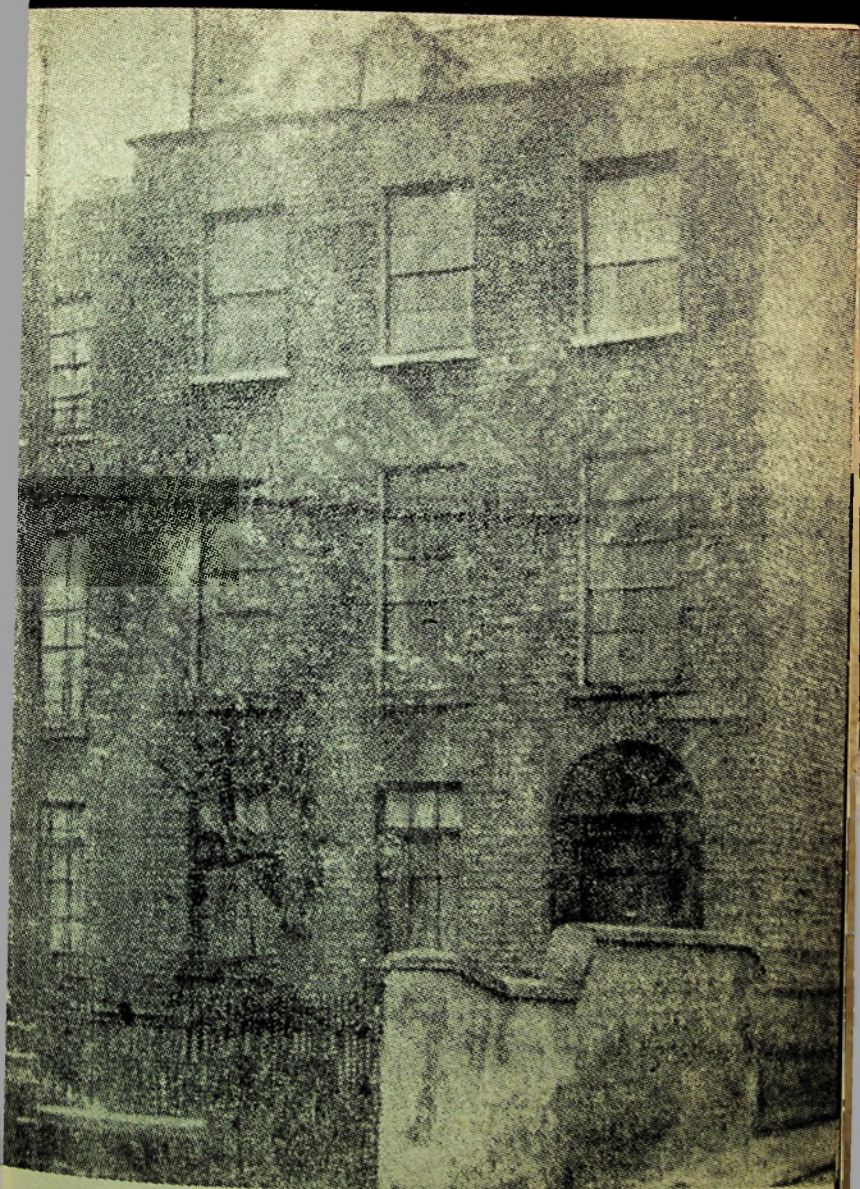
O asemenea dramaturgie, asupra căreia nu veghează spiritul lucid, epic, brechtian, ci pasiunea menestrelului, este pururi amenințată, în sensurile ei adînci, de interpretări scenice contraindicate, ce pot conduce la concluzii profund eronate, de pildă: aceasta e realitatea, pentru că acesta este poporul !. . . Lacătul de amară vrajă sub care se ascunde strigătul Casandrei sale, nu poate fi desferecat în afara istoriei. Telul romantismului său este demistificarea războiului « romantic » într-un « oraș deschis » combatanților tuturor ideologiilor și în care autorul se află de partea lucizilor pacifici. Așa este în *Umbra unui francțiror* (1923) unde IRA (Armata Irlandeză Republicană) se bate cu englezii și cu « black and tans » (bălțații), garda neagră a burgheziei irlandeze reacționare; tot astfel în *Junona și Păunul* (1925) în care irlandezii separatiști se luptă cu irlandezii care resping separația de Regatul Unit; și în *Plugul și stelele* (1926) unde se evocă flacăra și singele răscoalei din 1916 din ale cărei tragice confuzii trebuia să se nască independența. În lungul calvar al libertății, trădătorii, nobilii și sicofanții își amestecă tiradele patriotice cu zeflemeaua și crimele din culise, cu poza la scenă deschisă, în vreme ce la rampă răsună bocete pentru morții de după cortină.

Peste trupurile celor căzuți un roșu giulgiu se întinde, țesut din firele speranței, din cîntece și trandafiri. Așa se încheie piesa antifascistă *Steaua devine roșie* (« *The Star Turns Red* », 1940) după ce conducătorii grevei înarmate sînt răpuși de acoliții patronilor și *Trandafiri roșii pentru mine* (« *Red Roses for Me* », 1942) unde scena apoteotică de pe pod intră direct în simbol. Ultimele două piese aparțin perioadei de clarificare ideologică, după ce poetul aderase la partidul comunist.

Între cele două perioade se situează drama antirăzboinică *The Silver Tassie* al cărei titlu împrumută celebrul vers din balada lui Robert Burns dedicată soldatului trimis pe front :

Hai, adă vinul mai aproape
Și să mi-l torni în chiup de-argint
Că plec la drum, pe-amar de ape,
Să-l sorb cu drag, și să mă mint.

Sentimentul Izolării eroului mistificat apare dureros și comic, printr-un procedeu original de transfigurare a acțiunii și caracterelor în planul unei supra-realități violente, similar tehnicii dramatice e expresioniștilor. Variațea multicoloră a exprimării sale, contrară tuturor convențiilor scenice, i-a speriat atît de tare pe cei de la Abbey Theatre încît au refuzat să-l joace piesa. Din acel moment, divorțul lui O'Casey cu teatrul tradițional și cu oficialitatea artistică irlandeză s-a pronunțat ireconciliabil, dar odată cu acesta, teatrul îndrumat de W. B. Yeats sombrează în conservatorismul național-catolic denunțat mai tîrziu și de Joyce.

În această casă cu numărul 422 de pe North Circular Road,
condamnată demolării, a locuit...

© Asociația Zidariștilor Independenți din România

Două piese noi, *Frunze de stejar și lavandă* (« Oak Leaves and Lavender ») și *Între porți* (« Within the Gates ») sînt lucrări cu o direcție propagandistică pronunțată, în care lozincile luptei antihitleriste se încarcă cu o forță poetică necăutată. Ele au fost prezentate la Londra și au stîrnit opoziția cercurilor care preferau noul convenționalism al piesei *well-made* ilustrate de tînărul Noel Coward. Piesa autobiografică *Trandafiri roșii pentru mine*, îl caracterizează pe autor într-o capodoperă destinată să-l consacre definitiv în fruntea dramaturgiei europene postbelice. Ea a fost prezentată de două ori la Dublin în timpul războiului, dar niciodată la Abbey Theatre.

Respingerea teatrului său de către un public a cărui neînțelegere era copios alimentată de presa conservatoare l-a făcut pe O'Casey să se expatrieze pentru totdeauna în Anglia, cu soția și cei trei copii ai săi (dintre care unul, Nial, avea să moară de leucemie). Acolo, în Devon, scriitorul s-a devotat vocației sale cu un curaj și o perseverență fără seamăn, sfidînd slăbiciunea progresivă a ochilor săi bolnavi. Ajunsesă să scrie la mașină privind atît de aproape, încît trebuia să se ferească de bătaia literelor. La a 83-a aniversare îi apărea volumul de eseuri *Sub o tichie colorată* (« Under a Coloured Cap »), titlu glumeț, pe seama ultimelor sale portrete înfățișîndu-l cu tichia lui inseparabilă, după cele șase volume de proză autobiografică, o antologie descrieri și piese mai vechi intitulate *Pene din cloara verde*, aluzie ironică la culorile lui Erin și alte 20 de piese de teatru printre care două noi satire la adresa coaliției dintre cler și capitaliștii irlandezi, comedia *Jocul de artificii al episcopului* (« Bishop's Bonfire », 1955) și *Tobeile părintelui Ned* (« The Drums of Father Ned », 1958).

Pana comică a dramaturgului visător și-a încercat vitezele în *Purple Dust* (1940), o farsă rustică, un fel de pastorală burlescă, ce confruntă prostia unor moșieri englezi cu fantezia umoristică a flăcăilor irlandezi înrudiți cu « năzdrăvanul » Christy Mahon din comedia lui Synge. Un vizionar înrudit cu Christy, dar tragic în puritatea inimii sale de autodidact serios, va fi, peste doi ani, dublinezul Ayamonn Breydon din *Trandafirii roșii*, ca Johnny, fiul doamnei Casey. Poate că Yeats avusese totuși dreptate scriind că « în visuri începe responsabilitatea »; comedia *Cock-a-doodle Dandy* (1949) e o parabolă satirică extravagantă în care se slăvește forța vitală a omului liber și bucuros de viață, prin simbolul păsării cîntătoare, utilizînd și efecte suprarrealiste în scopul de a accentua satira socială la adresa mascaradelor politicienilor irlandezi patrioțarzi. Forțînd limitele comparației, fantezia comică a lui O'Casey aduce pe departe cu tema « cucurigu-boleri-mari-dași-punguța-cu-doi-bani » a snoavei noastre populare. Dar cerneala lui e neagră și dispoziția crudă, atunci cînd sub virful penei apar adversarii încă nebiruiți ai visurilor sale de fericire. Virulența lui Swift renaște atunci în el, ca-n profesiunea de credință pe care înalțasul o împărtășise cîndva criticului Pope: « în orice scriu, intenția mea nu e să distrez lumea, ci s-o vexez ». Criticii irlandezi au înțeles adresa și în *Jocul de artificii al episcopului* pe care compania lui Cyril Cusack a avut curajul s-o lanseze la Teatrul Gaiety, din Dublin, la 28 februarie 1955, în regia lui Tyrone Guthrie. Dar Arhiepiscopul din Dublin a oprit reprezentarea *Tobelor părintelui Ned* trei ani mai tîrziu, redeșteptînd o controversă pe care mulți irlandezi o regretau acum sincer. Anatemă amvonului lovea concomitent și *Ulysses* a lui Joyce, calificîndu-le deopotrivă drept « piese de o moralitate dubioasă ». Apoi s-a extins și asupra lui Tennessee Williams, introdus de Alan Simpson în repertoriul lui Dublin Pike Theatre. La 23 mai 1957, Simpson a fost arestat fiindcă a reprezentat piesa *Roza Tatuată* interzisă de cenzură, iar în apărarea lui s-au înscris: O'Casey, Peter Hall, John Osborne, John Gielgud, Benn W.

Levy, Wolf Mankowitz, George Devine și alte personalități ale teatrului și criticii dramatice britanice și irlandeze.

Sub chipul jovial al părintelui Ned, poetul dramatic și menestrelul Irlandei populare, bătea, pentru ultima oară, toba pentru bucuriile vieții pe pământ, într-o piesă de teatru.

Există în comedia *Bishop's Bonfire*, încă din prima scena, o tristă remarcă umoristică la adresa lipsei de bucurii, propovăduită de filistinii îmbuibăți, pentru uzul poporenilor nevoiași, terorizați de ierarhia teocratică. Replica aparține canonicului Burren, figură apoplectică și dizgrațioasă, cu guler alb și briu purpuriu:

« — Auzi, vrei să pui trandafiri agățători pe garduri? Ce deșertăciune, fiule! Dacă apare unul singur pe gardul bisericii, mâine se umple orașul! Biserica n-are bani de risipit pe trandafiri! Pune lederă! Iedera nu stârnește pofte lumești, pe cînd trandafirii... Să te lași de visurile-astea, fiule!... »

În noaptea aceea, ca un neprihănit trandafir, a tremurat o stea. Și pe fluviul Liffey, la răsăritul soarelui, toți pescărușii erau roșii.

O imagine devenită
clasică: Sean O'Casey
cu nelipsita-i tichie

JOHN LEWIS

Sean O'Casey nu mai este printre noi

Sean O'Casey nu mai este printre noi. Marele dramaturg și poet al poporului, rebelul, luptătorul, « ciocîrlia văzduhului limpede » s-a sfîrșit. În vîrstă de optzeci și patru de ani, el s-a stins la reședința sa din cocheta stațiune maritimă Torquay, în apusul Angliei, unde țărmul stîncos, vegetația subtropicală și vilele albe de stuc l-au delectat în ultimii săi ani. O'Casey nu mai este printre noi, dar marile sale piese au o vitalitate uimitoare și nu îmbătrînesc niciodată pentru că dau la iveală atît de extraordinar umanitatea robustă a individului chiar în împrejurările cele mai crude; piesele sale relevă această umanitate cu humor și cu o agerime scăpărătoare, cu patos și tragism.

Și, într-adevăr, împrejurările în care a scris au fost cum nu se poate de vitrege. Irlanda este o țară profund nefericită și tragică. Timp de secole o colonie exploatată a Angliei, cu moșieri trăind la Londra din rentele smulse unei țărăniimi sărăcite, decimată de marea foamete din anul 1845, cu un popor care emigrează în America în proporții masive. În tinerețe, O'Casey și cei mai mulți dintre concetățenii săi au trăit toată amărăciunea unei sărăcii nimicitoare.

Între 1841 și 1951, populația a scăzut de la peste 6 milioane la 3 milioane de locuitori și fluxul celor care părăsesc țara se ridică la 15.000 de locuitori pe an. Dar în 1918, după o luptă crîncenă Irlanda și-a recîștigat independența și astăzi încearcă să șteargă racilele provocate de lunga ei sclavie. La această luptă și-a adus contribuția și Sean O'Casey — piesele sale ne duc în miezul

rebeliunii irlandeze din 1916, cunoscută sub numele de Răscoala de Paști, ce alcătuiește tema dramei *Plugul și stelele*.

Crescut în mahalalele Dublin-ului, el a vîndut ziare pe stradă, apoi a lucrat ca docher și salahor la o întreprindere de construcții. A participat el însuși la organizarea Armatei Civice Irlandeze, și după înfrîngerea militară din 1916, a fost martorul execuției tovarășilor săi Connolly, Pearse și a conducătorilor lor. El povestește toate acestea în *Autobiografie*, ca și felul în care l-a descoperit pe Shakespeare și piesele lui Bernard Shaw, cum a fondat Liga Gaelică și a colaborat cu Jim Larkin, liderul laburist irlandez, în acțiunea de organizare a docherilor și scriind pentru ziarul laburist.

În 1923, Abbey Theatre, o instituție remarcabilă la care și-au adus contribuția Lady Gregory și W. B. Yeats, poetul, a pus în scenă piesa sa *Umbra unui pușcaș*, care îi aduse faima peste noapte. Piesele care au urmat, *Junona și păunul*, și *Plugul și stelele* se preocupă de tulburările care au avut loc după obținerea independenței, cînd armata irlandeză republicană, respingînd condițiile acceptate de liderii ei, își continuă lupta în ilegalitate.

Remarcabilă în aceste piese este zugrăvirea destrămării violente a legăturilor personale, eroismul unor personaje feminine și suferința ca și egoismul altora. Eroi nu sînt soldații, ci soțiile lor, care dovedesc trăsături de caracter complet diferite — care luptă cu luciditate, fără idealism înconștient, împotriva suferinței și pentru a-și apăra pe cei dragi.

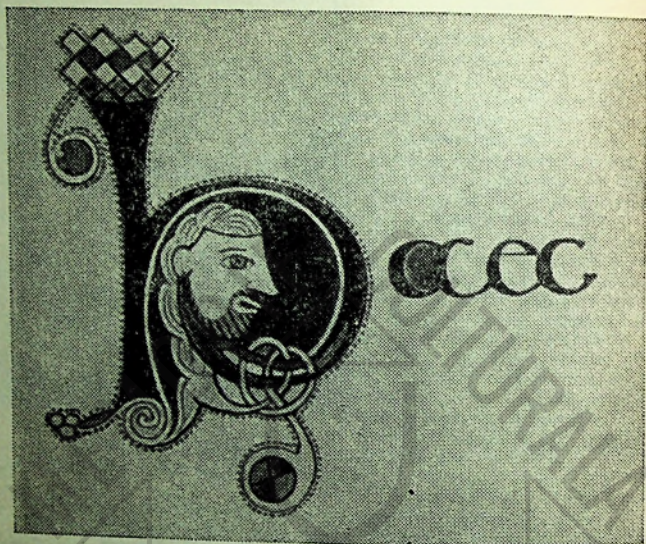
S-au simțit ofensați atît patrioții cît și preoții, și mulțimile au înconjurat teatrul. Irlandezii au fost indignați să vadă sărăcimea Dublin-ului împingînd plane de furat în josul străzilor sub focurile de pușcă ale războiului civil. Acum îl admiră și-l venerază cu toții.

În tot ce a scris apare evidentă ura sa împotriva ipocriziei, realismul său necruțător, onestitatea sa deplină, precum și respectul adînc pe care-l nutrea față de oameni, bărbați și femei. În inima sa ardea mînia aprigă împotriva oprîmării și nedreptății sociale. Humorul său viguros proiectează fasciole de lumină în beznă și ne face să-i iubim chiar și pe potlogarii și pe escrocii mărunți. Personajele sale aparținînd clasei muncitoare, cu verbul lor bogat și caldă umanitate, erau noi veniți pe scenă. O'Casey nu numai că a introdus clasa muncitoare în teatru ci a și făcut din această instituție purtătorul de cuvînt al maselor.

Baionetele și gloanțele Irlandei revoluționare, frînte în două de războiul civil, se contopiră mai tîrziu în marea luptă a oamenilor muncii pentru socialism. Criticii care acum acceptă piesele sale timpurii au luat în deridere convingerile sale comuniste, dar el a mers mai departe, luptînd dîrz și neînduplecat. Eseurile în care se socotește cu detractorii și criticii săi, au stîrnit mînia celor pe care-i ataca.

« Omul este singura ființă pe pămînt în stare să contemple această planetă și să-i iubească măreția » — scrisese el cîndva. Dar oare sîntem în stare să vedem aceasta fără ajutorul poetului? Sean O'Casey a îmbogățit lumea și i-a dat un înțeles, mult prea lesne denaturat în clocotul luptelor sociale. Spiritele excepționale împrumută lucrurilor o frumusețe excepțională. Ele fac aceasta fără ca să întunece niciodată tragedia prin sentimentalism, ci dînd la iveală aurul din gunoi, bucuria din suferința revoluției, humorul din nesăbuiința omului și chiar din eroismul său.

O'Casey nu mai este printre noi, dar mesajul de viață și de viitor din opera sa își va găsi mult timp ecoul în sufletul acelor care îi îndrăgesc și-i admiră creația în lumea întregă.

PULBERE PURPURIE

Piesă în 3 acte
de

Sean O'Casey

Personaje: CYRIL POGES ● BASIL STOKE ● SOUHAUN, iubita lui Cyril ● AVRIL, iubita lui Basil ● BARNEY, servitorul lor ● CLOYNE, servitoarea lor ● O'KILLIGAIN, meșter zidar ● PRIMUL MUNCITOR (Bill O'Flaherty) ● AL II-lea MUNCITOR (Philipp O'Dempsey) ● AL III-lea MUNCITOR (Michael Day) ● CANONICUL GEORGE CANON CHREEHEWEL, parohul din Clune în Geera. ● ȘEFUL POȘTEI ● CORNELIUS, Omul cu barba blondă ● O APARIȚIE ● UN TAUR ●

Locul acțiunii: Actul I. O încăpere dintr-un vast conac în stil Tudor, în Clune na Geera, Irlanda; Actul II. Același, Actul III. Același. Acțiunea se petrece în timpul celui de al doilea război mondial.

Actul I

Locul acțiunii: o încăpere vastă și posomorită — pe vremuri parte dintr-o sală de primire, sau cameră de locuit într-un conac în stil Tudor — respectiv epoca elisabetană. Podeaua e din dale de piatră, negru și roșu închis. Pereții sînt din grinzi de stejar; grinzi asemănătoare se încruciează alcătuind tavanul. Încăperea are aspectul unei uriașe colivii. Grinzile sînt vopsite alternativ în alb și negru, parcă dinadins să se atragă atenția în mod special asupra frumuseții lor. Dar prin vopsire, au devenit, dimpotrivă, prea bătătoare la ochi și ca atare urite. În dreapta se află un cămin uriaș, dominat de un coș imens. În gura vetrei, un drug lung de fier pe un suport gros, cu un mîner transversal mobil. De mîner atîrnă, pe un lanț gros, un ceauz strălucitor de aramă. În peretele din fund — dreapta și stînga — sînt două uși destul de înguste cu cîte o boltă arcuită deasupra. Între ele, două ferestre înalte cu arcade joase. La dreapta, aproape în fața căminului, un portal larg, tot cu boltă arcuită, ce dă în hol. În apropierea căminului, două fotolii tu spe-teze drepte; seamănă cu niște scaune de rugăciune pentru copii, dar fiecare din aceste strane este făcută exact pe mărimea unui adult. Undeva, cam în mijlocul camerii, o masă mică în stil elisabetan sau iacob I. Pe masă un vas cu un buchet de cluboțica cucului și vioarele, mai puține la număr. Este o zi de toamnă frumoasă, senină și răcoroasă, în jurul orei 7 dimineața. În încăpere lucrează trei muncitori, doi cu lopeți, al treilea cu un tîrnăcop. Doi dintre ei, cel cu tîrnăcopul și unul din cei cu lopata, stau în apropierea portalului ce dă spre hol, al treilea stă în fața căminului uriaș pe care-l examinează cu interes. Primul muncitor este înalt, slab cu o expresie arrogantă. Al doilea, la fel de înalt, dar solid, are privirea visătoare, o barbă neagră îngrijită, în care se văd cîteva fire cărunte. Îmbrăcămintea lor e grosolană, murdară; sînt încălțați cu cizme de cauciuc.

PRIMUL MUNCITOR (în fața căminului):

Pe toți dracii dacă mai pricep ceva!

Ăstia vin aici și vor să stea într-o casă

dărăpănată, gata să se prăbușească.

Degeaba sînt vopsite alb și negru bir-

nele astea putregălte. Își închipule că

ășa par mai trainice, dar e o coctoabă

nenorocită, care nu mai e bună nici pentru carii și viermi.

AL III-lea MUNCITOR (cel cu tîrnăcopul):

Se vede că așa le place lor.

PRIMUL MUNCITOR: Slujnica ne-a spus

că vor să-și bage banii în găini și vaci

ca să le renteze șandramaua.

AL III-lea MUNCITOR: Sînt doi afaceriști ghiftuiți de bani.

PRIMUL MUNCITOR: Femeile cu care nu ești înșurat, te costă o mulțime de parale; astea două care sînt cu ei au să-i toace. Păi ce crezi, cît i-or fi jecmănit încă din Londra!

AL III-lea MUNCITOR: Se grozăvesc că sînt irlandeze! Nu le e rușine!

PRIMUL MUNCITOR: Rușine? S-o auzi numai pe aia mai trecută! Spune în gura mare că se trage de-a dreptul din ducele de Ormond!

AL III-lea MUNCITOR: Păi, pe astea le cunoaștem doar amîndoi. S-au desmățat cu altele de teapa lor pe străzile din Clune na Geera, vînturîndu-și fustele cîrpite și clămpănind din pantofii scilciați.

PRIMUL MUNCITOR: Ce-mi pasă! Să le binecuvînteze ăl de sus! Totul e că

amîndouă storc banii ăstora doi nerozi, de mai cad pe de lături și pentru cei nevoiași.

AL III-lea MUNCITOR: O să-i curețe de parale curînd pe ăști doi bieți idioți de englezi și atunci o să le dea brînci muierile și-o să-i trimită la plimbare.

AL II-lea MUNCITOR (care se sprijinise tăcut de lopată și privea visător): Curînd se-ntîmplă și asta, mare e Dumnezeu! Vechii noștri poeți prorociseră mereu: O să vină iar ziua cînd irlandezii vor avea vin și bere pe masă și englezii vor cerși desculți, pe străzile troenite, o coajă de piine.

PRIMUL MUNCITOR: După viața nesăbuită pe care au dus-o, acum le trebuie tîlna de la țară.

AL III-lea MUNCITOR (trăgînd cu urechea): I-auzi! S-au și sculat!

Cyril Poges, Souhaun și Barney intră printr-una din ușile din fund, Avril, Basil Stoke și Cloyne prin cealaltă. Dansează un dans pe care-l cred țărănesc. Se-ntîlesc în mijlocul încăperii și în timp ce cîntă, aruncă picioarele cît mai sus. Avril are în jurul gîtului o ghirlandă din părăluțe, în mînă ține un toiag frumos ciobănesc; Cyril Poges, o greblă mică de lemn cu minier tîrcat; Souhaun, o toporișcă împodobită cu panglicuțe; Cloyne o furcă zveltă, de dimensiuni mici; Barney are o seceră mică, iar Basil Stoke, o săpăligă cu minier subțire. Fiecare din ei poartă cîte un șorț alb pe care e brodat un animal stilizat. Pe șorțul lui Poges, un porc; pe al lui Basil, o găină; pe al lui Souhaun o vacă; pe al lui Avril o rață; pe șorțul lui Cloyne, o oaie și pe al lui Barney, un cocoș. Poges are aproximativ 65 de ani. În tinerețe arătase chipeș dar, cu vîrsta, s-a schimbat foarte mult. S-a lăbărțat și are burtă. Fața îi este puhavă, roșie, cu pungi mari sub ochi. Are un cap mare, din față arată aproape chel, dar părul de la spate și de după urechi este destul de des și de cărunț. Zgomotos cînd se miră, se enervează pentru fleacuri, vrea să-și impună întotdeauna părerea, închipuindu-și că tot ceea ce face el este infailibil. Pretinde că toată lumea să-l aprobe. Își lese ușor din sîrite, tipă, considerînd că acesta e unicul mijloc de a-i convinge pe ceilalți. Acum are ideea fixă că viața la țară ar fi sinonim cu un trai în liniște și pace, și cere ca toți ceilalți să fie de părerea lui. Sub șorț poartă pantalonii scurți, iar pe creștetul capului un clac. Basil Stoke are cam 30 de ani, înalt și slab. Arborează o expresie destul de sumbră, care după părerea lui, l-ar da un aer demn. De cînd se consideră a fi un fel de filozof, expresia sa a devenit și mai înrîncătată. Are obraji supti, pomeții ascuțiți ca briciul. Este ras; părul sărăcăcios de pe feasta pe jumătate cheală e pleptănat cu grija spre ceafă. Poartă ochelari cu ramă de os. Sub șorț l se văd pantalonii bufanți, pînă la genunchi și vesta. Pe cap poartă șapcă. Souhaun are 33 de ani. A fost odată frumoasă, arată și acum încă bine, dar a căpătat un aer de matroană. E chipeșă ca și prietena ei Avril, dar cu brațe și picioare mai voinice. Totuși e încă destul de atrăgătoare pentru a se bucura de atenția bărbaților, cînd Avril nu e de față. Sub șorț are toaleta obișnuită de dimineață. Cloyne are cam 26 de ani, plăcută și zdravănă; sub șorț, îmbrăcămintea unei slujnice, iar pe cap o scufiță de danteză. Barney, bărbat trecut de 40 de ani, cu o expresie de nemulțumire și o proastă dispoziție cronică. Sub șorț, țînuta de lacheu, Avril poartă sub șorț o pijama în culori vesele.

POGES (cîntă):

Ce plăcut — o să ne pară

Viața de la țară.

Viața de la țară e cea mai aleasă,

Dacă ești argat sau lăptăreasă,

TOȚI: Existența nu mai e vulgară.

AVRIL: În traiul zis orășenesc,

Bărbații și femeile se nerozesc,

Însă providența a creat mediul sătesc

Unde toate desfătările găsesc

O pășune și boschete în mod firesc.

TOȚI ÎN COR:

Hei, dis-de-dimineață pînă hăt în seară

Pentru toți și toate, viața de la țară

Bine înțeleasă

E cea mai aleasă.

Nici o altă viață

Nu i se compară.

BASIL:

Cîntece plăcute la țară răsună

Dulcea armonie dă glas dimpreună.

Vacile mugesc, rațe măcălesc

Și găinile cotcodălesc.

Viața de la țară, e mai mare dragu,

Cînd cocoșii cîntă cucurigu-gagu!

La pășune și-n boschet

Asta-i viața de poet.

În timp ce toți cîntă a doua oară versurile-refren, cei care au intrat prin ușa din stînga, ies prin dreapta, iar cei intrați prin partea dreaptă, se retrag prin stînga. Muncitorii rămîn cîteva clipe tăcuți privind în urma celor care au plecat.

PRIMUL MUNCITOR: Dumnezeu să-l ierte pe bieții netoți! Semn rău cînd oamenii se poartă așa. Culmea e că nici măcar nu sînt beți.

AL III-lea MUNCITOR: O șleahță caraghioasă. Vin din oraș să se maimuțarească într-o cocioabă amărită ca asta.

PRIMUL MUNCITOR: Acasă de-abia acum a s-ar culca, dar fiindcă sînt la țară își închipuie că se cade să se scoale cu noaptea în cap.

AL III-lea MUNCITOR: Și se omoară cu toată forfota asta a lor, doar ne-or face să credem că de cînd lumea le-a plăcut viața la țară.

PRIMUL MUNCITOR: Iar junca ala se scâlămbăie pe aici pe jumătate despu-

iată și ne strică datinile și cîntecul satului.

AL III-lea MUNCITOR: I se tulbură ochii de cum îl zărește pe al de-i zice bărbatul ei și i se aprind două faruri sub pleoape de cîte ori se nîmerește să-l vadă pe O'Killigain.

PRIMUL MUNCITOR: Ce tînr frumos și puternic! Doar glonte, ce l-a lovit în Spania, l-a însemnat cu cicatricea de pe braț.

AL III-lea MUNCITOR: Pisălogul ăla care nu mai conținește cu palavrele lui nerușinate împotriva bisericii și a tuturor rînduiriilor! !

AL II-lea MUNCITOR: Dar ce, n-are dreptate? Numai de n-ar fi astupate urechile oamenilor cînd spune ceea ce gîndește.

PRIMUL MUNCITOR (cître al II-lea Muncitor): Eu în locul tău mi-aș ține gura și m-aș face că n-aud. Sființia-sa Chreehewel a turbat, îi poartă simbetele și vrea să-l izgonească din sat împreună cu toți care s-au dat de partea lui.

AL II-lea MUNCITOR (cu aprindere): Poți să cauți o lume întreagă și nu găsești nicăieri un om cînstit și înțelept ca el. Dacă pleacă el, plec și eu.

PRIMUL MUNCITOR (puțin batjocoritor): Dar grozav mai ești băiete!

AL III-lea MUNCITOR: Palavre, îi știm noi pe ăștia, ce vor să pară altceva decît ceea ce sînt.

PRIMUL MUNCITOR: Ar fi în stare să stea și în creștet, numai să poată dovedi că sînt ceea ce nu vor ajunge niciodată.

AL II-lea MUNCITOR (cu durere): Cînd te gîndești că aste două muieri care se terfelesc în halul ăsta, s-au născut în Irlanda! Vor să se așeze aici printre oameni cumsecade.

AL III-lea MUNCITOR: Psst... șeful! O'Killigain!

O'Killigain apare prin intrarea laterală, în mină ține o daltă. Este înalt, blond, are 25—26 de ani, o față aspră și cu trăsături puternice. Cînd este prost dispus are o expresie dirză, iar cînd este în toane bune, ceea ce se-ntîmplă foarte des, are

o înfățișare plăcută. Este ras, are buze groase și frumos conturate. Părul tuns scurt este des și țepos. Când vorbește despre ceva ce-l interesează, mișcările îi sînt pline de grație. A trăit o viață grea care i-a călit încrederea în sine, iar lectura neîntreruptă i-a conturat și mai mult caracterul. Poartă haine de lucru albastre, iar în jurul gîtului, fular galben cu model albastru. Înaintează fredonînd spre muncitori.

O'KILLIGAIN (intrînd): Unii-njură viața, de cînd au apucat să vorbească, Eu însă cred că lumea noastră, nu-i chiar de lepădat.

Arătați-mi dintîi altă planetă mai bună, în care merită cineva să se statornească...

(către muncitori): Bună, băieți!

TOTI: Bună Jack!

O'KILLIGAIN (arătînd în direcția unde-și închipuie că s-ar afla cei ai casei): S-au sculat?

PRIMUL MUNCITOR: Sculat? Și încă cum! Toșăie prin toată casa.

O'KILLIGAIN: Doamnele doresc culori strălucitoare pentru această casă; modele cît mai strigătoare cu puțință, așa spun cele două tinere și încîntătoare coconițe. Da, o să fie nevoie de culori al dracului de țîpătoare, ca să se mai învieze cavoul ăsta.

AL III-lea MUNCITOR: Este caraghios să-l cășune unui bogătaș să trăiască tocmai aici, într-o casă părăsită și friguroasă, care bagă în sperieți și pe unul mort de un an.

O'KILLIGAIN: Pentru că-și închipuie că aici totul are valoare istorică! Și pretutîndeni tot ce-i vechi e sfînt. Pune-te și născocoște o poveste despre o casă, țese în jurul ei o legendă, și spune că un nătarău oarecare, cu nume răsunător, ar fi trăit sau murit acolo, și așa orice gunoi sau ruină îi va pare, celui slab de minte o comoară neprețuită.

PRIMUL MUNCITOR: Cică în casa asta a băut plînă și-a dat duhul nepotul ducelui de Ormond! Muliera asta de prisos a bătrînului zice că se trage de-a dreptul

din faimosul nepot și că a venit aici din întunecata și primejduita Anglie, ferfănițită de bombe, ca să se oploșească aici unde-l este baștina.

O'KILLIGAIN: Pe toate lingurile, furcu-lițele și cuțitele au pus să se graveze ceea ce cred ei că-i blazonul ducilor de Ormond. Pe hîrtia de scrisori va străluci deviza Ormond, iar această magherniță care se clatină din balamale, va fi poreclită castelul Ormond.

AL II-lea MUNCITOR (furios): Banda asta de englezi se cam grăbește să se împăuneze cu blazonul unui nobil irlandez!

AL III-lea MUNCITOR: De fapt e ciudat cum cei mai mulți cad în genunchi în fața unui nume mare. Gîndiți-vă numai la bătrîna Miss MacWilliam. De fiecare dată cînd avea prilejul să povestească cum a stat o clipă pe tronul regelui Danemarcei, leșina de emoție, iar bătrînul Tom Mulligan ani de zile tot s-a fîlît că pe fiul-său l-a scuipt din greșală în ochi, contele de Skibbereen.

O'KILLIGAIN: Ei haideți oameni buni, să ne vedem de treabă.

PRIMUL MUNCITOR: Psst... lată vine floarea vechii Irlande.

Avril intră din stînga. Este o fată frumoasă de vreo 21 de ani; manifestă uneori înclinații spre romantism, foarte conștientă de farmecele ei. Nu este lipsită de inteligență, dar nu se ostenește prea mult să-și dezvolte darurile cu care este înzestrată. Are ochi mari și expresivi, uneori poate arunca priviri reci și disprețuitoare. Își închipuie că orice tînră chipeș, bogat sau sărac, trebuie să fie cucerit de înfățișarea ei. Ori de cîte ori nu se întîmplă așa, rămîne foarte mirată. Când vorbește cu muncitorii, adoptă o atitudine forțat degajată și familiară, cu totul afectată. Poartă o pereche de pantaloni de un roșu viu, strîmți pe șolduri și coapse, dar care se largesc în jos. Peste pantaloni, o cazacă de mătase neagră, decoltată, cu despicături tivite cu roșu. Este pe jumătate acoperită de un șal cu dungi albe și negre, aruncat neglijent pe umeri. Pantofii sînt negri. Vine spre muncitori cu pași de dans, fredonînd primele strofe ale cîntecului « Fata din Bunclody ».

AVRIL (ajungînd lîngă muncitori): Vă doresc o frumoasă bună dimineată, băieți.

O'KILLIGAIN (pășește spre ea): Asemenea și dumneavoastră domnișoară și multe alte dimineți, fiecare mai mîndră și mai strălucitoare decît cea mai frumoasă pe care a luminat-o vreodată lucirea blîndă a zorilor revărsată în ochii dumneavoastră.

AVRIL: Sper că vă place această splendidă casă pe care o renovați.

O'KILLIGAIN: Dar spuneți-mi cui n-ar place această minunată casă pe care o renovăm?! Numai unui înfumurat, fără un dram de minte și fără urmă de simțire.

PRIMUL MUNCITOR (entuziast): Sigur, domnișoară, ne-am mirat foarte tare cum de nu s-a găsit pînă acum unul dintre cei avuți să pună mîna pe casă ca să-i redea gloria și trecutele zile de aur cîte trebuie să fi domnit aici cîndva.

AVRIL: După ce va fi cu desăvîrșire restaurată va ajunge mîndria și bucuria întregului ținut.

O'KILLIGAIN (cu o ușoară nuanță de sarcasm în glas): Da, cînd o vom termina va fi ca o puternică cetate — cu tot confortul modern — demnă chiar și de Nuad cel cu mîna-i de argint, de ar mai fi și acum printre noi, sau chiar de Fergus cel Mare cu strălucitoru-i car de luptă de bronz.

AVRIL: Și de nepotul marelui duce de Ormond, strămoșul războinic al scumpel mele prietene și verișoare.

O'KILLIGAIN: Toți oamenii de vază din împrejurimi vor îngălbeni de invidie cî n-au apucat ei să pună stăpînire pe casă și să-i dea înfățișarea pe care o va avea în curînd.

Avril fredonează un cîntec și dansează vioi prin încăpere. Primul și al III-lea muncitor fredonează împreună cu ea. Cînd, dansînd, Avril ajunge în dreptul lui O'Killigain, acesta o prinde cu avînt și o învîrtește atîta prin încăpere, încît ea-și pierde respirația. Între timp cei doi muncitori, grăbesc ritmul melodiei.

O'KILLIGAIN (cître Avril care stă în fața lui cu răsufierea tăiată): Înclinați-vă

în fața partenerului dumneavoastră ! (Avril se înclină în fața lui. El arată spre muncitorii care au îngînat și ei melodia): Înclinați-vă și în fața cîntăreților !

Ea se înclină în fața celor doi, și în aceeași clipă, O'Killigain îi trage o palmă zdravănă la spate. Ea se îndreaptă brusc, cu un strigăt ascuțit de durere și de indignare totodată, fulgerîndu-l pe O'Killigain cu o privire furioasă.

AVRIL (revoltată): Mojicule ! Ce-ți închipui?! Cum îți permiți să atingi o doamnă cu labelle astea împușcate?! Așa pășești dacă ești amabilă cu niște pierde-vară ca voi ! Cînd o să audă domnul Basil Stoke ce ți-ai permis, dai de bucluc. Cară-te de aici, ieși afară din casă ! Piei și să nu-ți mai arăți mutra asta urîtă pe-aici !

O'KILLIGAIN (cu o ușoară ironie): N-a fost cu intenție rea domnișoară. S-a întîmplat în focul jocului. (Către primul muncitor) Nu-i așa Bill?

AL III-lea MUNCITOR: Chiar așa domnișoară ! Zău, că băiatul și-a pierdut cumpătul din cauza veseliei și a jocului.

O'KILLIGAIN: Am făcut-o numai în glumă. Am crezut că vă place.

AVRIL (sarcastic): Așa, asta ai crezut ! Ei, află că nu-mi place ! Și nu permit nimănui să exploateze faptul că m-am ostenit să tratez niște muncitori ca pe niște ființe omenești.

AL II-lea MUNCITOR (malițios): Ei, dacă m-ar întreba careva, aș spune că, lăsînd la o parte durerea, am văzut o licărire de plăcere în ochii ei, cînd a atins-o.

AVRIL (furioasă — către bărbatul): Pleacă de aici ! Vreau să vorbesc între patru ochi cu tînărul ăsta. De la oameni ca voi nu cer lămuriri. Hailt, ștergeți-o și las'că-l iau eu în primire ! (Cei trei muncitori se retrag. Avril, pe un ton ceva mai prietenos): Tinere, niciodată să nu mai faci asta !

O'KILLIGAIN (cu o seriozitate prefăcută): Niciodată, domniță. Dar sînteți atît de drăguță, de veselă și de tînără, încît mîntea mi-a devenit deodată tot atît

de ușoară și zburdalnică ca piciorușele dumneavoastră jucăușe.

AVRIL: Bagă de seamă să nu se mai repete, mai ales când sînt de față și alții care cască gura. (Se apropie de el, îi pipăie mușchii brațului.) Ești prea puternic și ai o mîină prea grea ca să dai o palmă unei blește fete.

O'KILLIGAIN: Mi-e tare rușine că am fost în stare să lovesc o făptură atît de fermecătoare. O făptură mai frumoasă decît a putut vedea vreodată un bărbat, de pe vremea cînd frumoasa Elena cu părul fluturînd în vînt trecea dansînd prin Troia, sălbatică și fără opreliști.

AVRIL: Lasă vorba, nu e nimic adevărat din ceea ce spui afară de strălucirea cuvintelor pe care le reversei asupra-mi. Complimentele se culeg ușor, ca florile de cîmp pe care le strînge în grabă, de pe marginea drumului, o fetiță nevinovată, tînjind după dragoste, cînd merge la liturghia de duminică.

O'KILLIGAIN: Așa cum spuneți, ați putea fi chiar dumneavoastră copilul. Cuvintele sună atît de suav și delicat, încît îmi par ecoul propriilor mele gînduri.

AVRIL: S-ar putea să fie așa. Cîntecul meu l-am cîntat întotdeauna, fie că mi-am petrecut viața pe cîmpul sau pe străzi, prin pădurile și pe dealurile din Clune na Geera sau alurea. Există oare pe tot pămîntul un singur irlandez în care să nu mocnească măcar o scînteie de poet?

O'KILLIGAIN: N-am întîlnit încă mulți care să aibă această scînteie. Eu unul, am moștenit-o de la mama. Cîndva la o serbare a primit chiar medalia de aur, pentru un cîntec al ei, încropit în timp ce și-a crescut cel șase copii și a sădit o floare stingheră pe mormîntul proaspăt al celui mai mare dintre fii.

AVRIL: Va trebui să-mi cînti o dată, cîteva din cîntecele dumitale.

O'KILLIGAIN: Chiar acum, dacă aveți timp de pierdut și bunăvoință să ascultați.

AVRIL: Nu, acum ne-ar putea deranja cineva. Cîndva însă, într-o seară și departe de aici...

O'KILLIGAIN: Strașnic o să petrecem! Unele dintre ele au fost strînse într-o carte, ca să le poată avea toată lumea. O cărticică grozavă, plină de voloșie. Să vii să-ți cînt (șoptește glumeț) și lasă-l în plata domnului pe Basil Stoke cu toate supărările, veninul și afacerile lui.

AVRIL (își aruncă capul pe spate): O secătură! (Cu dispreț) Un slăbănog care dă tîrcoale picioarelor muierestii, un hoț care nu are tăria să fure ce rîvnește. Un păduche ce se plimbă pe pîntecul unei leoaice tinere. Un sperjur în pasiune, o albină secătuită și care se cramponează cu disperare de viață, cînd nu mai e bună de nimic.

O'KILLIGAIN (îmbrățișînd-o cu putere): Așadar, la noapte, sau pe mîine noapte sub tufișul cel uscat de măceș.

AVRIL (cu teamă în glas): Sub tufișul uscat de măceș plin de ghimpi? Nu, nu acolo. De peste tot, de prin toate crengile încolăcite, pîndesc duhurile rele. În timpurile de demult, îndrăgostiții care s-au atins de tufișul ăsta, n-au avut parte de dragoste sau au pierit. Un sfînt, și l-ar cuprinde groaza, dacă ar trebui să treacă pe acolo într-o noapte întunecoasă, călăuzit doar de o rază de lună amăgitoare.

O'KILLIGAIN: Fetiță prostuță! Unde e dragoste, răul pierde. Vom face între noi și primejdie crucea de trandafir și tot ce e mort și secătuit va înflori din nou și o să poarte rod. Noi nu sîntem sfinți și de aceea nu ne pasă de ceea ce este vestejit sau mort. Lasă teama și șovăiala, fie noaptea cît de întunecoasă și bezna de apăsătoare. Vom readuce la viață ceea ce se stinge, făcînd să înflorească ceea ce s-a uscat. Vino, dă-mi brațul, tu Tinerețe și Frumusețe, privește viața în față.

AVRIL (După o scurtă ezitare): Fie, sub tufișul de măceș cu tine.

Se aud voci. O strînge o clipă în brațe, o sărută de mai multe ori, apoi, desprînzîndu-se înaintea spre perete, examinînd cu atenție locul unde este montat un telefon. Avril stă candidă în colțul opus

al încăperii și-l observă. Intră Souhaun, urmată de Poges și Basil. Souhaun duce un vas mare de pământ, cu două toarte, iar sub brațul stâng ține două perne pestrițe. Cyril Poges țirăște un portret mare al său, în ramă de aur. Basil Stoke își duce și el portretul înrămat în argint; din buzunarul lateral al hainei lui se zărește un ciocan. În urma lui pășește Cloyne, ducând o scară cu șase trepte. Poges și Stoke poartă cizme de cauciuc care le ajung până la coapse și în jurul gâtului fularare viu colorate. Amândoi își proptesc tablourile de perete).

SOUHAUN (către Avril): Aici erai, cu domnul O'Killigain?! Și noi habar n-aveam unde ești. Mai sînt o groază de lucruri de făcut pînă să ajungă casa asta așa cum trebuie. Așa că nu-l mai reține pe domnul O'Killigain de la lucru. (Așează vasul într-un colț.) Cu cîteva flori frumoase în el, vasul ăsta se potrivește de minune cu biroul tău, quatrocento, Cyril.

POGES: E încîntător, iubit (spre O'Killigain) am făcut o plimbare pe pașite, e pur și simplu fermecător. Te simți după asta proaspăt ca o floare. (Își arată cizmele) Prind grozav de bine cizmele astea în iarba mare și umedă. Am descoperit un cîrd întreg de iepuri de casă, nostime făpturi.

BASIL: Echipați cu glugi și mantale de cauciuc, putem înfrunta orice vreme. Uite ciocanul! Cuietele sînt la tine?

POGES: Vai, le-am uitat! Mă duc repede să le-aduc.

BASIL: Iar eu pornesc să fac rost de niște sofară. (Unul pleacă prin stînga, celălalt prin dreapta.)

SOUHAUN: Cloyne, ține te rog de un capăt perdeaua asta să vedem ce lățime are.

Cloyne apucă un capăt al cuponului, Souhaun, celălalt. O'Killigain, prefăcîndu-se interesat, se apleacă peste Cloyne, pipăie materialul și în același timp își trece brațul în jurul gâtului ei. Cloyne este foarte încîntată.

O'KILLIGAIN: Fin și ușor ca pîlpîitul aripii de nagîț, fără nici un cusur, de

parcă ar fi veșmint pentru încîntătoarea Emer. Dar, dac-ar cădea în falduri, de pe umerii puternici ai reginei Maeve, i-ar reda acestei regine strălucirea.

SOUHAUN (căreia îi displac încercările deghizate ale lui O'Killigain de a se apropia de Cloyne): Te rog Cloyne, treci în partea asta. Apucă de aici. Souhaun și Cloyne schimbă locurile și acum O'Killigain se apleacă peste Souhaun.

AVRIL (lui O'Killigain): Domnule O'Killigain, aș sta o dată de vorbă cu muncitorul acela care știe atîtea despre trecutul și prezentul Irlandei.

O'KILLIGAIN (foarte serios) Dar vă rog domnișoară să nu încercați să-l luați în zeflemea. Nici o glumă pe socoteala lui, căci el este un rege rătăcitor, ce poartă veacurile în mîna.

SOUHAUN: O'Killigain, cum e cu puțință ca un muncitor de rînd să fie rege?

O'KILLIGAIN: Mai ușor decît pentru un rege să ajungă simplu muncitor. Regele unei lumi care nu există a fost dulgher.

AVRIL: Și-atunci unde se află lumea ade-vărată?

O'KILLIGAIN: Acolo unde am găsit-o de multe ori pînă acum și o regăsesc mereu.

AVRIL: Unde? În ce loc?

O'KILLIGAIN: În mîna unei fete frumoase, unde se imbină bucuria cu amărăciunea, în duloșia ce sălășluiește în pieptul iubitei, în frumusețea năvalnică a îmbrățișării ei și în liniștea pe care o găsești alături de ea, cînd ți-e inima istovită.

CLOYNE: Țista sigur își bate joc de noi!

O'KILLIGAIN: Sînul unei femei este mai sigur și mai ocrotitor decît pavăza sfîntului Patrick, ca să ferească pe orice bărbat de primejdiile vieții. (Se îndepărtează puțin, cîntînd încet, ușor provocator la adresa femeilor).

Vino, sau du-te, sau oprește-te în prag ținut de cite-o fată, de flecare braț. Și încă una în față, la mai mare drag Traiul plăcut te-ndestulează cu nesaț În vajnic amor,

Așa precum zice Rory O'More.
Rîvna de cuceritor e fără-asmănare,
Fie în toiu nopții, sau ziua-n amiaza mare.

Dup-o ispravă te-așteaptă alta-n continuare,
Și-așa izbînzi, după izbînzi al, prin urmare,

În vajnic amor,
Așa precum zice Rory O'More.
În patu-ți confortabil, sau pe pajiștea cu iarbă

După orice aventură încheiată pe tăcute,
După fiece izbîndă pornești iară înainte.

Ș-o pasiune-ncepe din nou să fiarbă
În vajnic amor

Așa precum zice Rory O'More.

În timp ce sfîrșește cîntecul, se întorc
Poges și Basil, unul aducînd cuiele și celălalt, sfoara.

POGES (către O'Killigain, cu vioiciune):
Se lucrează la garaj, O'Killigain, nu-i așa?

O'KILLIGAIN (bate în perete și dă din cap):
Da, totul e în ordine.

POGES (încîntat): Dragă prietene, cînd
o să se termine treaba, îmi aduc de la Londra un pictor de prim rang, care să picteze casa și să-i facă decorația interioară, în așa fel, încît să-i redea înfățișarea unei adevărate locuințe din epoca Tudor. Nu vreau ca frumusețea și măreția ei să fie cu nimic denaturată. Ce zici, O'Killigain? (O'Killigain tace.) Poftim?

O'KILLIGAIN: N-am spus nimic.

BASIL (s-a apropiat de ei și privește încîntat unul din pereți): Cred că este din prima perioadă a epocii Tudor; aș putea să jur că-i de-atunci. Mărește timpuri, mărește, pline de avînt, culoare, energie, forță, fantezie și veselie.

O'KILLIGAIN (ciocănește în peretele lîngă care stă; ironic): Și asta fără îndoială din perioada de mijloc a epocii Tudor.

POGES (privește plin de încîntare alt perete): Și asta e cert că trebuie să fie din ultima perioadă a epocii Tudor. În timpul acela Anglia nu-și avea asemă-

nare. Gîndiți-vă numai la Richard Inimă de Leu, cum i-a nimicit pe păgînii necredincioși. I-a izgonit din Ierusalim și i-a alungat în pustiu. Cum îl chema pe urmașul din osul profetului? Nu vă amintiți de Hegira, piatra albă, sau cea neagră? Ei, cum se numește tipul acela?

SOUHAUN (săritoare): Tutinkamon, dragul meu?

POGES (furios): Tutinkamon! Doamne, dumnezeule, femeie, doar eri am vorbit despre el.

AVRIL (și mai săritoare): Poate Mahdi, dragă?

POGES (și mai furios): Ei Mahdi! (Văică-rindu-se.) Oare nu-i aici nimeni care să cunoască o fărîmă din istoria acestei țări?

BASIL (foarte sigur): Gingis-Han.

POGES (cu un gest larg): Gingis-Han, da, acesta este numele bădăranului, pe care Richard Inimă de Leu, l-a dezrădăcinat din Ierusalim. A fost un adevărat războinic, un erou, și este foarte posibil să fi poposit în casa asta. Poate amănuntele sînt teribil de emoționante. (Către O'Killigain) Uneori trecînd prin șirul de camere, mi se pare că aud zăngănitul armelor și-mi pare chiar că văd cum flutură pe pereți steaguri și stindarde cu blazoanele străbune. Dumneata nu simți ca și mine acest farmec amețitor, al acestor... acestor... acestor... nefericite împliniri străvechi și de demult, a bătăliilor din alte timpuri? (O'Killigain nu spune nimic. Insistînd) Nu simți chiar nimic din toate acestea, O'Killigain?

O'KILLIGAIN (liniștit): Morții cu morții.

SOUHAUN: Cyril, lasă-l pe domnul O'Killigain în pace. Este un muncitor care-și vede de treabă. El nu cunoaște timpurile trecute și nici nu-l interesează.

POGES: Prostii! la lasă, O'Killigain este un om inteligent. Sînt sigur că-i face plăcere să poată afla cîte ceva despre lucrurile frumoase care există în viață. Și este plăcut să te gîndești la ceva măreț, chiar dacă a dispărut pentru totdeauna. Sau poate zici că n-am dreptate?

O'KILLIGAIN: Din cînd în cînd, poate.

Dar n-aş vrea să trăiesc cu asemenea gânduri. Viaţa aşa cum este şi cum va fi mă interesează mai mult.

POGES: Ia lasă. Doar nu trebuie să rumegăm mereu doar prezentul şi viitorul. Viaţa aşa cum este, ne dă şi-aşa destul de furcă, O'Killigain. Cu această agitaţie veşnică, încoace şi încolo, de dimineaţă şi pînă seara, se duce dracului toată vloga noastră. Dar bănuiesc că nu l-ai citit încă niciodată pe bunul şi bătrînul Wordsworth, nu-i aşa?

O'KILLIGAIN: N-o să credeţi, dar l-am citit.

POGES: L-ai citit? Înseamnă că avem afinităţi. Un mare om, un mare om! Dar ca poet şi mai mare, nu-i aşa?

O'KILLIGAIN (destul de violent): Un bătrîn palavragiu; un gînditor care bijbile; un om care s-a jucat de-a v-aţi ascunsălea cu propria sa viaţă. O umbră afectată care se foia de parcă ar fi fost soarele, un poet sensibil la orice în afară de suflet. Umflat ca o gogoasă şi gol pe dinăuntru, emitea din cînd în cînd un sunet care părea muzică. Un nebun care-şi băgase în cap că buricul pămîntului s-ar numi Wordsworth, un poet care a încătuşat aspiraţiile omeneşti într-un cîntec de leagăn moralizator, un melc cărui Dumnezeu i-a dat lumina unui lilcurici, un poet al cărui cîntec a fost: « Confortul mai presus de orice ».

POGES (iritat): Va să zică, astea sînt rezultatele educaţiei moderne? Mă tem că foarte puţin! Vor fi de aceeaşi părere cu dumneata. Ei bine, noroc că mai avem şi altceva de făcut, de cît să discutăm meritele unui poet. Grăbeşte-te omule cu construirea garajului.

O'KILLIGAIN (se înclină cu ironie): Mă şi duc, domnule (iese).

POGES (către ceilalţi): Un exemplu revoltător de prost gust şi lipsă de cultură. (Către Souhaun) Şi asta e unul din mult lăudaţii tăi compatrioţi. Draga mea, să-l stăpîneşti sănătoasă!

SOUHAUN: Ia lasă, dragă Cyril, trebuie să admîţi că ai vrut să faci pe grozavul

faţă de el. De fapt tot ce ştii despre Wordsworth sînt doar cele cîteva blete citate pe care le-ai tocit la şcoală. Spui mereu că poezia nu înseamnă cîine ştie ce pentru tine.

POGES: Cînd spun asta, mă refer la poezia modernistă care într-adevăr nu este slăbiciunea mea, iar cel care se ocupă de ea nu mă interesează. Dar eu nu neg trecutul. În actualele vremuri tulburi, toată tăria noastră zace în tradiţie. Tradiţia, respectul faţă de tradiţie, iată singurul lucru care contează în viaţa unui om de cultură. Să ne cramponăm cît putem de tare de frumuseţile trecutului, de Faîma sa care se numea Roma şi de Măreţia sa al cărei nume a fost Grecia. Shakespeare a ştiut foarte bine la ce s-a referit cînd a spus asta.

BASIL: Da. Şi trăind în clădirea aceasta veche şi istorică sîntem foarte aproape de tradiţiile străbune.

SOUHAUN (cu o uşoară îndoială): Pe zi ce trece, mi se pare tot mai mult că aici e cam frig şi umed.

POGES (mirat şi totodată revoltat): Frlg? Ce vorbeşti? Umed? Prostii. Dacă ar fi mai cald, ar fi supărător. Ce zici Cloyne?

CLOYNE (în timp ce şterge pereţii cu un pămătuş de pene cu coadă lungă): Mi se pare destul de plăcut, domnule. Numai că, prin cămin, cam trage vîntul.

POGES (cu un uşor fior): Plăcut? Da, desigur. Asta o ştim prea bine cu toţii. Afară de asta, gîdiţi-vă şi la încîntătorul peisaj din jurul nostru: un rîu, un lac, o vale, un deal. (Fredonînd uşor) Îngerii, care poposesc adeseori aici, se îndoiesc dacă paradisul poate fi mai frumos. Da, aici avem o lîlnişte paradisiacă.

SOUHAUN: Trebuie să admîţi dragul meu, că noi irlandezii sîntem un popor simplu, inimos, cînstît şi îndatoritor.

BASIL (încîntat): De fapt, sînt oameni minunaţi. Toţi cel pe care l-am cunoscut sînt extraordinari. Suciţi şi fermecători. Într-adevăr delicioşi! Totuşi, trebuie să fie supravegheaţi, au nevoie de supraveghere.

POGES: Asta este și părerea mea. Toți irlandezii sînt la fel. Poate într-o cîva înapoi, ca toate popoarele primitive. Mai ales acum, în zilele noastre, cînd le lipsește exemplul și influența elitei. Sînt oameni încîntători, dar supravegheze tot le trebuie. Da, da, de asta au nevoie.

BASIL: E necesar să ne dăm silința să cunoaștem într-adevăr mediul sătesc, natura. Este una să fi impresionat de un peisaj, și cu totul altceva să-l și înțelegi.

POGES (însuflețit): E cît se poate de adevărat, Basil. Ne vom strădui să le cunoaștem atît de bine, încît totul să ni se pară firesc. (Fredonează din nou, ca pentru sine) Să ari, să semeni, să cosești și să seceri cînd trăiești la țară... De pildă, trebuie să ști pe nume, în orice clipă, fiecă pom.

AVRIL: Iarna sau vara?

POGES: Oricînd. Vara îl poți recunoaște, după fructele pe care le poartă.

AVRIL: Pomii de aici n-au fructe, Cyril.

POGES: Sigur că n-au. Dar am în vedere totodată scoarța și ramurile. Ar fi foarte nostim să-i putem spune, de pildă, unui musafir neștiutor de la oraș: «Arborele acesta? O, este un stejar, iar copăcelul de lângă rîu, ăsta e un... un... un...».

AVRIL: Un agris, Cyril.

POGES: Liliac, sau ceva identic. (Către Avril). Nu glumi. ăsta-i un lucru foarte serios.

CLOYNE: Dar cu toate astea, nu trebuie să uităm găinile, domnule.

POGES: Găinile? Da, sigur, găinile. O idee minunată. Da, va trebui să ținem găini, dar numai de rasa cea mai bună, altfel n-ar avea nici un rost.

CLOYNE: Rasa cea mai bună, desigur.

POGES: Da' și-o vacă.

AVRIL: O vacă ar putea constitui o primejdie.

POGES: Primejdie, ce prostie! Și chiar admitînd cazul, am putea-o închide într-o cușcă. (Așează scara, se urcă pe ea și-și proptește portretul de perete.) Cum arată?

SOUHAUN (nu-i dă atenție): Înainte de toate, trebuie să cunoaștem natura de aici și numele tuturor florilor de cîmp ce cresc prin regiune.

POGES (pune tabloul jos și se adresează celorlalți): În special acele flori pe care Sheakspeare le-a iubit atît de mult, acele... acele... acele... (privirea-i cade pe florile de pe masă); Ciuboțica cucului, de pildă. Știți: «Ciuboțica cucului din cîmpia înverzită; Prin care primăvara ne este vestită», și atîta tot. Azi știm tot, tot ce se poate ști despre această florică.

Basil și-a pus portretul jos și se pleacă deasupra lui. Poges, la capătul celălalt al încăperii, se pleacă peste al său. Seamănă cu niște preoți oficiînd în fața unor altare împodobite cu propriile lor portrete.

BASIL: Asta înseamnă să te complaci în ignoranță, Cyril. E doar foarte limpede, că dacă luăm planta, o privim și analizăm ce reprezintă ea în esență, atunci ciuboțica cucului este pur și simplu o floare și nu se mai poate spune nimic în plus.

POGES: Bine. Dar nu poți să privești floarea asta și s-o pui pe aceeași treaptă cu un ulm. Nu-i așa bătrîne?

BASIL (repede): Ia lasă-mă, te rog, să-mi termin ideea. Depinde dacă în sinteza pe care o facem, privim floarea ca pe un întreg, sau a priori ca pe o parte dintr-un întreg, o dată cu toate obiectele și fenomenele naturii înconjurătoare. Există deci, sau poate exista posibilitatea de a considera floarea ca fiind deasupra condițiilor substanței sau a trăsăturilor unui fragment sau, dimpotrivă, punînd-o în corelație cu întregul. Această floare poate să fie, sau să devină, pentru un gînditor obiectiv sau o minte logică, ceea ce ne-am putea încumeta să numim un univers. E clar?

POGES (cu totul zăpăcit): Cum? A da, da! Nu, Nu! Da, da! Ce-ai spus?

SOUHAUN (către Cloyne): Cloyne, te rog, du-te și vezi de focul din sobe. (Cloyne pleacă.)

AVRIL (ironică): Atenție! Discută doi bărbați iluștri.

POGES (către Basil): Ia spune, ce dracu vrei să spui, omule?

AVRIL (triumfătoare): Oho, Cyril, acumă te-a prins.

POGES (jignit): Prins, pe cine? pe mine? De loc, fetiță. A combinat pur și simplu un fapt real cu un sofism. Pot să văd? Am ochi! Da, atunci e-n ordine! Văd o floare, cu rădăcină, cu frunze și cu flori. Îmi pun întrebarea: Ce este? Răspund: o floare. Mă-ntreb: Cum se numește? Răspund: Ciuboțica Cucului!

BASIL (calm): Asta o spui tu, stimabile.

POGES (violent): Asta o spune oricine, prea stimată.

BASIL (se pleacă spre Poges) Și ce este o floare, domnule?

POGES (și mai violent): O floare? O plantă bineînțeles, scumpe domn! Un produs care răsare din pământ, o combinație vie de rădăcină, frunze și flori.

SOUHAUN: Fii calm, Cyril, Fii, totdeauna, calm.

BASIL (aplecându-se pe spate și închizând plictisit ochii): Eram sigur că ai să-mi spui tocmai asta. Vorbe și numai vorbe. Încearcă să te gîndești, domnul meu, la o Ciuboțică, la Ciuboțica Cucului, ca atare, ca la un lucru foarte simplu, ca la un obiect în afara propriei tale persoane.

POGES (aproape turbat): Ei drăcia dracului! Păi, ce crezi, omule, că eu nu știu că o Ciuboțica Cucului este ceva care nu face parte din mine? Dar spune totuși, cum ar putea cineva să considere Ciuboțica Cucului altfel, de cît ca fiind Ciuboțica Cucului? Ar putea eventual, s-o ia drept un trînfîl irlandez mititel și drăgălaș? Într-adevăr este o înjosire fără seamăn să fie nevoit cineva să asculte un semidocht nebun ca tine.

Basil înfuriindu-se din ce în ce mai mult, pune portretul său de-o parte și face un pas spre Poges. Avril se inter pune repede.

BASIL: Nebun, semidocht! Ai spus că sînt nebun? Îndrăznești să faci nebun pe eruditul care stăpînește toate teoriile filozofice din lume?

AVRIL: Basil, dragule!

SOUHAUN (pășește în fața lui Poges): Cyril, dragul meu, te rog, consideră că nu este altceva, decît o mică discuție prietenească, despre o banală floare de cîmp.

AVRIL (ironic): Basil caută doar să ne împărtășească din vastele lui cunoștințe.

POGES: Asta numește el cunoștințe?

SOUHAUN: Trebuie totuși să admitem că Basil a trecut prin Oxford.

POGES: Puțin îmi pasă, dacă a trecut prin Oxford, sau a zburat peste el. Nu permit, ca pentru dramul de toceală pe care l-o fi ciugulit acolo să mă creadă dobitoc.

BASIL (plîngăreț): Cînd te gîndești că, printre altele, am citit fiecare cuvînt al lui Hume, Spinoza, Aristotel, Locke, Bacon, Platon, Socrate și Kant. Pot să am deci pretenția ca punctul meu de vedere să se bucure de considerația unui om lipsit de cultură!

POGES (mîndru): Am crescut dîtăi om, fără mîncarea asta de pește și iată ce sînt azi: doldora de bani. Pot spune aproape oricui: « Hai », și vine numai-decît, sau « Pleacă » și atunci o șerge și încă pe drumul cel mai scurt. Dacă vreau pot strînge mîna unor conți și lorzi și să le spun pe nume. Cu asta (își arată fruntea) și cu astea (își întinde mîinile) am făcut totul, pornind fără nîcl un penny de-acasă. (Privește întunecat spre Basil.) Asta înseamnă mai mult, decît s-ar putea spune despre el. Dar eu n-am trecut niciodată prin Oxford.

SOUHAUN (împăciuitoare, către Basil): Hai, lasă-l cîteva minute, pînă cînd se liniștește.

BASIL (se vîlcărește supărat): Vezi acum, Souhaun și tu, Avril, cum nu mai există la el nici urmă de respect și cînstire firească, pe care orice englez cu bun simț o datorează venerabilelor noastre unversități.

SOUHAUN (îl liniștește): Lasă-l, lasă-l, o să-și vină în fire.

BASIL (aproape plîngînd): Ori de cîte ori a avut prilejul m-a trimis la Oxford, numai și numai ca să vorbesc cu profe-

sorul cutare, sau cu doctorul cutare. Peste tot am cerșit ca să-l scot o diplomă, de doctor honoris causa, în indiferent ce specialitate: în teologie, științe, literatură, medicină sau drept.

POGES (furios): Și ce-l mai mult, nu voiau decât să stoarcă niscaiva acțiuni la bursă. Hai, șterge-o omule, și plînge-ți amarul în tăcere. (Ridică portretul și-l potrivește pe perete.) Avem alte lucruri de făcut. Ce zici, e bine aici?

SOUHAUN (îl scoate încetișor pe Basil din cameră): Hai, du-te dragul meu, pînă-ți vii în fire.

BASIL (cu glas tare, ieșind): Quissait grunnoderm espectio porcum — La ce altceva te poți aștepta de la un porc, de cît să grohăie?

POGES (ținînd portretul pe perete): Ei, e bine așa? (Compătimitor) Biet nătărău, a căzut în mintea copiilor, Souhaun, a căzut în mintea copiilor! Dar lacom de bani știe să fie, și eu care l-am dublat veniturile prin speculații abile. Așa e lumea, nerecunoscătoare (nerăbdător) ei, spune o dată, e bine aici?

SOUHAUN: Dragul meu, eu cred c-ar fi mai bine, dacă l-am atîrna pe peretele celălalt.

AVRIL: Așa cum stă, stă bine, mamă dragă.

POGES: Hai, hotărîți, o dată!

SOUHAUN: Așa cum este acum, dragul meu.

POGES: Destul de sus?

SOUHAUN: Poate, puțin mai sus.

AVRIL: Mai coborîră-l puțin.

POGES: Vorbiți flecare pe rînd.

SOUHAUN: Încă puțin spre dreapta.

AVRIL: Acum puțin spre stînga.

POGES (pune portretul jos): Cum să fie?

Unde să fie? Unde să-l pun?

(Cloyne intră cu un ziar.)

CLOYNE (lui Poges): Ziarul dumneavoastră, domnule.

Pune ziarul pe masă și pleacă. Poges îl desfăce și tocmai vrea să se apuce să-l citească, cînd prin portalul din stînga apare Barney. De afară, se aude cotcodăcit de găini, concomitent cu mugetele unei vaci și cîntecul unui cocoș.

POGES (cu ziarul deschis pe masă, în fața lui): Ce dracu mai e și asta?

BARNEY: Afară e un om, care întreabă dacă n-ați vrea să cumpărați niște găini ouătoare.

POGES: Niște ce?

BARNEY: Niște găini, niște găini ouătoare.

POGES: La dracu, ce să fac cu niște găini, fie că ouă, sau nu?

BARNEY: Omul spune că se vorbește peste tot că sînteți în căutarea unor găini ouătoare.

COYNE (intră din dreapta): Au venit doi precupeți și întreabă dacă nu vreți să cumpărați o pereche de cocoși grozavi, minunați. Adevărat chillipir.

PRIMUL MUNCITOR (apare lîngă Barney, și-l dă la o parte): Scuzați-mă, domnule, dar tocmai a venit un prieten de-al meu cu o vacă care face s-o vedeți. O minzată cu blana lucioasă și moale, că puful de pe aripa unui înger. Spune ca te gheboșești de-a binelea, cîrînd gălețile de lapte care țîșnește, ulte-așa.

POGES: Găini, cocoși, vaci! (Către primul muncitor) La dracu, drept cine mă luați, la urma-urmei? Drept țăran, sau ce?

SOUHAUN: Asta ți se trage de cînd te-ai lăudat că ai vrea să crești aici găini și vaci.

(Către Cloyne) Și dumneata, flecară mică, ai bătut toba peste tot.

CLOYNE: Nu i-am spus decât domnului O'Killigain.

PRIMUL MUNCITOR (se îndreaptă spre Poges): Ascultați, domnule, să vă spun o taină: Pe sfîntul Patrick, bateți fierul cît e cald. Cumpărați vaca! Și încă ceva, tot în taină. În numele cerului, nu luați gălile și cocoșii pe care vor să vi-l vire pe git. Toți de-aici sînt niște pungași, niște mincinoși.

SOUHAUN (supărată, către Cloyne): Îți interzic să sporovăiești cu O'Killigain. Decît să-ți pierzi timpul cu el, mai bine al grijii de casă. Este o adevărată neobrăzare să discuți cu el afacerile noastre personale. Dacă-ți închipui cumva că se sînchisește de dumneata, te-ai înșelat amarnic, domnișoară.

CLOYNE (ofensată): Așa credeți dumneavoastră, doamnă? Dacă domnul O'Killigain îmi dă buna ziua, îi spun și eu bună ziua, și fără să cer voia dumneavoastră!

BARNEY: Ce să-i spun omului cu găinile ouătoare?

POGES (țipă): Spune-i să se ducă dracului, cu animalele lui cu tot! (Barney pleacă. Către Cloyne) Și dumneata îl poți transmite același lucru celui cu cocoșii excepționali.

SOUHAUN (către Cloyne): Și să nu mai exploatezi bunăvoința lui O'Killigain.

Cloyne (plecînd, se-ntoarce brusc spre Souhaun și o privește obraznic drept în față): Cunoscut nu departe de aici o muiere bătrînă și vestejită care ar face mai bine să-și păstreze pentru ea sfaturile și să nu-și mai irosească fermecele oflitate, apărîndu-l pe bietul O'Killigain. (Iese).

POGES (cu voce tare, plîngîndu-se): Dar încetați odată cu certurile astea stupide. Aici trebuie să domnească pacea și armonia! N-ați putea încerca să vă purtați ca — les grandes dames — și les grands messieurs — care au locuit cîndva în această minunată casă. Atîta timp cît vom fi aici să uităm lumea cea urîță și răutatea ei. (Supărat, către primul muncitor, care de cîteva clipe îl tot trage de mîneacă) Ce dracu mai vrei, omule?

PRIMUL MUNCITOR (foarte serios, îi șoptește lui Poges la ureche): Ascultați-mă, domnule. Apucați taurul de coarne și cumpărați vaca, pînă nu e prea tîrziu. Cît despre găinile care ouă și cocoșii, lăsați-l pe seama mea, n-o să vă pară rău de ce-o să vedeți. O să vă strălucească ochii de bucurie!

POGES (îl apucă brusc și cu furie de umăr și-l împinge pe ușă afară): Afară, afară, nerodule, cu găinile, cocoșii și vacile tale!

SOUHAUN (repede către Avril, în clipa în care Poges dispăre îndărătul ușii): Hal, du-te repede sus, consolează-l și lingusește-l pe neghiobul tău bătrîn batjocorîndu-l pe babalicul meu trăznit.

Și cînd și-o reveni cît de cît și-și va dori mai multe mîngîieri, atunci stoorce, bătrînului palavragiu, un cec.

AVRIL (sare în sus): Grozavă idee! (Fuge afară.)

SOUHAUN (strigă după ea): Dar unul gras, auzi?! Bagă de seamă! (Poges se-ntoarce și-și perie haina, pe locul unde l-a atins muncitorul.)

POGES: Cînd oare o să avem și noi puțină liniște, pe aceste meleaguri unde s-a născut pacea? (la ziarul și începe să citească) Hm, hmm, cositorul crește iar. Aha, bine! (Își îngroapă fața în ziar). De n-ar mai exista blestematele astea de impozite!

Primul și al III-lea muncitor pîndesc la intrarea din stînga, apoi se strecoară repede și fără zgomot pînă la Poges, ascuns după ziar. Primul muncitor se oprește în stînga, al III-lea muncitor, în dreapta lui Poges.

PRIMUL MUNCITOR (insistent): Ascultați, domnule! Dacă puneți într-adevăr preț pe o ogradă care să vă uple de mîndrie și încîntare și nu vreți niște stîrpluri de găini amărîte, care atunci cînd ouă fac întocmai ca un membru al parlamentului Irlandez la primul său discurs, am pentru dumneavoastră o rasă de găinușe care ouă de parcă ar fi plăcite.

POGES (supărat, privind peste marginea ziarului): Pleacă omule, fugi și nu mă mai înnebuni cu pălăvrăgeala dumitale.

AL III-lea MUNCITOR (arătînd spre ziarul lui Poges): Doamne, cum mal mlînt unil, trăgînd spuză pe turta lor! Pînă și orice copil știe ce nenorocite sînt găinile pe care vrea să vi le vîre pe gît. Astea ar oua, numai dacă un trăznit puternic le-ar trezi pentru o clipă la viață. Eu însă, pot să vă procur ceea ce vă trebuie, o pereche de cocoși, focoși, care să dea lama în găinile codăse, și apoi să vedeți numai cum o să-ndestulați o lume întreagă.

POGES: Lăsați-mă în pace. Dacă vreau ogradă cu orătîni,iau legătură cu specialiștii de la Ministerul Agriculturii.

PRIMUL MUNCITOR (îngrozit, către Poges și Souhaun): Auleu, nici să nu vă gîndiți!

Doamnă, ați auzit ce-a spus?! De la Ministerul Agriculturii! Dumnezeu să vă țină buna credință. Într-adevăr, nu prea de mult ministerul acesta ne-a trimis niște cocoși vinjoși, ca să-nnobileze rasa noastră. Ce credeți că s-a întâmplat, la câteva zile? Toate găinile au devenit isterice.

POGES: Pentru numele lui Dumnezeu, isterice!

AL II-lea MUNCITOR: Da, așa s-a întâmplat, iar țăranii înspăimîntați au trebuit să sară cu puștile și să-mpuște cocoșii. Găinile s-au împrăștiat pe dealuri și prin văi, iar gospodarii le găseau răsturnate cu labelle în aer, dîndu-și suflul, fericite să scape de viață. Cele mai zdravene, cele câteva care au supraviețuit, erau atît de îngrozite, că ani de zile n-a mai fost chip să găsești ou prin partea locului.

POGES (bine dispus, la pe cei doi muncitori de braț și-i conduce spre ieșirea din stînga): Bine, oameni buni, dar acum sint ocupat. Trebuie să mă gîndesc la câteva probleme importante, deci lăsați-mă în pace cu animalele voastre.

PRIMUL MUNCITOR (ieșind): Atunci, vom discuta altădată, dar în chestiunea aceasta, nu vă mai gîndiți la Ministerul Agriculturii. Vă trimit fie niște găini cu care cocoșii nu mai sint buni de nimic, fie cocoși ce aiuresc găinile. (Pleacă amîndoi.)

POGES (se-ntoarce și reîncepe să citească ziarul): Un popor de copii, irlandezii, zău că da! Auzi, găini isterice! Doctorul acela, cum i-o fi numele, care pretinde că oamenii sint mereu preocupati de lucruri pe care nu le pricep, ar avea ce vedea! Și totuși, ce trai e aici! O casă încîntătoare, într-o regiune minunată, unde n-ai decît grija găinilor isterice. (Devine brusc atent la ce citește în ziar.) Trebuie să-mi fac rost de câteva din acțiunile astea. (Fuge spre telefon, îl ciocănește și-l scutură) Ce-o mai fi cu centrala? Nu vine tonul. (Către Souhaun) Chiamă, te rog, un muncitor. Trebuie să capăt de urgență legătura cu Londra.

Souhaun fuge repede afară, ca să cheme un muncitor. Peste câteva clipe, apare cel de al II-lea muncitor.

AL II-lea MUNCITOR: Aveți nevoie de mine, domnule?

POGES: Nu neapărat de dumneata; aş vrea doar să știu dacă cineva în țara asta, dumneata sau altcineva, mi-ar putea spune de ce nu pot obține legătura cu centrala.

AL II-lea MUNCITOR: Numai atît, domnule?

POGES (tăios): Numai atît! Nu ți se pare că ajunge, prostule?!

AL II-lea MUNCITOR (aspru): Acuma ajunge! Pe cine ați făcut prost?

POGES (împăciuitor, dar cu oarecare nerăbdare): Dragul meu, te rog spune-mi de ce nu răspunde centrala la apel!

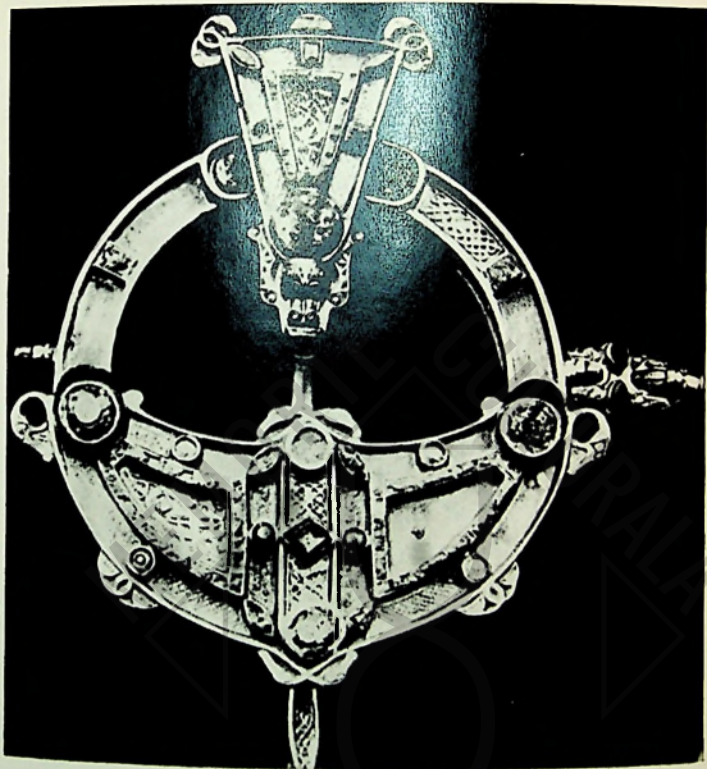
AL II-lea MUNCITOR: Puteți întreba pe oricine oriunde, din partea mea și pe O'Killigain, dacă Philip O'Dempsey este un prost sau nu, și o să vedeți ce vi se va spune. Este o minte sănătoasă, cu o educație temeinică. A fost șapte ani la o școală ca lumea și-acum e în stare să-și dea cu pricepere părerea în orice discuție, poate în afară de înalta filozofie a celor mai luminate capete care conduc omenirea.

POGES: Dragă prietene, ți-am pus doar o simplă întrebare.

AL II-lea MUNCITOR (se face că n-a auzit): Vin să stea aici și-și închipuie că toată fala și strălucirea acestei lumi, toată forța omenească se poate rezuma la un portofel ticsit cu bani. Dau cu tifa unui popor mai bătrîn decît ei, nici mai mult, nici mai puțin decît cu 1000 de ani. Un popor, care încă de la început era mai învățat de cît sint ei în plină glorie. Fără pic de rușine, zic că discută cu noi într-o limbă recunoscută de întreaga lume, dar de-abia dacă sint în stare să îngine câteva amărîte de sunete. Iar ca să mai spună și restul, fac semne din miini.

POGES (tipă furios): Omule, șterge-o și învață să te porți cuviincios!

AL II-lea MUNCITOR (continuă cu tărie, dar se retrage încet spre ieșire): Pe

7

"The Book of Kells" sec. IX

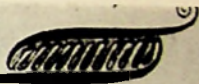
Biblioteca Academiei Regale din Dublin:

1. pagină-frontispiciu
2. 4. inițiale (litere compuse)
3. 5. detalii din ornamentația paginilor

6 ivăr, sec. VII — Muzeul Național din Dublin

7 broșe, sec. VII — Muzeul Național din Dublin

amos

maum

esu

hagge

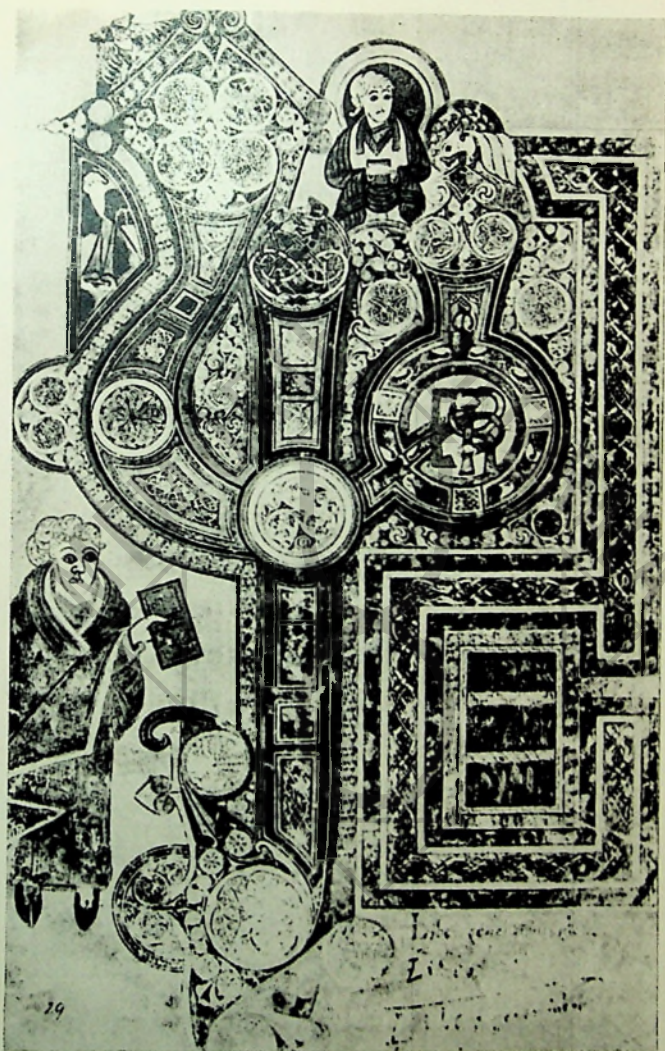
enauade

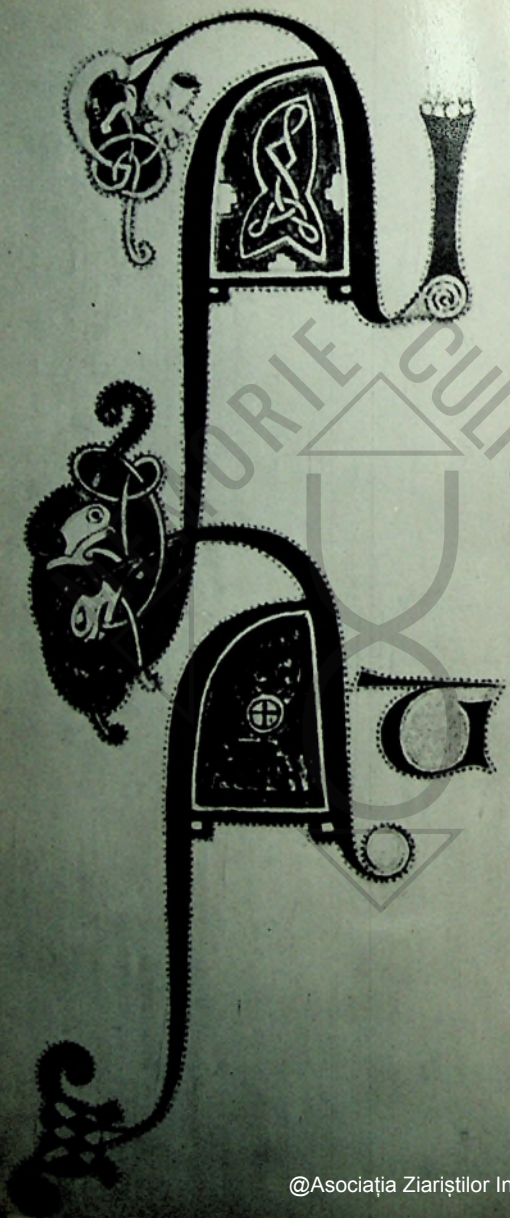

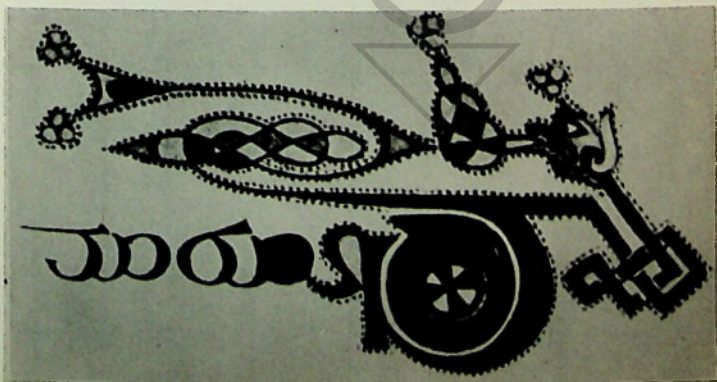
3

5

THE BOOK OF KELLS («Cartea din Kells»), cunoscută și sub numele de The Book of Colum Cille («Cartea Sf. Columba») de o valoare oarecum similară Codex-ului Aureus, a fost și mai este încă socotită de irlandezi drept «certificatul lor de calitate», dovada cea mai pregnantă că civilizația lor a cunoscut o înflorire timpurie. Ea constituie totodată simbolul unității și libertății irlandeze.

De fapt, este manuscrisul unui evangheliar împodobit cu miniaturi probabil la Kells, vechea cetate mînăstirească irlandeză, pe la începutul veacului al IX-lea și dedicată Sf. Columba, unul din patronii Irlandei creștine.

Miniaturile și ornamentele, ce împodobesc fiecare pagină ale acestui evangheliar, compun laolaltă o bizară și orbitoare simfonie de culori, o sinteză a miniaturismului occidental de la începutul Evului Mediu. În prezent, «Cartea din Keils» se află spre păstrare la Biblioteca Colegiului Trinității din Dublin.

cînd noi făuream frumoasele podoabe de aur pentru veșminte bogate și pline de măreție, voi culegeați încă de zor iarba uscată și-o vopseați în albastru, ca să vă acoperiți cu ea goliciunea. Pe cînd noi împodobeam cărți de preț cu vopsele de o frumusețe neasemuită — asta v-o poate spune însuși O'Killigain — voi mai aveți încă sute de ani pînă să fi auzit despre alfabet. (A ajuns la ieșire) Prost? Dumneavoastră sînteți prostul, asta v-o spun eu. Să te stabilești într-un bîrlog bun doar de mormînt. Vreți să vă stabiliți aici, nu-i așa? Așteptați numai pînă o trimite domnul ploile cele grele și cînd s-or porni inundațiile.

POGES (cître Souhaun): Ei poftim! Asta-i Irlanda! Cu lacrima și surîsul pe obraz. Un necioplit! Și răutăcios pe deasupra! Auzi, să aștept pînă vin inundațiile. Îți aruncă toată obrăznicia în față.

SOUHAUN: Doar nu ești față regească, sau mai ști? Va trebui să te-nveți să tratezi oamenii mai politicos, dacă vrei să te-ntîmpine cu respect.

POGES (sărcastic): Da, da, pe viitor mă voi topi de amabilitate. (Repezit, cître primul muncitor care apare în ușe) Ei, ce mai vrei?

PRIMUL MUNCITOR: Scuzați-mă, am venit numai așa, într-o doară. Aud că aveți greutăți. Pot să vă fiu cumva de folos?

POGES: Da. Aș vrea foarte mult să aflu, cine răspunde de instalarea telefonului.

PRIMUL MUNCITOR: De ce? Nu-i în ordine?

POGES (cu violență): Toate merg anapoda aici, omule. Nu pot obține legătura cu centrala.

PRIMUL MUNCITOR: E simplu. Nu s-a făcut încă legătura.

POGES: Dar era primul lucru care trebuia făcut azi dimineață. Cît să-aștept, pînă se va face odată?

PRIMUL MUNCITOR (precaut): Ei, da... asta depinde de...

POGES: Depinde de... De ce depinde?

PRIMUL MUNCITOR: Depinde de timpul necesar pentru a prinde undele sonore

și a le îndrepta direcția unde este gata pregătită recepția lor.

POGES (aproape disperat): Adă-l pe O'Killigain. Să vină imediat.

PRIMUL MUNCITOR: Asta-i treaba șefului Poștei. În asta, Mr. O'Killigain, n-are nici un amestec.

POGES (tipă): Atunci adă-mi omul care are de-a face cu treaba asta.

SOUHAUN (examinînd materialul pestriț de perdele pe care l-a întins): Ascultă Cyril, ce crezi, care se potrivește mai bine cu pereții, cel roșu cu dungi verzi, sau cel verde cu dungi roșii?

Afară se aude tropăit de cal, din ce în ce mai deslușit, pînă se-oprește în apropierea casei.

POGES (cître Souhaun): Pentru numele lui dumnezeu, să luăm lucrurile pe rînd, în ordinea urgenței. (Către primul muncitor) Pleacă, te rog, odată și vino cu omul care răspunde de telefon.

PRIMUL MUNCITOR: Mi-e teamă că trebuie să faceți drum lung, dac-ați vrea să-l găsiți, domnule. A trebuit să plece să conducă la locul de veci pe un văr al lui care a decedat. Dar nu vă temeți, va lipsi doar cîteva ore. Dacă nu intervine ceva cu totul deosebit; atunci s-ar putea să lipsească toată seara și o bună parte din noapte.

Poges se prăbușește mut și distrus în fotoliu.

CLOYNE (apare într-una din ușile din spate): Caili au sosit chiar acum, domnule.

POGES (se-ndreaptă): Caili? Ce fel de cai? **CLOYNE**: Caili pe care l-a comandat domnul Basil și domnișoara Avril.

SOUHAUN: Basil și Avril intenționează să-l călărească puțin, Cyril.

POGES (morocănos): Acuma nu e deloc momentul să ne gîndim la distracții. Casa trebuie totuși aranjată, în cele din urmă. Roagă pe domnul O'Killigain să vină.

SOUHAUN (către Cloyne): Da, chiamă-l, te rog, pe O'Killigain. Pare un om priceput. El e în măsură să aprecieze care din perdele se potrivește mai bine.

Cloyne pleacă, O'Killigain apare din stînga, pîrînd îngrijorat.

O'KILLIGAIN: Cine vrea să călărească pe cai de-afară?

SOUHAUN (dezaprobator): Miss Avril și prietenul ei Mr. Basil Stoke.

O'KILLIGAIN: Bănuiesc că știți că sînt niște animale năvălase și le trebuie călăreți, nu glumă, care să se țină bine în șa.

SOUHAUN (și mai dezaprobator): Miss Avril și prietenul ei au învățat arta echitației într-o școală din Londra. Au călărit destul de des în Richmond Park. Deci amabila dumneavoastră grijă este cu totul de prisos, domnul meu.

O'KILLIGAIN (răutăcios): Richmond Park nu este Clune na Geera. Caii de acolo, sînt gloabe bătrîne, iar aici caii mai sînt și cai adevărați.

Întră Avril cu pași mici, poartă pantaloni de călărie și o haină din jerseu. În urma ei vine Basil. Poartă un fel de haină de vîna-toare verde închis, pantalonii de călărie din piele de căprioară, cizme înalte, stră-lucitoare cu pîneni, o cravașe în mîna, iar pe cap un clac înalt, lucios și cochet.

O'KILLIGAIN (cu o privire îngrozită, spre Basil): Vai, dragă doamnă! (Se-ntoarce pe călcîle și pleacă).

BASIL (plin de el): Ei, Souhaun, în vechea casă reînvie vechiul fel de viață.

SOUHAUN (încîntat): Arăți extraordinar, dragul meu. Nu uita să treci prin sat.

AVRIL (bucuroasă): Basil a fost atît de drăguț, dragă Souhaun și mi-a dăruit un cec mareț.

SOUHAUN (îl sărută pe Basil și-i face cu ochiul lui Avril): Basil, ești o comoară.

POGES (bombănind): Fiți atenți la cai. BASIL (de sus, către Proges): Ați spus ceva?

POGES (pe un ton ridicat): Am spus să fiți atenți la cai.

BASIL (se-îclină batjocoritor): Profunde mulțumiri, domnul meu. Om vedea ce-om face. (Către Avril) Vîno, iubito!

Avril iese cu pași mărunți, Basil o urmează cu un mers pe care-l crede maiestuos.

POGES: Să sperăm că se-ntorc teferi.

SOUHAUN: Fii fără teamă. Basil călărește ca un zeu.

Se-aude tropăit de copite, apoi un trap, devenind din ce în ce mai slab, pînă ce încetează cu totul.

POGES (enervat): Dea domnul să nu la cai razna. Ar fi fost mai nimerit să fi rămas aici și să fi pus telefonul în stare de funcțiune. Parcă s-ar fi jurat cu toții să ne izoleze de orice urmă de civilizație. (Înfuriat, către Souhaun) Pentru numele lui Dumnezeu, nu vrei să mergi să-l găsești în sfîrșit pe O'Killigain ca să pună odată la punct chestia asta?!

Se-ndreaptă spre Souhaun, care trebă-luiește cu perdelele, i le smulge din mîna și le-aruncă pe jos.

N-auzi ce-ți spun, muiere? Nu auzi?

SOUHAUN (își iese din fire, îl apucă și-l scutură cu furie): Dar ce te-a apucat, cobie bătrînă, cu ochi cîrpiți și cu un picior în groapă? ! Dacă n-ai să te porți în sfîrșit cum se cuvine, atunci am rupt-o. O să fie întocmai ca și cu telefonul. A ta a fost ideea să venim aici, acum descurcă-te!

POGES (protestînd): Ia stai puțin, tu m-ai convins să mă mut în colțul ăsta uitat de Dumnezeu.

SOUHAUN (îl scutură și mai tare): Mîncinosule, nu-i adevărat. Tot timpul vorbeai numai de asta. Tînjeai să vezi veverițele sbenguindu-se în copaci, să vezi viorelele și ghioceli în freacățul primăverii. (Îl împinge cu putere, îndepărtîndu-l) Încă o dată să-ți mai arăți colții și plec să trăiesc singură.

POGES (necăjit): Da, da, acum îți dă mîna s-o faci pe independenta, după ce prostul de mine ți-am asigurat o rentă de 500 de livre anual.

Cloyne a intrat din stînga în timpul acestei țușe semnificativ.

SOUHAUN (repede, pentru a ascunde cearta față de Cloyne): Atunci ne hotărîm pentru materialul dîntil, nu-i așa dragul meu Cyril?

POGES: O să arate extraordinar, suflete-lule. (Ca și cum abia atunci ar fi observat-o pe Cloyne): A, ce dorești?

CLOYNE: Prea sfinția-sa Chreehewel este afară și ar dori să vă vorbească, dacă nu sînteți prea ocupat.

POGES (din nou furios): Of, preoții ăștia, preoții ăștia! S-au împrăștiat prin toată țara, ca neghina. Se-mpotrivesc oricărui gînd cu bun simț, dacă nu-i pornit întîmplător de la ei. Totdeauna la pîndă, ca nu cumva să se emancipeze nația. N-ar trebui să li se întindă, nici măcar degetul cel mic. Grozavă vlață ar fi, dacă acest popor rătăcit, s-ar întoarce la credința în zeii celti! La mătreața, chiar dacă din păcate doar legendară, vrajă a lui... lui... lui... ei, care era numele lui... sau al ei...? Doamne, mi-a stat de atîtea ori pe limbă, de-atîtea ori mi-a trecut prin mințe căpetenia aia, sau o fi unul din zeii de seamă ai vechilor celti?

SOUHAUN: N-a fost Gog și Magog?

POGES (cu furie, disprețuitor): Nu, nu, nu! Gîndește-te puțin, dacă vrei cu orice preț să mă ajuți. Doar trebuie să știi atîta lucru că Gog și Magog au fost doi urlași filistini pe care l-a omorît David sau Ionathan sau Iosua sau Iov, Samson sau altcareva. Mă refer la acel zeu celt, acel... dar cum se numea oare?

SOUHAUN: Gulliver?

POGES: Nu, nu! Ce Gulliver!

SOUHAUN: Ei la dracu, nu știi cine a fost.

POGES (se lovește încîntat peste pulpe): Brobdingnag! Am găsit. Asta este puștluț care a mîncat cele nouă nucii, sau au fost numai șapte? El le-a cules din pomul aplecat peste Izvorul de la capătul lumii.

CLOYNE: Ce să-l transmit preasfințitelor sale?

POGES: De fapt ce vrea? L-al întrebat ce vrea?

CLOYNE: A spus că ar vrea doar să vă mulțumească pentru cele cincizeci de lire pe care i le-ați trimis.

Afară se aud voci. Ele se apropie și par a fi destul de agitate.

POGES (ascultă): Ce s-a mai întîmplat?

VOCEA PRIMULUI MUNCITOR (de afară): Țineți-l capul în sus.

VOCEA CELUI DE AL III-lea MUNCITOR (de afară): Ați ajuns acasă, domnule, ați ajuns acasă.

Întră cu Basil, pe care-l sprijină. În urma lor apare cel de al II-lea muncitor care duce haina lui Basil. Basil e palid, cu spaima întipărită pe față. E murdar, din cap pînă-n picioare, hainele îi sunt pe-alocuri rupte. Primul muncitor poartă în mînă clacul lui Basil, care arată mai degrabă a acordeon.

POGES (plin de teamă): Ce înseamnă asta? Ce s-a întîmplat?

PRIMUL MUNCITOR (îi liniștește): E bine acum, a fost doar un șoc. L-am zărit întîmplător cum se tira spre casă și i-am sărit imediat în ajutor. L-a azvîrlit calul. (Îi șoptește lui Poges la ureche) Dumnezeu n-ar trebui să mai fie lăsat să încalceze alt cal; doar unul bleg și fără vlagă, sau poate unul de lemn.

SOUHAUN (fuge spre Basil): Te-al lovit tare rău?

BASIL: Sînt strivit, zdrobit din cap pînă-n picioare.

POGES (iritat): De ce n-al rămas dracului alci, m-ați fi ajutat să aranjăm telefonul.

BASIL: De ce nu m-al reținut cu forța? De ce m-al lăsat să plec?

SOUHAUN (cu teamă): Unde este Avril?

BASIL (se face că n-aude întrebarea lui Souhaun): De n-aș fi încălecat niciodată un cal irlandez. Nu te poți bizui pe el, este la fel ca poporul ăsta încăpățînat. Cînd n-a vrut s-o ia din loc, l-am împuns doar un pic cu pîntenii (vălcărindu-se) și animalul s-a comportat ca o fiară sălbatecă. Exact ca o fiară sălbatecă.

PRIMUL MUNCITOR (o liniștește pe Souhaun): Nu s-a lovit grav, doamnă, și-a lovit, cînd a căzut în iarbă, partea sedentară.

SOUHAUN: Dar unde este Avril? (Îi scutură pe Basil de umăr.) Unde este Avril?

BASIL: A plecat!

SOUHAUN: A plecat?

BASIL: A plecat. A fugit cu O'Killigaln. El a alergat s-o ajute și m-a înjurat

cînd am căzut. După aceea au fugit împreună călare. (Cu voce tare și în falset.) A fugit desmățata asta, goală și nerușinată.

Din tavan, în dreptul căminului, cade tencuiala dînd la iveală o gaură. Apoi, la capătul unei sfori subțiri coboară un bec electric și tot pe-acolo apare fața unui bărbat cu o barbă deasă, blondă. Scoate capul, atît cît îi permite deschizătura.

OMUL CU BARBA BLONDĂ (către cei de jos): Ei, voi, cei de colo. Aici vreți să fie instalată lumina?

POGES (cu un strigăt plin de revoltă, cînd observă unde atîrnă becul): Nu, nu acolo, nu acolo, idiotule! (Arată un loc, în mijlocul tavanului, mai spre fund) Aici, aici trebuie să fie. Aici, unde va sta biroul meu. Doamne, ăștia mai mult dărimă, decît repară!

OMUL CU BARBA BLONDĂ (împăciuitor): Nu vă amăriți! Ne-am înșelat puțin la măsurătoare, domnule. Nu vă faceți nici o grijă, zilele acestea o să găsim noi locul potrivit. Principalul e să ne păstrăm sîngele rece, domnul meu. (Își retrace capul și-l lasă pe Poges pradă mîniei sale.)

POGES (strigă în sus, spre gaura din tavan): Cine crezi că ești dumneata, de-mi recomanzi să-mi păstrez sîngele rece? Refuz să-mi păstrez sîngele rece!

SOUHAUN (către Poges): Vino, ajută-mi să-l duc sus pe Basil. Trebuie să bea un pîhărel și să se culce puțin.

Poges îl ia pe Basil de un braț, Souhaun de celălalt, și-l duc afară.

POGES (către Basil, în timp ce-l conduc afară): Sper că-ți dai seama ce neplăceri ne faci, nevrînd să recunoști pînă unde te poți întinde.

BASIL (iritat): Du-mă afară omule, du-mă afară!

CLOYNE (cînd trec pe lîngă ea): Și ce să fac cu preasfinția-să?

POGES (furios): Spune-l că-i voi mai da un cec, dacă-mi instalează telefonul pînă se-ntuneacă!

Basil, Souhaun și Poges ies prin ușa din stînga, Cloyne prin cea din dreapta, muncitorii rămîn într-un colț al încăperii.

AL II-lea MUNCITOR (meditativ): În cai noștri irlandezi, sălăsluiește spiritul lui Grey O'Macha.

PRIMUL MUNCITOR (iritat): Ați auzit? Ați auzit ce-a spus ăla adineauri? Că fetișcana din casa asta a fugit cu O'Killigain și călărește prin împrejurimi, goală-pușcă.

AL II-lea MUNCITOR: Da și era goală-pușcă. Am văzut de la început, că așa cum se poartă, nu-i decît o poamă. Și-arăta destul de bine.

PRIMUL MUNCITOR: Am crezut că orbesc, cînd am văzut-o trecînd așa. N-avea pe ea nimic, nici măcar un briu cu care să-și ferească goliciunea de răceală.

AL III-lea MUNCITOR: Cu asta o să se ducă pe copcă toată bunacuvîință, cită se mai păstra prin partea locului.

PRIMUL MUNCITOR (sare pe un fotoliu, ca să fie cît mai aproape de spărtura din tavan): Cornelius, hei, mă Cornelius!

OMUL CU BARBA BLONDĂ: Ce s-a întîmplat?

PRIMUL MUNCITOR: Ai aflat ce întîmplare groaznică s-a petrecut?

OMUL CU BARBA BLONDĂ: Nu! Ce întîmplare groaznică?

PRIMUL MUNCITOR: Mititica de aici din casă aleargă călare prin tot ținutul și n-are pe ea decît propria-i piele.

OMUL CU BARBĂ BLONDĂ (îngrozit): la taci!

AL III-lea MUNCITOR (în sus, spre el): Bieții bărbați de pe cîmp s-au ascuns în șanțuri ca să-și ferească lumina ochilor de privescerea nerușinată.

OMUL CU BARBA BLONDĂ (cu revoltă crescîndă în voce): Asta mi-e soarta, să stau aici pe sus, rupt de lume, cînd jos se petrec lucruri mari!

Cortina

Actul II

Același loc al acțiunii ca în actul I, însă portretele lui Stoke și Poges atîrnă pe peretele din fund, între ferestre. Perdelele noi sînt de culoare verde deschis cu dungi late roșii. Un fotoliu (epoca Iacob I, așezat alături de cămin în apropierea celor două scaune gen strane. La stînga masa, lăsînd să se vadă două saltele puse una lîngă alta, de-a latul, spre perete. Pe ele stau culcați Poges și Stoke, înfoliți în pături și cerșafuri. Tot la perete, cîteva covoare groase, făcute sul. În vasul de lut de pe masă, iarbă de Pampas. Pe unul din scaune e aruncat materialul de perdele, rămas nefolosit. Lîngă saltele, rezemat de zid, bastonul lui Basil. E trecut de ora șapte: o dimineață rece și cezoasă. Prin fereastră pîrtund raze palide de soare, făcînd să pălească lumina unei lămpi așezată între saltele. Cei doi se răsucesc fără încetare. Cînd Poges se-ntoarce spre dreapta, Basil se răsucește spre stînga și invers. În cele din urmă Poges își ridică capul; poartă basc bleumarin-cu o panglică neagră. Privește spre Basil. E buimăcit de eforturile zadarnice de a dormi. Încă înainte de ridicarea cortinei se aud țipete de bufniță, mugete de vaci, grohăit de porci, cîntes de cocoș și behăit de oi. În cele din urmă răsună din diferite părți melodia The Farmer's Boy, fluierată puternic.

POGES (după ce s-a răsucit în fel și chip, vorbindu-și sieși, dar totodată adresîndu-se lui Basil): Doamne, Dumnezeuule, dar frig mai e! (Basil nu răspunde)
Hei, Basil, te-ai trezit? Cum te simți?

BASIL (geme încet): Tot țeapăn ca dracu. O minune că mai trăiesc. Și colac peste pupază, Avril mă compromite, făcîndu-și de cap cu O'Killigain.

POGES (compătîmîndu-): Femela asta-ți pune coarne, Basil. Asta-l năravul ei. Trebuie s-o ții din scurt, băiete.

BASIL (oștează adînc): Mă tem că e prea tîrziu.

POGES: De ce omule?

BASIL: Cu o lună înainte de a veni aici, am făcut o mare negliobie.

POGES: Ce?

BASIL (trist): Am pus pe numele ei o rentă anuală de 500 de lire. Viageră...

POGES: — O... (O pauză destul de lungă). Vai de mine, Basil, și eu am făcut același lucru cu Souhaun.

BASIL: Am dat-o dracului, Cyril.

POGES (vioi): Da de unde! O lună la țară ne reface tinerețea. Curînd ne înzdrăvenim și vom fi sprinteni ca niște țapi. Și în afară de asta, făcînd un pronostic, lipsit de orice exagerare, putem conta pe o mărire a veniturilor noastre.

BASIL (posomorît): Cu grevele pe care le tot fac muncitorii pentru mărirea salariilor, rămîi doar cu speranța.

POGES (și mai posomorît): Prost al dracului, Basil. Dacă le mărește salariul, cum o să mai trăim, nenorociții de noi? (Cade înapoi pe saltea și-și trage pătura peste cap. Afară cîntă tare un cocoș, apoi imediat se-aude un cuc. Poges sub pătură, plescăie exasperat).
Țf, Țf...Țf, Țf, Țf... Țf...Țf...
Țf... Slavă Domnului, că lighioanele astea nu sînt în casă. (Cocoșul și cucul cîntă din nou, acum mai tare. Poges scoate capul de sub pătură.) Blestamate păsări! Le auzi?

BASIL: Mă azurzesc, nu alta! Și cu bufnița, toată noaptea a mers așa! Adevărată sălbăticie, ca-n junglă.

POGES: Nu-i chiar atîta liniște la țară cum mi-am închipuit. Totuși, îmi pare bine că mă aflu aici.

BASIL: Da, și mie. Într-adevăr, zgomotele astea fac parte din farmecul satului.

POGES: Și te-nviorază Basil, zău te-nviorază. Ia privește cum pătrunde soarele prin fereastră. O nouă dimineată Basil, o nouă viață! Fieci zi petrecută la țară ne oferă cîte un nou prilej să-ncepem o altă viață.

BASIL (încîntat): Și o să trăim din plin această viață nouă! Ce zici Cyril?

POGES (la fel de încîntat): Mai încape vorbă! (Pe ușa din stînga intră Souhaun, iar pe cea din dreapta, Avril. Amîndouă poartă haine de blană peste îmbrăcămîntea de noapte și dîrdîie de frig).

SOUHAUN (văicărîndu-se): Pentru numele lui Dumnezeu, n-ați vrea să vă sculați o dată și să vă apucați de treabă. Cloyne a alunecat într-un coridor întunecos și și-a scrîntit mîna, așa că nu e bună de nimic!

POGES: Aoleu!

AVRIL: Trebuie să întreprindem ceva, ca să încălzim odăia. Azi noapte aproape am înghețat.

POGES: Așa?! Nici noi n-am murit de căldură.

SOUHAUN: Atunci, mișcați-vă și o să vă dezmorțiți. O'Killigain și oamenii lui s-au apucat de mult de treabă și vor să circule pe-aici.

Cocoșul cîntă mai tare ca adineauri, urmat de alți cocoși; unii fiind foarte departe, cîntecul lor de-abia se aude. Aceste zgomote sînt acompaniate de lătrătățuri, mugete, behăit, de ciripit, grohăit și cotcodăcit.

AVRIL: Ei, n-auziți?! Toți sînt în picioare, numai voi trîndăviți.

BASIL: Binișor, binișor, într-o clipă intrăm și noi în joc.

Cele două femei dispar. Basil și Poges înveliți în pățuri se ridică în capul oaselor, dar se culcă repede la loc. La scurt interval același joc.

POGES (tremurînd): Brrr, Basil, strașnic frig!

BASIL: Grozăvie! Ce n-aș da să fiu acum într-o odăie caldă, într-un pat și mai

cald cu o buiotă fierbinte.

Stau o clipă nemîșcați.

POGES: N-avem ce face: adio vară, hai în iarna cea mohorîtă și rece!

BASIL: Așa-i.

POGES: Atenție, gata! Hopa sus! Ies cu greutate din pățuri; sînt complet îmbrăcați, cu paltoane și fulare la gît.

POGES (sufică în mîini și le freacă una de alta): Răcoare bine! Dar e sănătos. Unde dracu e Barney ăsta, de n-a aprins focul? Uf, toată ziua trebuie să te ți de el. (Strigă) Barney, Barney!!

Barney intră cu cîteva bucăți de lemne sub braț și în mîna stîngă ține un felinar. După el vine Cloyne, cu hîrtie și o pereche de foale. Încheietura mîinii stîngi îi e bandajată. Barney poartă palton și fular. Cloyne este și ea îmbrăcată cu un palton gros. Amîndoi se-ndreaptă spre cămin.

POGES: Bine c-ați venit! Cam frig, Barney! Mușcă, dar face bine. (Către Cloyne) Trebuie să fi mai atentă pe scări și pe culoare. Ia aminte la picioare cînd intri, și ferește-ți capul cînd ieși. Brrr! (Către Basil) Mai bine te-ai duce afară să le dai o mîină de ajutor. (Pe cînd Basil dă să plece) De ce nu-ți lei bastonul?

BASIL: Încerc să văd cum merge fără. Cel puțin aici prin casă. Hm, Hm (la lampa de lîngă saltea și iese șchiopătînd ușor).

POGES (către cei doi): Ei, cum vi se pare viața la țară și casa cum vă place? Mai frumoasă decît tot ce au putut vedea vechii voștri regi din Tarara, nu?

CLOYNE (cu exuberanță): Va fi cu siguranță încîntător, cînd totul va fi aranjat cum trebuie. (Poges, își lovește brațele, ca să se-nălzească. Cloyne așează saltelele.)

POGES: Așa e, vom fi fericiți aici. Ne vom simți mai tineri, mai mult decît atît, vom întineri de-a binelea. Aerul proaspăt, curat, dătător de viață o să ne priască. (Inspiră adînc și apoi expiră) Oh... Oh! În curînd nici nu ne vom mai recunoaște. Vom mîncă cu mai multă poftă, vom dormi mai bine.

mușchii fleșcăiți se vor căli și vom constata că sîntem într-adevăr vii. Ia gîndiți-vă numai la plimbările pe care le putem face ! Sînt atîtea de văzut, atîtea de auzit, atîtea de admirat ! Apoi ușor toropiți să ne-ntoarcem în această casă splendidă. O viață demnă de zei !

CLOYNE: Minunat, minunat, domnule !

POGES: Așa, și-acum trebuie să beau o ceașcă de ceai. Mai sînt o grămadă de treburi de făcut. (lese grăbit.)

CLOYNE: Biet bătrîn zurliu !

BARNEY: Să vii în colțul ăsta uitat de Dumnezeu, ca să cauți odihnă și liniște ! După toate progresele pe care le-a născocit știința pentru noi, să te-ntorci la lumînări de seu și la felinare. Singurul bec electric tolerat în această casă stil Tudor este cel care atîrnă deasupra biroului dumisale. În felul ăsta, curat că minii pe Dumnezeu !

CLOYNE: O să le fie lehamlite înaintea noastră.

BARNEY: Mie mi s-a și urît, poți să mă crezi. Privește numai maghernița asta. Uși de parcă ar fi cotloane de temniță, coridoare întunecoase ca iadul în zlua facerii. Îți spargî țeasta cînd intri și-ți frîngi picioarele cînd ieși. Și află c-asta-l doar începutul.

CLOYNE: Ar fi putut să fie și mai rău. BARNEY (aprinde un chibrit pentru a da foc ghemotoacelor de hîrtie): Cum spun, și mai rău.

CLOYNE: Mai rău, zău nu văd cum.

BARNEY (în timp ce hîrtia care luase foc se stinge): Nici măcar asta nu s-aprinde. De ce zici că ar fi putut să fie și mai rău ?

CLOYNE: Pur și simplu, pentru că s-ar fi putut.

BARNEY: Cum poate fi mai rău, dacă nu mai are unde să-ncapă ?

CLOYNE: Pentru că poate fi și mai păcătos decît este acum.

BARNEY: Și cum poate fi mai păcătos, dacă acum este cît se poate de rău ?

CLOYNE: Ai să vezi, o să fie încă mai rău, înainte de a fi iar mai bine.

BARNEY: Lemnele astea blestemate ! Păi nu e asta tocmai ce vreau eu să-ți bag în cap ?

CLOYNE: Ce vrei să-mi bagi în cap ?

BARNEY: Că o să ne meargă încă mult mai rău decît ne merge acum și preț de o săptămînă ne vom reaminti cu dor de acel timp cînd deși era foarte rău, era totuși mult mai bine decît ce ne va veni de acum înainte pe cap. (Poges intră alergînd. Și-a scos paltonul cel gros și poartă acum un șorț albastru deschis, un pulover verde ca brotacul, pantofi cafenii și un fular la gît. Ține în mînă o ceașcă de ceai, din care bea, în timp ce intră. Îi e îngrozitor de frig, dar arată bine dispus pentru că între timp s-a convins că este un lucru cu totul firesc să-ți fie frig la țară și că deci senzația trebuie ignorată pe cît posibil. De aceea aleargă vesel de colo, pînă colo și poartă înbrăcămintea de culoare deschisă, mimînd că se simte la largul său și că disprețuiește orice convenționalism. Este de părere că, cu cît e mai frig și te simți mai prost, cu atît trebuie să pari mai energic și astfel, în cele din urmă, te călești.)

POGES: Iată-ne din nou aici. Gata de fapte. (Pierzîndu-și voioșia, cînd observă că focul nu s-a aprins) Tot nu arde focul ? Dar dumneata, Barney, ce faci ? Adică să murim de frig, pentru că trăim la țară ? !

BARNEY: Nici măcar o scînteie, oricît mă strădulesc.

POGES: Dar ce vrei, omule, să aprinzi buturugile astea cu un ghemotoc de hîrtie ? Mai bine judecă puțin cu capul, Barney.

BARNEY: Dar cu ce să-l aprind ?

POGES: Cu surcele. Pune dedesubt cîteva surcele.

BARNEY: Ați putea să-mi spuneți de unde să le iau. Cea mai apropiată prăvălie e la cîteva mîle de aici.

POGES: Bine, dacă n-ai surcele, atunci toarnă niște gaz !

BARNEY (sarcastic): Și de unde să-l iau ? Poți să dai și cu tunul că sonde tot nu găsești pe aici.

POGES (aspru): Nu fi prost, nu uita că trăiești la țară.

BARNEY: Din păcate o știu prea bine.

POGES: Trebuie să facem totul singuri.

Aici nu poți să apeși pe un buton și să-ți vină totul de-a gata.

BARNEY: Încet, încet, mă dumiresc și eu că aveți dreptate.

POGES: Nu vezi că lemnele sînt mult prea mari?

BARNEY: Cred că da! Se pare că mă lasă vederea.

POGES: Bine, atunci de ce nu te-apuci...

BARNEY: De ce să mă apuc?

POGES (tare): Să le spargi, omule!

BARNEY (liniștit și sarcastic): Cu ce?

POGES: Cum cu ce, cu un topor.

BARNEY (își pierde răbdarea, răspicat): De unde topor? Unde e toporul?

POGES: Păi, s-o fi găsin' vreun topor pe-aici!

BARNEY: Aici nu se găsește nimic, doar vîntul ăsta tăios care suflă prin toate colțurile, de-ți îngheață pină și măduva în oase.

CLOYNE (ca să-i îmbuneze): De cînd tot încercă să aprinză focul ăsta! Nu e de mirare că nu-și mai poate ține firea!

POGES (care-și bate tot timpul brațele, tropăie și clăntăne; furios către Cloyne): Vezi-ți de treburile dumitale. (Observînd că așează saltelele la perete): La noapte tot pe jos dormim?

CLOYNE: Desigur. Toate celelalte camere sînt încă prea igrasioase. Domnul O'Killigain zice că trebuie un foc zdravăn de cel puțin o lună de zile ca să se usuce peste tot.

POGES (înciudat): Domnul O'Killigain spune azi una și mîine alta. M-am cam săturat de ceea ce spune domnul O'Killigain. Dacă sîntem obligați să dormim aici, atunci ori Barney, ori dumneata, va trebui să rămîneți trezi și să aveți grijă de foc, altfel înghețăm în somn. (Privirea îi cade pe telefon. Se duce și ridică receptorul). Nu vine tonul, bineînțeles! Nici o grabă! (Supărat, către Cloyne). Acum du-te fetițo și cheamă pe băiatul care lucrează la telefon. (Cu un oftat) Irlanda!

Cloyne iese prin portalul dinspre hol. După cîteva clipe se aude mugetul puternic al unei vaci, apoi țipătul lui Cloyne care în clipa următoare năvălește în încăpere, foarte palidă și tremurînd de frică.

CLOYNE (se prăbușește, îmbrățișînd genunchii lui Poges): Ajutor, salvați-mă. A venit cu botul drept în fața mea, chiar cînd am deschis ușa. Sfîntă Fecioară! M-am speriat de moarte, nu mai pot.

POGES (alarmat): Ce s-a întîmplat, femeie?

CLOYNE (bîlbîindu-se): Un taur, un taur sălbatec, afară în hol.

BARNEY (scos din sărite): Un taur sălbatec? S-a zis cu noi!

POGES (încearcă să se elibereze din îmbrățișarea lui Cloyne): Lasă-mă fetițo! Dă-mi drumul! Așa, nu mă pot apăra nici eu! Dacă dă buzna peste noi, ne ia în coarne pe toți odată.

CLOYNE: Mi s-au tăiat picioarele. Țineți-mă cît se poate de strîns, sinteți singura mea speranță.

POGES (către Barney): Hai, omule, împinge masa în fața ușii. Să ne baricadăm. Mai iute, omule! Pune o saltea. (Către Cloyne, în timp ce Barney baricadează ușa cu ajutorul mesei și a saltelei): Proasto, de ce nu i-ai trîntit ușa în nas?

CLOYNE: Nici n-am deschis bine ușa că și apucase să intre, pe jumătate, în hol. Vai de mine, ce ne facem? Vă rog, duceți-vă, încercați să-l goniți. (Se aude de afară mugetul vitei.)

POGES (pe jumătate mort de frică): La dracu, muliere fără minte, doar nu poți scoate un taur din casă, cît ai bate din palme! (Țipă) Souhaun, un taur sălbatic în casă! Ajutor, O'Killigain, ajutor! (Către Barney) Hai, repede, fugi, adu-l pe Mr. Stoke cu arma! Hai odată, omule! Vezi să nu-l ieși în cale! (Barney fuge, Poges strigă) O'Killigain, ajutor! Ce nu-mi dai drumul, fetițo!?

CLOYNE (îl strînge și mai tare): Vă rog, luați-mă de aici! Nu mă lăsați să mor aici singură! Poate se ia după noi, sar pe scări. Cînd am venit aici, habar n-a-

veam că am să ajung să mă ciocnesc în prag cu animale sălbatice !
Basil apare în cadrul unei uși, înaintea cu prudență și-i întinde lui Poges arma.
BASIL (nervos): Ce e? Ce s-a întâmplat?
POGES: Un taur, afară în hol.

BASIL: Dar cine i-a dat drumul? Fir-ar să fie, afurisită neglijență! Aici la țară trebuie să fi veșnic cu ochii în patru! la arma!

POGES (furios către Basil): Ieși afară, du-te și împușcă-l dacă vrea să intre. (Respinge arma.) Încearcă tu, că ai fost doar la apărarea antiaeriană.

BASIL: Da ce, parc-am tras în altceva decât în porumbel de lut? Cine i-a dat drumul vitei în casă, acela s-o și scoată. (Îl pocnește pe Poges cu arma). Ia-o și omoaară-l. Tu ești mai aproape de taur ca mine.

POGES (înciudat): Te pomenești că mă crezi toreador!? Și nu-mi mai răsuci pușca asta pe la nas. Pune-o jos, omule! Vrei să dau de două ori ortul popii? Ei, cu ce te-ai ales c-ai fost de două ori la Oxford, poți să-mi spui? Cu arma în mână și nu ești în stare să îți piept unui taur. Fii bărbat, nu șoarece!

BASIL (retrăgându-se pe coridor de nu i se zărește decât nasul): Cheamă poliția, sau pompierii, sau pe cine vrei!

POGES (furios): Dar ce, nu ști în ce loc ne aflăm? Domnul nu știe că aici nu există nici poliție, nici pompieri?! Și nici telefon! Vino-ncoace dacă nu ști să umbli cu pușca și ajută-mă să scot fata din zona periculoasă.

Deasupra baricadei se zărește capul stilizat al unei vaci cu coarne lungi și răsucite. Un muget puternic. Cloyne strânge tare genunchii lui Poges care și pierde echilibrul și după o încercare disperată de a se elibera din strânsoare, cade.

CLOYNE: Vaaaai, domnule, nu mă părăsiți! Salvați-mă!

POGES (căzînd, scoate un urlet sălbatic): Vai, doamne, vine peste noi. E aici. Sintem pierduți. Ajutor!!!
(Basil aruncă arma și încearcă să scape fugind).

BARNEY (de departe): Dați-i drumul domnule, strigați dacă aveți nevoie de ajutor.

Se aud pași dinspre direcția unde se află vaca. Apoi vocea primului muncitor care o gonește din hol. După cîteva clipe Poges se ridică și ascultă.

PRIMUL MUNCITOR: Nea, nea, boală, nea, nea!

Poges se ridică, tremură puțin, apoi se duce și ia arma de jos, se sprijină în ea și se așează alături de Cloyne care, complet istovită, gata să leșine, și-a ascuns fața în mâini și s-a ghemuit pe podea. Primul muncitor apare, ducînd o găleată cu cărbuni și niște surcele. Privind peste masă, rămîne uluit cînd o vede pe Cloyne care zace pe podea, și pe Poges înarmat lîngă ea.

POGES (cu violență): La dracu, de unde a mai apărut și taurul ăsta? Al cui este? Cine-a lăsat vita să intre într-o casă de oameni?

PRIMUL MUNCITOR: Care taur, domnule? Dar n-a fost nici un taur! (Împinge masa la loc.) Doar o juncuță pașnică și nevinovată. S-a speriat biata fetișă, nu? Dar văd că pe dumneavoastră nu v-a speriat de loc!

POGES (măgulit): Nu, nu, pe mine nu! (Către Cloyne) Ridică-te fată. (Tare) N-a fost taur. Știam eu că nu poate fi taur. A plecat, hai ridică-te. (Lasă arma din mînă.) Hai, ridică-te! (Cloyne se ridică ajutată de Poges și de primul muncitor). Așa, liniștește-te. Să-ți dea domnișoara Avril un whisky zdravăn ș-o să fie totul în regulă. Ia, dă-i înapoi arma domnului Basil. (la pușca și i-o dă lui Cloyne care tremură toată.)

CLOYNE: Vai, domnule, ținutul ăsta e mai păcătos decât jungla din deșert.

POGES: Ei, hal, vino-ți odată în fire! Credeam că voi irlandezii sînteți un popor curajos! (Este încă tulburat, dar se stăpînește, încercînd să-și ascundă tremurul.)

CLOYNE (iese cu arma): De acum înainte n-am să visez decât tauri. Și n-am nici - măcar lacăt la ușă.

POGES: Cad, urlă, țipă și aleargă ca besmeticii pentru un fleac! Nu-și stăpinesc nervii, nu-și păstrează singele rece, la greu.

PRIMUL MUNCITOR (șiret): Doar n-or fi crezut că-i taur adevărat? Dumneavoastră ați rămas aici nemișcat ca un stejar în furtună. Asta e ceva! Gata să înfrunțați orice primejdie.

POGES (luînd drept bune spusele muncitorului): Prietenul nostru, domnul Basil, fugea de rupea pământul, parcă-l gonia necuratul din urmă!

PRIMUL MUNCITOR: Zău?

POGES: Și pe deasupra mai are pretenția că-i englez! Surprinzător și regretabil. (Vioi, dar încă temător). În orice caz sînt obligat să informez poliția. Nu pot admite ca vacile și taurii să se plimbe prin încăperile conacului Ormond.

PRIMUL MUNCITOR (ocupat să aprindă focul): M-a trimis una din doamne, să aprind focul. (Impăciuitor) Să știți domnule, că asta a fost doar vaca pe care prietenul meu a adus-o azi dimineață. Dacă aveți o clipă liberă mergeți puțin afară s-o vedeți. Frumoasă vită, domnule! S-a desprionit și-a intrat, că ușa era deschisă. E mai bună decît vaca cea mai lăptoasă de la tîrgul de vite din Cooley.

Souhaun intră printr-una din ușile din fund, urmată de Avril. Duce un vas negru cu dungi albastre, iar pe braț un halat în culori stridente. Avril ține o cupă albastră cu dungi negre. Amîndouă le duc cu multă grijă, ca și cum ar fi într-adevăr de mare preț.

SOUHAUN: Dar ce-nseamnă de fapt toată hărmălaia asta cu taurul? A trebuit să-l ținem pe Basil să nu sară pe fereastră.

AVRIL: Iar Barney s-a cățărat pe acoperiș.

POGES: Nimic. Nu s-a întîmplat nimic.

A scîlpat o vacă care mugea prin grădină. Basil și-a pierdut capul, iar pe Cloyne n-au mai ținut-o picioarele.

AVRIL: Parcă Barney spunea că tu zbierai după ajutor.

PRIMUL MUNCITOR: A strigat după ajutor? Cum așa? Asta nu-l adevărat.

Pot să fiu martor, că dînsul a rămas locului, gata să înfrunte primejdia cu sînge rece.

SOUHAUN: Dacă-o fi să rămînem aici, va trebui să ne obișnuim cu tot felul de animale, și mari, și mici.

POGES (dă din cap): Nu știu, dar acum nu mai sînt atît de convins că bietul Basil este englez veritabil. Pare să fie ceva putred aici.

SOUHAUN (pune halatul pe scaun): Ți-am adus halatul, dragul meu, să-l îmbraci în timpul lucrului. Pină-o fi totul aranjat, punem la adăpost în camera noastră, prețiosul tău vas anamit și cupa din Cambogia.

POGES: Da, bine. Mă lovește damblaua, dacă se sparg. Ridică te rog, vasul draga mea, ca să-l pot admira o clipă. (Souhaun ridică vasul) Zău, că e minunat! (Către Avril) Ridică și tu cupa din Cambogia! (Avril o ridică deasupra capului.) Puțin prea sus, dragă. Îngenunchiază, te rog. (Avril îngenunchiază.) Aaaaaah! Fantastic! Pur și simplu fantastic! Formă pură, rotunjimile delicate, culorile luminoase, ornamentele deosebite, toate acestea pătrund adînc în profunzimile inexplorabile ale inimii.

PRIMUL MUNCITOR: Că bine ziceți, pe dumnezeul meu, așa e!

AVRIL (galeș): Numai un fond vernil l-ar scoate în evidență valoarea.

SOUHAUN (îi face cu ochiul): Nu, nu Avril. Numai albul chinezesc este fondul potrivit.

AVRIL: Vernil.

SOUHAUN: Alb chinezesc, dragă.

POGES: Niciuna din astea! Galben crom; asta este culoarea. Să le învelim formele pure cu un veșmînt cald și curat. (Se apropie și, le mîngîie): Odoarele mele lubite. Luați-le și așezați-le cu grijă. Băgați de seamă la trepte, cînd leșiți. (Souhaun și Avril ies încet și majestuos, purtînd vasul și cupa ca pe niște relicve scumpe.)

PRIMUL MUNCITOR (către Poges care s-a îndreptat spre căminul în care arde acum un foc vesel): Cam asta ar fi

domnule. V-am făcut o căldurică, să vă fie de bine !

POGES (întinzându-și mâinile la foc) : Bun, strașnic, grozav. Dumneata ești muncitorul care cunoaște toate vechile povești și legende irlandeze încă de la facerea lumii ?

PRIMUL MUNCITOR : Nu, nu sînt eu ăla, domnule. Vă gîndiți la Philipp, uriașul cu barba stufoasă. (Își atinge fruntea) E drept că unii spun că n-ar fi în toate mințile, dar ce băiat minunat ! Asta e Philipp. Îți merge la inimă, cînd îl ascuți.

POGES : La prima ocazie vreau să stau de vorbă cu el.

PRIMUL MUNCITOR (plimbîndu-și ochii încîntat prin încăpere) : Este o casă minunată. Zău, că-i de-a dreptul o cinste să lucrezi aici. Dăinuie de sute de ani, pe frig, ploaie și zăpadă. În pofida tuturor vînturilor din lume. Curată minune că nu s-a prăbușit pînă acum și n-a ajuns o blată vizuină pentru vreo vulpe răătăcită. Ce zdravăn se ține, și noi care credeam c-o să se prăbușească într-o iarnă din alea grozave și viforoase.

POGES (nerețînut) : Să se prăbușească ? Ce vrei să spui cu asta ? Casa asta este solidă ca o cetate. Să se prăbușească, zici ? Nu, zău !

PRIMUL MUNCITOR (luînd seama la ceea ce spune) : Să se prăbușească ? Pentru numele lui dumnezeu, numai un nătărău ar putea crede așa ceva. Nu sînt eu acela ! Asta sigur că nu. Și să-mi cadă mie în cap ! O să ne arate casa asta nu peste mult, ce reședință distinsă a fost pe vremuri, cînd în zorii zilei nobilii porneau călare să vîneze, sau cînd în catifele și mătăsuri cînau la lumina luminărilor în sfeșnice de aur.

POGES : Nopti de purpură și zile poleite pletene ! (Oftează) Aaaaah !

PRIMUL MUNCITOR (cu un oftat adînc, prefăcut) : Daaa ! Ochii noștri nu vor mai vedea niciodată așa ceva. Caleștile strălucitoare veneau și plecau, bues- trași jucînd grațios în trap ușor sau în galop vijelios. Întodeauna eleganți,

mergînd în vizită la Lordul Cutare de Ici sau la Lady Nu-mai-știu-cum de colo, iar deasupra lor cerul, plin de încîntare, se revărsa peste toate aceste minunății. Și el, atît de eleganți, svelți, îmbuibăți de toate bogățiile Indiilor de Răsărit și Apus, sfîindu-se totuși să le scoată prea la vedere într-o țară creștinească ; pieptul femeilor presărat cu podoabe ca un cer senin de seară luminat de stele ; lorzii, nu mult mai prejos, erau și ei împopoțonați, cu horbote la gît, în fracuri cu veste brodate, ținîndu-se drept, cu bastonașul la subsuoară și duhnind miresme care să-i despartă de tagma omenirii de rînd, săraci și murdari la muncă ca și la petrecere.

POGES (însufletindu-se) : Au fost zile minunate odinioară. (Își pune pe basc un smoc de iarbă de pampas.) Cînd ne-o fi dat să mai vedem așa ceva ? (Își pune pe umeri asemenea unei mantii materialul roșu de perdele.) Grădinile și meterezele mai există, iar noi îi vom întrupă pe cei de altădată. (Apucă bastonul lui Basil.) Cu pană la pălărie, hlamidă de catifea pe umeri și în mînă cu spada ascuțită. (Îl atacă violent pe primul muncitor, care-l evită cu mare greutate) Mori, mișelule !

PRIMUL MUNCITOR (protestînd) : Ei, ei, atenție domnule, fiți atent. Băgați de seamă ce faceți !

POGES (se sprijină în baston, ca și cum ar fi o spadă ; trist) : Unde-au dispărut regii, reginele și crămea ? S-a zis cu toată strălucirea lor. În schimb ce e lumea noastră și oamenii de azi ? Jalnici, mediocri, mărginiți și plicticoși ! (Scîrbit) : Pf...

PRIMUL MUNCITOR : Ce-am ajuns și ce sîntem ? Un neam Istovit care se străduiește să nu facă nimic. Și asta cît mai grabnic cu putință. Vă spun eu, că sîntem secătuiți, doar niște blete zdrențe, umbre, ce inventăm mașini, care să facă toată treaba în locul nostru. Istoviți ? Nu-i așa ? Da, Istoviți bîlbîim tremurînd în împlinirea sfîrșitului unui tral care nici așa nu face două parale.

POGES (întunecat, pășește în sus și în jos):

Care nu face nici două parale, așa e.

PRIMUL MUNCITOR: Pe vremuri eram în stare să ascultăm pe oricine cînd ne vorbea despre dumnezeu sau vecinul lui. Dar azi, mișună atîția palavragii prin locurile astea, că de-abia dacă mai găsești pe cineva să-i asculte. Asta-i într-adevăr pedeapsă mai grea decît cazna-n iad. Ascultați ce vă spun: e prea tîrziu, dar încă destul de devreme ca să putem vedea cum întreaga strălucire se destramă într-o pulbere purpurie și cum jăratecul măreției de odinioară se preschimbă în jalnică cenușă.

POGES (luîndu-și aerul unui curajos și neînfricat cavaler): Vom avea grijă ca strălucirea să nu apună complet. Vom avea grijă ca aceste vechi ziduri falnice, să rămînă în picioare. Vom păși pe unde au pășit ei; vom sta unde au stat ei și vom dormi unde au dormit ei.

PRIMUL MUNCITOR (continuînd jocul): Și vom vorbi, cum au vorbit ei.

POGES (animat): Mîndria noastră să fie mîndria lor, măreția noastră să fie măreția lor și flamura din Ormond să fluture iarăși deasupra meterezelor. Regele, craiul-dumnezeu să-l apere!

PRIMUL MUNCITOR (amenințînd): Despre regi n-aș vorbi prea mult, domnule. În ceace privește regii, sîntem cam sensibili noi cei din Clune la Geera.

Afară se aude strigătul strident al lui Souhaun și tipătul ascutit al lui Avril, apoi cineva care aleargă repede și, totodată, un zgomot de porțelanuri care se sparg. După cîteva clipe năvălesc din stînga Souhaun și din dreapta Avril. Souhaun aduce pereții vasului, iar Avril fundul cupei. Cînd primul muncitor observă ce s-a întîmplat se, strecoară afară.

POGES (furios): La dracu, ce s-a întîmplat?

AVRIL (cu sufletul la gură): Șobolani!

SOUHAUN (cu sufletul la gură): Animale gigantice!

AVRIL: Aici.

SOUHAUN: Acolo.

AVRIL și SOUHAUN: Peste tot!

POGES (îndurerat): O, dar priviți numai ce a rămas din vasul meu anamit și cupa mea din Cambogia. Am plătit 100 de mil lire și mai bine pentru fiecare. Și așa le-am obținut numai pentru că l-am îmbătat pe nemernicul acela de negustor, de la Singapore, din bazar, La dracu, unde v-a fost capul?

SOUHAUN: La șobolani.

AVRIL: Aici, acolo, peste tot!

POGES (furios): Proastelor, cu labelle voastre nepricepute mi-ați distrus cele mai prețioase lucruri. O să le plătiți voi, o să le plătiți!

AVRIL (supărată): Și de noi ce s-ar fi ales dacă le păzeam? Am fugit cît ne-au ținut picioarele!

SOUHAUN: Și dacă am să-ți spun că Basil stă acum sus, de pază, cu arma în mînă; îți poți închipui ce invazie a fost.

POGES (batjocoritor): Vai, asta chiar că-cel mai nimerit să ucidă animale sălbatice! (Implorînd) Duceți-vă sus, pentru numele lui dumnezeu și luați-i arma. Ar fi în stare să slobozească vreun glonț în burta cuiva! Și-ți spun ție și prietenei tale: pe viitor să nu mai puneți labelle voastre nepricepute pe lucrurile de preț care mi-au mai rămas.

SOUHAUN: Lucruri de preț! Cine ți-a mai vîrît în cap că vasul și cupa avea vreun preț?

POGES: Toți care le-au văzut, femeile!

SOUHAUN: Da, ca să-ți cînte în strună. Ascultă, uite îți spun eu, că amîndouă nu valorau mai mult decît orice vas de mîna-doua, sau o strachină pe care o poți cumpăra la tîrgul din Naolworth. Asta-i realitatea și e bine s-o afli.

POGES (cu o furie reținută): Și asta, de unde mai știi?

AVRIL: Păi asta o putea constata oricine, în afară de un prost sadea, chiar de la prima privire.

SOUHAUN: O'Killigain de cum le-a văzut ne-a și povestit că marfă din asta se trimite cu toptanul din Derby la Singapore și Saigon ca s-o cumpere nătîngii.

POGES (cu furie sălbatică): Zău? V-a spus O'Killigain, și asta numiți voi, aici la Clune na Geera, părerea unui specialist? Aș putea să aflu în ce domeniu al artei s-a specializat? Am să le supun unei expertize. Le voi trimite custodelui colecției Wallace. O să vedem noi atunci. Auzi, domnul O'Killigain — sfinte Dumnezeule!

la de la Avril și Souhaun cioburile și le pune pe masă. Cloyne apare în ușă, cu fața răvășită.

CLOYNE: Țștia au plecat pur și simplu, lăsându-și sculele și tăvălugul drept în fața ușii. Iar tăvălugul aproape că l-au virit în ușă, așa că trebuie să te cațeri pe el, ca să poți intra sau ieși.

POGES: Spune-i celui care l-a adus, să-l ducă în dos, la magazie, ființă neroadă ce ești!

CLOYNE: Păi cum să-i spun, dacă-a șters-o cu camionul?

POGES (furios): De ce nu i-ai spus-o pînă nu s-a cărat?

CLOYNE: Da'ce, n-am spus? Dar zicea că muncitorii au săpat curtea din dos, care e numai șanțuri și că el n-are timp să construiască un pod de pontoane.

POGES: Ce țară! Ce nație de oameni! (Supărat, către Souhaun) Iar tu le ții partea numai pentru că atît tu cît și prietena ta Avril sînteți irlandeze!

SOUHAUN: Dacă vrei să știi, nici tu nu ești un exemplu prea strălucit pentru alții!

POGES (explodează): Eu cred în muncă. Cer pricepere atît de la mine, cît și de la ceilalți. Ori de ce mă apuc fac temeinic și bine, ăsta-i felul englezesc de a lucra. Omul, să se țină de cuvînt, așa-i englezește! (Urlă) Și eu sînt englez!

SOUHAUN: Într-adevăr, jur că ești englez!

CLOYNE: Acum ce facem cu uneltele și tăvălugul?

SOUHAUN (ia halatul peștriț și-l aruncă lui Poges, spunîndu-i pe un ton poruncitor): Ține, dacă mai discutăm mult, casa n-o să fie niciodată gata. Îmbracă-te, pornește de scoate tăvălugul; să nu

mai stea în drum, du-l în fund. După ce-ai făcut asta, du și uneltele în spatele casei. Hai să-ți vedem imensa pricepere englezească în plină desfășurare. Între timp, eu și Avril o să ne ocupăm de sutele de lucruri ce trebuie puse în ordine. (Îi dă un ghiont și iese cu Avril pe una din ușile din fund.)

CLOYNE (grijulie): Pare un tăvălug greu domnule, să nu cumva să vă vătămăți urnindu-l!

POGES (încăpățînat): Șterge-o, șterge-o, fetițe. Doar n-oi fi schilod.

Cloyne pleacă; Poges se apropie de focul care pîlpîie în cămin și-și întinde mîinile spre flăcări. Al II-lea muncitor intră prin ușa stîngă din fund cu o roabă plină de cărămizi. Este un bărbat puternic de 50 de ani, ochi strălucitori și barbă deasă. Cînd ajunge în dreptul lui Poges, acesta se întoarce ca să-l salute.

POGES (prietenos): Bună ziua, dragul meu. Cam frig azi, așa-i?

AL II-lea MUNCITOR (privește curios la Poges): Da, într-adevăr. În orice caz e frig pentru acei care sînt siliți să îndure frigul și nu pentru cei care asemenea lui Faraon, pot sta toată ziua în fața unui foc zdravăn.

POGES: Cum? A, da, just, foarte just. Toți spun că toată provincia asta ar fi o comoară de povești, legende și mituri.

AL II-lea MUNCITOR (cu ușor dispreț în glas): Cei care vorbesc așa știu prea puține și nu prea le pasă de astfel de lucruri. Dar locurile astea își au și ele partea lor de minunății.

POGES (măgulindu-l): Mi se spune că dumneata ți-ai fi însușit o bună parte din ele.

AL II-lea MUNCITOR: Da, așa este, o grămadă; nol și vechi.

POGES (imitînd accentul irlandez): Ia te uită! Mi-au spus că știi o mulțime de povești stranie despre faptele mărețe ale strămoșilor, din zilele lor și din timpuri mai străvechi.

AL II-lea MUNCITOR (cu un aer meditativ): Da, ori de pe vremea cînd două duzini

de irlandezi, nici mai mulți nici mai puțin, l-au adus acasă pe regele englez căzut prizonier. Și în treacăt au cucerit Hindustanul și au supus toate popoarele care locuiau în țările dintre golful nostru de la Dublin și sfântul fluviu din care Sfântul Ion a luat apă sfințită de l-a botezat pe domnul nostru.

POGES: Despre asta n-am auzit încă nici-o dată.

AL II-lea MUNCITOR: Păi cum să fi auzit unul ca dumneavoastră despre asta? A fost pe timpul lui Finn Mac Coole, înainte ca el să fi încărunit, pe timpul lui Finn cel Puternic, care neclintit ca o statule stătea în inima munților și asculta țipătul pescărușului răsunind peste stîncile Irlandei, cîntecul mierlei, lătratul cîinilor, gonind vînatul, vuietul neconținut al valurilor ce se spîrgeau de un mal singuratic: Finn cel Puternic care a dăruit un regat pentru a sta printre barzi, care a dat aurul regelui Greciei pentru o noapte petrecută pe malurile fluviului de la Assaroe.

POGES: Mare bărbat, desigur, mare bărbat; dispărut pentru totdeauna.

AL II-lea MUNCITOR (solemn): E cu noi pentru vecie. Afară pe dealuri și acum se aude chemarea lui. Și acum i se poate vedea lancea cu vârful îndreptat spre stele. Dar asta nu o poate zări un ochi care nu ție să vadă altceva decît luciul unei monede de aur.

POGES (se dă cu un pas înapoi, cu o oarecare teamă): Și dumneata, dumneata, vezi toate astea?

AL II-lea MUNCITOR: În timpul zilei aud lucruri ciudate, iar noaptea văd lucruri ciudate, atunci cînd mă atinge Lugh cel cu miinile urlașe. Și atunci cînd Dayda face din lună gong, o sabie de lumină arată calea tuturor care au ochi să vadă.

POGES: Aazah!

AL II-lea MUNCITOR: Și fiecare fir de iarbă se preschimbă într-un mîndru cavalier care aruncă lancea, își rotește spada și-și trage scutul în față. Atunci toată Irlanda devine cîmp de luptă și regi și înțelepți, regine și eroi, sfinți

și trubaduri mă privesc fix în ochi, se închină și trec prin fața mea binecuvîntînd, pentru izbîndă, pe copiii lui Heber, cu ramuri verzi în mîini.

POGES (trist): Și acesta a fost sfîrșitul.

AL II-lea MUNCITOR (îi aruncă lui Poges o privire adormită): Cred că pentru unii ar fi fost bine ca acesta să fi fost sfîrșitul. Dar lucrurile continuă. Din neguri apare un vapor mare, posomorît, iar în urma lui, o flotă. Un bărbat cu privirile aspre, îmbrăcat în uniformă albastră-aurie a armatei franceze stă singur pe puntea vaporului, întunecat, cu ochii ațintiți pe malul care dispare îndărătul valurilor uriașe.

POGES (șoptește înfricoșat): Un vapor mare, posomorît și în urma lui o flotă, cu un bărbat îmbrăcat în uniformă albastră-aurie a armatei franceze? Cine a fost și cînd s-a întîmplat asta?

AL II-lea MUNCITOR: Bărbatul acela a fost Woolf Tone și asta s-a întîmplat ieri!

POGES: Ieri?

AL II-lea MUNCITOR: Bărbatul, în carne și oase, era aievea, dar flota era doar o părere. Se ridică mereu din străfundul mării ca apoi să se scufunde în valurile înspumate ale golfului Bantry.

O'Killigain a intrat încă de cînd muncitorul începuse să viseze, fără ca acesta din urmă să-l fi băgat în seamă; iar Poges, care ascultă fascinat, nu-i dă nici o atenție. Și O'Killigain se lasă prins de povestea celui de al II-lea muncitor. Se duce încet spre el, oprindu-se în preajmă-i.

POGES (se apleacă spre cel de al II-lea muncitor): Cine a fost acest Woolf Tone în uniformă franceză albastră-aurie?

AL II-lea MUNCITOR: Un mare soldat irlandez, prieten al sărmanilor din Irlanda.

O'KILLIGAIN (foarte încet): Mai sînt și alții.

AL II-lea MUNCITOR (tot încet, dar ceva mai apăsător): Sînt. Căci prin cele patru șesuri verzi pășește nevăzut Shone cel mîndru făcîndu-le semne prietenilor săi

îndrăzneți. De pe coarneau unui bou și potcoavele unui cal, din mîrlitul unui cîine și zîmbetul unui englez le face din urmă semne prietenilor săi temerari.

POGES (se dă un pas înapoi): Zîmbetul unui englez?

AL II-lea MUNCITOR (fără să-l ia în seamă): Și în mijlocul tuturor stă nemișcat Parnell. Stă nepăsător, ține o mîină pe piept, fața sa palidă e îndreptată spre răsărit, din ochii săi de culoarea vinului pornesc fulgere de ură împotriva Angliei.

O'KILLIGAIN (foarte încet): Și din al altora.

AL II-lea MUNCITOR (aruncînd o privire lui O'Killigain): Au venit mai tîrziu. Și n-au ajuns chiar în locul unde-i aștepta poporul ca să le lumineze calea. Dar ei vor reveni și vor trezi în noi dorința să ne recîștigăm drepturile noastre.

POGES (se rupe din vraja în care căzuse): Ia spune, omule, dintre cei pe care-i cunoști, mai e cineva care să vadă ca tine?

AL II-lea MUNCITOR: Numai cîțiva și printre ei și O'Killigain. Alții văd numai un nor de pulbere purpurie, minat de vînt.

POGES: E foarte trist!

AL II-lea MUNCITOR: Dar O'Killigain și alții cîțiva au mai rămas. Ce s-a ales azi din toate astea? O văicăreală, cerșitul mîlei de sus, o luptă jalnică pentru un locșor mai cald sub soare. Nici urmă de vlagă. De nicăieri nu se mai aude șuleratul unei sulii înfin-gîndu-se într-un trup, nici cîntece, nici pocai mare ținut de o mîină puternică, nici braț zdrăvan care să se înalțe ca să respingă valurile ce lovesc vasul, înfruntînd furtuna. Cel ce luptă azi, luptă orbiți de afaceri, cumpără și vînd pentru muleri stricate, pentru aureolă și pentru un chip strîmb de pe o monedă. Iar bărbații ce apără pacea au ajuns niște bleși slăbănogi care scriu cuvinte moarte cu pana lor subțire, căuțînd o cale neredă și mai frumoasă

în drumul lor spre odihna de veci. Subchiriași respectabili ai acestei vieți, ce se-ascund în dosul unor uși solide. zăvorite, cu perdele trase ca nici măcar lumina unei stele să nu poată pătrunde înăuntru. (Al II-lea muncitor se înclină, își ia roaba și dă să plece.)

POGES (către al II-lea muncitor, împăciuit): Însuși străbunicul meu a fost irlandez și bunica a fost de felul ei scoțiană.

AL II-lea MUNCITOR (iese încet cu roaba): Nu-i cine știe ce. Nici de atîta nu putem fi siguri.

POGES: Ce om ciudat și straniu! N-am înțeles nici jumătate din ce-a spus. Mai sînt mulți din ăștia aici?

O'KILLIGAIN: Milioane, dar numai foarte puțini grăiesc atît de dulce.

POGES: Sînt ispitit să cred că m-a îndrăgit și mă consideră prieten.

O'KILLIGAIN (ironic): Vă consideră pe dumneavoastră și pe toți englezii, ticăloși, hoți și ipocriți înrăiți.

POGES (îndignat): Dumnezeu din ceruri, dar asta este cea mai timpă ignoranță. Ce s-ar face lumea fără noi?

O'KILLIGAIN: Sărmanul glob pămîntesc s-ar legăna nesigur încolo și încoace, tot mai încet, apoi ar rămîne pe loc și pe toți ne-ar cuprinde repede moartea.

POGES (puțin zăpăcit de remarcă): Cum? Chiar așa. Poate n-ar fi chiar atît de rău, dar, la dracu, cam pe acolo! (Souhaun intră alergînd, e foarte energică.)

SOUHAN: Ia uită-te! Tot mal e aici, cînd noi avem atîta treabă. (Strigă mai tare) Cînd noi avem atîta treabă, atîta treabă! Acum o oră te-am rugat să lei tăvălugul din fața ușii. Barney și-a scrîntit încheietura mîinii, vrînd să treacă peste el, pentru că-l tot în drum. (Îl trage de halat.) Vîno odată, pentru numele lui Dumnezeu, și ia namla aia blestemată de-acolo.

POGES (supărat, îi dă deoparte mîna): Ceva mai multă bunăcuvință, ținută și demnitate, femeie. Oare nu vezi că sînt într-o discuție serioasă cu O'Killi-

gain? (Se-ntoarce repede spre O'Killigain) Sîntem un popor iubitor de libertate, domnul meu și ne-am străduit întotdeauna să obținem deplină libertate de gîndire — deplină, auzi dumneata? — nu numai în propria noastră țară, ci în lumea întreagă. Dar ca oricui să-i fie permis să susțină păreri ca ale nebunului care a ieșit adineauri de aici și dumneata să-l mai și susții, este un adevărat scandal, este o rușine.

SOUHAUN: Ascultă omule! Ce nevoie ai să te-mpăunezi așa, aici la Clune na Geera?

POGES (furios): Nici nu-mi trece prin gînd să mă împăunez, iar ceea ce se discută aici la Clune na Geera n-are nici un fel de importanță. Dar orice om cu bun simț, din lumea întreagă, știe, sau cel puțin ar trebui să știe, că libertatea, civilizația, adevărul, dreptatea, demnitatea, umanismul, loialitatea și pacea ne-au urmat pe oriunde am mers. În presă, în parlament, de pe amvon sau pe cîmpul de luptă, n-am rostit niciodată o minciună. N-am impus pretenții neîntemeiate, n-am ciuntit nici un drept uman, n-am încălcat nici o credință, n-am frînt nici o lege omenească, națională sau internațională.

O'KILLIGAIN: Pentru numele lui Dumnezeu, omule, nu mai pălăvrăgi ca un predicator mincinos!

SOUHAUN (încearcă să-l împingă pe Poges afară din cameră, nerăbdătoare): Hai du-te odată și vezi-ți de tăvălug.

POGES (tare): Află, domnul meu, că bătrîna doaică a Angliei este Dreptatea. Loialitatea și Pacea stau împreună cu ea la aceeași masă, iar paznicul din fața porții este Adevărul.

O'KILLIGAIN (liniștit, dar sarcastic): Și bunul Dumnezeu e majordomul Angliei.

POGES (urlă furios): Asta e o calomnie josnică!

O'KILLIGAIN: Dacă-i așa sau nu, ce importanță are! Generația viitoare o să-și aducă aminte de Imperiul britanic, doar ca de-o poveste uitată, din copilărie.

POGES (violent, în timp ce Souhaun îl împinge afară): Pentru asemenea păreri ai merita să fi arestat.

Souhaun îi dă un ultim și puternic brînci. Poges dispare printr-una din ușile din fund.

SOUHAUN: Uf, da mai du-te odată! (Vine spre O'Killigain, îl privește sfioasă și puțin șiret) Mare pramatie poți fi, ca să-l scoți din sărite în halul ăsta! (După o scurtă pauză.) Aud lucruri îngrozitoare despre dumneata, domnule O'Killigain.

O'KILLIGAIN: Așa?

SOUHAUN: Că ești un mare vînător de fuste!

O'KILLIGAIN: O fată frumoasă îmi dă de veste că Dumnezeu zîmbește.

SOUHAUN (glumind): Noroc că-mi lipsesc farmecele zburdalnice și tinerești ale frumoasei noastre Avril. Altfel aș fi cu totul lipsită de apărare în fața furtunoaselor dumitale toane.

O'KILLIGAIN (galant): Dacă vă privesc cu atenție, îmi face impresia că sînteți doar o săptămînă sau două mai în vîrstă decît prietena dumneavoastră. Și cînd umblați tot atît de sprintenă prin casă și vă îmbrăcați tot atît de cochet ca și Avril, arătați ca un început de vară de la care primăvara tîrzie își ia rămas bun.

SOUHAUN: Bineînțeles că sînt cu peste douăzeci de ani mai tînără decît idiotul ăsta bătrîn de Poges. E ridicol să trăiesc cu el. Acuma, cînd am un venit personal frumușel, mă simt ca o păsărică care de-abia învață să zboare. (Ezită o clipă.) Crezi într-adevăr că sînt la fel de drăguță ca Avril? Nu cumva vrei numai să mă provoc?

O'KILLIGAIN: De loc. Sînteți una din aparițiile cele mai demne de a fi admirate din întreaga lume. (Cîntă)

« Din frumusețile ce pe-astă lume întotdeauna am admirat,

Voi proslăvi seninul cerului și frăgezimea unui tradafir brumat,

Dar întrecînd minunile pe care le-am cîntat, cea mai fermecătoare

Rămîne în amintire făptura unei fete sprinteioare

Cea mai desăvîrșită minune și cea mai încîntătoare
 Și dumneata ești o astfel de fată.»

SOUHAUN (se apropie și-l mîngîie pe braț): Bietul braț! Rănit pentru alții! Cum te cheamă?

O'KILLIGAIN: Cum mă cheamă? O'Killigain, firește.

SOUHAUN: Nu, nu, numele cel mic. Cum și se adresează prietena dumitale, de pildă?

O'KILLIGAIN: Jack.

SOUHAUN (se gîndește): Jack! Ce nume drag, Jack! (se ridică brusc pe vîrfuri și-l sărută)... Jack!

Fuge prin ușa din dreapta și se lovește de Poges care trage un tăvălug urias, cu un diametru cît el de mare. Discurile laterale de fier sînt vopsite în culori vii, cu dungi roșii, albe, albastre, verzi și galbene. Cînd tăvălugul ajunge în încăpere se vede că a fost împins din spate de primul muncitor.

POGES (supărat, cînd Souhaun se izbește de el): Ei, ei, fi bună și privește încotro alergi.

SOUHAUN (argăsită, cînd vede tăvălugul): Pentru numele lui dumnezeu, Cyril, ce-i asta? Ce-ți veni să-l cari în casă?

POGES (înciudat): Nu vezi ce e? Un tăvălug pe care trebuie să-l trec prin cameră, ca să-l duc în fund. L-am cumpărat ca să nivelez peluza.

SOUHAUN: Dar e prea mare, omule!

POGES: Nu, nu este prea mare. Cel ce mi l-a vîndut, mă asigură că cu cît este mai mare, cu atît poate fi folosit cu mai mult spor.

SOUHAUN: Nu vei fi niciodată în stare să tirăști o namilă ca asta.

POGES: Și de ce n-aș putea, mă rog? Ce parcă acum nu-l împing? Îl poate trage și-un copil de zece ani, a spus omul de la care l-am cumpărat. Trebuie doar bine potrivit, așa mi-a explicat. Este ușor de tras, și mai ușor de împins, mi-a confirmat el însuși.

SOUHAUN: Te-a dus de nas, Cyril. E mult prea mare. (Către primul muncitor) Dumneata, ce părere ai?

PRIMUL MUNCITOR: Pare să fie cel puțin de două ori cît trebuie, doamnă!

POGES: Iarba din regiunea asta, are nevoie de un tăvălug deosebit de mare, a spus omul și asta este tocmai ceea ce-mi trebuie.

PRIMUL MUNCITOR: E limpede, cu tăvălugul asta ai putea nivela și o măgură.

O'KILLIGAIN: Și poți fi sigur că iarba va rămîne strivită, ca un păduche.

SOUHAUN: Mare nerușinare să pretinzi că l-ar putea împinge, ca pe o jucărie, pînă și un copil de zece ani!

PRIMUL MUNCITOR: Ei nu, doamnă, așa o fi spus?

POGES: Dacă-l treci o dată peste cîmp, ajunge pe un an, așa a garantat.

O'KILLIGAIN: Da, asta o cred, ajunge și pentru anii următori.

PRIMUL MUNCITOR: Păi sigur, cu matahala asta poți deșala orice cal. Cel care v-a pricopsit cu asta, l-o fi luat pesemne de la un tractor vechi, cu aburi.

În ușa din dreapta apare al III-lea muncitor care, amuzat, încearcă să afle ce se petrece.

Al III-lea MUNCITOR: Sfîntă Fecioară, la te uită, ce a putut să cumpere drept tăvălug! Dar este într-adevăr o rușine să pricopsești un biet om simplu și neștiutor cu un asemenea vehicul.

POGES (înfierbîntat): Iar eu vă spun că am făcut o afacere. O afacere grozavă! Așa spunea și omul.

SOUHAUN (batjocoritor): El a pălăvrăgit, iar tu ai înghițit tot ce ți-a spus el!

O'KILLIGAIN (către primul muncitor): Ajută-l pe domnul Poges să facă să dispară mașina asta din ochii unor bieți muritori!

POGES (încăpățînat): Pot și singur, mulțumesc! Odată prins meșteșugul de a-l pune în mișcare, a spus omul, înseamnă că poți manevra și cu degetul cel mic. Eu cred ce mi-a spus el.

O'KILLIGAIN (către al III-lea muncitor): Cară-te, du-te înapoi la munca ta. Haide, șterge-o!

Iese în urma muncitorului. Poges dă brînci puternic tăvălugului și-l împinge încet spre una din ușile din

fund. Primul muncitor se apropie să-l ajute.

POGES (violent, către primul muncitor): Nu pune mîna! Pot să-l mînuiesc și singur! la mîna, dacă-ți spun!

PRIMUL MUNCITOR (tot atît de violent către Poges): Nu vezi omule, că podeaua e în pantă?! O clipă să nu-ți îl zdrăvn, te trage și cine știe unde te duce!

POGES (tipă la primul muncitor): Dă-i drumul (Încremenit, primul muncitor dă brusc drumul tăvălugului, care se rostogolește pe pantă. Îl trage și pe Poges care dispăre în culoar ca fulgerul. În timp ce se rostogolește pe coridor, se aude țipînd înspăimîntat) Ajutor!!! (O scurtă pauză. Se aude o bubuitură înfundată, troznete și zgomotul unor cărămizi ce se sparg. Apoi din nou liniște.)

SOUHAUN (fuge afară foarte furioasă): Idiot blestemat! Dărimă toată casa și se mai și sinucide, fără să-și fi făcut măcar testamentul!

PRIMUL MUNCITOR (se uită pe culoar în jos): A trecut drept prin perete. (Fuge spre spărtura din tavan, ia un scaun, se urcă pe el și strigă în sus) Ei, Cornelius, repede!
Apare fața omului cu barba blondă, care scoate capul cît îi permite spărtura.

OMUL CU BARBA BLONDĂ: Da, ce s-a mai întîmplat?

PRIMUL MUNCITOR (agitat): Hodorogul, prostul ăla bătrîn a leșit prin perete, cu tăvălug cu tot, de s-a cutremurat toată casa. Poc! Bum!

OMUL CU BARBA BLONDĂ: Și eu care am crezut că-l cutremur! (Înciudat) Nu mai tot îndruga la povești, cît mai stau alicia sus. Nu poți aștepta pînă cobor în lumea oamenilor să mă pot bucura de tot ce se-întîmplă?! (Își trage supărat capul înapoi.)

PRIMUL MUNCITOR (fugind afară): O'Killigain! Jack, Hei! Jack!
(Souhaun se-ntoarce, urmată de Cloyne și Barney, ducîndu-l pe Poges înspăi-

mîntat, alb de sus pînă jos de la mortarul căzut. Souhaun îi pregătește salteaua și el cade, prăbușindu-se peste perne.

SOUHAUN: Ai fost prevenit, ai fost prevenit doar! Dar trebuie să faci neapărat după capul tău. Mare noroc ai mai avut că nu ți-ai frînt oasele.

POGES (jalnic): Un coniac, dă-mi un coniac! (Barney pleacă și se-ntoarce cu un pahar, o sticlă de coniac și sifon. Uplete un pahar și-l dă lui Poges. După ce l-a băut, către Cloyne și Barney) Ștergeți-o de aici, amîndoi. Și nu vă mai zgîliți la mine. (Ei pleacă. Gînditor) Mare pungaș omul care mi-a vîndut tăvălugul! Cine ar fi crezut că în țara asta simplă, printre oamenii simpli de aici, unde plutesc în aer atîtea povești ferme-cătoare, să te pîndească o dușmănie atît de primejdioasă.

SOUHAUN: Pentru numele lui dumnezeu, omule, nu bate cîmpii.

POGES (dînd îndurerat din cap): Un popor vesel, drăguț, dar fără pic de simț de răspundere, lipsit de orice simț de răspundere!

O'Killigain apare în ușa din dreapta, cu o expresie posomorită.

O'KILLIGAIN: Băgați de seamă, Basil al dumneavoastră aleargă pe-aici cu o privire întunecată și arma încărcată. O să facă una boacăna. Spuneți-i cui va să-l dezarmeze, altfel îi smulg eu arma din labe. Iar dumneavoastră, fiți mai prevăzător pe viitor, altfel dărimați cu totul casa asta veche.

POGES (revoltat): Ia te uită ce nebun încrezut mai e și băiatul ăsta! Aleargă ca un deșuchiat, cine știe ce nenorocire mai provoacă. De cînd e pe lume, nu cred să fi tras vreodată cu arma. (Către Souhaun) Du-te afară dragă și l-ai arma, pînă nu omoară pe cineva. Dar, te rog, repede! (Souhaun fuge prin dreapta, O'Killigain vrea s-o urmeze, dar Poges îl reține) Domnule O'Killigain, te rog, o clipă! (Mai bea un coniac) Aș vrea să schimb cu

dumneata un cuvint între patru ochi. Oamenii spun... circulă zvonuri... că dumneata și... și domnișoara Avril... din cînd în cînd... sînteți văzuți împreună.

O'KILLIGAIN: Ei și?!

POGES: Ei și? Ei drăcie, omule! Ea e o doamnă și domnul Stoke este un gentleman, iar dumneata ești doar un... un... un... muncitor.

O'KILLIGAIN: Și mai departe?

POGES: Mai departe? Nu mă călca pe nervi! A fost destul de regretabil faptul că a lipsit o săptămînă întreagă și a dat de bănuț. La dracu, mai are și obrazul să spună că ar fi fost la dumneata.

O'KILLIGAIN: A și fost!

POGES: A și fost? Așa!!! Este o nerușinare, trebuie să încetați imediat!

O'KILLIGAIN: Și cine ne-ar putea obliga să încetăm?

POGES (ferm): Eu și domnul Stoke.

O'KILLIGAIN (liniștit): Voi, niște bleți bătrîni stafidiți! Aș vrea s-o mai văd și p-asta!

POGES (palid de furie): Afară din casă! Să nu te mai arăți niciodată pe-aici. Voi scrie preotului parohiei. Am să... (Afară se aude o împușcătură) Dumnezeule, idiotul a împușcat pe cineva. O'Killigain fuge afară. Pauză. Omul cu barba blondă își arată capul prin tavan, cît poate de mult și strigă spre Poges, care stă pe perne ca un Budha.

OMUL CU BARBA BLONDĂ (cătrepoges): A împușcat-o, a omorît-o, blata micuță! A împușcat făptura ceea nevinovată, atît de zgłobie!

POGES (mort de spaimă, către omul cu barba blondă): A împușcat? A omorît? Pe cine, omule?! Fata?

OMUL CU BARBA BLONDĂ: Fără șovăială. A trimis-o pe lumea cealaltă, fără să fi clipit măcar.

POGES (bolborosește, înmărmurit, pentru sine): Avril! O, dumnezeule! Micuța Avril! Ne-apasă blestemul măcieșului irlandez. Sărăcuța, s-a dus! (E gata să leșine.) A pierit ca un balon de săpun cu reflexe colorate! Duhurile rele lucrează și poate următoarea victimă am să fiu eu. Drăguța, mica Avril, tu ai fost prima!

OMUL CU BARBA BLONDĂ (furios): Are să-mi plătească 25 de lire, nici un penny mai puțin, sau îl pun în lanțuri. Aproape că v-aș fi dat-o cu douăzeci, dar ca daune pentru că a trebuit să văd în ce chinuri a sfîrșit bietul animal, pretind cinci lire mai mult, sau îl pun în lanțuri.

POGES (se-ndreaptă brusc): La cine te referi, omule? Cine e mort? Cine a fost împușcat?

OMUL CU BARBA BLONDĂ: Parcă nu știți, sadicul dumneavoastră prieten a împușcat văcuța mea nevinovată. (Sarcastic) A luat-o drept taur.

POGES (revoltat la culme): O, ce țară-ngrozitoare. Și să mai ai și de-a face cu ea! Vasul meu prețios s-a dus, cupa cea minunată, făcută zob, un perete spart și o vită nevinovată, împușcată. Ce țară înspălmîntătoare. Aici nu se poate trăi. Țara nimănui! Pămînt pustiu și barbar!

Cortina

Actul III

La ridicarea cortinei se-aude răpăitul ploii și guleratul vîntului Cu unele întrepreri, aceste zgomote persistă de-a lungul întregului act. Același decor; s-au mai adăugat doar cîteva mobile. Între ușa din fund, din dreapta, și perete e

un fel de vitrină chinezească din epoca Iacob I, plină cu porțelanuri chinezești. De o parte și de alta a ușii mari din dreapta, cite o armură. Obrăzarele coifurilor au un aspect grotesc, cu plisuri proeminente lungi și ascuțite. Fiecare din aceste manechine țepene ține în brațul întins cite o halebardă. Deasupra armurilor sînt încrucișate și fixate în perete stegulețe verzi și albastre. În cămin pîlpîie focul. După citeva clipe intră Poges îmbrăcat într-un halat în culori vii. Ține în mîna un ziar și se repede la telefon.

POGES (în receptor, pripit): Dați-mi legătura vă... O, bună seara, bună seara. Aici e Poges, Casa Ormond. Vă rog să-mi dați St. Paul, Londra 123. Cu renovarea casei avansăm destul de bine, mulțumesc. Vă rog repede! (Prietenos) O, vă rog, e foarte urgent. Da, doamnelor le merge bine, domnul meu. Nu, nu, nu! Nu vreau să merg la nici o serată dansantă, nici să ascult cîntece irlandeze. Aș dori St. Paul. Cum? Nu, n-am nimic cu St. Peter. Lăsați gluma, vă rog. E vorba de afaceri urgente. Dați-mi imediat numărul pe care l-am cerut. (Dă la o parte receptorul; mormîie furios) Chiar dacă n-ar avea importanță o sută de ani, de acum înainte, nu asta e problema, domnule. (Țînd) La dracu, dați-mi St. Paul! (Izbucnind furios) Ce, e de mirare că sînt grosolan? Așa merg treburile aici? Nu-i de mirare că țara asta arată așa cum arată. Ce găsesc rău în ea? (Urlă) Totul e rău! Ce speri? Speri că șederea mea aici să mă civilizeze întrucîtva? Rămîne o clipă perplex, apoi trîntește receptorul în furcă. Aproape imediat, începe să sune telefonul. Ridică din nou receptorul și-l ține la ureche. Ce dracu o mai fi iar... Cum? Este St. Paul? Slavă ție doamne! Eu sînt Poges, dragă Bradford. O, aici e groaznic. Oamenii sînt niște neisprăviți, superstițioși și ignoranți. Fă-mi rost, te rog, de cînd sute de acțiuni ale fabricii de ciment Welldon. Au să urce vertiginos cînd vor începe atacurile aeriene. Au urcat? A, nu! Cum? A și ajuns cînd lire o acțiune? Bine, atunci două sute cincizeci! Ce? Nu se mai găsesc? (Plescăie) Tttt... Tt. Cum nu

mai e de găsit niciuna? Nici nu-ți vine să crezi că ațiția vor să profite de pe urma morților și a ruinelor, ca să facă avere. Așa e, Bradford, așa-s oamenii. Da, da, desigur, dacă poți să găsești citeva, pune mîna pe ele. Asta-i. La revedere! (Pune receptorul în furcă. În ușa din dreapta apare Barney.)

BARNEY: Sfinția sa Canonicul Chreehewel ar dori să vă vorbească!

POGES: Bine! Poștește-l înăuntru. (Barney iese; după citeva clipe intră Canonicul Chreehewel. Un bărbat cu vădite tendințe spre îngărășare, cu fața destul de aspră. Păru-i este cărunț, des în părți și la spate, dar fruntea e cheală. În mîna ține o pălărie muiată de ploaie. O pune pe masă. Poartă un palton lung de culoare închisă, tot ud leocă. Se apropie de Poges, zîmbește, și-i întinde mîna.)

CHREEHEWEL: Stimate prietene, sînt fericit că în sfîrșit pot să schimb o vorbă cu dumneata. Cum vă place la Clune na Geera?

POGES: Extraordinar! Cu toate că e atît de frig și umed aici. Dar scoateți-vă haina, vă rog. Chreehewel își scoate paltonul. Poartă un costum bine croit.

CHREEHEWEL: Da, o pacoste într-adevăr. Și se spune că o să mai tîină. Dacă mai continuă mult, ținutul o să devină o mlaștină imensă.

POGES (arată spre un fotoliu-strană): Luați loc, prea sfințe, luați loc. Un pahar de Sherry?

Chreehewel se așează. Poges ia loc în fața lui.

CHREEHEWEL: Nu, mulțumesc, nu prea beau. (Șcuzîndu-se) Trebuie să dăm

exemplu, înțelegeți? Ei bine, vă urez bun venit în locurile acestea. Aveți o locuință foarte frumoasă. E veche, dar e foarte frumoasă. E aproape o faptă sfântă să salvezi de la pieire tot ce e vechi. Căci tot ce este respectabil, demn de cinste, tot ce este neprihănit și are o faimă bună este legat, sau este o părticică din viața și existența secolelor trecute, din viața femeilor și bărbăților iluștri din vremuri apuse.

POGES (bucuros): Sînt cu totul de acord cu dumneavoastră, prea sfinția voastră. O simt, o știu.

CHREEHEWEL: Cu toată nebulia și frivolitatea, tot rafinamentul desfătărilor, indiferent cît de ușuratecă i-a fost tihna, trecutul purta în sine simburile virtuții, în timp ce agitația tineretului de azi — aceasta este cel puțin părerea mea — îndrăzneala-i înfrigurată dar afectată, nepăsarea-i ușuratecă față de religie și prescripțiile acesteia, goana nebulă de a umple fiecare clipă a vieții doar cu plăceri, demonstrează existența unei friți întunecate, care cu fiecare bătaie a ceasornicului, marcînd vremea care trece, devine tot mai sumbră. (Ploaia și vîntul se aud foarte deslușit).

POGES (se apleacă spre el — cu înfrigurare): Trebuie să salvăm din trecut măcar o fărîmă din ce a fost bun și nu s-a îndepărtat chiar atît de mult de noi ca morții cărora le-a fost dat să-l cunoască.

CHREEHEWEL: Merită osteneala, domnule, credeți-mă! Și sper că dumneavoastră și bunii dumneavoastră prieteni ne vor sprijini în încercarea noastră de a reduce ceva din pasul molcom al trecutului în frămîntarea febrilă și lipsită de credință a zilelor noastre. (Se apleacă atît de mult spre Poges, încît mai-mai că li se ating capetele.) Dumneavoastră și prietenii dumneavoastră puteți face extrem de mult ajutînd clerul în acțiunea de a stăvili instinctele josnice ale poporului. Este o operă care trebuie să-i fie scumpă oricărui om conștient și cu simț de răspundere, care are aici o proprietate.

POGES: Am să fac tot ce-mi stă în putință.

(Se apleacă pe spate, adoptă atitudinea unui om de afaceri care discută o tranzacție importantă): Din punct de vedere practic, cu ce vă pot fi de folos?

CHREEHEWEL (imitînd puțin dialectul regiunii): Ajutați-ne să îngrădim activitatea blestemată a diavoleștilor săli de dans. Cînd se deschide o sală de dans, în mai puțin de o lună, cea mai nevinovată regiune arată mai rău ca Leicester Square-ul dumneavoastră în amurg. Dacă se permite sălilor de dans să funcționeze mai departe de capul lor, fără controlul bisericii și al unor oameni cu răspundere, atunci Dumnezeu își va întoarce fața de la Clune na Geera.

POGES (speriat): Doamne sfînte! Așa stau lucrurile cu acești simpatici simpli oameni de țară?!

CHREEHEWEL: Oho! Ce scîrbă vi s-ar face să priviți cum apar îndată ce dau căldurile, bătrîni nebuni și babornite descreierate și se fiție încoace și-ncolo, pe jumătate despuiați, în haine pestrițe, lar printre ei mișună fetișcane nerușinate cu bluze decoltate, cu fuste provocător de scurte, sau cu pantalonași încă și mai scurți. Încalcă și distrug cu ușuratică nepăsare, tradiția și bunăcuviința.

POGES: Este o situație de-a dreptul desperată, domnule.

CHREEHEWEL (se ridică și se apropie de Poges, cu tărie): La fel ca în rai, domnule, avem și noi un șarpe în grădina noastră.

POGES: Vaaaai!

CHREEHEWEL: O'Killigain!

POGES: Ei!

CHREEHEWEL: Păziți-vă soțiile de el, căci nici o femeie nu este în siguranță cu asta. Declară fățiș că este de partea acestor femeluști nerușinate care poartă bluze decoltate, considerînd normal ca perechile de îndrăgostiți să bată noaptea străzile și drumurile lăturalnice. Da, așa e. Într-o noapte cu clar de lună, întîlnindu-l pe diaconul meu care gonia acasă pe una din aceste

fetișcane stricate, O'Killigain l-a smuls diaconului bastonul din mână și l-a rupt în bucățele. E un tip periculos domnule, un tip foarte periculos.

POGES (cu oarecare nervozitate): Vedeți, eu sînt străin aici și de aceea n-aș putea interveni personal în privința lui O'Killigain. Dar am să fac orice îmi stă în putință ca să vin în ajutor.

CHREEHEWEL: Vă mulțumesc mult, mă așteptam la asta. Cele cincizeci de lire au fost de mare folos. Dar v-am răpit din timpul dumneavoastră prețios; acum trebuie să plec. (Își ia pălăria.) În altă ordine de idei, cum sînteți mulțumit de muncitorul pe care vi l-am trimis?

POGES: Care din ei?

CHREEHEWEL: Cel care instalează curentul electric, omul cu barba blondă.

POGES: A, progresează minunat.

CHREEHEWEL: Îmi face plăcere să aud. E un tânăr cumsecade, un cavaler al sfîntului Columb.

POGES: Așa? Dar nici n-am știut că a existat un sfînt Columb.

CHREEHEWEL (cu un surîs condescendent): Ei, da! Un mare sfînt irlandez.

POGES: Am crezut întotdeauna c-a fost american.

CHREEHEWEL: American? Cine?

POGES: Cristofor Columb!

CHREEHEWEL: A, au existat doi Columbi, unul a fost irlandez, al doilea a fost... hm... american.

Tocmai cînd reveredul Chreehewel dă să plece, apar printr-una din ușile din fund, dansînd, Avril și Souhaun. Avril poartă o bluză foarte decoltată, o fustă foarte strîmtă și scurtă, cizmulițe suple de piele, strînse pe pulpe, care-i ajung exact pînă la genunchi. Este foarte ispititoare. Pe braț ține o manta de ploaie. Souhaun poartă un șort foarte scurt, de un roșu viu, pulover negru cu decolteu «en coeur»; este tot atît de ispititoare ca și Avril, doar ceva mai coaptă. Poges e puțin consternat, dar canonicul nu reacționează. Souhaun îi smulge lui Poges halatul, care rămîne doar într-un pulover verde și într-un șort cafeniu.

SOUHAUN: Dragul meu, nu-l poți primi pe sfinția sa, în halat.

AVRIL: Stai să-ți spun ceva, Cyril, bătrîne. Cînd naiba avem odată gata baia aia blestemată? E destul de incomod să te îmbăiezi în lighean. (Îl observă pe Chreehewel și-l măsoară din cap pînă-n picioare.)

POGES (prezintă pe Avril): Ă... ă... soția domnului Stoke, domnișoara Avril, prea sfinția sa.

(O prezintă pe Souhaun) Ă... ă... soția mea, domnișoara Souhaun.

CHREEHEWEL (se înclină grațios în fața lui Avril): Dragă conică (către Souhaun) Stimată doamnă, mă bucur mult să vă fac cunoștința.

AVRIL (dă din cap spre Chreehewel, apoi către Poges): Ei, cocoș bătrîn, cînd o să avem în sfîrșit o baie ca lumea?

POGES (dezaprobator): Avril, prea sfinția sa e aici.

CHREEHEWEL (jovial): Sburdălnicie tinerească, domnule, cea mai pură sburdălnicie tinerească.

POGES: Vom avea baie, dacă o vom putea construi aici, fără a distruge armonia acestei vechi clădiri. Întreaga epocă Tudor n-a știut ce-i aia baie. Generația actuală, prea sfinția ta, este moleșită, iar eu vreau să ne călin.

AVRIL: Mofturi!

POGES (necăjit): Nu-s de loc mofturi! Shakespeare a scos-o la capăt și fără baie.

SOUHAUN: Dar dragul meu, doar ști foarte bine că cei din epoca lui Tudor nu știau ce-s alea băile de aburi.

Pe una din ușile din fund apare acum Basil, care văzîndu-i se oprește și ascultă. Este îmbrăcat în șort negru și pulover galben. Nimeni nu-l observă.

POGES (supărat): Aburi! Aici nu ne aflăm numai într-o locuință civilizată, ci în centrul unei înalte culturi, iar voi mai vorbiți despre aburi.

SOUHAUN: Cu o baie caldă consimt să rămîn cu dragă inimă în centrul culturii tale, dragul meu.

BASIL (alăturându-se discuției, dar rămânând ca o statuie în ușa): Nu-i chiar așa, Souhan, nu-i chiar așa. Este necesară o transpunere radicală și conștientă pe căile meditației pentru a te putea întoarce la epoca a cărei martor viu, chiar dacă tacit, este tot ceea ce ne înconjoară. Capacitatea de a concepe gânduri conștiente în interferare cu acțiunea și reacțiunea internă a tuturor, sau a majorității, simțurilor, totalizează imaginea exterioară, viziunea internă a noțiunilor interioare, a excitațiilor fragmentare... ă... fragmentare, într-un întreg desăvârșit și armonios, un lucru dacă mi-e permis s-o spun, care deși nu e imposibil, e totuși puțin probabil, când ești cufundat, sau chiar stînd în picioare într-o baie caldă.

AVRIL (cu admirație batjocoritoare): Extra-ordinar !

POGES (către Chreehewel): Vi-l prezint prea sfinției voastre pe domnul Stoke, vărul unchiului unui cavaler decorat cu Ordinul Jartierei; a făcut și Oxfordul.

CHREEHEWEL: Așa? Într-adevăr? Ei bine, ce să spun, importante relații sociale. (Se aude un tunet slab, la mare depărtare. Chreehewel ciulește urechile.) Trebuie să plec. Semne rele. Ploaia asta domoală se poate întehi rău și am de făcut drum lung. (Își îmbracă haina. Intră Barney și Cloyne ducînd un fotoliu masiv din epoca Iacob I.)

SOUHAUN: A, fotoliul baroc (Indicînd unde să fie așezat) Afară în hol, Barney.

POGES: Stați să-l privim o clipă (Barney și Cloyne așteaptă). Prin câte mal trec lucrurile vechi, prea sfinția ta !

CHREEHEWEL: Așa e, așa e, domnule. Acuma însă trebuie să mă grăbesc.

POGES (îl reține): Încă o clipă. (Se duce spre masă, completează un cec și-l predă lui Chreehewel): Iată încă o nimică toată, ca lucrurile să meargă cum trebuie.

CHREEHEWEL: Douăzeci și cinci de lire ! Multe mulțumiri și Domnul să vă binecuvînteze, domnul meu !

SOUHAUN: Poftiți într-o seară să luați masa cu noi.

CHREEHEWEL: O voi face cu mare plăcere ! La revedere tuturor. (Iese, în timp ce toți îi răspund.)

POGES (nemuțumit): Nici urmă de interes pentru fotoliul în stil baroc. Lipsă de cultură. Ignoranță irlandeză. (Supărat către Cloyne și Barney care țin fotoliul de parc-ar fi niște negustori oferind un balot de mătase.) Duceți drăcia în hol, hai, porniți-l-o, nu-mi stați ca doi caraghioși ! (Cloyne, zăpăcită, smucește fotoliul din mîna lui Barney și-l izbește de podea.) Of ! Miini stîngace, vreți să-l distrugeți definitiv ? E un fotoliu baroc, omule, un fotoliu baroc !

BARNEY (tipă, în timp ce împreună cu Cloyne scot afară fotoliul): Dacă mi-a scăpat un blestemat de fotoliu din mînă, nu înseamnă că s-a prăbușit casa.

POGES: ... Nerușinat. Cu cît faci mai mult pentru ei, cu atît sînt mai imperti-nești. (Își îmbracă halatul.) Și-acum la lucru ! Cu ce începem ? Cu covoarele ?

SOUHAUN: N-are nici un rost să punem covoarele, înainte de a așeza biroul tău quattrocento. De altfel, de-abla atunci vom putea vedea dacă se asortează culoarea covoarelor cu biroul. Avril și-a îmbrăcat mantaua de ploaie și se îndreaptă către portalul dinspre hol, gata să se furișeze, afară, cînd Basil o prinde de mînă și o apostrofează.

BASIL: Unde vrei să te strecorei iară ?

AVRIL: Fac doar o mică plimbare pe malul riului. M-am săturat tot cărînd încoace și încolo toate bulendrele, amenajînd harabaia asta timpită.

POGES: Pe timpul ăsta ? E o prostie.

BASIL: Grozăvă idee ! Merg cu tine, draga mea.

AVRIL (cu o privire răutăcioasă spre Basil): Vrei într-adevăr ? Ascultă-mă pe mine, Las-o baltă. (Către Poges) Da, pe timpul ăsta ! (Iese repede afară, Basil rămîne pe loc și privește nehotărît în urma ei.)

BASIL (cu amărăciune): Își face de cap cu O'Killigain.

SOUHAUN: Prostii ! Cum dispare o clipă, își și închipui c-ar fi cu O'Killigain. Lasă c-o zorește ploaia repede acasă. (Către Poges) Vezi de încale biroul,

între timp caut eu oamenii să ți-l
care înăuntru. (Poges iese.)

BASIL (se îndreaptă spre una din ușile
din fund): Ți-o spun eu, flușturateca
s-a dus după O'Killigain.

SOUHAUN: Basil, eu în locul tău n-aș
ține-o pe Avril, chiar atîta în friu.
Ești prea tipicar, ca să-i poți place tot
timpul.

BASIL (răutăcios, ieșind): Și dumneata
stimată doamnă, ești puțin prea în
etate ca să-i plăci oricînd lui O'Killigain.
Souhaun rămîne o clipă nemișcată,
apoi se duce spre intrarea dinspre
hol și-i face semn unui muncitor.

SOUHAUN: Vrea unul din voi să vină
pentru o clipă? (Intră al II-lea MUNCITOR,
se oprește o clipă în ușă
și o privește liniștit pe Souhaun.)
Vă rog să mi-l trimiteți pe domnul
O'Killigain.

AL II-lea MUNCITOR: S-a dus la gară, să
se intereseze de un vagon cu cărămizi.

SOUHAUN (încet, după o pauză): Singur?

AL II-lea MUNCITOR (după o pauză):
Cu tinerica și frumușica domnișoară!
(Pauză) Și dumneavoastră sînteți o
femeie frumoasă, și pe deasupra irlan-
deză. Ar trebui să fiți înțeleghătoare.

SOUHAUN (încet, puțin surprinsă): Și
ți se pare că nu sînt, dragul meu?

AL II-lea MUNCITOR (serios): Judecînd
după ochii dumneavoastră scinteletori,
sînteți. În curînd o să vă fie lehamite să
vă tot ghemuiți aici prin colțuri întu-
necoase, cînd afară drumurile și dealu-
rile îmbie s-o îei din loc.

SOUHAUN: O să-mi iasă pe nas, spui?

AL II-lea MUNCITOR: Precum am spus,
o să ajungeți să fugiți ca să scăpați de
acest împuțit lăudăros înfumurat care-și
închipuie că lumea se-nvrîște doar
în jurul banilor, v-o spun eu, o să fugiți
de la el și o să porniți cu inima ușoară
cître altul destoinic să deschidă calea
spre adevărata viață, care să vă îndrume
printre norii albi, găsind un locșor
pentru mînuța dumneavoastră și un
colț de cer senin pentru mutrișoara
dumneavoastră obraznică.

SOUHAUN (puțin batjocoritoare): Ală ai
fi dumneata, te pomenesti?!

AL II-lea MUNCITOR: Sortitul așteaptă
plin de dor și va face totul pentru a vă
fi pe plac și să dovedească — că e cu
adevărat bărbat.

SOUHAUN (rîde aiurită): O flică din
neamul Ormond cu un muncitor!

AL II-lea MUNCITOR (ridică mîndru
capul și-o privește sever): O'Dempsey
este un nume mai vechi, are o faimă
mai veche decît toate onorurile con-
ferite laolaltă Contelui de Ormond,
care s-a tîrît la picioarele englezilor,
cerșindu-le bunăvoința. (Al II-lea
MUNCITOR și Souhaun se privesc
o clipă, apoi Souhaun se întoarce și
iese încet prin dreapta.)

AL III-lea MUNCITOR (apare în ușă din
stînga, în fund): Hei, Philipp, ce faci?
Hai, ajută-mă să aducem înăuntru biroul
pisălogului bătrîn. (Amîndoi ies prin
ușa din fund, stînga. În curînd se aude
dintr-acolo un hîrșit de mobilă împinsă
în colo și-ncoace. Apoi intră Poges și
privește spre ușă cu o expresie plină
de teamă. Se zărește în ușă colțul unui
birou imens aurit, și în urma lui cei
trei muncitori. Suflă, pufăie și trag
de el, împingîndu-l înaintea și înapoi,
în timp ce, spre disperarea lui Poges,
se îndeamnă unul pe altul. Cînd biroul
ajunge în dreptul ușii, se poate vedea
că e prea mare ca să poată trece prin
ușă.)

PRIMUL MUNCITOR: Ceva mai la răsărit,
mai la răsărit. Nu încapе!

AL II-lea MUNCITOR: Ba spre apus,
spre apus! Se face harcea-parcea
dacă-l împingeți spre răsărit. Spre
apus, vă spun!

POGES (tare și cu teamă): Ușor, băleți,
binișor. Umblați cu grijă. Nu vă-nțil-
niți voi cu așa mobilă în orice zi. M-au
trecut toate sudorile pînă să văd biroul
ăsta sosit aici.

AL III-lea MUNCITOR (fără să-l ia pe Poges
în seamă): Unde naiba împingeți?
Sînteți chlori, ce dracu?! (Nepăsător)
Răsturnați-l pe picioarele dindărăt și
hai să-i dăm drumul!

Un artist austriac la Bienala de la Veneția 1964

A L F R E D H R D L I C K A

MEMORIE CULTURALĂ

tors

femeie șezînd

POGES (cu voce tare și supărat): Și ușurel ! Nu vă grăbiți. Băgați de seamă, cum umblați. Nu trebuie răsturnat. Un obiect atât de prețios nu trebuie lovit sau zgârlit. Este o piesă quatrocento și nu mai găsești pe tot globul perechea lui.

PRIMUL MUNCITOR: Auziți ce spune domnul? Mi s-a urit să vă tot repet că puteți să răscoliți tot Clune na Geera și n-o să găsești mobilă ca asta. Doar nu-l puteți împinge așa de parc-ar fi un scaun rablagit de bucătărie. (Către Poges). Am dreptate, domnule?

POGES: Da, da, ai dreptate, omule dragă. Mii de oameni ar da o avere ca să pună mâna pe o mobilă ca asta. Umblați binișor cu el băieți, încetișor. Chiar cea mai mică zgîrîtură constituie o pagubă ireparabilă.

PRIMUL MUNCITOR: Ei băieți, vedeți, e o mobilă quatrocento și umblați încetișor (Către al II-lea MUNCITOR). Tu Philipp împinge-l puternic spre dreapta și în timp ce alunecă, noi să-i dăm brînci.

AL II-lea MUNCITOR (supărat): Cum să-l împing spre dreapta dacă nici măcar nu-l pot apuca ca lumea, quatrocento — încoace, quatrocento încolo, e în stare să-mi lunece printre degete ca o bucată de săpun.

AL III-lea MUNCITOR (meditativ): Ca să-l aducem întreg și nevătămat în cameră, eu zic să luăm un ciocan și să spargem puțin din ușa.

POGES (revoltat): Să spargeți ușa cu un ciocan? Nici să aud de așa ceva! Sînteți în stare să-mi dărîmați toată casa?! Să nu văd un ciocan în preajma acestui birou prețios. (Se apleacă spre muncitori): Înțelegeți o dată cu toții că e o mobilă quatrocento !

PRIMUL MUNCITOR (către ceilalți): Ei poftim, ce v-am spus? Cred că acum ați băgat la cap ce v-a spus domnul !

POGES: L-ați putea aduce foarte ușor dacă v-ați cunoaște cît de cît meseria. Șoferul care l-a adus s-a uitat la ușa și mi-a spus să nu am nici cea mai mică îndoială că biroul o să încapă fără greutate.

PRIMUL MUNCITOR (cu supărare): Sînt sigur că asta v-a spus-o Larry Lunigan. Să n-ascultați niciodată, domnule, ce spune Larry Lunigan. Dacă v-a pleznit capul, el zice că nu-i decît o zgîrîtură, numai ca să vă încurajeze.

AL III-lea MUNCITOR: Chiar dacă ați fi mort, i-ar spune soției dumneavoastră să aibe puținică răbdare, că niciodată nu poți fi sigur de nimic. Și apoi, noi nu sîntem hamali de mobile.

POGES: Bine, dar un lucru e cert. Biroul va fi adus aici și fără nici o zgîrîtură.

AL III-lea MUNCITOR: Asta-i împede.

PRIMUL MUNCITOR: Cu răbdare și în timp, se face.

POGES (se uită la birou de aproape, îndurerat): Dumnezeuule mare ! la te uită cum se roade marginea de zid. La o parte, scoateți-l de aici, împingeți-l înăuntru, proștilor. (Ei împing.) Stați pe loc, așteptați !

PRIMUL MUNCITOR (îl liniștește): Nu vă enervați. Dacă s-or desprinde cîteva bucăți nu-l ce a mai mare nenorocire.

POGES: la stați puțin, așteptați o clipă. Aduc repede cîteva perne să ferim marginile. (Fuge prin ușa cea mai apropiată).

PRIMUL MUNCITOR: Ai mai văzut pe vreunul care să bată cîmpli în halul ăsta? După cît urlă și-al închipui că buleandra asta e gata să se înalțe în împărăția cerului.

AL III-lea MUNCITOR: Cu mutra asta rebegită și șule poate trimite pe lumea cealaltă pînă și vaca a bătrînă din poveste.

PRIMUL MUNCITOR: Cică-l quatrocento, gîndiți-vă !

AL III-lea MUNCITOR: Zice că are peste 700 de ani. Păi ar cam fi timpul să se ducă !

PRIMUL MUNCITOR: Halt, dați-l drumul, să-l vîrim în casă pînă nu vine cu pernele lui. O rezista el la un brînci-două !

AL II-lea MUNCITOR: Uite ranga cu care n-avem voie să-l atingem. (Ridică o rangă mare). Să-l îndesăm cu toată forța în cameră. Haide băieți, proptiți umărul în quatrocento-ul ăsta, iar eu îl

salt cu ranga. (Către PRIMUL MUNCITOR), la cîntă ceva, Bill, să lucrăm mai cu spor.

PRIMUL MUNCITOR (cîntă vesel, pe cînd ceilalți se apucă cu nădejde de treabă):
« Ce-a pățit marinarul chercelit
Ce-a pățit marinarul
Ce-a pățit marinarul chercelit
Dimineața-n zori, cînd s-a trezit »

TOȚI (în timp ce împing cu putere):
« Saltă-l sus iară, și dă-i brînci afară
Saltă-l sus iară și dă-i brînci afară
Saltă-l sus iară și dă-i brînci afară
În dimineața de vară ! »

Poges se repede în cameră cu cîteva perne. E gata să înnebunească văzînd ce fac muncitorii. Cînd intră se aude un tunet mai puternic decît mai înainte, dar încă destul de înfundat și care înțeazează cînd Poges ajunge lîngă birou.

POGES (furios): Pe toți dracii din lad, ce v-a apucat ! Vreți să-l faceți zob ? O, Dumnezeu ! De ce am adus acest biet quatrocento în țara asta ? ! Dați-l la o parte de la perete, asta-l la o parte, vă zic, să-i pun o pernă.

PRIMUL MUNCITOR: Omule, n-avem loc să-l împingem atît de mult ca să încapă o pernă.

POGES (sălbatec): Faceți ce vă spun eu, faceți așa cum vă spun !
(Aruncă pernele, apucă biroul de un colț, încearcă să-l îndepărteze de la perete). Veniți toți încoace și puneți și voi mîna. (Înainte ca Poges să-și fi dat seama, PRIMUL MUNCITOR își face vînt pe birou ca să poată trece în partea unde se află acesta, și să-l poată ajuta. Zgîrîie biroul cu bocancii cu ținte. Poges țipă la el)
Jos omule ! Jos de acolo !

PRIMUL MUNCITOR (mirat): Dar vreau să vă ajut !

POGES (urlă la el): Asta e quatrocento, omule, quatrocento !

PRIMUL MUNCITOR: Păi știu !

POGES: Atunci dă-te jos, dă-te jos, imediat ! Jos ! Îi strici de tot cu bocancii ăia țintuți.

PRIMUL MUNCITOR (își ridică piciorul așa ca să se poată vedea talpa):

De ținte vorbiți, domnule ? Păi culele astea sînt atît de tocite că n-ar putea răni nici măcar arpioara unui fluture.

POGES (urlă): Jos, dă-te imediat jos ! (PRIMUL MUNCITOR sare jos de pe birou și se apropie de tovarășii săi.)

AL DOILEA MUNCITOR (bombăne tare):
Ar fi timpul ca unli pe care-i ștlu, să-și caște bine ochii. Se arată niște semne, or fi minuni.

POGES: Gata cu pălăvrăgeala ! Să nu mai faceți nici o mișcare pînă nu vă comand eu.

TOȚI: În ordine, șefule, zi-i, așteptăm porunca.

POGES: Cînd am să spun « gata » îl împingeți la dreapta, în timp ce eu îl cîrmesc spre stînga. Sînteți gata ?

PRIMUL MUNCITOR: Sîntem.

POGES: Gata ! (Îl împing cu toții spre stînga și, în aceeași clipă piciorul lui Poges este prins între tocul ușii și birou. Scoate un țipăt de durere.)
Mi-ați prins piciorul ! Dați-mi drumul !
De ce n-ați împins cu toții spre stînga ?
Nu știti care e dreapta și care e stînga ?

AL III-lea MUNCITOR: Trebula să spuneți spre răsărit, domnule.

POGES: Luați-l de pe piciorul meu.

PRIMUL MUNCITOR (Viră ranga între birou și tocul ușii). Dați-l drumul, băieți, toți deodată. Hei-rup, hei-rup, hei-rup !

Îl împing, îl ridică, unul cu ranga, alții cu umărul. Încet, biroul se urnește din loc. Prin apăsare, tocul ușii se desprinde și o parte cade peste biroul, care se deplasează brusc pînă în mijlocul camerii, iar în urma lui intră muncitorii, poticnindu-se. Acum cei trei muncitori privesc triumfător biroul.
PRIMUL MUNCITOR se sprijină pe rangă ca un luptător pe lancea sa. Poges își masează piciorul privind pagubele suferite de ușă și birou.

PRIMUL MUNCITOR: Iată-l intrat, așa precum a-ți dorit.

AL III-lea MUNCITOR: N-am spus eu ?
Cu răbdare se face totul.

POGES: Vai ! Uitați-vă numai la birou și la ușa !

PRIMUL MUNCITOR (cu convingere): Dacă dăm cu puțin ciment și vopsea albă pe deasupra, ușa-i ca nouă. (Întră Souhaun, urmată de Basil, Cloyne și Barney, tirind un covor mare. Îl aruncă pe podea. Basil este îmbrăcat cu pantaloni bufanți foarte largi.)

SOUHAUN: Punem noi ordine în casa asta pînă la urmă ! (Vede ceea ce s-a întîmplat.) Cine a făcut stricăciunile astea ?

POGES: Compatrioții tăi se dovedesc extrem de pricepuți, sufețelule.

BASIL (batjocoritor): Se mai și cred !

AL II-lea MUNCITOR: Țara răsună de muzică dulce, dar nu e cîntarea pentru cei surzi. E țara plină de înțelepciune, dar nu deșteptăciune închisă într-un birou, ci răspîndită pretutindeni, în munți, și în tot ce freamătă și se mișcă sub albastrul cerului.

POGES (supărat și deznădăjduit): Luați stînghia asta ruptă și vedeți-vă de treabă. Plecați, ștergeți-o, pînă nu se dărimă toată casa.

Muncitorii ridică stînghia din tocul ușii și pleacă prin portalul ce dă spre hol.

SOUHAUN: Pentru numele lui Dumnezeu, lasă-ne să întindem odată covoarele. Cum plec din cameră, pe loc se și întîmplă un pocinog.

Cloye și Barney întind covorul ornat cu modele geometrice în culori pestrițe, apoi pleacă. Ceilalți privesc covorul. Destul de viu pentru podeaua unei case în stil Tudor, comora mea.

BASIL: Prea pestriț și prea modern !

POGES: Unde ? Cum ? De ce ?

BAZIL: Cei din epoca Tudor, stimabile, erau oameni sobri și cu bun simț. N-ar fi răbdat ceva atît de vulgar și ȕpător.

SOUHAUN (batjocoritoare): Vezi, dragul meu, gustul și nu invenȕia aburului reprezenta Alfa și Omega perloadei Tudor.

BAZIL: Al dreptate Souhaun, gustul era în epoca Tudor un . . . ă ă ă . . . un . . . monumentum aere perennius.

POGES: Într-adevăr, eu nu știu chiar totul, nepreȕuitule, dar cite ceva mai știu și eu despre epoca pe care această casă o ilustrează. Pe vremea aceea a domnit o adevărată orgie de culori; pînă și pantalonii bărbătești aveau un crac roșu și unul albastru, sau viceversa.

BAZIL: (ride condescendent) : Dragul meu, asta n-a fost în epoca Tudor.

POGES: Dar în care ?

SOUHAUN: În epoca Hiawatha.

POGES: (jignit, către Souhaun) : Lasă timpeniile, te rog ! (Către Basil) În ce perioadă a fost ?

BAZIL (cu superioritate) : În orice caz, nu în perioada Tudor, bătrîne, de asta poți fi sigur !

POGES (dispreȕuitor) : Ei ! Habar n-ai ! (În ușa din fund apare al II-lea MUNCITOR cu o roabă plină de cărămizi. Trecînd prin fața celor doi care se ceartă, o împinge drept peste covor.)

POGES (strigă în urma lui) : La dracu, unde duci roaba aia ?

AL II-les MUNCITOR (lasă jos roaba și se întoarce spre Poges) : Îi duc lui O'Killigain o roabă de cărămizi, domnule.

BAZIL: S-a întors ?

POGES: Vezi, dracului, ce faci !

AL II-lea MUNCITOR: V-am spus că-i duc lui O'Killigain o roabă de cărămizi.

POGES: Cum ȕi-a trecut prin cap să carl gunoiul ăsta pe aici peste frumuseȕea de covor pe care tocmai îl admirăm.

AL II-lea MUNCITOR: Păi, dar ce era să fac ? Să iau roaba în braȕe ? și să zbor peste covor ?

BAZIL (foarte demn) : Domnule, la-ȕi roaba asta de aici și lasă-te de necuvlînce față de oameni superiori dumi-tale.

AL II-lea MUNCITOR (îl privește supărat pe Basil) : Isuse Hristoase și Fecioară Marla, carevasăzică ăsta ar fi mal ceva decît mine !

O'Killigain apare în portalul dinspre hol.

POGES (serios către AL DOILEA MUNCITOR) : Dragă omule; jignești pe nepotul unul cavaler al Ordinului Jartlerel. Stră-

moșii săi descind din William Cuceritorul, nu-i așa?

BAZIL (ia un aer mîndru și sigur de sine): Ba chiar din Alfred, bătrîne! Tot neamul, pînă la unul a pierit în bătălia de la Hastings.

POGES (impresionat): Ei, vezi?

SOUHAUN (cu ușoară ironie în voce): Și prea stimatul domn a mai trecut și prin Oxford, ca să știi!

O'KILLIGAIN (din ușă): Cetatea puterii nemărginite!

AL II-lea MUNCITOR (plin de respect, ironic): Și asta mi-o spuneți abia acum? Să-mi fi spus despre această măreție înainte de a-mi deschide gura. Este de-a dreptul emoționant să aflu despre străvechea obîrșie nobilă a cuiva pe care l-ai socotit un muritor de rînd. Și care ar fi prea stimatul nume al prea nobilului gentleman?

POGES: Bazil, Horațio, Nelson, Kaiser, Stoke!

AL II-lea MUNCITOR: Poartă un nume într-adevăr falnic. E drept, nu prea sună muzical, dar pare solemn. Nu-i un nume aruncat așa, la întîmplare. Ei, dar pe mine nu vreți să știți cum mă cheamă?

POGES (amuzat): Hai, du-te mai bine la treaba dumitale. Parcă numele dumitale ar putea avea vreo importanță!

AL II-lea MUNCITOR: Numele meu este O'Dempsey și sînt din clanul acelora care au fost stăpîni pe Offaly, cu o mie de ani înainte ca înălțimea voastră să se fi născut. E un clan apărut cu mult înaintea timpurilor în care englezii au început să-și construiască primele bordeie. Și încă mai de mult, în prima sau a doua zi după ce l-a dat poruncă soarelui să lumineze dinții. (Apucă roaba ca să plece.)

POGES (minimalizînd): Nu s-ar prea spune, sărmane om!

AL II-lea MUNCITOR: Eu însă o simt. Iar riul crește!

POGES (sever spre O'Killigain): N-ar trebui să admiți pe acest biet prost neștutor și superstițios printre oa-

menii dumitale, cu atît mai puțin să-l susții. E o adevărată rușine.

O'KILLIGAIN (citînd):

« Merg pe drumul lor ai noștri băleți
Privind în față lumea nu au teamă de

președinți
Și de guvernatori nu țin seamă,
Sfidîndu-i; voi veneticilor voi cine
sînteți? »

POGES (poruncitor): Așa. E tocmai ce nu mai vreau să se audă în casa mea. Această adunătură de coate-goale și mojiți nemanierați trebuie ținută la distanță. Aici domnește demnitatea. În depărtare se aude un tunet puternic. Încăperea se întuneacă puțin.

O'KILLIGAIN: Plouă.

POGES: Ce-ai zis?

O'KILLIGAIN: Plouă tare.

SOUHAUN: Și se face frig.

O'KILLIGAIN: Ce-i vechi, se duce pe copcă.

AL II-lea MUNCITOR (apare în ușe): O'Killigain, noi o ștergem. Ploua se întetește, vîntul bate tot mai tare.

O'KILLIGAIN: Da, plecați liniștiți, e curată pierdere de timp să stai să cirpești o casă care se surpă.

SOUHAUN (către al II-LEA MUNCITOR): Fără dumneata casa o să ni se pară pustie.

AL II-lea MUNCITOR: Atunci vino cu mine, care sînt stăpînul apelor nemărginite. Pe mica luntre a gîndului vom străbate puhoaiile ce se revarsă pînă la New Island și nu ne vom întoarce pînă la noua revărsare.

POGES (batjocoritor către Souhaun, bătînd-o încetîșor pe umăr): Dar asta este o invitație emoționantă, doamnă mea!

Întră Avril și vine dansînd spre Bazil.
SOUHAUN (veselă îi dă lui Poges un pumn în coaste, apoi către al II-LEA MUNCITOR). O mare călătorie cu barca pe întinsele ape, n-ar fi deloc rău. Ce răsplată primesc cînd fluviul se retrage, dragul meu?

AL II-lea MUNCITOR: Vei rîde și vei glumi în preajma unor bărbați puternici și a unor femei plăcute și vesele, aciuîți cu toți în jurul focului, în timp ce

negura se duce, drumurile și cîmpiile zvîntate se acoperă cu brumă și nopțile sînt pline de tainice tăceri.

SOUHAUN (către Poges cu ironie în voce): Ei, poftim, dragul meu! Există ceva mai frumos pe lume ce mi-ai putea oferi tu?

POGES (prefăcîndu-se consternat): M-a învins. Ce mă fac? Nu știu ce să mă fac!

AL II-lea MUNCITOR: Fiți asemenea vitejilor care au pornit primii la luptă cu fețele îmbujorate, în mantiile lor stacojii, cu strale albe, învinși cu brîie de argint făurite de mîini măiestre. Asemeni și celora care, cu fețe palide, au pășit fără teamă în haine cernite înaintînd spre spînzurătoare, tăcuți și neclintîți prin zidul de batjocuri englezești. Souhaun încearcă să păstreze intonația vocii ușor batjocoritoare, dar se bîlbîie impresionată de cuvintele celui de-al II-lea MUNCITOR.

SOUHAUN: Aș vrea să văd femeia care ar șovăi să-și împartă patul cu un bărbat care să știe să vorbească atît de frumos.

AVRIL (care observă cît de emoționată este prietena ei, vine mai aproape și o apucă de braț): Souhaun, vino cu mine și arată-mi rochiile tale cele noi. Nu asculta aceste fantasmagorii. Nu mă lăsa singură cu ăștia.

SOUHAUN (scutură mîna lui Avril și trece la dialectul irlandez): Lasă-mă fetiço. E foarte plăcut să ascuți o voce care însăilează cuvinte zglopii ca o broderie aurită.

POGES (necăjit și puțin nervos): Gădesc că e timpul să punem capăt prostiilor.

O'KILLIGAIN (Trece peste interpelarea minioasă a lui Poges. Către Avril): Și tu, fetiță dulce, muguraș al unui pom gata să înflorească, reîntoarce-te la viață, nu te lăsa îngropată aici. Vino cu mine acolo unde ploala este puternică, frigul tăios și soarele cald. Avril, bătaia inimii mele, ascultă-mă, lasă să-ți pătrundă în suflet dorul dător de viață. Tînărul măcieș plin de ghîmp, mort deocamdată, poate înflori din nou și să ne învăluie în mireasma sa. Părăsește tot ce ai aici și vino acolo unde

dragostea biruie năvalnică și e purtătoare de rod. Vino fetiço, acolo unde mai sînt lucruri de spus și de înfăptuit și la capătul cărora este dragostea.

AL II-lea MUNCITOR: Vorbele lui Jack sînt adevărate, nici o piedică nu v-ar putea reține. Ce aveți aici, în afară de o jalnică prefăcătorie, vorbe goale și searbăde? O mîncare sărată, fără băutură, o uscăciune purpurie care încetul cu încetul se preface în pulbere.

O'KILLIGAIN (se apropie de Avril): Cuvintele mele n-au trezit în tine nici un ecou, fetiço? Nu le-ai auzit? Ți-a fre-mătat pieptul tînăr. Hai, îți spun, pleacă de aici unde neștiința lăudăroasă este har, iar prostia dar de la Dumnezeu. Vino în casa de pe deal. Ușa este deschisă, soba închisă, iar masa acoperită cu ștergar alb.

AVRIL: Altă femeie să-ți treacă pragul, să se așeze la masă și să se încălzească la foc. De ce n-ai venit O'Killigain înainte ca măcieșul să-și fi lepădat florile și să i se fi uscat tulpina?

O'KILLIGAIN: Am avut alte treburi de făcut. În timp ce ți-al trăit viața ta îngustă și ți-al cîntat cîntecele searbăde, eu am luptat în Spania ca tu să poți cînta mai departe în tihnă și pace. (O apucă de braț.) Dar acum sînt aici iubito!

AVRIL (impresionată și temătoare): N-am ce căuta în lumea ta de vorbe și fapte pentru că acolo nu există dragoste dintr-un început. (Încearcă să-și elibereze brațul.) O, Jack, dă-mi drumul, mă doare.

O'KILLIGAIN: Dar cel care-ți pricinuieste durerea sînt eu, O'Killigain. Această durere înseamnă sprîjin și apărare. De ce te plîngi de durere dacă e pricinuită de dragoste?

AVRIL (pasionată): Ei, da, plîng! Ba nu! N-o iau în seamă, O'Killigain. Aceeași încețtare o simt și în inimă. Te rog pleacă, lasă-mă singură. (Se smulge și fuge la Souhaun care-și petrece brațul în jurul ei.)

O'KILLIGAIN: Avril, pleacă din pîlpîirea tulbure a luminărilor, du-te acolo unde

vîntul îți dăruie roșeață în obraz, îți joacă în păr și-ți tale răsufierea. Vîno la cel pe care-l dorești, la cel care are nevoie de tine.

AL II-lea MUNCITOR (către Souhaun): Iar tu, Souhaun, tu crin mîndru din Clune na Geera, lasă-te pradă iubirii care poate face ca stelele pe cer să-ncremenească sau să pîlpie, să prefacă luna strălucitoare într-un far numai pentru noi doi. Vîno la cel de care ai nevoie, vîno la cel care te vrea.

SOUHAUN (jumătate în glumă, jumătate în serios): Dacă al avea măcar la îndemînă un cal, aș pleca chiar acum cu dumneata.

AL II-lea MUNCITOR (liniștit): Așteaptă afară. Închiriat de domnul O'Killigain. Poate galopa o zi întreagă cînd îi poruncește un glas puternic și îl strunește o mînă sigură.

SOUHAUN (foarte mișcată): N... nu !
AL II-lea MUNCITOR (hotărît): Da !

BAZIL (se reculege, supărat către Poges): Cît timp ai să te mai complaci în situația asta, domnule ! Izgonește pe vlăjganii ăștia obraznici !

POGES (ca trezit din vis, furios, către cei doi bărbați): Plecați de aici, amîndoi ! Nu ne-am molipsit încă de nebunia voastră. Afară cu voi !

SOUHAUN (către al II-lea MUNCITOR, blînd): Am să văd. Am să fac ce-o spune Avrii. (Către Avrii) Vîno Avrii să ne gîndim la răspunsul cel mai frumos.

O'Killigain (către Avrii care se îndepărtează): Fil gata, am să te chem și voi veni să te iau deîndată ce rîul începe să se reverse. (Pleacă.)

AL II-lea MUNCITOR (către Souhaun, care pleacă urmînd-o pe Avrii): Așteptă afară cu armăsarul ce zboară ca o nălucă, pînă cînd mîrgăritarul de omăt va străluci pe umărul meu. (Pleacă după O'Killigain.)

POGES (cu furie și batjocură): Cînd s-o revărsa rîul ! Vîno cu mine și fi iubita mea ! Vîno sub tușișul mîrgăritarelor ! Ai mai văzut vreodată asemenea idioți ?

Bazil (supărat): Și tipul cu armăsarul cel lute care așteaptă afară ! Viteazul cu cizme, pînteni, în șa și pe alci țile

drumul ! Într-adevăr, nu m-am așteptat să aud și să văd așa ceva, nici măcar într-o țară aiurită ca asta ! (Îl lovește pe Poges pe umăr.) Ai grije să tragi cu urechea la galopul calului de afară !

POGES (îl bate pe Bazil pe umăr): Și tu, ciulește-le ca să auzi chemarea lui O'Killigain cînd or crește apele.

BAZIL (pe un ton căutat tragic): Fil atent la galopul unui cal !

POGES (pe același ton): Fil atent la chemarea lui O'Killigain !

Merge spre birou, deschide un sertar, scoate cîteva hîrtii și le privește, apoi se așează și se pregătește să scrie o scrisoare.

BAZIL: Dumnezeuule mare ! L-am auzit pe necioplitul ăla ? Că-i va porunci lunii să facă cutare sau cutare lucru ?

POGES (ocupat la birou): Un biet prost, slab de înger. Toți de aici sînt puțin țicniți. Cred că ține de climă. Amuzant !

BAZIL (aspru): Da, amuzant pînă la un punct, dar simptomele nu sînt prea liniștitoare. (Se apropie de Poges.) Nu prea-mi place, Poges !

POGES (puțin surprins): Cum, adică ?

BAZIL: Ei da ! Nu-mi pare deosebit de agreabil să locuiești împreună cu o grămadă de nebuni. N-am dreptate ? Afară de asta, faptul poate deveni chiar periculos.

POGES (se ridică drept ca o luminare): Este o părere care merită să fie luată în considerație, Stoke. Acum că ai exprimat-o, simt deodată influența nefastă a ținutului. Te pomenești ! că ne contaminăm și noi.

BAZIL: Dacă ne mai dau răgazul să trăim !

POGES: Pentru numele lui Dumnezeu ! Ce idee ! Imediat ce termin scrisoarea trebuie să discutăm despre asta.

BAZIL: Vezi bine că influența morbidă se resimte pînă și în privința fetelor.

POGES: Fetele ? Aici te înșeli Stoke. Nu, fetele hotărît nu. I-au învățat cum au vrut pe degete pe cel doi bleiți prostălii. Prostii !

BAZIL (plecînd): Fil atent. După ce al terminat scrisoarea, vîno sus în camera noastră, da ?

POGES: Imediat (Bazil pleacă. Poges ia o foaie de hîrtie și scrie sus în dreapta data. Apoi face o pauză, gîndindu-se probabil la cele întîmplate. Dă din cap gînditor.) Irlanda, cu lacrima și surîsul în ochi! Își drege puțin glasul și începe iar să scrie. Camera se întunecă. Deabia au trecut cîteva clipe și în ușa ce dă spre hol apare o figură neobișnuită. E fața rotofeie, mică, a unui om scund, îmbrăcat într-un costum negru, corect, peste care poartă o manta de ploaie cafenie și soioasă. Are ochelari mari, o enormă barbă roșie ca para focului, care îi acoperă pieptul pînă în brîu, ca un scut lătit în formă de evantai pe tot pieptul. Pe cap, poartă o pălărie mare neagră. Are o voce subțire. Într-o mină ține un baston. Cînd îl observă pe Poges la birou, retrace capul; Apoi se iesește din nou, înaintează, cu mișcări iuți, își netezește haina, pantalonii, apoi intră cu pași mărunți. Înaintează spre Poges, se înclină salutîndu-l în sufletește. Este șeful poștei din regiune.

ȘEFUL POȘTEI: E o cinste deosebită pentru mine să fac cunoștința stăpînului unei case atît de frumoase. O casă cu un trecut în care nobilimea se aduna la petreceri vesele, dansînd pînă păleau stelele. (Dansează prin cameră cu mișcări stîngace și cîntă.) Priviți cum dansez polca, priviți cum dansez polca, priviți cum dansez polca, întocmai ca pe vremuri, da! (Încetează brusc și se apropie de Poges.) Sper c-o duceți bine, domnule? Am o comunicare din partea șefului poștei.

POGES (mirat): Mulțumesc, mă simt bine. Dar ce comunicare?

ȘEFUL POȘTEI: Încă de afară, cînd v-am auzit tușind am recunoscut imediat, după calitatea tusei, că este tusea unui gentleman.

POGES (nerăbdător): Da, da. Dar despre ce este vorba?

ȘEFUL POȘTEI: Ca un adevărat gentleman veți admite desigur că un șef de poștă, înșurat cu o nevastă micuță, avînd și o familie mare și o leaflă înfimă — era

cît pe ce să uit amănuntul — cu o leaflă aproape inexistentă, ca un adevărat gentleman ce sînteți, va trebui să admiteți că-l merge foarte greu unul asemenea om. Ca atare este nevoit să apeleze la bunăvoința unui gentleman.

POGES: Dar eu nu pot face nimic ca soția lui să devină mai mare și familia mai mică. Nu-l așa?

ȘEFUL POȘTEI: Firește, știu că asta n-o puteți face. Dar nu de asta se plînge șeful poștel. (Se apleacă către Poges.) Bietul om are în special nevoie de somn, îi trebuie o porție bună de somn! Poges este amuzat pentru că își închipuie că vizitatorul său nu este în toate mințile.

POGES: Da, da, bietul om are desigur dreptul să doarmă. Toți avem nevoie de somn. Ce baston frumos aveți în mînă, domnul meu. Aș putea să-l văd?

ȘEFUL POȘTEI (ține bastonul ridicat, dar nu în direcția lui Poges): Da, da, un baston frumos din lemn de porumbrel. Aveți dreptate. Admirăți-l cît doriți. (Prevenindu-l) Dar nu puneți mîna. E un baston cu care dacă atingi pe cineva, nu ulti ușor!

POGES (nervos): Așa? De la distanță nu-l pot vedea prea bine. Aș putea să-l iau în mînă pentru o clipă?

ȘEFUL POȘTEI: Regret. Nici măcar pentru o clipă. Tatăl meu n-a dat din mînă acest baston niciodată; nici eu nu l-am înstrăinat niciodată. Știți de ce?

POGES: Nu, prietene, nu știu.

ȘEFUL POȘTEI: Ei hal, ghicîți.

POGES (cu cel mai dulce surîs posibil): N-am nici cea mai vagă idee, prietene. Sînt incapabil să ghicesc.

ȘEFUL POȘTEI: Este unul și același baston cu care bunul și bătrînul meu tată a pornit să-l bată pe Parnell, faimosul defăimător al numelui sfînt al Irlandei, pe care dacă l-ar fi nimerit îl scotea din circulație cel puțin pe o lună închelată, cu duminici cu tot. Acum pronunțați-vă și dumneavoastră, ca un adevărat gentleman ce sînteți: Am sau n-am dreptate?

POGES: Da, aveți dreptate sută în sută.

ŞEFUL POŞTEI: Ei, dacă am lămurit-o pe asta, s-o lămurim şi pe cealaltă. N-am dreptate când susţin că fiecare om are nevoie de porţia lui de somn?

POGES: Desigur.

ŞEFUL POŞTEI: Atunci nu spun bine că şeful poştei ar trebui şi el să aibe dreptul la somnul ce i se cuvine?

POGES: Absolut de acord. (Se ridică de pe scaun.) Acum însă sînt silit să plec. (Un trăznet destul de puternic. Apoi zgomot de copite de cal ce se apropie şi peste puţin se îndepărtează în galop. Ascultă pînă ce zgomotele se pierd în depărtare.) Un cal care a plecat în galop. (Vrea să iasă.) E ceva care nu-i în ordine.

ŞEFUL POŞTEI (îl reţine cu bastonul): O clipă, n-am terminat. Tocmai ai afirmat că şii bietul şef al poştei are nevoie de porţia sa de somn, nu-i aşa?

POGES (nerăbdător): Da, da, prietene!

ŞEFUL POŞTEI: Mi-am închipuit că aşa veţi spune. (Îi întinde lui Poges mîna.) Bateţi palma! (Îşi strîng mîinile.) Deci, nu mai trebuie să veghez după ora 9 şi jumătate noaptea, ciulind urechea la sonerie, plin de spaimă la veşnicele chemări telefonice încoace şi încolo. Aşadar, de acum înainte mă pot întinde în linişte, să-mi dorm nestingherit somnul dulce.

POGES (care cu încetul se luminează): O, aşadar dumneata eşti şeful poştei?! Dumneata m-ai făcut să tremur cînd am cerut St. Paul?

ŞEFUL POŞTEI: N-ai ştiut?

POGES: Centralele telefonice, se presupune, trebuie să funcţioneze toată noaptea. Nu-i aşa?

ŞEFUL POŞTEI: De, bineînţeles, dar n-are a face!

POGES (tăios): Te rog ascultă-mă bine, dragă domnule. Eu sînt om de afaceri şi am nevoie să telefonex la orice oră din zi şi din noapte. Nu pot să ţin cont de somnul fiecăruia.

ŞEFUL POŞTEI: Bineînţeles că nu puteţi. Dar pe bietul şef al poştei îl puteţi avea în vedere.

POGES (sever): Înţelege, mult stimat că atîta timp cit plătesc taxa, serviciul trebuie să fie asigurat! Bună ziua!

ŞEFUL POŞTEI: În toată regiunea nu poţi afla măcar un singur gentleman care, exceptînd cazurile neprevăzute de decese sau accidente, s-ar mai putea gîdi să zbirnîie la telefon, după ce arătătorul a depăşit ora nouă şi treizeci.

POGES: Omule, pleacă de aici cu bastonul dumitale cu tot!

ŞEFUL POŞTEI (îl imită): Omule, pleacă de aici cu bastonul dumitale cu tot!... Aţi venit aici ca să ne învăţaţi bunele maniere şi acum faceţi mofturi numai pentru că sînteţi rugat să vă supuneţi obiceiurilor verificate şi drepte din regiunea noastră.

În timp ce se ceartă, camera s-a întunecat şi mai mult. Poges tot ridică fitilul. Vîntul s-a întetit; din cînd în cînd se aude cum urlă printre copacii de afară. Casa se cutremură din toate balamalele.

POGES: Hai, du-te, ieşi afară!
(Se aude un tunet puternic.)

ŞEFUL POŞTEI: Aţi auzit? Acum s-a terminat cu telefonatul pentru un timp şi bietul şef al poştei se va bucura de dulcea tihnă a nopţii, nu ca un anume domn, pe care-l cunosc. (Se înclină spre Poges): Cînd apele cresc!

Încăperea s-a întunecat şi mai mult, vîntul se înteteşte şi mai tare, Poges şi şeful poştei observă că lumina din cameră pîlpîie. Apoi Şeful poştei dă să plece, dar se opreşte zărind silueta unui bărbat în portalul dinspre hol. Este îmbrăcat din cap pînă-n picioare cu un impermeabil care-i acoperă şi capul lăsînd să se vadă doar o mască albastră. Apariţia e scăldată în fulgere, încît pare o incarnare a apelor dezlănţuite de revărsarea riului. **ŞEFUL POŞTEI** se dă speriat înapoi pînă ajunge lîngă **POGES** şi amîndoi stau holbîndu-se în marmuriţi la apariţia sinistră. Bazil, Barney şi Cloyne apar în uşile din fund, fiecare cu cîte o lămpă aprinsă. Ridică lămpile privind înspăimîntaţi apariţia.

BAZIL: Riul creşte!

BARNEY: Crește și crește mereu !

CLOYNE: O să ne înghită pe toți !

APARIȚIA (cu o voce profundă): Rîul a rupt zăgazurile, se umflă, se umflă să se reverse asupra voastră. Vitele, oile și porcii guiță în valurile involburate. Copacii seculari, care sfidau totul din înălțimea lor, au fost zmulși din rădăcinile adînc înfipse și duși de forța apelor înspumate. Pămîntenii refugiați spre dealuri stau pe pămînt sigur, căci acolo e adăpost solid, dar orice loc din vale, chiar și acoperișul celei mai înalte case este amenințat de primejdie. Timp de o clipă nici un fulger. Portalul se întuneacă, Apariția dispare.

POGES (disperat): Ce ne facem, ce trebuie să facem? Ce putem face? !

BAZIL (încrăenit de spaimă): Sintem pierduți !

CLOYNE (cade în genunchi): Împărat al îngerilor, scapă-ne !

BARNEY (își împreunează mîinile ca pentru rugăciune): Amin ! Halal să ne fie la ce ananghie am ajuns ! Să stai într-un conac Tudor și să urli după ajutor ! (Către Bazil și Poges) Numai purtarea voastră deșuchiată a adus pacostea asta pe capul nostru.

POGES (urlă): Souhaun ! Souhaun ! O'Killigain ! Ajutor !

BAZIL (tipă la Poges): Tu porți vina că sintem aici !

POGES (tipă la Bazil): Minclinosule ! Tu ești vinovatul !

ȘEFUL POȘTEI (lovește cu bastonul biroul quatrocento): Hei ! . . . Ordine, ordine, să fie ordine și pace ! Fiți calmi ! Trebuie scuate măsuri de securitate. (Ridică bastonul spre Poges, sever): Camera cea mai de sus are o ieșire pe acoperiș ? Repede !

POGES (repede): Da !

CLOYNE (înfrișoșată): Pe acoperiș ! O, Dumnezeu !

ȘEFUL POȘTEI (repede): Hait, toată lumea sus ! Luați pîine și vin, lemne, combustibil și un topor. Repede !

POGES: Topor ? De ce ?

ȘEFUL POȘTEI: Ca să putem ciopîrți orice mobilă din care putem face o plută,

dacă apa o trece de acoperiș. (Îi gonește pe Cloyne și Barney). Hai, sus cu voi !

POGES (tare): Unde e Souhaun ? Souhaun, unde ești ?

BAZIL (nerăbdător): Ia-o înainte, hai sus ! Avril apare printr-o ușă. Poartă o haină de ploaie verde și o basma pestriță legată pe cap ca o țărancă. Duce o lădiță. Trece fără un cuvînt printre cei doi bărbați, se oprește în apropierea portalului ce dă spre hol și privește afară.

POGES (răcnește la ea): Ce-i cu tine aici ? La ce privești afară ? (Avril liniștită, tace.) Unde e Souhaun ? Unde e Souhaun ?

AVRIL (liniștită, fără să se întoarcă): A plecat.

POGES: A plecat ? Cum ? Unde ?

AVRIL: A plecat cu vîntul, cu apa, cu singurul bărbat care a văzut în ea un suflet.

POGES (turbat): Ce, cu irlandezul ăla lăudăros, îndărătnic, superstițios și vulgar, pe jumătate nebun ? Srașnic și-a mai bătut joc de mine. Deci, pe calul care a pornit în galop era ea cu el ? A dus de nas pe un om simplu, cîstit, cu o inimă iubitoare, nebun după ea. Așadar a plecat !

AVRIL: Și bine ar fi să fiu și eu cu ea.

POGES: Tîrfa blestemată, ești la fel de rea ca ea.

AVRIL (referindu-se la Bazil): Am fost la fel de rea cînd m-am dus cu el și cînd am mers cu tine.

BAZIL (batjocoritor): Ei, ai pierdut ocazia s-o ștergi și tu.

AVRIL: A spus că va veni cînd vor crește apele.

O'KILLIGAIN (afară, tare): Avril !

AVRIL (izbucnește radioasă): O'Killigain ! O'Killigain !

(O'Killigain intră în manta de ploaie și roind de apă, cu părul learcă.)

O'KILLIGAIN: Barca te așteaptă, vino, iubito !

Avril își ia lădița și fuge la el.

BAZIL: Asta femele cîstită și cumsecade ! Duce în lădiță prada pe care a stors-o de la prietenul ei.

AVRIL (liniștită): Am dat mai mult decît am luat, malmușă alurită ! Fiecare clipă a vieții mele ar fi irosită dacă aș mai sta lîngă tine. (Lovește lădița.) Tot ce am scos de la tine este aici și rămîne aici căci n-al risipit prea mult pentru cîte am făcut eu pentru tine.

POGES (ironic): Și domnului O'Killigain îi va merge mai bine cu averea strînsă de o haimana.

O'KILLIGAIN (bine dispus): Da, sigur, așa e. Lucrurile bune din viață prilesc oricui. O fată frumoasă devine și mai frumoasă cînd ține în brațe pe cineva care știe să lubească și o face cu plăcere. V-ați trăit viața ca niște cîini. Cei din epoca Tudor și-au trăit și ei viața, apoi au dispărut, iar mica grămăjoară de pulbere purpurie pe care au lăsat-o în urmă va fi spălată de valurile apelor. (Către Avril) Vino, iubit, în căsuța mea de pe deal. Pleacă cu Avril. Imediat se aud vîslele unei bărci. O'Killigain cîntă.

O'KILLIGAIN (cîntă, voci care-l acompaniază):

« Fugi de noroi și fugi de moarte
Vino la Mayo

Părăsește-ți casa și coboară-n luntrea mea,

Vino iubit, vin-la Mayo
Vino iubit, vin-la Mayo
Vin-la Mayo.

În muncă și joacă tristeți și bucurii
Vino iubit, vin-la Mayo
Nu regreta pulberea purpurie
Vin-la Mayo.

Fugi de mormînt, de frunziș putrezit
Vino iubit, vin-la Mayo
Vino iubit, vin-la Mayo
Vin-la Mayo.

Unde flacăra vieții arde veșnicul foc,
Vino iubit, vin-la Mayo.

Poges stă nemișcat, pînă ce cîntecul se pierde în depărtare. Brusc Bazil îl apucă de braț.

BAZIL (cutremurat): Uite trec apele peste noi. Fugi !

Apa năvălește din hol în sus. Poges îl urmează încet pe Bazil.

POGES (plecînd): Bietul meu birou quattroceto, în curînd te vor acoperi apele. S-a dus toată bucuria; și mîndra mea casă se prăbușește. Dea Domnul să mai ajung în Anglia, pînă să înceapă iarna.

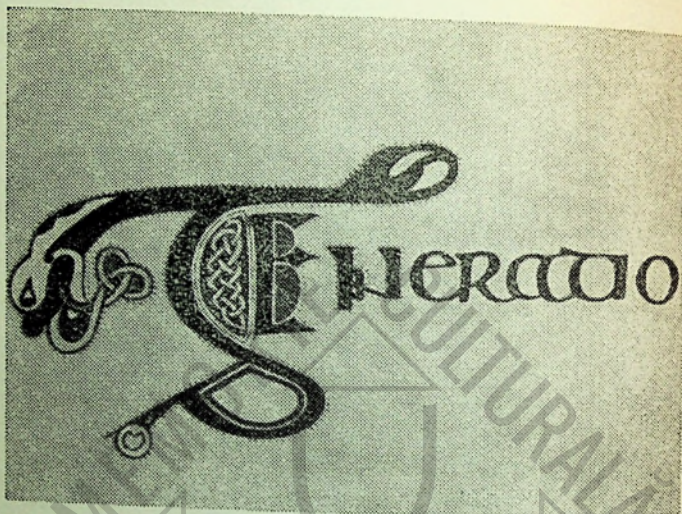
Iese prin culoar. Se zăresc valuri verzi care pătrund în încăpere, prin hol.

Cortina

În romînește de

**MARGARETA ANDREESCU
și OLGA MASACI**

ISTORIE NOCTURNĂ

Piesă într-un act
de

Sean O'Casey

PERSONAJELE: JOHN JO MULLIGAN — funcționar ● ANGELA NIGHTINGALE — o fetișcană veselă ● DANIEL HALIBUT — funcționar, prieten cu Mulligan ● D-ra MOSSIE — o foarte respectabilă proprietăreasă ● Un polițist ● Un doctor ● O infirmieră ●

Salonul apartamentului închiriat lui John Jo Mulligan de către domnișoara Mossie, proprietăreasa acestei vechi case din Dublin, ușor dărăpănată dar care, datorită unei îngrijiri tenace, și-a păstrat încă un aer prezentabil și respectabil. Domnișoara Mossie a împărțit-o în locuințe pentru tineri gentilemeni onorabili. Decorul înfățișează o cameră mai degrabă tristă, deși arătoasă. În dreapta, încadrat de un cămin, pe care se află o pendulă străjuită de o parte și de alta de câte un vas colorat, un obișnuit radiator cu gaze. Deasupra, pe perete, o oglindă pătrată, în ramă aurită. Mai departe, în fund, ușa care duce în dormitorul lui Mulligan. Lipită de perete, lângă această ușă, o mică bibliotecă cu câteva cărți risipite pe rafturi. Pe raftul de sus, un buchet de iarbă albă de pampas într-un vas de-un verde palid. În stînga bibliotecii este o fereastră, acum mascată complet de niște perdele terne și murdare. Pe o poliță din dreptul ferestrei, într-un ghiveci colorat, un fel de plantă palmipedă. Mai încolo, un tablou reprezentînd un peisaj rustic: o căsuță spoită cu var, cu un frumos acoperiș de stuf, avînd în fața ușii o potecă de pămînt mărginită de tufe purpuri și în depărtare piscurile de un albastru închis ale munților, totul profilat pe albastrul strălucitor al cerului.

În peretele din stînga, ușa care leagă apartamentul de restul casei. Pe această ușă sînt agățate câteva paltoane, iar în dreapta ei, se află un suport pentru umbrele cu un baston și două umbrele, noi nouțe.

În apropierea căminului, un fotoliu îmbrăcat în piele verde închis și puțin mai departe, într-un colț, o banchetă mică, de două locuri, de aceeași culoare. În mijlocul încăperii, o masă rotundă, acoperită cu o față de masă roșie. Pe masă, o fotografie sau două, o vază cu crizantele și o carte așezată cu paginile în jos, pentru a rămîne deschisă la o anumită filă. Camera e luminată de un bec agățat în mijlocul tavanului; strălucirea lui e atenuată de un abajur de pergament galben. Înspre fereastră, pe podea, lângă ușa salonului, un lampadar a cărui lumină e îndulcită de un abajur de mătase roșie, cu ciucuri lungi. În broasca de la ușa salonului se află o cheie. Lângă cămin, o pereche de pantofi galbeni ai lui Mulligan. E ceasul trei sau patru al unei dimineți friguroase de ianuarie.

La ridicarea cortinei, camera e în întuneric și focul stins; deodată se deschide ușa de la dormitor și Mulligan intră în salon, luminîndu-și calea cu o lanternă. E îmbrăcat destul de aproximativ, cu o cămașă albastră, pantaloni bufanți cu carouri stridente și ciorapi cu manșetă colorată. E un tînr de douăzeci și patru — douăzeci și cinci de ani, înalt dar nu subțire. Părul aproape blond e dat spre spate, dezgolind o frunte prea înaltă pentru figura lui mai curînd flegmatică, care-i dă din cînd în cînd o expresie de clown în vacanță. Are o mustață tunsă scurt. E un individ timorat, incapabil să culeagă din mers momentele plăcute ale vieții, deși ar fi fericit s-o facă. Dar nu s-a putut lecui niciodată de o teamă cu totul ridicolă de a păcătui. Fața lui, proaspăt rasă, exprimă supărare. Intră în cameră cu precauție, plimbînd fascicolul de lumină pe podea, pe masă, pe scaune, ca și cum ar căuta ceva — și de fapt chiar caută. Apoi se duce din nou la ușa dormitorului și aruncă o privire înăuntru.

MULLIGAN (băgînd capul pe uşă, cu o
şoaptă prudentă): Nu-l văd nicăieri.
Eşti sigură că l-ai lăsat aici? (Nici un
răspuns) Auzi? Nu-l găsesc nicăieri!
(Neprimind nici un răspuns, mormăie
de unul singur, ca într-o rugăciune)
Nu trebuia să fac asta. Nu trebuia!
Dracu' m-a pus! Iartă-mă, doamne!
(Plescăie din limbă şi se uită din nou
în dormitor) Țțț, țțț! Iar a adormit!
(În şoaptă) Angela! Hei, Angela! (Ceva
mai tare) Te-ai trezit? Angela!

ANGELA (din dormitor, somnoroasă): Cee?

MULLIGAN (imitînd-o): Cee, cee? (Aparte)
Aşa-mi trebuie! Ajută-mă, doamne!
(Înspre dormitor, enervat) Ai uitat
ce m-ai trimis să caut? (Rugător) Te
rog, Angela, încearcă să te desmeti-
ceşti!

ANGELA (dinăuntru): Cee?

(O nouă tăcere de cîteva clipe, în timpul
căreia Mulligan luminează pendula cu
lanterna)

MULLIGAN: Angela, e aproape 4 dimi-
neţa!

ANGELA: Ai găsit rujul?

MULLIGAN (iritat): Ți-am spus doar că
nu dau de el.

ANGELA (somnoroasă): Mai caută-l, puiule!
Sînt sigură că l-am lăsat pe-acolo pe
unde-a.

MULLIGAN (dîrdîind): E-un frig aici de-mi
clănţane dinţii.

ANGELA (somnoroasă): Dar poţi aprinde
focul, nu?

(Mulligan se duce la cămin, deschide
robinetul de gaze şi vede că mai trebuie
pus un şiling în contor. Iritat, închide
la loc robinetul şi se repede înapoi
spre dormitor, atingînd din mers vaza
cu flori de pe masă, pe care o răstoarnă
împrăştiind apa pe masă şi pe parchet)

MULLIGAN (în parte Angelei, în parte
sie-şi, pe un ton în ciudat): Asta mai
lipsea acum! Apă în pantofi, apă pe
parchet! (Băgînd din nou capul pe uşa
dormitorului) Am răsturnat vaza cu
flori. Peste tot numai apă! Şi nici
măcar nu pot să aprind focul — mai
trebuie un şiling.

ANGELA (somnoroasă): Uită-te în poşeta
mea, e undeva pe-acolo. Poate găseşti
o monedă.

(În disperare de cauză, Mulligan se duce
la bufet, îl deschide şi scoate un portofel
din care ia un şiling, se reîntoarce la
cămin, pune banul în contor şi aprinde
focul. Apoi se îndreaptă iar către uşa
dormitorului).

MULLIGAN (băgînd iar capul pe uşă):
Tot nu te-ai sculat, Angela? Dacă-ai
vedea ce băltoacă s-a făcut! (Nici un
răspuns) Nu cumva ai adormit din
nou? Angela!

ANGELA (dinăuntru — somnoroasă): Cit
o fi ceasul?

MULLIGAN (pierzîndu-şi răbdarea, şop-
teşte ceva mai apăsător): Ți-am spus
odată: e aproape 4 dimineţa. Ar
trebui să te grăbeşti. Prietenul de care
Ți-am vorbit se poate întoarce dintr-o
clipă într-alta de la bal, şi n-ai să mai
ai timp s-o ştergi.

ANGELA (dinăuntru): Ei şi? Dacă ar şti
ce s-a nîmplat aici i-ar părea rău că
s-a dus să danseze.

MULLIGAN: Uite ce-i, Angela, mie nu-mi
arde de glumă. N-ar fi trebuit să facem
asta niciodată. Te rog scoală-te şi dă-ți
seama de situație. Adu-ți aminte că
mi-ai promis solemn să pleci înainte
să se trezească cei din casă.

(Angela apare în uşă. E o fată de vreo
25—26 de ani, înaltă, cu părul castaniu
roșcat, bine făcută și nu lipsită de o
oarecare distincție. Are în ea ceva
păgîn. În clipa de față nu e îmbrăcată
decît într-un combinezon peste care
și-a pus halatul cafeniu al lui Mulligan,
iar picioarele goale și le-a vîrît tot în
papucii lui. Se vede cît de colo că este
o tovarășă — indiferent dacă de-o oră,
de-o zi sau de-o viață — mult prea de soi
pentru un tip ca Mulligan)

ANGELA (din uşă): Îți place întunericul
flîndcă n-ai cugetul curat, sau de ce?
Pentru numele lui Dumnezeu, aprinde
lumina, băiete și hai să ne mai privim
o dată înainte s-o alungi pe sărmana ta
Eva din paradisul ei mulliganez.

MULLIGAN (aprinzînd lumina): Mi-era teamă să nu se oprească cineva de afară văzînd lumină și, auzînd voci, să se mire.

ANGELA: De ce să se mire?

MULLIGAN: Cum de ce? Vocea unei femei la mine în cameră și încă la o asemenea oră!...

ANGELA (ironică): Și nu e draguț să auzi la ora asta, în camera unui bărbat o voce de femeie?

MULLIGAN (aproape cu lacrimi în glas): Știi bine că nu. Nu în situația noastră. Știi bine că nu trebuia să faci așa ceva, cu cineva lipsit de experiență ca mine. În situația noastră, fără binecuvîntarea divină, nu se cădea. Am păcătuit de moarte și ar trebui să te căiești și să te pocăiești. Cînd colo, dumneaiei rîde! După un asemenea păcat trebuie să fii îndurerat,

ANGELA: Parcă erai ceva mai vesel, băiete, cînd am venit aici? La urma urmei ai petrecut cîteva clipe plăcute și ai mai pus un dram de sare în viața ta. Așa că de ce să strici acum totul? Pentru mine ar putea fi mai grav decît pentru tine. (O trece un fior) Brr, da' frig e aici! Mă întorc cînd s-o mai încălzi în cameră. Mă duc să mă pregătesc. Vreau să fiu într-o ținută impecabilă cînd o să dau ochii cu lumea. (Între din nou în dormitor în timp ce el rămîne în ușă cîteva clipe, neștiind ce să facă)

MULLIGAN (ridicînd ochii-n tavan): Ah, cum o să mă plătească ea pentru veselia și nepăsarea cu care păcătuiește. Val, de-aș putea să uit ce-a fost azi noapte! Ce nebunie! Ce prăbușire! Și tocmai acum, după o săptămînă de post și rugăciune! (Aruncă o privire în dormitor) Nu mai lenevi atîta că te pome-nești că ți se face chef să mă rămiți. Și trebuie să plecăm imediat. (Se apropie de bufet, îl încuie și bagă cheia în buzunar; apoi se duce să se așeze în fotoliu și începe să se încălze. Punîndu-și un pantof, murmură ca-ntr-o rugăciune): Sfîntă Pantimalarla, ajută-mă s-o scot la capăt fără scandal.

(plescăie din limbă) Fir-ar să fie! Uzi learcă! Dacă ies basma curată, altădată o să bag de seamă — jur! (Încălțat cu un singur pantof, se duce din nou la ușa dormitorului, și bagă capul înăuntru) Angela, acum e cald, destul de cald chiar. Nu uita că timpul zboară. (Nici un răspuns) Dumnezeu, iar a adormit! Domnișoară Nightingale, te rog al milă de cei din jurul tău! ANGELA (dinăuntru, somnoroasă): L-ai găsit?

MULLIGAN: Ce să găsesc?

ANGELA: Ruful pe care îl căutai.

MULLIGAN: Nu, nu, nu l-am găsit; trebuie să fie pe aici.

ANGELA: Cînd m-ai luat pe genunchi, îl aveam. Ți-aduci aminte?

MULLIGAN (ca și cum ar spune cuiva din salon): Ah, nu-mi mai pomeni de asemenea lucruri! (Spre dormitor) Nu-mi aduc aminte. Și pentru numela lui Dumnezeu, scoală-te odată!

ANGELA: Bine, bine! Toarnă-mi un pahar de vin și într-o clipă sînt gata.

(Mulligan se duce la bufet, îl deschide și scoate o sticlă de vin și un pahar. Încuie la loc bufetul, lăsînd cheia în broască. Uplete paharul cu vin și-l pune pe masă alături de sticlă. Se așează în fotoliu, își încălță și celălalt pantof, își înfășoară în jurul gîtului un fular de lînă, și își pune puloverul și haina care atîrnau pe speteaza unui scaun. Însfîșit, își pune pe cap o pălărie cu boruri largi. Toate astea le face bodogănînd)

MULLIGAN (ocupîndu-se de vinul Angelei): Nici nu-l pasă de ce s-ar putea întimpla dacă sîntem descoperiți. Nu se gîndește decît la interesele ei. (Așezîndu-se pe un scaun pentru a se lega la pantof, se roagă din adîncul sufletului) O, prea bunule Sfînt Camilozolinus, ocrotitor al tîinerilor de treabă, stal între mine și fusta asta care mă ademenește la păcate, și am să mă lecculesc pe vecie. Îți fîgăduiesc!

(Angela intră în cele din urmă în salon și se apropie repede de cămin. Și-a pus ciorapii de mătase, și o fustă elegantă de un verde închis, foarte scurtă,

cu un cordon lat, roșu, cu o cataramă neagră. Într-o mină are un pulover, de culoare închisă, iar în cealaltă își duce pantofii)

ANGELA (aruncînd pantofii în fotoliu și întinzînd mîinile spre foc): Brr, da' e frig nu glumă! Parcă ziceai că s-a încălzit? (Văzîndu-l îmbrăcat) Cum, ești gata de drum? Abia aștepti să zburăm în jos pe scări! Pariez că te rogi la toți sfinții să mă vezi odată ieșită în stradă, nu? (Privindu-se în oglinda de deasupra căminului își trage puloverul peste cap și începe să și-l potrivească încet peste umeri și sîni) Acum trebuie să privim lucrurile în față, la rece, nu-i așa, puiule?

MULLIGAN: Să ne gîndim mai bine la ce mi s-ar întîmpla dacă ai fi găsită aici.

ANGELA (ironică): Nu zău? Ei, sigur, dacă stai să judeci, asta-i cel mai important.

MULLIGAN (nesezîsînd ironia): În clipa de față, da. Vezi, Angelo, șeful departamentului în care lucrez este Cavalier al Ordinului Columbanus, un catolic intransigent, cu o concepție ascetică despre viață și dacă ar afla, aș fi... aș fi compromis, m-ar zbura afară, cît ai zice pește. S-ar duce de ripă toată poighița asta aurită cu care mi-am poleit viața. Aș fi ruinat. Ferească Dumnezeu!

ANGELA (sugerîndu-i): Și pe urmă mai e și Părintele Demsey?

MULLIGAN: Bineînțeles. Părintele Demsey, a cărui mină dreaptă sînt la Confrerie și la toate întrunirile de la Saint Vincent de Paul. Parcă-l aud: «Putem să ne bizuim pe domnul Mulligan?» sau «John Jo o să facă pentru noi asta». Așa că vezi e foarte important, și nu numai pentru mine. Mai bine hai să plecăm chiar acum.

ANGELA (ridicîndu-se de pe scaun și luînd paharul de vin): Ochii strălucitori ai Angelei, buzele ei roșii, picioarele ei subțiri, tăliuța ei zvultă, soldurile ei unduitoare nu mai au farmec pentru domnul Mulligan. Acum el nu mai vrea să știe decît de cele sfinte. (Dă pe gît paharul și își mai toarnă

încă unul) Și cu mine ce se întîmplă? Știu, ție puțin îți pasă, iar mie nici atît. (Începe să se învîrte nepăsătoare prin cameră, într-un dans lent, în timp ce Mulligan se ține după ea încercînd s-o potolească)

ANGELA (marcînd ritmul în timp ce se învîrtește): Nu-mi pasă, nu-mi pasă, nu-mi pasă... Nu-mi pasă de ce mi se întîmplă.

MULLIGAN (încercînd s-o oprească din dans, aproape în șoaptă, îngrozit): Angela, te rog! Așează-te! Stai jos!

ANGELA (marcînd ritmul): Nu-mi pasă de umblu în noapte. Și nici de poliție nu-mi pasă.

MULLIGAN (ținîndu-se după ea): Te rog, domnișoară Nightingale, potolește-te. O să te audă proprietăreasa și ne-am ars!

ANGELA (fredonînd): Nu-mi pasă de ce-o zice lumea. Aici, acolo sau aiurea...

MULLIGAN (ridicîndu-l pe Mulligan): Ajută-mă, Sfinte Curberisco!

ANGELA (într-o ultimă izbucnire): Căci mîine mă voi mărita iar astăzi băieți nici nu-mi pasă! (Înfruntîndu-l pe Mulligan) Și apoi vine o zi cînd vrînd-nevrînd trebuie să privești drept în față tot ce ți se întîmplă: că te culci cu cine ți-e drag sau că te rogi, că e vară sau iarnă, că trăiești sau mori.

MULLIGAN (închinîndu-se): Nu vorbi cu păcat, Angela. Te-ai cam întrecut cu gluma. Dacă o ții tot așa, o să abați minia cerească asupra capului meu! Păstrează, te rog, măsura.

ANGELA: N-am spus decît adevărul.

MULLIGAN: Nu-mi arde acum de adevăruri.

ANGELA (înfruntîndu-l furioasă): Stai aici și te tot vîlcărești ca o babă și la mine nu te gîndești că m-ai nenorocit! Da, m-ai nenorocit!

MULLIGAN (încrămenit): Auzi-o, Doamne! Am nenorocit-o! la nu mai face acum pe sfînta!

ANGELA: Tu ești cel care face pe sfîntul, dar să nu crezi că-ți merge! Cînd te-am întîlnit eram o biată copilă nevinovată.

Sculpturi de GEORGE APOSTU

Fotografii de DAN GRIGORESCU

M-ai ademenit și ai distrus în mine toată încrederea pe care o aveam în propria mea cumințenie. Nu te-ai lăsat pînă nu m-ai convins să vin aici. Dacă aș fi bănuat cît de cît ce o să se întîmple, nu-mi scoteam nici pălăria. Venisem doar ca să stăm de vorbă, ca să discutăm în liniște despre poemele lui Yeats, și mi-ai făgăduit să stai cumințe pe scaunul tău.

MULLIGAN (indignat): Te-am ademenit eu?! Angela, domnișoară Nightingale, ai început să bați cimpii! Tu ești cea care ai insistat să vii, pentru că spuneai că nu-ți place să mergi prin restaurante. Și din nefericire pentru mine, te-am ascultat!

ANGELA (fără să ia în seamă spusele lui): Nefericită sînt eu că te-am ascultat! Îmi făgăduiseși o oră tihnită de poezie, dar n-am intrat bine pe ușă, că ai și început să te agiți. Nici una nici două poemele lui Yeats au zburat cît colo, și din mîntea și din mîinile tale. N-ai ajuns decît pînă la «Iar acum mă ridic și plec, plec la Innisfree», și înainte ca ecoul acestui vers să se fi sfîrșit, mă și luaseși pe genunchi. (Cu lacrimi în glas) Asta a fost primul pas pe drumul pierzaniei mele. Ce-am să mă fac acum?

MULLIGAN (ridicînd ochii-n tavan): Ce minciuni sfruntate! (Înfruntînd-o) Eu am fost cel uluit cînd m-am pomenit cu tine în brațe. (Apropindu-se de ea) Ade-vărul e, dacă vrei să știi, că tot drumul pînă aici m-am rugat în gînd la toți sfinții să stai liniștită, să nu te miști sau să-mi faci ochi dulci!

ANGELA: Dar ai avut grijă să-ți lași sfinții în prag; ba le-ai mai trîntit și ușa-n nas. Înainte să intru aici ai jurat solemn că ai să fi cumințe ca o cadră. Iar eu te-am crezut. Auzisem că ești băiat de treabă și te consideram un gentleman.

MULLIGAN: Serios? Și cum rămîne cu french-cancan-ul pe care l-ai dansat în jurul mesei, în timp ce eu citeam din Yeats?

ANGELA (continund imperturbabilă) M-ai făcut să cred că atîta vreme cît vom fi

singuri ai să pui între noi o lume întreagă, ca să împiedici orice intimitate. Mi-ai spus că toți cei care te cunosc spun despre tine că ai un respect profund pentru fete și că ești foarte timid în dragoste.

MULLIGAN (insistînd): French-cancan-ul! Ce-a fost cu french-cancan-ul din jurul mesei?

ANGELA (cu un geamăt adînc): Și cînd colo elanul tău pătimaș m-a dat gata.

MULLIGAN (cu și mai multă insistență): Te întreb ce-a fost cu french-cancan-ul pe care l-ai dansat în jurul mesei, în timp ce eu încercam să citesc: «Iar acum mă ridic și plec, plec la Innisfree»?

ANGELA (cu prefăcută nevinovăție): Care french-cancan? Despre ce anume vorbești? Nu știu ce înțelegi tu prin french-cancan?

MULLIGAN: Dansul acela care făcea să-ți zboare fusta la fiecare mișcare, transformînd o viziune de dezolare spirituală într-un miraj de palpitantă incîntare.

ANGELA (luînd ca martor întreaga lume): Nemaipomenit! Cîtă meschinărie! Vrei să arunci pe bieții mei umeri povara faptelor tale dubioase. Dansul meu era la fel de nevinovat ca un dans de copii. Numai că tu din capul locului erai pus pe blestemății. Încă de cînd mergeam pe drum, am simțit cum ne dă cîrcoale talpa diavolului. Ah, de ce nu mi-am urmat atunci instinctul? (Pe un ton din ce în ce mai isteric) Și te credeam un om atît de cumsecade! Iar acum după ce m-ai făcut de ris, ai îndrăzneala să mă scornești că eu ți-am dat firele cu care ai țesut rușinea în jurul meu? Ah, ce infamie! (Se plimbă febril în lungul și-n latul camerei, frîngîndu-și mîinile) Ah, ce să mă fac, unde să mă duc, ce să spun?!

MULLIGAN (speriat): Angela, liniștește-te. Vorbește mai încet că ai s-o trezești pe d-ra Mossie și sîntem pierduți. Stai jos, te rog, stai jos.

ANGELA (tremurînd și clătînîndu-se puțin): Sînt distrusă, distrusă pentru totdeauna. N-am să mai flu în stare să

privesc în ochi nici o femeie cinstită ; n-am să mai pot da mîna cu nici unul din bărbații cinstiți pe care îi cunosc. S-a zis cu viitorul meu ! (Își apasă o mîna pe inimă) Nu mă simt bine, mi-e rău ; cred că ar trebui s-o chemi pe d-ra Mossie.

MULLIGAN (îngrozit, în culmea agitației) : Angela !

ANGELA (clătinîndu-se, se îndreaptă spre un scaun) : Mi-e rău... Mi-e foarte rău. Simt că leșin ; nu, nu ; ba, da leșin ! (Se prăbușește pe scaun, se lungește pe el și închide ochii)

MULLIGAN (șperiat de-a binelea, se lasă într-un genunchi lîngă ea) : Nu, Angela, nu ! Vino-ți în fire, draga mea Angela ! (Ridică ochii spre cer) Sfinte Correlliolanus, te implor, scapă-ne pre noi de o nenorocire îngrozitoare.

ANGELA (cu o voce slabă și plîngăreată) : Apă !

MULLIGAN (cuprins de panică) : Ba nu, vin ! (Se ridică, toarnă un pahar de vin și i-l aduce) Of, Angela, se poate să-ți faci atîta singe rău ? Hai, bea, bea încetîșor, pe îndelete. (În timp ce ea bea) Așa, așa, are să-ți facă bine. Sper că nu te-a auzit nimeni. Domnișoara Mossie doarme iepurește. (Îi mîngîie mîna) Ai să-ți revii imediat și în cîteva minute ai să poți s-o ștergi.

ANGELA (observînd inelul de pe mîna lui) : Frumos inel ; granată cu montură de aur. E o bijuterie de valoare, nu ?

MULLIGAN (nu prea știind ce să spună) : Mda... nu prea.

ANGELA : De ce-l porți pe degetul mic ?

MULLIGAN : Inelarul e prea gros — nu încapă în el.

ANGELA (atingînd inelul) : Dă-mi-l să-l încerc și eu. (Mulligan ezită, apoi și-l scoate și i-l dă cu oarecare neplăcere, punîndu-i-l pe inelar) Îmi stă grozav. De unde-l ai ?

MULLIGAN : Mi l-a lăsat un unchi în păs-trare cînd a plecat la Hong-Kong pentru o afacere. Cum nu s-a mai întors niciodată și cum nu mi l-a cerut nimeni, l-am păstrat.

ANGELA : Zău ? Ce noroc pe tine ! (Îi privește pe Mulligan în ochi, zîmbind galeș și mișcîndu-și degetul cu inelul) Parcă am fi logodiți, dragă John Jo, nu-i așa ?

MULLIGAN : Logodiți ? (Cu un rîs forțat) Mda, nostimă idee. Te simți mai bine ?

ANGELA : Parcă ceva mai bine ; sper să nu mi se facă iar rău.

MULLIGAN (din toată inima) : Ferească Dumnezeu ! Ce-ai zice dacă ne-am scoate pantofii și am lua-o din loc ? (Se des-caltă)

ANGELA (descălțîndu-se și ea) : Da, cred că pînă la urmă o să trebuiască s-o luăm din loc.

MULLIGAN (încercînd să pară indiferent) : Ce-ar fi să-mi dai înapoi inelul ?

ANGELA (ca și cum ar fi uitat de el) : Inelul ? Ah, da. Uitasem... (Se joacă cu inelul apoi încremenește brusc, ascultînd ceva) Parc-ar umbla cineva la ușa de la intrare.

MULLIGAN (din nou agitat) : Vai, Doamne, te pomenești că e Halibut care se întoarce de la bal ! Acum o să trebu-iască să așteptăm pînă se culcă. Vezi dacă n-am plecat la timp !

ANGELA (cu pantofii în mîna, se ridică de pe scaun) : Să-ncercăm ! Fie ce-o fi !

MULLIGAN (împingînd-o înapoi) : Nici un fie ce-o fi. Nu ne putem permite să riscăm. (Ducîndu-se la ușa ce comunică cu restul casei) Întîi mă duc eu, în recu-noaștere, să văd dacă drumul e liber. (Iese din cameră pentru cîteva clipe, în care timp Angela mai dă peste cap un pahar cu vin. Apoi Mulligan se reîn-toarce tiptil și cu un deget la buze, îi face semn Angelei să tacă)

MULLIGAN (în șoaptă, șperiat) : Cît p-aci să mă ciocnesc cu el pe scară. Mulțumesc lui Dumnezeu că era întuneric. Abia am avut timp să fac stînga-mprejur. Acum o să trebuiască să așteptăm pînă se culcă. (Ascultă la ușă, apoi o închide brusc și se apropie în vîrfurile picioarelor de Angela) Repede ! A trecut de camera lui, vine aici ! (O apucă de braț, o grăbește să traverseze încăperea și o împinge în dormitor) Intră înăuntru

și pentru numele lui Dumnezeu nu face zgomot. (Se aude un ciocănit în ușa salonului. Mulligan închide ușa dormitorului, se repede tot în vârful picioarelor la scaun, se așează, ia cartea de pe masă și se prefacă că citește. Un alt ciocănit și ușa se deschide lăsând să-l vedem pe Daniel Halibut. E un bărbat de vreo 25 de ani, puțin mai scund decât media normală și ușor rotofei. Are părul roșu și jumătate din gură dispare sub o mustață deasă care se revarsă deasupra buzei superioare. Din când în când, încearcă să și-o dea de-o parte și de alta, dar în momentul în care o lasă din mână, mustața recade la loc. Peste un fel de haine de seară — veston de smocking și cravată neagră, poartă un palton de culoare gălbuie. Pe cap are o pălărie neagră. Intră sigur de sine, ca cineva care s-a distrat grozav la bal, conștient de superioritatea lui față de prudentul și timoratul Mulligan. Pălăria și paltonul îi șiroiesc de apă).

HALIBUT (întrînd în cameră): Aha, aicea erai, fiule. Ce noapte nenorocită! E o lapoviță afară!... Urcînd, mi s-a părut că te văd coborînd scările. Aș fi putut să jur că ești tu.

MULLIGAN (făcînd pe miratul): Pe mine, coborînd scările? La ora asta? Ce era să fac la ora asta pe scări?

HALIBUT: Bine, dar de ce nu te-ai culcat încă pînă acum?

MULLIGAN: Nu puteam să adorm, așa că am încercat să văd dacă nu mi se face mai repede somn, citînd din poezille lui Yeats.

HALIBUT: Din Yeats? Doamne apără-ne! Păi ăsta în loc să te adoarmă o să te țicnească! Toți cei cărora le place, sînt săriți. Yeats nu face decât să se întrebe: Ce sînt eu? De ce sînt eu? Ce este? Cum s-a întîmplat? Unde ne ducem? Eh, baloane de săpun. Stătea cocoțat în vârful bătrînului său castel, și trimitea baloane prin crenelurile zidurilor, ca să atragă atenția lumii de afară. Toți ceilalți scriitori și l-au imitat într-atîta încît la urmă puteai vedea

baloane de săpun pînă și deasupra altarelor, sau pînă și în părul fetei iubite.

MULLIGAN (căscînd ostentativ): Și totuși, Yeats mi-a făcut poftă de somn. (Azvîrle cartea pe masă și dă să se ridice de pe scaun) Mă duc să mă culc la loc.

HALIBUT (împingîndu-l înapoi pe scaun): Stai puțin să-ți povestesc. Ar fi trebuit să vii și tu la bal. Niciodată n-a fost atît de grozav! Era plin de fete și foarte puține din ele te-ar fi făcut să închizi ochii dacă le-ai fi luat pe genunchi. Să fi văzut în timpul valsului, John Jo, ce mai vîrtej de fuste și jupoane!

MULLIGAN (ridicîndu-se și împingîndu-l pe Halibut spre ușa salonului): Acum, du-te să te culci, ca un bălat de treabă ce ești. Sînt obosit. O să vorbim mîine despre asta. Noapte bună!

HALIBUT (împingîndu-l pe Mulligan spre cămin): Stai să-ți mai spun ceva. Doar sîntem prieten! Ghici cine era acolo? Iubita ta de săptămina trecută — Jessie! Mi-a povestit niște lucruri...! Cînd o să-ți vină o dată mîinea la cap, John Jo? Cînd m-a invitat prima oară să ieșim împreună — mi-a spus ea — mă așteptam la o seară pe cînte într-un music-hall sau la vreun bal; cînd colo, ce să vezi, mi-a cerut să vin cu el la slujbă, la biserică! Așa se poartă Mulligan cu fetele! Vai, John Jo, cînd ai să te trezești?

MULLIGAN (plictisit, împingîndu-l pe Halibut spre ușă): Treaba mea: prefer să mă feresc de ispite. Uite ce e, Dan, mîine trebuie să mă scol devreme ca să pot prinde slujbă de dimineață înainte de a merge la birou. Așa că fi om de treabă și lasă-mă. Fetele nu mă interesează.

HALIBUT: Păcat. Ar fi mai bine dacă te-ar interesa. (Îl trage din nou pe Mulligan înspre cămin) În primul rînd al dormi mai bine noaptea. (Îl ia de mijloc pe Mulligan și-l silește să se învîrtească odată cu el) Să holnărești pe înserat! Ehe!, dragul meu! (Fredonînd) La braț cu o fetișcană. Ce bine e să holnărești pe înserat!

MULLIGAN (enervat, se zbate să scape din brațele lui Halibut și aproape că-l îmbrâncește spre ușă). Dă-o-ncolo, Dan, ajunge. N-am chef de dansuri scoțiene. Te rog, du-te în odaia ta și lasă-mă în pace! Sînt frînt!

(Îl împinge afară și închide ușa salonului)

HALIBUT (în timp ce e dat afară): Mă rog, dacă ești așa de prost dispus... Totuși, nu ți-ar strica să pul mîna pe genunchiul unei fete și să-ți încerci norocul. Ascultă-mă pe mine. (Mulligan ascultă la ușă cîteva clipe, apoi se lasă în genunchi și-și lipește urechea de podea. Se ridică, se duce la ușa dormitorului, o deschide și o cheamă pe Angela)

MULLIGAN: Hai, Angela, acum e momentul. Te rog, grăbește-te.

ANGELA (trecînd în spatele perdelelor, de la fereastră): Cum o fi afară? (De după perdele) Maică Precistă! Ninge, sau așa ceva. (Iese și se duce să ia unul din paltoanele lui Mulligan, atîrnate în cuierul de pe ușă) Am nevoie de-o haină. (Îmbracă paltonul)

MULLIGAN (protestînd moale): Bine. Angela, dar mi l-ai luat pe cel mai bun.

ANGELA (luînd umbrelele din suport): Și de-o umbrelă.

MULLIGAN: Asta e cea mai frumoasă.

ANGELA: Nu-i nimic, pulule. Ți le dau înapoi cînd o să mă urc în taxi, poate găsim unul în stație. Și-acum, hai să ne grăbim.

(Mulligan deschide cu precauție ușa și ascultă cîteva clipe. Apoi scoate din buzunar o lanternă, o aprinde și iese primul. După cîteva momente, ușa se dă brusc în lături și Angela năvălește înăuntru urmată de Mulligan, pe a cărui față se citește o expresie de groază. Amîndoi își țin în mînă pantofii)

ANGELA (în timp ce intră pe ușă): Nemer-nicule! Eral în stare să mă lași să plec fără ea! Din moment ce scapi de mine nu-ți mai pasă de nimic. Și în poșetă îmi țineam toți banii pentru următoarele două săptămîni!

MULLIGAN (implorînd): Mai încet, Angela, sau o să ne pomenim cu Mossie. Dar

zău că nu-mi aduc aminte să fi avut poșetă cînd ai venit aici.

ANGELA (furioasă): Nu mai spune! Ei bine, închipuie-ți că aveam una, și încă foarte frumoasă, așa că va trebui s-o găsesc, pricepi? Sau crezi cumva că vreau să te trag pe sfoară?

MULLIGAN (disperat): Nu, nu cred, dar pentru Dumnezeu, Angela, vorbește mai încet, te implor.

ANGELA (lăsînd pantofii să-i cadă din mînă, se repede și zmulge pernele de pe canapea, le aruncă pe jos): Bine, atunci găsește-mi-o! Dacă mi-aș fi dat seama abia în stradă că n-o am la mine, băteam pînă spargeam ușa, și tot intram înapoi, s-o caut.

MULLIGAN (lăsînd și el pantofii să cadă, mută masa, trage scaunele de lîngă pereți, dă la o parte suportul de umbrele și se uită în spatele lui): E îngrozitor! Dacă mă descoperă, sînt un om pierdut! Ce culoare era? Unde ai avut-o ultima oară? Unde crezi că ai putut s-o pui?

ANGELA: Habar n-am, idiotule! Era o geantă verde pe care o cumpărasem cu cinci lire, săptămîna trecută. Cînd m-ai luat pe genunchi, m-am zăpăcit și am uitat de toate.

MULLIGAN: Nu putem rămîne aici s-o căutăm. Dintr-o clipă în alta d-ra Mossie are să înceapă să se agite prin casă și parc-o văd apărînd cu sfeșnicul ei în mînă.

ANGELA: Nu mă mișc de aici pînă n-o găsesc. A, cred că-mi aduc aminte! Mi-ai zmul-s-o din mînă cînd ai vrut să mă iei pe genunchi.

MULLIGAN: Of, nu-i mai tot da zor cu luatul pe genunchi și mai bine ajută-mă s-o caut. (Se repede în dormitor și începe să caute acolo, azvîrlind cearceafurile cît colo) Nu cred să fie aici. N-o văd nicăieri.

ANGELA (smiorcîindu-se): Și eu care venisem la tine doar ca să beau în liniște un păhărel de vin. Așa mi-ai spus, mi-ai repetat chiar. Și te-am crezut, da, te-am crezut!

MULLIGAN (ieșind din dormitor): Nici urmă de geantă.

ANGELA (se plimbă în lungul și-n latul camerei, frângându-și mâinile): Ah, uite unde m-a adus un biet păhărel de vin și un biscuit!

MULLIGAN: Stăpânește-te! Cum era?

ANGELA: De piele! Marochin veritabil. Verde închis, cu inițialele mele lucrate în sidex.

MULLIGAN (impacientat): Bine, bine, (neliniștit) și cât zici că făcea cu totul?

ANGELA: Vreo cincisprezece lire și ceva.

MULLIGAN (îngrozit): Doamne sfinte!

ANGELA: Și mai aveam înăuntru rujul acela de buze pe care nu l-ai mai găsit și un ceas brătară, superb, pe care trebuia să-l duc la reparat. Vai, ce mă fac? Ah, da, și o broșă de argint căreia tocmai vroiam să-i schimb acul. Ce mă fac, ce mă fac?

MULLIGAN: Acum plecăm frumușel și după ce mă-ntorc răstorn casa cu fundul în sus; nu mă las pînă n-o găsesc.

ANGELA (cu încordare nervoasă crescîndă): Și pînă atunci din ce-o să trăiesc? Chiar de m-ai vedea plecînd în cămașă și n-ai mișca un deget. Ești un laș, John Jo Mulligan! Ai merita să spun d-rei Mossie și tuturor celor din casă, cîte parale faci!

MULLIGAN: Pentru Dumnezeu, Angela! Ce vrei să fac? Spune-mi te rog ce vrei să fac?

ANGELA (învîrtindu-se ca o năucă prin cameră): Și cînd mă gîndesc că m-am crezut în siguranță lîngă tine! (Zărind bufetul se repede la el) Poate am pus-o înăuntru?

MULLIGAN (precipitat): Nu, în nici un caz nu-l acolo.

ANGELA (scotînd dinăuntru un portofel de piele): ăsta — ce-i?

MULLIGAN (vrînd să-i ia portofelul): Nimic; cîteva scrisori și niște chitanțe. (Dar înainte ca el să i-l poată lua, Angela zmulge dinăuntru un teanc de bacnote)

ANGELA (chicotind, ușor isteric): Co-moara lui John Jo! (Le -numără cu dexteritate) Optsprezece lire și zece

șilingi. Și toate noi. Și ce plăcute sint la pipăit.

MULLIGAN: Nu-s banii mei. Mi i-a dat

în păstrare un prieten. Pune-i la loc.

ANGELA (batjocoritoare): Imediat, pu-iule. Dar poate că e mai bine să-l păstrez eu în locul tău. (Scoate din portofel un carnet de cecuri) A, ai și un carnet de cecuri! (Mulligan se apropie cu intenția să i-l ia) Păstrează distanța, păstrează distanța dacă nu vrei să-ți aranjez mutra!

MULLIGAN: Tocmai aveam de gînd să-ți dau o mică despăgubire, draga mea.

ANGELA (feroce): Nu zău? Ce drăguț din partea ta. Află că am să iau tot, momile cu caș la gură! Ba încă și mai mult! (Ridică tonul) Și mai mult!

MULLIGAN (în șoaptă): Bine, bine, numai nu te enerva. Fii calmă, liniștește-te.

ANGELA (arătîndu-i carnetul): Fă-mi un cec de cinci lire, ca un băiat cinstit și de treabă ce ești.

MULLIGAN (scotînd un stilou din buzunar și așezîndu-se să scrie): De acord. Fac orice, numai fi calmă.

ANGELA (mîngîindu-l pe cap, cu un aer protector): De fapt nu ești un băiat rău, John Jo. Ba cînd vrei poți fi chiar un tip pe cinste. Fă-mi un cec, pu-lule, drept despăgubire pentru lucrurile din poșetă. Un cec de zece și cu asta am terminat. Ei, n-am ce zice, ne-am distrat destul de bine împreună. Păcat că nu pot rămîne mai mult. O să ne revedem cînd al să fi iarăși în formă, da? Ștrecărule! (la cecul de la Mulligan, năcut cu desăvîrșire, îl pune în portofel, apoi își culege pantofii de pe jos și i-i pune sub braț. Din pragul ușii) Știu drumul așa că nu te mai osteni. Am să mă furișez afară ca o adevărată arăpoaică din o mie și una de nopți. Pe curînd, și fi cuminte. (Mulligan rămîne cîteva clipe uluit și buimăcit, apoi se ridică de pe scaun și privește în jur)

MULLIGAN: Ce pramatle e fata asta și tu nu ți-ai dat seama! Vai, John Jo, John Jo! (Încremenește brusc) N-avea poșetă! Venise fără poșetă! Of, Maică

Precistă, cum m-a păcălit ! (Se uită în bufet, apoi pe masă) Mi-a luat și portofelul ! Și umbrela ! (Se năpustește afară din cameră după Angela, lăsând ușa larg deschisă în urma lui. După câteva clipe de tăcere, apare în ușă domnișoara Mossie cu un sfeșnic aprins în mână. E o femeie de vreo 35 de ani, scundă și rotundă. E îmbrăcată cu o fustă de culoare închisă care-i ajunge pînă la glezne, lăsînd să i se întrevadă ciorapii negri care se pierd în niște pantofi negri, butucănoși. Părul, de asemeni negru, e strîns într-un coc care i se odihnește pe ceafă. Poartă o bluză galbenă și o mică pelerină neagră aruncată pe umeri. Are ochelari. Privește o clipă odaia cu o expresie de neliniște perplexă, apoi se întoarce și-l strigă pe Halibut)

D-ra MOSSIE: Domnule Halibut, domnule Halibut ! Vino sus, vino repede sus ! (Halibut apare în ușă. E în papuci și îmbrăcat într-o pijama albastră pe deasupra căreia și-a pus un halat roșu închis) Vai, domnule Halibut, ce s-o fi întîmplat ? Ce crezi, dragă domnule Halibut, că s-a întîmplat ?

HALIBUT (dornic de senzațional): Dar despre ce-i vorba, domnișoară Mossie ?

D-ra MOSSIE (întrînd în salon urmată de Halibut): Uită-te și dumneata în ce hal e odaia ! Și d-l Mulligan s-a năpustit adineaori în stradă, desculț.

HALIBUT (uluît): Nu se poate ! Da de unde știi că a ieșit în stradă ?

D-ra MOSSIE: L-am văzut cu ochii mei. În timp ce mă-mbrăcam, am auzit mișcîndu-se ceva, am scos capul pe ușă și l-am văzut pe d-l Mulligan coborînd în goană scările. Cred că e somnambul. Parcă era pe altă lume. Al fi zis că se apucase să măsoare viața cu moartea ca să vadă care e mai lungă.

HALIBUT: Ce vorbești ? ! Cînd m-am întors de la bal, mi s-a părut și mie că-l zăresc pe scări, dar intrînd aici l-am găsit stînd liniștit pe scaun și citind din Yeats. Mi-a spus că nu avea somn. Și doar îl prevenisem să nu citească versuri !

D-ra MOSSIE (ducîndu-se spre ușa dormitorului și deschizînd-o) Dumnezeu ! ia te uită ce e aici ! Totul e întors pe dos !

HALIBUT (impresionat): Parcă ar fi avut o criză sau așa ceva.

D-ra MOSSIE: Îngrozitor ! Asta nu mai e dezordine, ci haos, sfîrșitul lumii, D-le Halibut, te pomenești că a luat-o razna !

HALIBUT (înfiorat de-un gînd): Razna, d-ră Mossie ? Cum ar fi putut s-o ia el razna ?

D-ra MOSSIE: Un om așa de potolit ca d-nul Mulligan nu face asta (arată dezordinea camerelor) decît dacă începe să-i vijie ceva în cap.

HALIBUT (speriat): Vrei să spui că s-a deranjat la cutiută ?

D-ra MOSSIE (cu hotărîre): Da. Și trebuie să luăm măsuri. Nu-l putem lăsa să rătăcească așa pe străzi ; e în stare să facă vreo prostie. Mă duc imediat să telefonez la poliție și la doctor. Pe urmă, mă reped pînă la agentul de pază din colțul străzii. (Se îndreaptă spre ușa salonului) Am plecat. Dumneata stai aici în vestibul și pîndește-l din întuneric, dacă se întoarce cumva.

HALIBUT (șovăitor): D-ră Mossie, eu nu prea sînt voinic de felul meu.

D-ra MOSSIE: Tot ce se poate, domnule Halibut, dar nici nu putem să stăm cu mîinile în sîn și să-l lăsăm să ne cîșăpească.

HALIBUT (îchinîndu-se): Dumnezeu să ne aibă în pază, d-ră Mossie.

D-ra MOSSIE: Culmea e că ar face-o cu cele mai bune intenții. Dacă se întoarce, s-ar putea să fie încă adormit, așa că nu striga la el. Ia-l cu binîșorul și poate că n-o să-l apuce furiile.

HALIBUT (imaginîndu-și cam ce s-ar putea petrece): Da, asta e : să nu-l apuce furiile.

D-ra MOSSIE: Dacă se-ntîmplă totuși, te repezi la el, îl înhați și-l ții strîns pînă vine polițaiul.

HALIBUT (cuprins de panică): Să-l înhaț ? Să-l țin strîns pînă vine polițaiul ? Dar

bine, cucoană, eu nu-s bun de așa ceva !

D-ra MOSSIE: Las' că te descurci dumneata. Și chiar de-o ieși el învingător, n-o să te învinuiască nimeni.

HALIBUT: Nu crezi totuși c-ar fi mai prudent să am la îndemână un vâtrai?

D-ra MOSSIE: În nici un caz ! S-ar părea suspect (Arătînd spre un ungher al vestibulului) Uite colo o bucată de drug de la perdele, cu care ridic de obicei fereastra. Ia-l, să-l ai la îndemână, dar nu care cumva să bănuiască ceva. (Scoate cheia din broască și o bagă de cealaltă parte a ușii) Iar dacă vezi că se îngroașe gluma, te repezi și-l încui pe dinafară.

HALIBUT: Ușor de zis, dar situația mi se pare de-a dreptul tragică.

D-ra MOSSIE: Încă ceva: să nu simtă că te temi de el. Ține-l la respect. Așa făcea cu mine soră-mea acum cîțiva ani, cînd începusem să umblu prin somn.

HALIBUT (cuprins de-o vagă panică): Nu cumva erai și dumneata somnambulă?

D-ra MOSSIE: Ba da. Și de aia mi-e și frică să nu mă apuce iar. Mai ales că atunci cînd ți se întîmplă nu-ți dai seama dacă ești mereu adormit și niciodată treaz, sau totdeauna treaz și niciodată adormit. Acum te las. Țin-te bine și ai s-o scoți la capăt.

(Iese cu sfeșnicul, lăsîndu-l pe bietul Halibut cufundat în tenebre. Cîteva clipe domnește liniștea, apoi se aude un tropăit pe scări și vocea lui Mulligan strigînd-o de cîteva ori pe d-ra Mossie. Undeva se trîntește cu violență o ușă. Urmează o tăcere de moarte, după care răsună din nou vocea lui Mulligan)

MULLIGAN (de afară): Da-an ! Dan, te-ai sculat? Dan Halibut, te-ai sculat? Răspunde, omule ! (Mulligan apare în vestibul, în dreptul ușii salonului. Gîfîind, vorbește de unul singur, cu o expresie rătăcită, neliniștită. Din cauza lapoviței de afară paltonul și pălăria îi șiroiesc de apă; ciorapii îi sînt uzi leocărcă. Se oprește în vestibul și plimbă de jur-împrejur fascicoul de

lumină al lămpii de buzunar, pînă cînd acesta cade pe Halibut care stă aproape ghemuit într-un colț și tace) A, aici erai? Și eu care credeam că dormi dus. Te-am strigat dar nu mi-a răspuns nimeni. Ce noapte ! 28 de lire și 10 șilingi, duși pe apa simbetel ! (Ridică o pernă de pe podea și se uită dedesubt) Nu-i aici ! (O aruncă cît colo, furios. Lui Halibut) De ce stai aici în frig

HALIBUT: Tocmai vroiam să închid geamul ca să nu se mai tot trîntească.

MULLIGAN (întrînd în salon): Cred că ar trebui să luăm măsuri. Pe întunericul și lapovița asta, domnișoara Mossie s-a năpustit în stradă, fără pălărie. Îți dai seama? Fără pălărie ! Părea complet năucă — mare lucru să nu fi avut o criză de somnambulism. Știi că l s-a mai întîmplat și altădată? Trebuie să te duci după ea.

HALIBUT (întră în cameră dar rămîne aproape de ușă, ținînd ascuns la spate drugul): Știam, știam. Dar ce făceai tu afară în lapoviță, pe întunerice? Și încă în ciorapi. Ia spune.

MULLIGAN: Eu? Nu puteam să dorm. Mi-era cald. Am ieșit puțin la aer. Nu-mi ardea de pantofi. Îmi cam vijilia capul. (Ușor impacientat) Hal, îmbracă-te și du-te după Mossie. Vezi ce-l cu ea. Înainte să te muți aici, m-am pomenit de cîteva ori cu ea în odale, în toiu noptii. Era în transă și avea o expresie dragăstoasă. Dar îți dai seama Dan, că nu ne putem lăsa căsăpiți fără să mișcăm un deget. (Cade pe un scaun) Sfînte Ocrotitor, scapă-mă de noaptea asta.

HALIBUT (Înnebunit de frică, ridică ochii în tavan și se roagă încet): Sfînte Dormitorius, vino-n ajutorul meu. (Lui Mulligan) Bine, bine. Dar mai întîl vreau să te văd culcat. Hal, John Jo, fili cuminte și bagă-te în pat, bagă-te frumos în pat și încearcă să dormi, să dormi !

MULLIGAN (privindu-l pe Halibut bănuitor și începînd să-și piardă răbdarea): Ți-am mai spus că nu mi-e somn. Auzi:

28 de lire și 10 șilingi și portofelul meu de piele ! S-au dus pe vecie.

HALIBUT (vorbindu-i apăsător pe un ton poruncitor) : Nu-i nimic. Alungă-le din minte și culcă-te, culcă-te și dormi, dormi. Ți poruncesc.

MULLIGAN (se ridică pe jumătate de pe scaun, astfel încât Halibut se retrage de-a-ndăratelea pînă în prag de unde îl privește țintă) : Ce-i cu tine, Halibut ? (Se lasă iar să cadă pe scaun, iar Halibut reîntră în odaie) Paltonul meu cel bun și umbrela cea mai frumoasă ! S-a zis cu ele !

(Privirea îi cade pe mînă și sare în sus ca ars, făcîndu-l din nou pe Halibut să se repeadă prudent pînă în prag)

MULLIGAN : Inelul ! Nu mi l-a mai dat înapoi !

HALIBUT (reintrînd cu băgare de seamă în cameră) : Banii, paltonul, umbrela, portofelul, inelul, cînd ai putut pierde toate astea, măi omule ?

MULLIGAN : Acum cîteva minute, ba nu, acum o oră ; acum două ore și ceva. (Își pune deznădăjduit brațele pe masă și-și îngroapă capul în ele.) Nu le-am pierdut, Dan, le-am dat, le-am aruncat pe fereastră.

HALIBUT : Într-un moment de filantropie, pentru că te socoteai prea bogat, sau de ce ? Știi, John Jo, eu te-am prevenit, te-am prevenit de cîteva ori.

MULLIGAN (ridicîndu-și capul de pe brațe, arțăgos și bănuitor) : M-ai prevenit ? Cum m-ai prevenit ?

HALIBUT : Te-am prevenit că dac'ai să mergi zi și noapte la biserică, dac'ai să-ți irosești prea mult timp în rugăciuni și mătăanii, s-ar putea ca într-o bună zi să te turburi la minte. Recunoaște și tu că dacă ai fi petrecut noaptea cu o fată nu ți s-ar fi întîmplat toate astea.

MULLIGAN (cu un geamăt dureros) : Oof, nu-mi mai pune și tu sare pe rană. (Observă că Halibut ascunde ceva la spate) Ce-ascunzi acolo ?

HALIBUT (încercînd să glumească cu prefăcută nepăsare) : Coada mea. Nu știai ? Sînt un animal sălbatic și asta e coada

mea. (Mișcînd drugul) Iar acum animalul sălbatic îți spune că trebuie să te culci ! Să te culci și să dormi, să dormi. Supune-te animalului sălbatic imediat !

MULLIGAN (se ridică încet de pe scaun, fixîndu-l speriat pe Halibut) Ce-i cu tine, Halibut ? Nu cumva ești și tu somnambul ? Lasă bățul ăla jos. Nu te încăpățîna, omule ! (Văzînd că Halibut ține drugul ca pe un ciomag, îl ia cu binișorul) Hai, Dan, hai bătrîne, lasă-l jos !

HALIBUT : Am să-l las jos cînd ai să te bagi tu în pat. Pe urmă mă reped după d-ra Mossie. Hai ! Repede în pat și încearcă să dormi, să dormi... Ți ordon !

MULLIGAN (cuprins brusc de panică apucă deodată sticla cu vin de pe masă și o ridică în sus ca pe o măciucă. Apoi se repede la fereastră, zmulge perdelele și încearcă s-o deschidă) : Sfînte Atotputernice, și asta e lunatec ! Sînt singur c-un lunatec ! (Strigă în timp ce încearcă să deschidă fereastra) Ajutor ! Ajutor !

HALIBUT : N-am să te las să te nenorocеști. Pleacă de la fereastră, sau te cotolesc.

MULLIGAN (se sucește în loc, continuînd să țină sticla ridicată și încearcă să înfrunte pe Halibut) : Uite ce e, Halibut, aruncă ciomagul ăla. (Cu binișorul) Hai, Dan, fil drăguț. Fii băiat de treabă și lasă-l jos.

HALIBUT : Mai întii aruncă tu sticla. Auzi ? Aruncă sticla !

MULLIGAN : Te rog lasă ciomagul ! (Fioros) Lasă-l, cînd îți spun !

HALIBUT (agitîndu-se pe loc, cuprins de panică) : Aruncă sticla, n-auzi ? Arunc-o imediat și treci în pat !

MULLIGAN (pășind spre el amenințător) : Halibut, azvîrle imediat ciomagul !

HALIBUT : Lasă imediat sticla !

MULLIGAN : Auzi ce-ți spun ? !

HALIBUT : Auzi ce-ți spun ?

(Încep să dueleze, dar de la anumită distanță. Halibut își agită mereu drugul ca să se apere. Făcînd o mișcare pripită drugul îi zboară din mînă și trece prin fereastră cu un zgomot asurzitor de

sticlă spartă. O clipă încremenesc amândoi holbându-se la geamul spart)
MULLIGAN (bucuros): Te-ai ars! Așa-ți trebuie!

(Dar Halibut se năpustește afară din cameră, trîntește ușa și o închide pe dinafară cu cheia; Mulligan se repede la ușă și încearcă s-o deschidă izbîndu-se în ea cu umărul. În aceeași clipă, se aude de afară vocea d-rei Mossie)

D-ra MOSSIE: Vai, ce s-a-ntîmplat? Știam eu c-o să se termine rău! D-le Halibut, d-le Halibut ești rănit grav?

MULLIGAN (strigînd prin ușă d-rei Mossie): D-ră Mossie! Sînt aici! D-ră Mossie!

D-ra MOSSIE (de afară): Vai, d-le Mulligan ce i-ai făcut bietului, nevinovatului domn Halibut? L-am găsit aici în vestibul leșinat.

MULLIGAN (indignat, strigîndu-i prin ușă): Bietul, nevinovatul domn Halibut! Dac-ați ști ce-a încercat să-mi facă! S-a năpustit aici cu o privire rătăcită de om nebun, și a încercat să mă pocnească cu o măciucă. A vrut să mă omoare! Și-acum m-a încuiat aici.

D-ra MOSSIE (împăciuitoare): Vai, vai, ce rușine! Ce urît din partea lui! Lasă, nu te mai amări. Acum așează-te pe un scaun lîngă foc și-am să aduc chela să-ți deschid. O să se aranjeze totul, domnule Mulligan.

MULLIGAN (furios): Asta s-o crezi dumneata, că se aranjează. Nu mai rămîn în aceeași casă cu Halibut pentru nimic în lume.

D-ra MOSSIE (maternă): Lasă, lasă. Du-te și te așează lîngă foc, d-le Mulligan. Drăgușul de el! O să-ți aduc ceva

cald de băut și o să stăm de vorbă. Hai, fi om de treabă.

(Mulligan se apropie de cămin și se așează în fotoliu. Își aprinde o țigară și pufăie indignat. După cîteva clipe, ușa se deschide și D-ra Mossie introduce în salon un polițist înalt și zdravăn, cu glugă pe cap, un doctor care-și ține trusa cu un aer îngrijorat și o infirmieră, înfășurată într-o pelerină bleumarin cu o cruce roșie încercuită, pe mîneca strîngă, și cu obișnuita trusă de prim-ajutor în mînă. În mijlocul lor se află d-ra Mossie, iar în urmă Halibut, de o paloare cadaverică, stă ridicat pe vîrfuri și se uită peste umerii celorlalți. Toți în afară de Halibut, formează un semicerc în spatele lui Mulligan, care continuă să pufăie, fără să fi observat intrarea grupului)

D-ra MOSSIE (aplecîndu-se spre Mulligan): Acum, domnule Mulligan, o să vedem despre ce era vorba și de la ce au pornit toate necazurile, da? Am chemat și cîțiva prieteni de-ai mei să mă ajute, și totul o să reîntre în ordine.

MULLIGAN (se ridică mirat de pe scaun și repetă ca un ecou): Ați chemat cîțiva prieteni să vă ajute?... (Se întoarce și se trezește față în față cu polițistul, cu doctorul și infirmiera. Se prăbușește înapoi în fotoliu, aproape leșinat, exclamînd cu vocestinsă) Dumnezeule mare!

Cortina

În romînește de MANUELA GHEORGHIU

ȘTEFAN AUG. DOINAȘ

Vigorelli și Teilhard de Chardin *

O falie profundă desparte, într-o lume agonică, pe cei condamnați să apună odată cu ea, de cei care, descifrind semnele timpului nou, se proiectează dincolo de atașamentele lor față de acea lume: pe cînd cei dintîi rămîn aserviți unei viziuni falimentare, ceilalți se orientează spre lumina pe care o întrezăresc. Itinerariul scriitorului și publicistului Giancarlo Vigorelli este exemplar pentru modul în care, în Occident, o conștiință vie se desprinde treptat de rădăcinile sale vetuste, căutînd tot mai hotărît terenuri și soluții principiale noi.

Născut la Milano în 1913, Vigorelli a avut o formație catolică. Adoptînd însă, încă din primii ani ai tinereții sale, o atitudine anticonformistă, el atacă clericalismul lui Papini în revista florentină « *Il Frontespicio* ». Sînt anii dictaturii mussoliniene. Vigorelli colaborează la revistele cu o coloratură antifascistă: « *Corrente* », « *Letteratura* », « *Campo di Marte* », « *Prospettive* ». Cum a adopta o poetică ermetică însemna pe atunci a lua o atitudine de frondă față de oficialități, Vigorelli aderă la ermetism. Totuși, în 1942, într-o culegere de eseuri intitulată « *Elocvența sentimentelor* », condamînd decadentismul, literatura aulică d'annunziană, el apără romanul împotriva « *prozei de artă* ». Realitățile grave ale epocii îl determină să adopte o poziție tot mai realistă și, în același timp, să intervină tot mai activ în marile conflicte ideologice postbelice. După cum se arată într-o notă editorială la una din lucrările sale, « *Vigorelli s-a orientat cu o responsabilitate crescîndă spre poziții antitetice primelor sale experiențe juvenile și creștinismul său a stabilit un pasionat dialog cu marxismul* ». Între 1945 și 1952, el duce o vie activitate publicistică, fiind unul din fondatorii ziarului « *Corriere Lombardo* », publică cronici dramatice la « *Europeo* », critică literară la « *Oggi* », conduce cotidianul roman « *Momento* » și săptămînalul « *Giovedì* ». Lucrările lui Vigorelli au toate un caracter militant: « *Il Manzoni e il silenzio dell'amore* » — 1954 (« *Manzoni*

* GIANCARLO VIGORELLI: *Il Gesuita proibito — Vita e opere di P. Teilhard de Chardin* — Milano, Il Saggiatore — 1963.

și tăcerea dragostei »). « Battaglie di oggi e di ieri » (« Bătălii de azi și de ieri ») — premiul Viareggio 1956, în care caută rațiunile istorice, culturale și sociale ale necesității întâlnirii între catolici și socialiști, cercetind ideile unor cugetători ca Gobetti, Gramsci, Labriola, Salverini etc. În urma unei călătorii în China, publică « Întrebări și răspunsuri pentru China nouă » — 1958 — apoi, în 1959, o « Carte franceză », vizlune panoramică a literaturii franceze contemporane. Vigorelli e azi, în calitate de secretar al « Comunității europene a scriitorilor », unul din acei scriitori occidentali care militează pentru o intensificare a legăturilor cu lumea socialistă.

Nu e întâmplătoare întâlnirea lui Giancarlo Vigorelli, spirit atât de deschis realităților timpului, cu omul de știință și vizionarul umanist Pierre Teilhard de Chardin, adeptul înflăcărat al ideii de evoluție și progres. Într-adevăr, ultima lucrare a lui Vigorelli, operă originală prin factura sa, e în același timp o monografie a vieții și ideilor lui Teilhard de Chardin, precum și o abundentă antologie a pasajelor semnificative din opera acelui care e azi, fără îndoielă, gînditorul cel mai comentat din actualitatea occidentală. A scris însă un studiu apologetic despre Teilhard de Chardin în Italia — cea mai refractară dintre țări la pătrunderea și asimilarea ideilor teilhardiene, datorită presiunilor Curiilor romane — putea fi socotit de anumite cercuri eclesiastice reacționare ca un act de provocare. Vigorelli și-a asumat acest risc.

Savant de mare talie, geopaleontolog, supranumit « Darwinul creștin », Teilhard de Chardin a fost cunoscut încă din timpul vieții lui (1881—1955) în afara cercurilor pe care le atingeau studiile și memoriile sale științifice. Cea mai mare parte a lucrărilor sale teoretice nu puteau să apară însă, fiind lovite de un continuu veto al superiorilor săi eclesiastici, circulînd în copii manuscrise ori şaplografiate. Academician, președinte al Societății geologice din Franța, cu activitate de cercetător, circulînd între Paris, Pekin, Africa de Sud și New York, el își petrece o bună parte a vieții sale într-un exil impus de superiorii săi. După dispariția lui, două comitete alcătuite din somități ale lumii culturale din mai multe țări, ca Julian Huxley, A. Tynbee, Henri Breuil, Léon și Maurice De Broglie, André Malraux, G.H.R. Von Koenigswald și alții au inițiat publicarea « Operelor lui Pierre Teilhard de Chardin », din care pînă în 1963 au apărut șapte volume. Lucrările sale au stîrnit interes, entuziasm ori scandal. S-a ivit astfel « cazul Teilhard de Chardin »: pentru unii, el e profetul care salvează tineretul occidental din mreaja deprimărilor existențialiste; pentru alții, e « victima » seducției marxiste. Așa cum arată Carlo Falconi, un comentator al său, lui Teilhard de Chardin i s-ar fi lertat orice, « cu excepția sociologismului marxist ». Condamnările și interdicțiile continuă să lovească și după moarte opera acelui care a vrut să împace ireconciliabilul: s-a vrut flu credincios, supus autorității Ecclesiei, și un liber cugetător care nu renunță niciodată la adevărul său, chiar dacă acesta e considerat o erezie, pentru că știința l-l confirmă, l-l legitimează.

Istoria vieții și operei lui Teilhard de Chardin e în același timp, cum arată Vigorelli, istoria reducerii sale la tăcere. Această dramă o consemnează cercetătorul italian în cartea sa, care a primit titlul: « Iezuitul prohibit. Viața și opera lui P. Teilhard de Chardin ».

Încă în 1916, pe cînd se afla într-un moment crucial al vieții sale, într-o misivă trimisă de pe front, T. de Chardin scria: « Eu nu văd în ce fel Ideile mele vor putea să vadă lumina, dacă nu prin convorbiri ori sub forma unor manuscrise care circulă în ascuns, pe sub mînă ». Tînărul iezuit, preot, era obligat să concilieze ascultarea pe care o datora autorităților eclesiastice, cu fervoarea

unul pasionat al naturii, dogmele teologice cu o filozofie pe care un comentator marxist, Roger Garaudy, o va denumi « o dialectică materialistă cu aspect mistic ».

Vigorelli cercetează, într-un prim capitol, formația lui Teilhard de Chardin, apariția « vocației sale evoluționiste » care e, în același timp, împotriva celor ce dezumanizează omul în numele transcendenței, « vocația sa umană ». Această vocație se întemela pe o atracție irezistibilă pentru realitatea materială (« Nu aveam desigur mai mult de șapte ori opt ani — scrie T. de Chardin — când am început a mă simți atras de Materie sau mai exact de ceva ce pîlîie în inima Materiei »). Evoluția, pentru T. de Chardin, e esența însăși a lucrurilor, întreg universul fiind în întimitatea lui un proces evolutiv. Descoperirea evoluției cosmice, interpretarea universului în funcție de această idee echivalează pentru el în Importanță cu « pasul reflexiunii », cu accesul omului la raționalitate. Evoluția — scrie el în « Fenomenul uman » — « o teorie, un sistem, o ipoteză? — Nu desigur ! Mai mult decît atît : o condiție generală căreia trebuie să i se plece, care trebuie satisfăcută, pentru ca o teorie, o ipoteză, un sistem să devină inteligibile, adevărate ». Un ieșut care se exprimă astfel, un cercetător creștin care își folosește experiențele, descoperirile (T. de Chardin e unul din descoperitorii Sinantropului), pentru a susține « sfînta evoluție », cum o numește el, era cel puțin incomod ierarhiei din care făcea parte, dacă nu primejdios. Lucrările sale nu obțin acel *imprimatur*, autorizația ecleziastică de publicare ; fiind cunoscute însă într-un mic grup de prieteni și adepți, o mișcare se creează în jurul lui. Superiorii săi intervin, e trimis cu o misiune geologică în China. Exilul său, cu scurte întreruperi, va dura din 1923 pînă în 1946.

Interdicția a lovit desigur cele două opere capitale, de amploare sintetică ale lui Teilhard de Chardin : « Mediul divin » și « Fenomenul uman », pe care Vigorelli le analizează pe îndelete. Concepute în același timp, ele își răspund, în intenția autorului, una altuia : cea dintîi se adresează credincioșilor, a doua « gentiilor », necredincioșilor.

« Mediul divin », departe de a fi o profesiune de credință în divinitate, e o mărturisire de credință în om și lume. « Nu am altă ambiție decît aceea de a lăsa înapoia mea urmele unei vieți logice, deschisă marilor speranțe ale lumii », scria Teilhard de Chardin în 1927, în timpul elaborării acestei cărți. El condamnă, prin ea, obsesia răului, a păcatului. Răul, pentru el, înseamnă lupta cu răul, păcatul omului e de a nu fi pe de-antregul om. Infernul nu-și are locul în universul lui T. de Chardin, sau — dacă simbolic există — el nu e populat : non valoarea umană rezidă în inerție, valoarea se naște prin efort, prin acțiune. El critică creștinismul « dezincarnat », al celor care sînt « inamicii sau cel puțin alienații, oboșiți genului uman ». Omul trebuie să deprindă « dorința de a dori *ființa* ».

« Fenomenul uman » este expunerea științifică a unei cosmologii și a unei antropologii, axată pe « principiul evoluției » și al « unității fundamentale a lumii ». Teilhard de Chardin afirmă existența vieții și conștiinței în toate regiunile spațiului și timpului, materia purtînd în sine, *ab initio*, germele vieții și al spiritului. În aceeași lucrare, ca o continuare a antropogenezei, T. de Chardin descrie procesul « hominizării » : acesta constă într-o tot mai mare concentrare a conștiințelor individuale în unica mare « conștiință punctiformă Omega ». Disparația civilizațiilor în istorie nu înseamnă eșecul efortului uman, omul devine mai om printr-o conștiință tot mai organizată a universului care se formează.

În două masive capitole finale Vigorelli studiază avatarurile existenței și ideilor lui Teilhard de Chardin, după cel de-al doilea război mondial. Preocuparea sa centrală în această perioadă a fost constituirea unui nou umanism. Întâlnim tot mai des în eseurile și studiile din această perioadă tema «socializării». Dacă războiul întâi mondial a însemnat, după T. de Chardin, sfârșitul individualismului și liberalismului, cel de-al doilea război mondial aduce victoria socialismului. E vorba de «o schimbare de mari dimensiuni în condiția umană». Nu putem continua să trăim, socote el, fără să trecem prin transformarea care va făuri un întreg din multiplicitatea noastră. «Socializarea» are o perspectivă planetară (T. de Chardin vorbește des de procesul «planetizării» omului). Tipul nou uman e «homo progressivus», omul pentru care lumea nu e o «locuință confortabilă» de aranjat, ci un «organism pentru progres». T. de Chardin vede omenirea actuală împărțită în două: «aici spiritul burghez în esența sa; dincolo adevărații făuritori ai pământului».

Un spirit atât de atent la actualitatea istorică nu putea să rămână impasibil la apariția în conștiința publică a problemei nucleare. Fiind în legătură cu membrii marcanți ai Partidului Comunist din Franța, T. de Chardin la parte în 1946 la o dezbatere asupra bombei atomice și publică «Cîteva reflecții asupra urmărilor spirituale ale bombei atomice», demonstrînd absurditatea unui război nuclear. Pacea, pentru el, nu e «liniștea burgheză»; așa cum afirmă într-un mesaj din 1947, credința în pace nu e posibilă și justificabilă decît «pe un pămînt pe care domină credința în viață, credința în om».

Această credință nu i se poate nega lui Teilhard de Chardin. În cluda tuturor interdicțiilor, «iezuatul prohibit» și-a construit cu elan și perseverență opera. În epoca agoniei dogmelor, a corupției metafizicilor, opera aceasta, a unui om de știință dar și a unui vizionar, se remarcă prin credință în lume și om. Desigur, ea își vedește șubrezenia acolo unde vrea să împace ceea ce era de neîmpăcat în chiar conștiința autorului ei: Teilhard de Chardin vrea să ofere o sinteză armonioasă între coordonatele științifice ale lumii și principiile finaliste ale concepției sale religioase. Sinteza n-are un fundament științific, chiar dacă, așa cum arată un comentator sovietic al gândirii teilhardiene J. A. Levada (în *Voprosi filosofii*, 1962, nr. 1 p. 153), sub acoperămintul pur extern și formal mistic, T. de Chardin «a dezvoltat o serie de reprezentări profund materialiste și prin natura lor evoluționiste».

Ceea ce l-a atras pe G. Vigorelli în urmărirea căii lui Teilhard de Chardin a fost, fără îndoială, patosul umanist al gândirii autorului «Fenomenului uman». S-ar putea vorbi de o pasiune congenă a autorului monografiei și a gânditorului studiat de el. Desigur nu omul închis, muribund, ci cel cosmic, deschis, cel care devine, cel care se proiectează în viitor, «homo progressivus» — cum îl numește T. de Chardin — e obiectul preocupărilor unuia și al celuilalt. Vigorelli, ca și Teilhard de Chardin, condamnînd liberalismul burghez, face un apel la responsabilitatea colectivă a omenirii, la o solidaritate universală. Chiar dacă acest apel e făcut de pe o poziție discutabilă, deasupra sistemelor, a cladelor, el constituie totuși un mesaj al încrederii în om și în viitorul său.

În ochii anumitor cercuri reacționare, cartea lui Vigorelli nu face decît să continue «scandalul» provocat de atîtea declarații ale «iezuatului prohibit», prin care acesta recunoștea că în comunism «credința omenirii, reunită într-un organism universal, a primit o expresie deplină și inspirată».

ILEANA BERLOGEA

IMPRESII DE SPECTATOR

La Moscova și Leningrad

Am avut prilejul să cunosc viața teatrală din Moscova și Leningrad timp de patru stagioni la rând. Nu mă voi opri în aceste rânduri nici asupra Teatrului de Artă, unde ai posibilitatea și astăzi, după 66 de ani de la înființarea lui, să întâlnești spectacole care au intrat de mult în marile enciclopedii ale lumii, și nici asupra Teatrului Mic, cunoscut prin păstrarea credincioasă a celor mai specifice trăsături ale jocului actoricesc rusec. Aș vrea totuși să remarc că, pentru îndrăgostitul de teatru, e o bucurie să descopere la Moscova *Pasărea albastră*, cu aceleași decoruri și lumini ca și cu o jumătate de veac în urmă, sau să vadă aievea acele migăloase și măiestrite scene din *Suflete moarte*, repetate îndelung sub ochiul sever al lui Stanislavski. *Prințesa Turandot*, reinnoită după caietul de regie, concepția și indicațiile lui Vahtangov, de către Ruben Simonov, continuă să încinte prin liniile armonioase ale decorului, prin jocul nuanțat, viu și spiritual al Borisovei și al lui Lanovoi, cu nimic mai prejos decât cel al înaintașilor lor de la premiera de acum 42 de ani.

Viața teatrală a Moscovei sau a Leningradului dezvăluie celui ce o cunoaște interesante căutări de înnoire a artei scenice. Mai mult ca oricând, aceste înnoiri au fost legate în cursul ultimei stagiuni de numele lui Brecht. La Teatrul Mare « Maxim Gorki » din Leningrad, a fost invitat regizorul polonez Erwin Axer pentru a pune în scenă *Ascensiunea lui Arturo Ui poate fi oprită*. La Moscova, la Teatrul « Maiakovski », *Cercul de cretă caucazian*, montat cu ingenioase elemente de teatru popular a stîrnit numeroase discuții. Un binemeritat succes a înscris tot la Moscova, la Teatrul « Stanislavski », *Opera de trei parale*.

Ani de-a rîndul, actorii și regizorii sovietici au trecut pe lîngă teatrul lui Brecht. Se înrădăcinase chiar o greșită concepție după care jocul emoțional, dăruit, plin de trăire al actorilor ruși ar fi incompatibil cu luciditatea rece, aspră a cunoscutului scriitor german. Un prim pas interesant a fost făcut cu ani în urmă de un teatru din Talin, care a montat cu multă autenticitate și pitoresc *Domnul Puntila și sluga sa Matti*. Experiența a fost lăaturalnică și singulară. Au urmat apoi și alte experiențe, unele mai timide, altele mai îndrăznețe, pînă la succesele acestei stagiuni care au arătat din plin că luciditatea scriitorului german, măiestrit îmbinată cu emoționalitatea rusească poate duce la mari reușite scenice.

Unul din cele mai frumoase spectacole realizate în ultima stagiune pe scenele Moscovei este *Omul cel bun din Siciuan* prezentat de Teatrul de Dramă și Comedie. Istoria acestui spectacol e deosebit de interesantă. Cu un an în urmă, absolvenții școlii de artă dramatică de pe lângă Teatrul Vahtangov, sub conducerea profesorului lor, cunoscutul actor I. Liubimov, au prezentat publicului cu timiditatea și entuziasmul specific tinereții și începutului de drum, rezultatul muncii lor din anii studenției: *Omul cel bun din Siciuan* de Brecht. Producția acestor absolvenți a fost o revelație atât pentru publicul obișnuit, cât și pentru oamenii de specialitate. *Omul cel bun din Siciuan* este spectacolul care se dezvăluie treptat. Sărac și simplu la început, modest și discret ca reprezentație de școală, el se îmbogățește pe nesimțite prin fiecare personaj nou intrat în scenă, prin fiecare reacție nouă și neașteptată a interpreților. Astăzi, nu mai este o surpriză pentru nimeni faptul că pe scenă pot să nu existe decoruri. Această nouă formă de participare a pictorului scenograf la crearea spectacolului presupune însă integrarea lui mai subtilă și mai nuanțată în ritmul interior al spectacolului, amestecul lui mai direct în mișcarea actorilor. Aparent, rolul scenografului în acest spectacol s-a limitat la încadrarea scenei, pe partea dreaptă cu un imens portret stilizat al lui Brecht și pe cea stângă cu un panou manifest despre teatrul străzii. Și totuși, până și pinza cenușie care închidea fundul scenei, zid de casă sau pur și simplu posibilitate de limitare a spațiului de joc, se datora unei bogate fantezii de plastician. Decorul nu a fost conceput în sine; el își făcea apariția numai atunci când interpretii aveau nevoie de el, atunci când gesturile și cuvintele lor nu puteau să-l sugereze.

Spectacolul a început cu un prolog-manifest, menit să-l întipărească pe Brecht în memoria noastră. Un grup de tineri, interpreții de mai târziu ai piesei, îmbrăcați în salopete și în haine obișnuite de stradă, așezați în rând de-a lungul rampei, având în mijlocul lor un ghitarist și un acordeonist, anunțau publicul că vor să prezinte un spectacol inspirat din viața obișnuită a străzii. După o clipă de pioasă tăcere, păstrată în semn de respect pentru Bertolt Brecht, cel ce vorbea spectatorilor și-a scos haina, devenind pe loc Vang, sacagiul cel bun și sărac din îndepărtatul Siciuan. Toți cei ce îl înconjurau s-au risipit, transformându-se în locuitorii grăbiți și plini de treburile aceluiași orașel. În spectacol nu a existat nici cea mai palidă intenție de reconstituire cuminte și corectă a vieții unor chinezi. Actorii au rămas aceiași, cu aceleași trăsături, cu același chip.

Spectacolul a căpătat o putere de sugestie cu totul deosebită, a devenit adevărat și convingător, tocmai prin faptul că regizorul s-a ferit de o situație simplistă în spațiu și timp, de fixarea unor greoaie longitudini și latitudini geografice. Acțiunea piesei se putea petrece ieri, se poate petrece azi, oricând și oriunde există nedreptate socială și unde un singur om bun nu poate rezolva cu nimic durerile celor din jur.

Cei trei zei care apar în piesă sînt caraghioși dar nu grotești, personaje de farsă simpatice de carnaval; tineri, îmbrăcați în haine negre, cu pălării verzi și cu cîte o geantă sub braț; ordonați și corecți, se opresc civilizați la stop, așteptînd calmi să li se dea adăpost. Pe scenă, Vang aleargă de la un om la altul fără să găsească înțelegere. Încetul cu încetul disperarea lui se transformă într-un dans plin de dramatism. Dar i-a venit o idee, ultima care mai poate să salveze orașul: să ceară ajutorul prostituatei Sen De. Primul tablou al spectacolului se termină cu bucuria lui Vang care-a găsit adăpost pentru zei.

Acordeonistul și ghtaristul, acompaniatorii permanenți ai spectacolului sînt în același timp și compozitorii muzicii: A. Vasiliev și B. Hmienițki. Brecht nu le-a prevăzut prezența pe scenă și totuși ei parcă ar face parte integrantă din piesă. Orice altă soluție muzicală ar fi părut artificială.

Doi stîlpi cu o bară deasupra și o bucată de carton pe care scrie «Tutungerie» a fost suficient pentru a ne face cunoștință cu noua situație a lui Sen De. Patru stîlpi cu două bare deasupra lor și cu o nouă firmă «Covoare» a adus în scenă prăvălia bătrînilor ei vecini. Șase stîlpi și trei bare au completat peisajul cu frizeria lui Su Fu.

Tabloul în care Sen De apare ca proprietară a debitului de tutun a permis urmărirea jocului nuanțat al Slavinei, interpretă fină, inteligentă și sensibilă, și cunoștința cu rezolvările regizorale interesante date noilor momente. Veselă, fericită, Sen De aleargă la început pe scenă, aranjînd marfa imaginară în debitul nou cumpărat. Dar încetul cu încetul, prăvălia începe să se umple cu tot felul de oameni, pretențioși și obraznici care se înghesuie cu toții pe două lăzi suprapuse. Sen De e speriată, nu știe ce să facă, nimeni nu are milă de ea. E tot atît de neajutorată ca și în ziua precedentă cînd se vindea pentru a cîștiga bani. Proprietăreasa, femeie elegantă, provocatoare, cu mișcări ondulate și sigure îi cere bani, garanții. Prin succesiunea rapidă a momentelor, această scenă capătă un ritm plin de dramatism. Momentul culminant al scenei îl reprezintă «Cîntecul despre fum». Aceiași vagabonzi care, cu o clipă înainte, invadaseră prăvălia, cerșind, pretinzînd, cerînd, impunîdu-și prezența, au devenit dintr-o dată alții. În felul în care interpreții s-au desprins de condiția anterioară a personajelor reprezentate, se manifestă înțelegerea «efectului de înstrăinare» pe care-l pretinde Brecht actorilor. Cîntecul n-a fost cîntat de vagabonzii obraznici și goi ce au năvălit asupra lui Sen De, ci de oamenii zilelor noastre care pot să înțeleagă situația fără ieșire a celor năpăstuiți de soartă. Cîntecul odată sfîrșit, actorii au redevenit săracii zdrențuiți și flămînzi, gata să distrugă totul. Pe fundalul bătăii izbucnite între ei, Sen De, întovărită de cei doi muzicanți, se adresează spectatorilor, împlorînd ajutorul. . . Lumina se stinge pentru o clipă. . . Cînd se aprinde din nou, în locul lui Sen De a apărut Sui Ta. Actrița Slavina nu face nici un fel de efort pentru a înșela spectatorii. Și-a schimbat doar hainele, o bluză neagră, o pereche de pantaloni, ochelari de soare și un melon care-i acoperă părul. Transformarea autentică, reală este în felul ei de a fi, în siguranța pe care o are acum în mișcări, în promptitudinea răspunsurilor. Sui Ta inspiră respect polițistului, admirație proprietăresei și teamă vagabonzilor.

Regizorul nu a făcut apel la machiaj pentru a-i transforma pe actori nici atunci cînd s-au pus probleme de vîrstă.

Plin de fantezie a fost regizorul în găsirea interpretului pentru frizerul Su Fu. Frizerul trebuie să fie și să rămînă antipatic. E crud, e rău, face parte din lumea stăpînilor. I. Petrov, interpretul acestui rol, e tînr, mlădios ca un dansator, elegant ca un prim amoret, se mișcă în pași unduitori, grăbiți și totuși e antipatic. Eleganța lui e făcută, părul lui e prea ondulat, ochii prea sublimați, vocea prea falsă și lingușitoare, gesturile prea profesionale, atitudinile prea mieroase. Su Fu poate fi interpretat și altfel. Brecht e mult mai dărnîc și mai puțin pretențios în comparație cu alți autori. Libertatea dată de el interpreților și regizorului în privința aspectului exterior al spectacolului e deplină.

Și zeli pot fi concepuți altfel decît i-a văzut Liubimov. La rîndul ei, fabrica de tutun, înființată de Sui Ta putea fi și ea imaginată altfel. Liubimov și

Sculpturi de ION IRIMESCU

@Asociația Ziaristilor Independenți din România

1 — portret

2 — odihnă

3 — elegie

fotografii de FLORIN DRAGU

3

pictorul scenograf, B. Blank, au conceput un fundal reprezentînd imensa fereastră a unei hale murdare. În fața geamului, pe taburete joase rotunde, cu spatele spre public stau așezați muncitorii proaspăt angajați. Interpreții își lovesc ritmic palmele de genunchi. Sunetul surd, mecanic, obsedant scos de aceste lovituri întregesc atmosfera obositoare a fabricii, sugestivă evocare a unei lumi în care munca nu aduce nici o bucurie.

Alături de Slavina, care joacă cu o remarcabilă discreție rolul dublu Sen De și Sui Ta, o prezență deosebit de interesantă este N. Gubenko în rolul lui Iang Sun, aviatorul șomer. Proaspăt absolvent al Institutului de Cinematografie din Moscova, Gubenko s-a dovedit încă de pe băncile școlii un interpret interesant al operei lui Brecht. Rolul lui de producție a fost Arturo Ui din *Ascensiunea lui Arturo Ui* poate fi oprită. Gubenko posedă o mare forță interioară și o putere de concentrare cu totul deosebită.

O puternică dorință de înnoire stăpînește și scenele Leningradului. Uneori s-a vorbit chiar despre o mai mare libertate a fanteziei și o receptivitate mai accentuată a actorilor și a regizorilor din Leningrad față de cerințele spectatorului contemporan. În ultimul timp, Tovstonogov, mai cu seamă, a atras în mod deosebit atenția asupra teatrului pe care îl conduce. Tovstonogov este un regizor care-și pune amprenta pe toate spectacolele la care lucrează. Există o claritate și o precizie a liniilor directe ale spectacolelor lui care nu permit nici o confuzie. În montările lui, momentele se disting cu limpezime matematică. Tonurile sînt ponderate, dar pline. Tovstonogov nu întrebuițează pauze molatece, decoruri grele, colțuri de joc adumbrite, planuri secundare. Numai un asemenea regizor s-a încumetat să pună în scenă romanul *Pămîntul desțelenit* al lui Șolohov, făcînd să dispară discuțiile legate de oportunitatea sau neoportunitatea unei dramatizări. Văzînd spectacolul, am avut impresia că am redescoperit romanul. Nu e o completare a lui Șolohov, e numai varianta scenică a operei lui, transmiterea gîndurilor și intențiilor lui, prin filtrul sever al talentului regizoral al lui Tovstonogov. Ceea ce ne-a dat însă Tovstonogov a fost propria sa viziune asupra operei lui Șolohov, propria sa concepție despre soarta lui Davidov și a lui Nagulnov, despre drama Lukeriei și despre viața nouă creată pe meleagurile stăniței Gremiaci Log. Spectacolul prezentat de Teatrul Mare dramatic «Maxim Gorki» din Leningrad nu poate fi înțeles decît prin prizma perfecției colaborării a lui Tovstonogov, a pictorului S. Mandel, a compozitorului M. Tabacnikov, a lui P. Luspekaev — interpretul lui Nagulnov, a Doroninei în partitura cinic-tragică a Lukeriei, a lui Lebedev în Sciukar și a tuturor celorlalți interpreți.

Spectacolul lor e grandios, sobru, aspru, simplu, eroic.

Elementul dominant al decorului e un gard de nuiele. Cenușiul cafeniu al gardului de nuiele acoperă totul, evocă culoarea locală, sugerează atmosfera, te transpune în viața cotidiană a stăniței căzăcești. Niciodată nu ți-ai fi putut închipui că un element atît de simplu ca un gard de nuiele poate să joace o funcție dramatică atît de importantă într-un spectacol. Dintr-un uriaș gard de nuiele e tăiat cadrul fix ce închide scena. Cadrul se îngustează în partea de jos a scenei dînd impresia unei spărturi. Cu aceeași împletitură de nuiele este acoperit și podiumul pe care joacă actorii. Elementele de decor — o poartă, un tavan, profiluri de case în zare — sînt la fel de dure și de primitive ca și împletitura sălbatică dar trainică a gardului de nuiele. Cele mai multe tablouri se petrec pe fundalul unei draperii negre de catifea, care întărește și concentrează acțiunea. Variația e dată de schimbările de perspectivă care intervin ori de cîte ori acțiunea cere o desfășurare mai largă. Draperia neagră se dă

la o parte, dezvăluind și cel de al treilea plan al scenei, limitat de o bucată de cer cu o ciudată formă geometrică. Impresia de adâncime e întărită uneori de imaginea cîmpului proaspăt destelenit, întins pe o molatecă denivelare a scenei în ultimul ei plan.

Măiestria deosebită a regizorului, sensibilitatea sa excepțională se definesc mai ales în felul în care, fiecărui moment important al acțiunii, i se alătură muzica formată din melodii căzăcești vechi și triste, cîntate de un cor bărbătesc. Impresia de participare la evenimentele unei mari epoei este accentuată de intervențiile actorului Innokenti Smoktunovski, care povestește din cînd în cînd fapte din afara scenei, înlocuind în felul acesta inutile și simpliste rezolvări dramatice ale diferitelor fragmente.

Ideea de bază a operei lui Șolohov, aceea a luptei comuniștilor pentru transformarea vieții din bătrînul sat căzăcesc, e dusă în prima parte a spectacolului de către Makar Nagulnov — P. Luspekaev, iar în partea a doua de către Dăvidov — C. Lavrov. Nagulnov-Luspekaev, energic și tăios ca o spadă, e comunistul care crede cu fanatism în adevărul cauzei lui. Pentru Nagulnov, așa cum l-a realizat Luspekaev nu există posibilitatea de a da înapoi, el nu poate accepta organic nehotărîrea. Și totuși, în rigiditatea lui, Luspekaev a adus o notă de stîngăcie timidă, de căldură de o deosebită frumusețe. Prin gesturile sale cînd bruște, cînd timide și potolite, prin privirile sale arzătoare ațintite intens asupra partenerilor săi, Luspekaev a reușit să convingă pe spectatori că în sufletul eroului e un clocot ascuns, luminat în străfund de o mare speranță, în ciuda nostalgiei lui. Nagulnov este hotărît, dar totuși în adîncul lui e măcinat de îndoieli legate mai ales de neștiința lui de a se apropia de oameni. Una din scenele care dezvăluie din plin această duplicitate a atitudinii lui Nagulnov este ședința deschisă de partid din partea a doua a spectacolului, în care Sciukar, bătrînul mucalit, realizat excepțional de Lebedev, îl obligă pe Nagulnov să-l asculte în ciuda protestului înfuriat al acestuia. În spectacol există emoționante momente de întîlnire cu moartea. Decorul e poate mai sobru ca oricînd. Draperia de catifea neagră dă la iveală planul al treilea al scenei și cerul cu nori plumburii. E noapte cu lumină albastră. Pe acest fundal nu se distinge decît un gard de nuiele, o poartă deschisă și silueta chinuită a unui copăcel pirpiriu. Nelineștea din sufletul omului fugărit ce vine pe ascuns să-și vadă iubita e subliniată de cîntece de dor și jale care se aud de undeva dintr-o mare depărtare. E o scenă în care doi oameni se pîndesc și se caută. Nagulnov îl omoară pe Timofei. Se aude țipătul sălbatic al Lukeriei care-și vede iubitul ucis, al Lukeriei-Doronina, care pentru prima dată își schimbă tonul batjocoritor, cochet insinuant, cinic-senzual pe care-l avusese tot timpul pînă atunci.

Urmează apoi un moment de mare și surprinzătoare frumusețe. Cei doi oameni care pînă atunci nu se putuseră întîlni sufletește, se așează unul lîngă altul. Nagulnov e pentru prima dată blînd, reținut, cald, sfătuiindu-și fosta soție să părăsească satul, dăruindu-i singura batistă care-i rămăsese de la ea și pe care o purta la sîn. Pentru prima dată, Lukeria ascultă, privește, înțelege intuitiv că drama lui Nagulnov e tot altă de mare și adevărată ca și a ei. Cei doi oameni se despart încet cu o adîncă plecăciune rusească, cu acea plecăciune plină de reculegere în care mîinile ating pămîntul ca într-un vechi și enigmatic rit păgîn. Lumina s-a schimbat încetul cu încetul. Din albastrul întunecat al nopții, ea a devenit roșietică, anunțînd zorile. Norii proiectați pe cerul simbolic au devenit mai grei, mersul lor mai repezit, mai dramatic, mai nelineștit. Pe despărțirea grea a celor doi oameni s-a lăsat încetul cu încetul cortina însoțită

de nostalgicele cîntece cazăcești și de vocea lui Smoktunovski care a încheiat :
« Și așa s-au despărțit Lukeria și Nagulnov pentru a nu se mai întîlni niciodată ».

În partea a doua, spectacolul dezvăluie mai mult locul lui Davîdov în viața staniței cazăcești și rolul acesteia din urmă în minuțioasa lui transformare. Momentul-cheie al spectacolului e primirea în partid a lui Maidanikov și a tovarășilor lui. Rezolvarea dată de Tovstonogov ședinței, felul în care a reușit să păstreze pe scenă fiorul de solemnitate al actului primirii unor noi membri de partid, evitînd staticul și formulele obișnuite de teatru, au fost deosebit de interesante. Regizorul a întrebuițat fără abuz elementele de pitoresc oferite de o ședință într-un sat cazăcesc, costumele viu colorate, umorul spontan și frust al celor prezenți, babele venite cu împletitura sau nepoții după ele. Elementele de comedie aduse de Sciukar au înveselit scena și au evitat caracterul ei static. Noutatea rezolvării regizorale a constat mai cu seamă în felul în care momentele obișnuite de teatru au fost îmbinate cu momente de pantomină. Lunga biografie a celor ce aveau să fie primiți în partid, solemnitatea votării, au fost povestite de Smoktunovski. Melodia Internaționalei cu care s-a încheiat scena, intonată de toți interpreții, s-a asociat firesc cu toate cele petrecute anterior.

Spectacolul creat de Tovstonogov și de colectivul lui a demonstrat că teatrului îi sînt deschise multiple porți spre viitor. Arta scenică contemporană e determinată de felul în care actorii și regizorii știu să aleagă din arsenalul bogat al măiestriei lor elementele care corespund sensibilității omului de azi, care permit să se transmită gînduri și să se nască meditații pe marginea sensurilor majore ale vieții.

Omul cel bun din Sticuan și Pămînt desțelenit sînt două spectacole care îndeplinesc din plin această condiție.

DIN VIAȚA UNEI CAPITALE

Correspondență specială din Londra

Dacă vara anului 1964, cea mai însorită și mai veselă de mulți ani încoace, a fost martora unui mare exod de londonezi spre continent și spre regiunile de coastă, precum și a marelui Festival al Artelor din Edinburg, tot ea a urât și bun venit miilor de turiști din Europa și America și a umplut parcurile și străzile de freamăt. Teatrele sînt înțesate. La Albert Hall, concertele *Promenade* au, atras într-un număr mare iubitorii de muzică — cei mai mulți tineri. Acest vestit ciclu de concerte de toamnă abordă o suită de simfonii și concerte clasice; nu lipsește însă niciodată o seară Wagner și puțină muzică ceva mai modernă. Ca o introducere educativă în muzica serioasă, concertele *Promenade*, pe scurt *Proms*, au atras numeroși ascultători timp de mai bine de treizeci de ani. Conferința internațională de psihiatrie socială a fost analizată și discutată pe larg — o incursiune oarecum confuză și dezorientată în sfera « maladiilor societății acaparatoare ».

Aceasta este deci parte din scena londoneză — oarecum deprimant de calmă, așa cum a fost acum 50 de ani, cînd a izbucnit primul război mondial: nimeni nu visa la repercursiunile zguduitoare ce aveau să urmeze, la irosirea necugetată de nenumărate vieți omeneste.

Firește, pentru cei mai mulți dintre cetățenii pașnici și cu frica legii, viața își urmează cursul ei vesel; ei ignorează pur și simplu ceea ce este neplăcut. Chiar copiii noștri par imunizați la răul zgomotos al cinematografelelor, revistelor ilustrate și al reclamelor care acoperă terenurile virane și căptușesc coridoarele metroului. Dar există simptome care nu pot fi ignorate. Delicvența juvenilă crește în proporție alarmantă. Sînt înjunghiați adolescenți în sălile de dans, sînt uciși copii de către maniaci sexuali, bande de huligani invadează stațiunile de pe litoral, devastează cafenelele și-i atacă pe vilegiaturiști. Cartierul Soho din Londra rivalizează cu New Yorkul ca centru al viciului.

Dar aceasta nu este totul. În Anglia se dezvoltă în prezent o viață intelectuală viguroasă și independentă, mai sănătoasă, mai dură în cinstea ei, mai bine informată și mai sensibilă la adevărul moral și intelectual decît altădată, alături de puerilitatea de necrezut, scandalurile, trivialitatea și exploatarea sexualității morbide, violența și senzațiile din presa galbenă și televiziunea comercială.

Maladia sufletului occidental se extinde în societate de la adolescentul huligan și propagatorii de vicii pînă la romanul decadent și teatrul absurdului.

Manifestările sale în sferele superioare ale culturii au o importanță aparte. Artistul este acela care, fie pe tărîmul literaturii, fie pe cel al teatrului, este cel mai sensibil la răul timpului. El este conștient că ne aflăm într-o epocă de profundă criză, sub sentința morții unui sistem social.

Teatrul londonez în 1964

În cea mai mare parte, teatrul londonez se află în mîinile marelui capital. Directorul unui teatru are de întîmpinat multe probleme financiare. Trebuie să plătească o chirie grasă nu numai pentru localul teatrului ci și pentru terenul pe care acesta a fost clădit. Astfel, el nu îndrăznește să pună în scenă orice piesă care nu-i asigură un succes de casă. Se și spune: casa hotărăște totul. Ca o consecință, teatrele din West End, înghesuite toate în mai puțin de o milă pătrată, prezintă o serie îngrozitoare de piese execrabile care se adresează inteligențelor celor mai reduse. Din timp în timp apare și o piesă bună, uneori chiar mai multe; dar lucrul acesta este o excepție. Totuși, există patru sau cinci teatre care se bucură de o situație ce le înlesnește să ducă o politică diferită. Proaspătul Teatru Național, sub conducerea activă a lui Sir Laurence Olivier, și așezat pe malul sudic al Tamisei, într-un cartier industrial și pur muncitoresc (deși spectatorii aparțin clasei de mijloc), se menține la un nivel foarte înalt, prezentînd spectacole magnifice cu *Othello*, *Unchiul Vanio*, și *Constructorul Solness* de Ibsen. *Royal Shakespeare Company* nu funcționează numai la Stratford ci și la Londra, unde la Teatrul Aldwych, Peter Hall, care este directorul sucursalei londoneze, a înmărmurit și intrigat capitala prezentînd o serie de piese avangardiste de Beckett, Pinter, Brecht și cîțiva scriitori tineri. De asemenea, există și un teatru mic, intim, un fel de club, cunoscut sub numele de *Arts Theatre*, care prezintă spectacole numai pentru membrii săi, și astfel reușește să scape de cenzura lordului Șambelan (toate piesele trebuie prezentate unui funcționar superior al Curții regale — lordul Șambelan — care poate interzice prezentarea unei piese sau poate dispune tăierea pasajelor socotite ofensatoare). Una din aceste piese, *Înainte de venirea nopții* (mutată acum la Aldwych, datorită succesului pe care l-a reperat), constituie un exemplu excelent de « Theatre of Cruelty » (Teatru al cruzimii). O livadă pașnică devine scena unei întoarceri spre sălbăticie instinctivă și sacrificiu primitiv a unui grup eteroclit de culegători de mere, cu care prilej un vagabond nenorocit este sacrificat prin decapitare. Al treilea teatru este *Theatre Workshop*, retras din drum, într-un cartier muncitoresc din East End, condus de către acel geniu sfidător care este Joan Littlewood, cea care a descoperit și încurajat să scrie o serie de tineri dramaturgi ca Brendan Behan, Shelagh Delaney, o muncitoare de 18 ani, autoarea piesei *Un strop de miere* și alți dramaturgi, acum populari. Lucrînd cu multă energie la alcătuirea repertoriului, trezind în actori entuziasmul și originalitatea, Joan Littlewood a distrus convențiile și a creat un nou gen de piesă, adesea de tip muncitoresc, în care regizorul și actorii, împreună cu autorul, dau treptat viață piesei. Tot așa a procedat și cu recenta punere în scenă, la Edinburg, a piesei lui Shakespeare, *Henry IV*, cu rezultate uimitoare. Succesul ei a fost atît de mare încît fiecare piesă regizată de ea a fost preluată de către directorii teatrelor comerciale ca să fie jucată în West End. Însfîșit, mai există și *Stage Society*, cu teatrul său, *Royal Court*, în Chelsea, altădată localul în care s-au jucat piesele de tinerete ale lui Shaw și care acum din nou destelenește ogoare punînd în scenă piese ca cea a lui

Osborne, *Privește înapoi cu minie* și trilogia lui Wesker, printre care și remarcabila piesă *Rădăcini*. În prezent, se joacă aici ultima piesă a lui Osborne, *Evidența inadmisibilă* — istoria sordidă și amară a unui avocat corupt și desfrinat a cărui lume de depravare și intrigă vicioasă se prăbușește împrejurul său. O piesă lipsită de bunătate umană, plină de cruzime, cinism înrăit și retorică convingătoare. — Adevărul, așa cum îl vede degradarea, când autoînșelarea dispare la sfârșitul unei vieți irosite.

Teatrul cruzimii

Important în această privință este faptul că se mai pot scrie piese bune moderne și că se mai găsește pentru ele un public receptiv și entuziast. Nu este totul pierdut și speculațiile comerciale nu au înăbușit complet drama contemporană.

Totuși mare parte din aceste piese moderne sînt adînc pătrunse de disperare atît în privința naturii cît și a corupției societății. Ele susțin că violența din mijlocul nostru este instinctivă, naturală și inevitabilă, că viața este complet lipsită de sens. Piese de acestea se bucură de o mare popularitate în rîndurile intelectualității din clasa de mijloc și ale studenților. Amintim piesa lui Beckett *Endgame*, o piesă sumbră, nefericită a cărei acțiune se petrece într-o încăpere închisă, într-o lume muribundă, și mai recent, piesa *Marat-Sade*, care a stîrnit proteste violente. Acțiunea acesteia se petrece într-o casă de nebuni, unde marchizul de Sade împreună cu ceilalți bolnavi, făcînd pe actorii, îl înfruntă pe revoluționarul francez Marat, ucis în baie de Charlotte Corday în 1793, pentru a discuta, printre întreruperile și agitația extremă a nebunilor, conflictul dintre individualism și socialism. Revoluția franceză ne este prezentată ca simbolul și profeția îngrozitoare al unui viitor fără zei, conducători sau conduși, prin persoana torturată a senzualistului Sade, în timp ce fanaticul Marat proclamă una din formele extremiste ale stîngismului abstract dar plin de pasiune, denunțat de către Lenin. Întreaga discuție are loc într-o atmosferă de violență zgomotoasă, gata să explodeze.

La teatrul *Mermaid*, o nouă piesă americană, *Bricul*, fără intrigă și fără eroi, revelă brutalitatea instituției « Cei trei marinari » din Japonia, un fel de penitenciar. Este o demascare zguduitoare a celor ce se petrec în sînul armatei americane și, chiar mai mult, o înfierare a trăsăturilor inumane fasciste și autoritare din societatea modernă.

Oamenii din secolul nostru au fost martorii unor orori nemaipomenite și victimele unei mașini de putere, corupție și teroare care se reflectă în arta contemporană. În multe piese efectul nu este numai de a îngrozi ci și de a deprinde oamenii cu violența, în loc de-a-i ajuta să-i vadă rădăcinile în tensiunea socială și economică dintr-o lume de tranziție.

Ce putem spune despre protestul pe care îl ridică aceste piese? El nu-și atinge ținta pentru că deviază de la realitate și încearcă să se reîntorcă la iluziile teatrului convențional. Relele și cruzimea pe care le demască sînt atribuite corupției înăscute a naturii umane — o concluzie care ne duce la disperare.

Pare nimerit ca această nevroză să fie însoțită de o adunare a psihiatrilor din lumea întreagă, preocupați cu toții de violența, criminalitatea și instabilitatea mentală a timpului nostru. Conferința s-a bucurat de multă publicitate și declarațiile sale au fost discutate pe larg. Dar e foarte puțin probabil să fi adus lumină în această problemă.

Conferința a fost marcată de un refuz permanent de a privi în afara individului, considerat sursa tuturor relelor sociale. Un specialist ne învață cum să descoperim ucigașii potențiali cu ajutorul testelor psihologice. Altul, încearcă să dovedească faptul că tendințele criminale sînt ereditare. Moraliștii afirmă că dacă există vreun leac, acesta trebuie să fie făurirea unor conștiințe noi cu ajutorul reflexelor condiționate. Și cum criminalii nu sînt subiecte potrivite pentru stabilirea reflexelor condiționate, trebuie drogați cu Amphetamine.

Psihanaliștii afirmă, de asemenea, că trebuie să începem și de la cealaltă extremă, deoarece există tipuri psihopatie atît în virful scării sociale cît și la baza ei; chiar șefii de stat, susțin ei, trebuie supuși testelor psihologice pentru a deveni conștienți de puternica și periculoasa acțiune subversivă a impulsurilor lor inconștiente.

Alt psihiatru, în prezent incapabil de a se mișca în afara sferei relațiilor pur personale, ne vede pe toți ca pe niște « creaturi pe jumătate înnebunite într-o lume nebulă, străini de mintea noastră, trupul nostru, unii de alții, care ne urm pe noi înșine și întreaga lume ».

Dar cel puțin unul dintre ei s-a apropiat oarecum de adevăr, declarînd că « trăim într-o societate care pune accentul pe avantajele personale și pe bogăția materială. Această morală banditească este mai adecvată unei vieți de război decît unei vieți pașnice. Ea îi învață pe copiii noștri foarte puține despre cum să trăiască pașnic, în colaborare cu alte popoare. Ea poate fi justificată numai presupunîndu-se că lupta este inevitabilă. » Dacă aceasta este într-adevăr natura lumii noastre occidentale, putem vedea limpede sursa reală a disperării noastre culturale.

Alt specialist subliniază modul în care compozitorii și artiștii contemporani exprimă starea de spirit a timpului nostru folosind lipsa de armonie drept tema muzicii, romanelor, filmelor și pieselor lor. Violența, distrugerea vieții, degradarea personală, acestea sînt subiectele care ațîță publicul, pentru că el exprimă atît de bine impulsurile reprimite ale oamenilor infectați de boala unei societăți acaparatoare.

Din discuții a reieșit următoarea concluzie, admisă fără plăcere, și anume că violența în rîndurile tineretului izvorăște din frustrare, din sentimentul nesigurăței, din legăturile lui sociale sporadice și imperfecte, din dificultatea de a descoperi cine sînt, sentimentul de a fi inutil, de a avea de înfruntat o lume ostilă — cu alte cuvinte morbiditatea unei societăți individualiste, comerciale. Dar nimeni nu s-a întrebat dacă aceasta este condiția umană în toate împrejurările, sau numai în societatea capitalistă.

Asociația britanică

Nimeni n-a pus această întrebare la conferința psihiatrilor; dar cineva a dat răspunsul în cadrul unei alte conferințe care se desfășura simultan — o conferință care nu era nici a doctorilor și nici a vracilor, ci a oamenilor de știință. Adresa prezidențială către *Asociația britanică*, rostită de lordul Brain se preocupa, din punct de vedere biologic și antropologic și ținînd seama de recente cercetări din domeniul sistemului nervos uman, cu problemele comportării umane. (*Asociația britanică* pentru promovarea științei a fost înființată acum 126 de ani pentru a face cunoscute celor interesați descoperirile specialiștilor precum și progresul științific realizat în toate domeniile.) După cum spunea președintele, spre deosebire de psihanaliștii de tipul freudian și

jungian, oamenii de știință nu se preocupă de teorii despre om, care deși plauzibile sînt pur speculative, neverificabile și astfel neștiințifice. Savantul — a spus lordul Brain — arată cum se dezvoltă facultățile superioare ale omului concomitent cu mîna și creierul care-i dau un control mai mare asupra mediului înconjurător, făcînd posibilă dezvoltarea limbii și capacității de a transmite cunoștințe acumulate prin educație. Valorile umane, a continuat el, nu cad din cer, ci sînt produsul evoluției. Ele apar și se concretizează numai în procesul de satisfacere a nevoilor sociale și biologice și de asigurare a supraviețuirii umane.

Lumea nu este statică ci schimbătoare ; dar nu toată lumea vede lucrul acesta. « Diviziunea principală care există între oameni este cea între indivizii care au fost educați să vadă lumea în termenii unui mediu ce se schimbă cu repeziciune și cei care o văd în termenii unui mediu static și al unor categorii imuabile ale trecutului. În felul acesta, trebuie să pregătim pe toți oamenii pentru o lume nouă care va fi complet diferită de cea veche ». Ar fi putut să adauge că psihiatrul nu poate găsi răspuns condiției umane de anxietate și frustrare deoarece el consideră această societate ca permanentă.

Festivalul de la Edinburg

Foarte mulți iubitori de muzică și de artă au plecat de la Londra în capitala nordică, Edinburg, acel oraș scoțian cu vechi și solide tradiții scolastice și gravă frumusețe arhitecturală, clădit la poalele castelului regal. De mai mulți ani, Festivalul a fost Mecca acelor care iubesc arta. Directorul artistic nu este altul decît vărul Reginei, lordul Harewood, care nu face caz de rangul său și a cîștigat respectul și încrederea datorită entuziasmului, abilității și discernămintului cu care organizează festivalul. Ceea ce s-a văzut foarte limpede anul acesta cînd în centrul amplului program muzical s-a aflat turneul Teatrului Național din Praga, care a prezentat în spectacole pline de talent operele mai puțin cunoscute ale lui Janacek, Dvorak, Smetana și Cikker. Opera lui Smetana, *Dalibor*, cu decoruri realizate special pentru *King's Theatre*, a constituit un spectacol cald și bine realizat. Printre lucrările de amploare ale lui Janacek care nu au mai fost interpretate în Anglia, se numără *Katyn Kabanova*, și *Casa morților* de Dostoievski, ultima constituind o experiență dramatică unică.

Una din surprizele festivalului l-a constituit spectacolul *Henri IV*, în direcția de scenă a Joanei Littlewood, eliberat de orice amănunt inutil, cu foarte puține costume și cu decoruri simple, improvizate. « Înlăturînd tot balastul, l-am considerat pe Shakespeare destul de bun să se ridice din nou și să spună ceva despre ziua de astăzi ». Acuzată cu vehemență de către critici, Joan Littlewood a deslănțuit un puternic contraatac împotriva lor și înarmînd ansamblul său cu o nouă concepție și cu entuziasm, i-a obligat să revină asupra aprecierilor.

Aceia dintre noi care au rămas în Londra nu au pierdut în întregime prilejul de a lua parte la această sărbătoare a artelor. Televiziunea și Radio-ul au înlesnit Festivalului să pătrundă în casele noastre, să ne reînvie credința în spiritul indestructibil al omului în zilele acestea ale înfrîngerii spirituale și disperării intelectuale. Chiar Teatrul cruzimii poate fi util dacă realismul său brutal ne-ar arăta că

*Dacă spre mai bine o cale va fi,
Ea va pretinde să privim din plin răul.*

Afif de elegant – afif de josnic

Dacă întreaga artă este « cronică abstractă și succintă a timpului », după cum spunea Hamlet, atunci filmele și piesele care se joacă acum la Londra ar trebui să aibă multe de spus. Și povestea lor nu este prea plăcută. Filmul care acum atrage mulțimile în toate cinematografele într-o măsură nemaiîntâlnită ani de zile, este filmul de groază cu James Bond, *Degetul de aur* (« Goldfinger »). James Bond este individul cinic, bine îmbrăcat, în slujba serviciului secret, care-și croiește drumul printre aventuri, cu o eficacitate nemiloasă și cu o anumită doză de farmec desuet; tratându-și succesiunea de femei ca pe niște șervețele de hîrtie — funcțional și disponibil, trăind viața obiectelor, folositoare, esențiale pentru sex, dar nimic mai mult.

Jucat cu imensă nepăsare, brutalitate en-vogue, și lașitate rece, sfidarea lui Bond ne hipnotizează pînă într-acolo încît ne vine greu să nu-l admirăm chiar atunci cînd îl urîm și ne supunem lui, asemenea victimelor sale neajutorate. Un film care fascinează chiar atunci cînd corupe.

Este reprezentativ *Degetul de aur* pentru climatul moral al Londrei? Ar putea fi considerat ca atare, dacă din cînd în cînd n-ar apărea și filme sau piese de un fel complet opus. *Dragoste de la un străin* este un asemenea film — povestea simplă a unei fete care se află într-o situație dificilă și a raporturilor ei cu un băiat. Ce se întîmplă exact, aproape că nici nu ne interesează, dar cum se întîmplă este ceea ce vrem să aflăm. Pentru că în cazul acesta este vorba de o legătură umană care, treptat, evoluează de la îndeplinirea iritată și în silă a unei datorii neplăcute la un interes real, ce pînă la urmă se transformă în afecțiune. Fără cel mai mic sentimentalism ni se arată într-un mod foarte reținut că nu este imposibil să treci de la indiferență față de aproape la o legătură plină de răspundere.

Granifa nebuniei

Decadența nu este totdeauna izbitoare și populară. Uneori ea împrumută forma excentricității de avangardă — snobă, exclusivă și extrem de mulțumită de sine. Londra literară a fost ușor amuzată cînd atenția i-a fost captată de cultul temporar la modă — *letrismul*. Această mișcare vrea să revoluționeze toate formele artei de la poezie și pictură pînă la cinema și teatru. Începînd cu literatura și separînd fără reticență poezia de folosirea arbitrară a cuvintelor, el găsește un element mai profund pentru versificare în *literă*, care oferă un nou teren de explorare, mai ales în ceea ce privește posibilitățile sale destructive.

Ba chiar și mai interesant, mișcarea promovează ceea ce numește sistemul *mut*, în care particulele rostite sînt complet *surde*. Duclînd acest principiu un pas mai departe, curentul declară că fiecare particulă nu trebuie să aibă un sens imediat, în felul acesta extinzînd imens sfera artei, deoarece dă posibilitate fiecăruia să-și imagineze orice, inclusiv non-existentul. « Niciodată în întreaga istorie a poeziei n-a existat un asemenea sistem care să aducă atît de multe elemente noi artei ». Letrismul a fost aplicat și în cazul altor arte, cum ar fi, de pildă, cinematograful. În cazul acesta, el a realizat un progres revoluționar prin producțiile non-vizuale. Abandonînd metodele de proiectare vulgară pe un ecran, letrismul cinematografic se preocupă

exclusiv de reacțiile spectatorilor, lucru care prin natura sa devine atât constructiv cât și distructiv.

Manifestul letriștilor conchide cu o lozincă îndrăzneță : și anume că letrismul va fi întotdeauna « avangarda avangărzii ». Fiecare artist contemporan, care nu i-a asimilat încă revelațiile, este declarat întru totul inutil.

Nu trebuie să se presupună că aceasta este o mistificare. Letrismul nu este singur. Paralel cu el își duce existența un alt grup ce se numește ZERO precum și o a treia grupare a *Situaționiștilor*, a căror programe și revendicări sînt tot atât de neînțeles și exaltate — dar mă abțin să le descriu. *Times Literary Supplement* a dedicat un număr dublu acestor mișcări de avangardă, și, de asemenea, în rîndurile intelectualilor se poartă numeroase discuții solemne în legătură cu importanța lor.

Dacă lucrul acesta apare pe deplin absurd, semnificația socială a unei asemenea absurdități ar merita să fie luată în considerație. Poate o asemenea mișcare să apară într-o societate rațională? Nu reprezintă ea oare o încercare destul de viguroasă de a scăpa dintr-o realitate ce și-a pierdut sensul și a devenit amenințătoare? Refuzînd să vădească vreun interes pentru societate și pentru schimbarea acesteia, ei se retrag în lumile lor particulare ca să scrie din ce în ce mai puțin, să speculeze în jurul poeziei, în cazul în care este complet desprinsă de viață și sens, să devină din ce în ce mai obscure cu premeditare. Ei par înclinați spre distrugere, dezintegrare, atât în ceea ce privește materialul cât și persoana lor, ca și cum ar suferi de o maladie a spiritului datorită însăși corupției și abandonării limbajului cu sens.

Un critic american, Lionel Trilling, a sugerat o explicație plauzibilă : « Caracteristic pentru personalitatea modernă este imaginația sa intensă și adversă culturii căreia îi aparține — o anumită percepție indignată a lipsei ei de valoare ». Și aceasta se datorește nu numai situației externe ci și « propriei lor nepuțințe », pentru că ei nu văd ce s-ar putea face în această privință.

Literatura avangardistă a devenit o ramură a psiho-patologiei.

Cartea deșertului

Potolirea setei, ultimul roman al lui Iuri Trifonov¹ își situează acțiunea în deșertul Turcmeniei. Pentru un cititor cu o imaginație mai aprinsă, romanul pare a promite o lume cu totul nouă, un peisaj arid, cu șiruri de caravane străbătând deșerturi nesfârșite, oameni cu fețe oacheșe și ochi migdalați, îmbrăcați în pitorești mătăsuri multicolore. Și ca decorul să fie complet, nu pot lipsi nici nopțile cu lună, grele de miresme, nici bătrânii cu barbă colilie, care stînd cu picioarele încrucișate pe covoare minunate, povestesc legende străvechi. Dar despre toate acestea în romanul lui Trifonov nu se vorbește sau se vorbește prea puțin.

Scriitorul nu-și pierde vremea migăind motive ornamentale persane. Romanul său tratează o temă majoră: lupta aprigă pentru învingerea naturii vitrege și construirea unui canal ale cărui ape să dea viață unor ținuturi moarte.

Pentru regiunile sudice ale Asiei, apa e un element primordial, ridicat la rang de simbol. Vechii egipteni sau indieni divinizau apa întruchipată de Nilul și Gangele sfînt.

În romanul *Potolirea setei*, apei, ca element vital al existenței i se acordă aceeași importanță, dar fără nimic mistic sau neînțeles, căci oamenii acționează conștient, după un plan, fără să apeleze la clemența unor forțe supranaturale neînduplecate și fără să fie îngroziți de furia apelor care nu vor să se lase captate și îndiguite.

Supunerea apei a necesitat o luptă îndîrjită și a costat multe vieți omenești, dar biruința atît de greu cîștigată, e cu atît mai mare.

Descrierea șuvoiului de apă strunit între maluri de beton, care curge spre ținuturi însetate de veacuri sună triumfător ca o haendeliană « Muzică a apelor ».

Ancestrala « sete de apă » a oamenilor și a pămîntului este atît de mare, încît ciobanii veniți pe cămile de la distanțe uriașe la festivitatea inaugurării canalului, fac parcă o pioasă genuflexiune și sărută apa ca pe o minune pe care ochii lor s-au învrednicit să o vadă: « ciobanii s-au lăsat în jos pe panta de nisip și, stînd pe vine, se bălăceau în apă. Erau în culmea desfătării. Se jucau cu apa, își cufundau și scoteau mîinile din apă, plescăiau cu palmele pe suprafața ei, o aruncau în sus, se stropeau ușurel unul pe altul și, ținînd palmele căuș o ridicau cu grijă și-și udau fața. Își treceau apoi palmele ude peste ochi și buze și păreau că sărută apa ».

Se povestește că un cioban căruia nu-i venea să creadă că în canal este apă, încercînd să-l treacă, s-a înecat.

Setea pămîntului e potolită de apa rîurilor, setea de apă a oamenilor — cu ceai verde și aromat. Dar mai există o sete, mai chinuitoare și mai imperioasă — e setea de adevăr și dreptate. Ea este cea care stabilește normele etice, de comportare pentru eroii cărții, îi unește sau îi desparte după criterii sigure.

¹ Scriitorul e cunoscut la noi ca autor al romanului „Studentii”.

Setea de adevăr și dreptate dictează și impune o nouă comportare față de viață, față de muncă, de obligațiile pe care le ai, față de dragoste. Piotr Korîșev, tânăr ziarist, care-și caută cu înfrigurare drumul și rostul în viață, Ermasov bătrîn deja, dar tot îndrăzneț și neînduplecat, Carabaș sau Egers sînt entuziaștii ce luptă împotriva a tot ce e rutină, închistare, împotriva unor cupizi ca Nagaev sau demagogi ca Zurabov.

Acțiunea romanului este puternic ancorată în timp, în contemporaneitate. Există un curent subteran care leagă în desfășurarea acțiunii prezentul cu trecutul ce reînvie cu tărie prin prizma amintirilor, sau cu viitorul ce se întrevește plin de promisiuni.

Timpul e o prezență continuă și permanentă a romanului. Pe marginea lui se discută și se filozofează. « De obicei, noi nu simțim timpul, el trece prin noi pe nesimțite, dar uneori se agață de ceva din lăuntrul nostru și pentru o clipă te cuprinde groaza — e ca și cum s-ar apropia moartea. Dar totul trece repede ca o criză de astm. »

Timpul, ca moment istoric își pune pecetea asupra oamenilor, modelîndu-le fizionomia, structura morală, care va rămîne neschimbată pentru toată viața. « Tatăl meu (spune Piotr Korîșev) a purtat toată viața lui pecetea anului 1917; sînt oameni ai anilor « '20 », ai anului 1937. Poate că ei ar fi bucuroși să se schimbe, dar nu pot. Timpul i-a copt în vatra sa. »

Amintirea, care vehiculează între trecut și prezent, nu e o simplă constatare învăluită în ceața trecutului, ci un element activ, creator, ce însușește și formează caracterul omului.

Un critic vorbea despre « stratificarea » romanului lui Trifonov, referindu-se la multitudinea și complexitatea problemelor care se dezbate. Numărul mare al personajelor, cît și cel al planurilor care se întretaie este deseori derutant. În linii mari, bineînțeles simplificînd, toate firele complicate ale acțiunii pot fi reduse la două direcții principale. Una care desbate construirea canalului în deșertul Kara-Kum, alta viața și munca ziariștilor în redacția unui ziar din Așhabad.

Acțiunile merg paralel, cu prea puține puncte de contact, ca la sfîrșitul romanului să se întîlnească. Întîmplările care se petrec pe șantier sînt expuse, fie în forma clasică a povestirii epice, fie ca impresii pe care le culege reporterul Korîșev (în acest din urmă caz povestirea fiind la persoana întîia), scriitorului reușindu-i astfel o permanentă confruntare și corectare a diferitelor păreri și puncte de vedere asupra aceluiași eveniment.

Există în roman episoade întregi care pot fi desprinse din context, episoade ce conțin în ele suficient material pentru o nuvelă independentă. Astfel e povestirea despre Briașim Muradov, ucis mișelește de rudele soției sale, cărora miresei pentru răscumpărarea ei). Calități de nuvelă independentă are și povestirea despre Denis Kuznețov, om dezorientat de loviturile aprige ale soartei, care va muri eroic încercînd să salveze digul.

Scriitorul include aceste episoade în roman, doar în forma lor incipientă, nedevelopată, le prezintă parcă în treacăt, doar pentru a caracteriza o situație sau un personaj.

Dacă nu putem vorbi în romanul lui Trifonov despre « exotism oriental », putem însă vorbi de « culoare locală ». Deșertul își face loc în cartea lui Trifonov ca o prezență vie, uneori vrăjmașă (furtuna de nisip), totuși îndrăgită (constituind peisajul natal al multora din eroii cărții) cu oaze de sanaul, cu ruine de cetăți milenare, măcinate de intemperii.

Totul în deșert este cuprins de o liniște nefirească, ireală care dă senzația de infinit și pustietate: «Liniștea neobișnuită a deșertului e atât de deasă, încît în ea dispar toate sunetele, toate mirosurile, toate gîndurile și amintirile.» Tabloul dezolant și anorganic al deșertului nu e prezentat doar pentru a fixa decorul acțiunii. În cuvintele scriitorului vibrează îngrijorarea, chemarea sinceră de a opri înaintarea nimicitoare a deșertului.

«Am văzut întinderea nesfîrșită de nisip, bătrînețea pămîntului, i-am deslușit fața moartă de peste mii de ani, cînd noi înșine și urmașii noștri și tot ce a trăit pe pămînt și ce va mai trăi încă, se va transforma în acest nisip galben-cenușiu, ușor, pe care îl fărîmîtează vîntul. Miliarde și miliarde de grăunțe de nisip vor acoperi arhipelagurile, vor înghiți pădurile, orașele, uzinele atomice, vor acoperi tot micul nostru glob pămîntesc și în fiecare grăunțe de nisip va fi închisă o viață stinsă. Așa se va întîmpla dacă omul se va înspăimînta de deșert. Dacă nu-i vor ajunge forțele să învingă deșertul.»

În descrierea pustiei scriitorul folosește notația directă, concretă. Dogoarea soarelui e atât de cumplită încît «o șopîrlă ținută cinci minute la soare se coace de vie». Deșertul e simțit olfactiv prin mirosul amar și insinuant al pelinului («deșertul va rămîne pentru mine întotdeauna legat de mirosul pelinului»).

Scriitorul e împotriva risipei de culori contrastante. Culoarea e plasată în pete zgîrcite și doar acolo unde este neapărată nevoie, folosită cu o mină sigură și experimentată: «Dealurile de nisip sînt violet»; dimineața, munții sînt roz ca miezul zemos de pepene verde, apoi se decolorează devenind galbeni (coloritul amintește de tablourile lui Martiros Sarian). Monotonia coloristică a deșertului este punctată și înviorată de cîmpul de lalele și romanițe.

Romanul lui Trifonov, *Potolirea setei* marchează un moment interesant în evoluția prozei sovietice contemporane.

NINA VUCOLOV

Ștefan Zeromski

În 1964 se împlinește un secol de la nașterea marelui scriitor polonez Ștefan Zeromski. Dezvoltîndu-se în atmosfera demoralizantă care a urmat după înfrîngerea răscoalei din 1863 și a valului sporit de opresiune naționalistă exercitat de autoritățile țariste de ocupație, tînărul Zeromski manifestă de timpuriu preocuparea pentru problemele majore ale poporului său, pentru trecutul glorios de luptă.

Convins încă din anii liceului că are îndemînare la scris și simțind nevoia imperioasă de a da glas simțămîntelor sale, Zeromski se hotărăște să devină scriitor. Lecturile asidue sînt un prim pas pe acest drum. În 1885 notează în jurnalul său intim: «Citesc încontinuu, ziua și noaptea. Ca și pînă acum, citesc tot felul de cărți, cu conținut foarte diferit. Pot să spun că în ultimii doi ani am citit neîntreput. Mi-am îmbogățit mintea. Cărțile au dezvoltat în mine simțul artistic, au dat avînt imaginației mele. Pînă la sfîrșitul liceului am să mă mențin în stadiul acesta de acumulare de cunoștințe. Vreau să încep studiul sistematic al literaturii ruse: Turgheniev, Pușkin, Lermontov și Gogol au să-mi ia un an. Mă apuc de asta pregătit într-o anumită măsură din punct

de vedere critic și artistic de către Brandes. Scriitorului acesta îi datorez nespul de mult. Are să-mi fie de asemenea de ajutor și puțină filozofie și psihologie prinsă pe ici, pe colo. La universitate am să încep să scriu. Voi urma irevocabil medicina. Am hotărât să lupt cu nervii, cu soarta, cu viața. »

Lipsurile materiale și boala de piept moștenită îl silesc pe Zeromski să părăsească universitatea și Varșovia și să colinde câțiva ani de zile ca profesor particular pe la diferite moșii din împrejurimi. Nu renunță totuși la țelul său principal de viață și în 1889 debutează cu câteva schițe în revistele varșoviene: *A, de-aș trăi această bucurie, Elegie, File de jurnal*.

Poet, prozator, dramaturg și publicist, Ștefan Zeromski străbate mai multe etape în evoluția creației sale. Influențat la început de poezia marilor romantici V. Hugo și Y. Slowacki, evoluează apoi în cadrul realismului critic mărturisind contingente și cu naturalismul. Depășind cu mult cadrul ideologiei poporaniste promovată de revista *Głos* la care colaborează în primii ani ai activității sale literare, Zeromski ajunge în schițele *Amurg* și *Uitare* la adevărate modele de realism. Incizia profundă, veridicitatea descrierilor, sarcasmul cu care scoate la iveală cele mai ascunse fețe ale mizeriei în care își duc « traiul liber, de cetățeni », țărani polonezi, lasă să se întrevadă simpatia autorului pentru cei oprimați, chiar dacă ascunsă uneori sub o ironie aparentă (de exemplu în portretul eroului principal din *Uitare*).

Alături de descrierile uneori voit brutale se conturează, în momentele cele mai importante, perspectiva dezvoltării metodei realiste prin exprimarea adevărului în mod simplu, concis, reținut, cu trecerea subtilă a unor lucruri sub tăcere sau mărturisirea lor printre rînduri. Astfel ia ființă povestirea *Muncile lui Sisif* (publicată, din cauza cenzurii țariste, sub pseudonimul Mauryey Zych, la Cracovia, care atunci era înglobată în imperiul austro-ungar) în care simplitatea relatării faptelor celor mai strigătoare la cer și izul de autobiografie dau o autenticitate și mai mare paginilor de demascare a asupririi țariste și de condamnare a politicii naționaliste.

Vocația de a descrie epoci de tensiune, în care se săvîrșesc acte de eroism, preocuparea de a releva tradiția luptelor de eliberare și în special a răscoalei din 1863 se realizează în opere ca: *Ne sflîșie corbii și ciiorile...*, *Ecourile pădurii, Rîul credincios*. Nimbul de eroism care-i înconjoară pe eroii luptei pentru eliberarea națională și socială, tragismul înăbușirii în sînge a răscoalei și regretul pentru uitarea care se așterne peste fapte, ce se cer păstrate veșnic vii în memorie, sînt realizate prin elemente de lirism, sugerate în parte de experiențele prozei expresioniste. La Zeromski aceasta se manifestă printr-o abundență de metafore, comparații, determinări extremiste sau superlative — stil care, în concepția autorului, trebuia să fie mai grăitor pentru cititor, să-i facă mai apropiate faptele eroice și să-i trezească din nou dorința de luptă.

În 1900 publică romanul *Oameni fără adăpost* (tradus în românește sub titlul *Doctorul Judym*) în care așează pe primul plan problema raportului dintre individ și masă în procesul luptei pentru realizarea unei societăți mai bune, reluînd tema pionieratului intelectualilor (tratată și în nuvela *Învățătoarea*), împletită cu sentimentul de vină și răspundere socială pentru apartenența la o clasă privilegiată. În numele acestui sentiment de vină și al purității față de cauză, eroul principal renunță la fericirea personală pentru a se dedica în întregime și nestîngerit încercării de a îndrepta lumea. Dar sacrificiul lui se dovedește inutil.

S-ar putea ca autorul să fi recurs la această întruchipare silit de cenzură, căci n-ar fi putut prezenta tipuri de revoluționari în anii de la începutul seco-

lului al XX-lea când edificiul țarist era zguduit de tulburări atât de puternice, deși faptele par să conteste o asemenea supoziție. Zeromski va zugrăvi mai târziu în mod conștient tendențios, figuri de eroi care se răscoală izolați, reformatori sau filantropici utopici din cauză că nu înțeleg forța clasei muncitoare nou formate și puterea ei de a organiza și atrage masele la luptă.

Neîncrederea în realizarea unei revoluții înfăptuite de muncitorii ruși îl descumpănește. În *pragul primăverii* (1925) roman consacrat revoluției socialiste din 1917 din Rusia și care a trezit critici atât din partea reacțiunii — care îl găsea prea revoluționar — cât și din partea socialiștilor — care îl considerau negativist și rău-voitor — este expresia derutei ideologice în care se afla scriitorul spre sfârșitul vieții sale. Dând dreptate când revoluției, când adversarilor ei, autorul renunță definitiv și la refugiul utopic și la înfăptuirea unei schimbări printr-un efort singular. După multe șovăieli eroul principal din romanul *În pragul primăverii*, Cezary Baryka, se alătură totuși mișcării de masă a muncitorilor. Deruta și șovăiala oglindite în roman sînt expresia sentimentelor contradictorii prin care trece autorul însuși, după 1917: de la optimismul declanșat de eliberarea țării de sub ocupația țaristă — la decepția reinstaurării în Polonia a unei orînduiri la fel de nedrepte ca și înainte, doar cu alți exponenți.

Înclinația autorului pentru literatura istorică, manifestată încă de la primele începuturi, nu s-a limitat numai la reîmprospătarea evenimentelor legate de răscoala poloneză din 1863, ci s-a extins și asupra epocii napoleoniene: *Soldatul rădător*, romanul în trei volume *Cenușa* și altele. Tema istorică a prilejuit o reînnoire a motivelor antițariste și patriotice din lucrările lui Zeromski. Dar pe plan istoric autorul era mai departe decît oricînd de ideea solidarității între clase, descriind cu și mai multă acuitate complicațiile luptei antifeudale și de eliberare națională, cruzimea reacțiunii dezlănțuite împotriva țărănimii de ultimii apărători ai drepturilor feudale. Uciderea lui Matus Polut, pe baza dreptului magdenburgic, sub motiv că a părăsit fără permisiune moșia pe care era iobag, pentru a lua parte la războaiele napoleoniene (*Soldatul rădător*), atestă izbucnirea violentă a unei lumi în agonie cu puțin înainte de a părăsi arena istoriei. Acuzarea autorului este netă, clară. În intenția scriitorului, *Cenușa* urma să descrie mișcarea napoleoniană ca pe o școală a patriotismului conștient, combatant. Însă observatorul profund și sincer care este Zeromski nu poate să treacă cu vederea că odată cu legile și instituțiile democratice, armatele franceze aduc și opresiune, jaf, samavolnicii. Luptele ascut bărbăția, curajul, eroismul soldaților, dar totodată contribuie la accentuarea cruzimii, a sălbăticiiei. Evidențierea contradicțiilor dintre scopul urmărit și rezultatul obținut răstoarnă vechea manieră de descriere a războaielor de pe poziția învingătorilor, ca pe niște izbînzi permanente și izvoare de bucurii.

Singura lucrare în care apare fără echivoc unitatea proletariatului și hotărîrea lui de a lupta este schița *Caldarîmul*, apărută în urma mișcărilor revoluționare din 1905.

Stilist de frunte, îndrăgostit fără rezerve de natura patriei sale, Zeromski ne-a lăsat minunate descrieri de natură realizate cu mare finețe și un bogat colorit.

Zeromski este în literatura poloneză un deschizător de drumuri noi. Remarcabile pentru întreaga activitate literară a scriitorului Ștefan Zeromski sînt dorința și frămîntarea continuă, sinceră, de a dezvălui adevărul, compasiunea pentru cei asupriți, dragostea de patrie și dorința de a o vedea liberă și prosperă. Brutal și sarcastic atunci cînd își lua asupra-și rolul de demascator al

nedreptății, Zeromski știa să devină sensibil și plin de poezie atunci când oglindea bunătatea și plinătatea vieții sau a naturii.

Prin tot ce a scris, Ștefan Zeromski se dovedește un mare scriitor și un prieten al oamenilor simpli.

ELENA LINȚA

Note despre poezia lui Evgheni Vinokurov

Evoluția poetului sovietic Evgheni Vinokurov nu poate fi pe deplin înțeleasă fără o aprofundare a coordonatelor sale intime. Poetul are o evoluție discretă, realizată mai mult sub raportul unei treptate acumulări spre o desăvârșire în adâncime, decât sub raportul formelor prozodice: astfel, la o analiză superficială s-ar putea afirma că poetul s-a așezat comod în haina aceleiași ritm din care rareori iese.

Vinokurov face puține gesturi, e zgîrcit cu mișcările inutile ale artificialului, configurația sa interioară fiind parcă a zidarului preocupat în primul rînd de verticalitatea zidului. Și lucrul acesta coincide întru totul cu principiile sale declarate. Într-un interviu acordat revistei *Secolul 20*, Vinokurov mărturisea: «Eu cred că în literatură, noțiunea de inovație capătă altă semnificație decât în alte domenii ale vieții, în special în știință unde fiecare descoperire nouă o face inutilă pe cea precedentă. Literatura nu e un sport, nu e o cucerire de recorduri (...). Uneori, întoarcerea spre marile realizări ale trecutului, preluarea experienței trecutului înseamnă o mișcare înainte.»

Preocupat de unitate, de structură, Vinokurov are în vedere elaborarea unui întins poem conceput în linie ascendentă și de aici poate faptul că poetul nu simte imperioasa necesitate de-a așeza în fruntea versurilor sale titluri. Se creează o continuitate și cititorul trece de la o poezie la alta ca dintr-o cameră în alta ale aceleiași vaste clădiri.

Vinokurov abordează poezia cu conținut meditativ. Înclinația spre meditație își are resortul în însăși dorința de-a explica epoca și marile probleme ale existenței prin prisma filozofiei marxist-leniniste.

Noutatea poetului rezidă în modul nou de percepere al realității: Vinokurov se simte obligat să consemneze evenimentul liric numai cînd acesta, după o îndelungată fierbere se decantează în limpezi cristalizări.

Nu vom găsi nicăieri pe parcursul lecturii exprimări obscure ori criptice (care la drept vorbind nu vin din profunzimea ideilor, ci din insuficiența lor aprofundare). Poetul nu simte niciodată spaima de-a nu putea scrie, pentru că nu este părăsit niciodată de credința în poezia latentă conținută în fiecare deplasare de linii din lumea din afară.

« Aceste versuri nu le-am scris deodată

Eram cu ele-n toamnă, mohorît.

Cu cele ne-ncepute-n frig și zloată

Prin șesurile negre m-am tîrît. . . »

(Aceste versuri nu le-am scris deodată)

De la primul său volum *Versuri despre datorie*, pînă la unul din cele mai recente, *Cuvîntul*, permanenta încercare de-a pătrunde în inima fiecărui fenomen și implicit de-a împrumuta de la natură ceva din mersul ei lent, dar sigur, este omniprezentă.

Volumul *Versuri despre datorie* este rodul unei experiențe dramatice pentru generația din care face parte poetul: experiența anilor Marelui Război pentru Apărarea Patriei. Poemele sînt scrise între anii 1945—1950, după ce războiul trecuse, fapt grăitor pentru modalitatea oarecum retrospectivă, specifică poetului, de-a privi evenimentul. Aici întâlnim mai puțin ca oriunde împușcături, explozii și toate celelalte aspecte exterioare ale războiului. Lui Vinokurov i-au rămas în memorie, vii, oamenii pe care i-a cunoscut, gustul amar al războiului și mai ales sentimentul că despre eroi trebuie să vorbești cu glas scăzut. Poetul a pierdut ceva din el cu fiecare tovarăș ucis și după război simte că trebuie să și-i apropie reconstituindu-le imaginile, să le dăruie o a doua existență. Totodată Vinokurov își reface în memorie propria biografie.

Războiul îi oferă poetului prilejul unei concentrări asupra sensului morții și vieții. Viziunea morții la Vinokurov ia proporțiile unei zguduitoare simplități:

« Poetii triști grăiră despre moarte
cuvînt bolnav și trist, înalt cuvînt.
Sînt morți de mult. Deasupra lor mai arde
sălbatecă, o iarbă de mormînt.
Și-arată moartea lumii fața suptă.
O, viață scumpă, sînt mai scund cu-n an !
Și eu cîndva mă voi sfîrși în luptă
strivind cu pieptul rece un dușman.
Ori cu toiag în mînă, peste-o punte,
m-oi prăbuși-n prăpăstii, șovăind.
Și voi muri sub stelele de munte
pierdut de oameni, ca-ntr-un labirint.
Sau, poate, simplu, unde drumul moare
și-acolo unde nu-i decît cer drept,
de-atîta cîntec, neîncăpătoare,
o să-mi plesnească inima în piept ».

(*Poeții triști grăiră despre moarte*)

Poemele din ciclul *Cazarma*, aduc un substanțial efort la evocarea anilor de război: aici se varsă ca într-o matcă bine îndiguită amintirile poetului. Vinokurov nu-și clădește ciclul pe binecunoscutele contraste dintre victorie și înfrîngere, război și pace etc., ci evocînd aproape exclusiv relațiile dintre oameni. Atmosfera războiului o sesizăm implicit, în sensul că poetul își canalizează atenția în dezvoltarea efectelor războiului în conștiință, mizînd pe amănuntul cu semnificație: gestul oricînd de simplu ar fi, nu mai are valoarea celui de toate zilele, el este o sinteză a tuturor prefacerilor din sufletul oamenilor.

Războiul a lăsat urme adînci în conștiința poetului. Chiar în volumele și ciclurile anterioare care-și propun să investigheze alte probleme, filozofice sau intime, tema războiului apare ritmic, creînd astfel impresia unei încercări supreme de-a o depăși. Intuim că poetul are nevoie de liniște pentru a arbora alte realități nu mai puțin importante. Fiind însă un om al vremii sale, ecourile noilor amenințări războinice se izbesc de el nemijlocit, ceea ce face ca leit-

motivul războiului să răsună în continuare și într-o serie de versuri mai târzii (*Soartă, Părinții, Pline neagră, Noaptea a venit, adîncă*). Anii războiului — scrie poetul — au dat alte valori frumuseții (*Am căutat-o-n disciplină*). Frustrat de facultatea de-a mai înțelege altceva decît moartea, teama, ura împotriva ororilor fascismului, Vinokurov își amintește aproape trist:

« În anii-aceia nu am priceput
Zgîrcitul freamăt de mesteceni. »

De aici înainte o altă temă își va croi drum în lirica lui E. Vinokurov — tema adolescenței. Poemul *La șaptesprezece ani* ne aduce în fața ochilor un tînr care nu a cunoscut plimbările nocturne prin parcuri și și-a cadențat cîntecul « nu-n cuplete ci în kilometrii drumurilor străbătute ». În al doilea volum al său se conturează tot mai precis un punct de vedere nou, caracteristic de-acum înainte poetului: sensul simplității care preexistă în cel mai complicat și de neînțeles fenomen. Există întotdeauna un « pur și simplu » indiferent dacă el se referă la cîntecul păsărilor ori la moarte (*Păsările și Am vizitat orașul din volumul Cuvîntul*.).

În volumul *Mărturisiri*, un loc aparte îl ocupă ciclul *Versuri despre copilărie*. Pentru Vinokurov copilăria încetează de-a mai fi o apă tulbure în care nu se deslușesc decît vag amintirile, o perioadă lăsată în suspensie, ca o altă viață, aproape edenică, ruptă de contextul vieții mature și pe care o evoci ca pe una lipsită total de problemele ridicate de bine și rău. Dimpotrivă, Vinokurov caută să descifreze în anii copilăriei trăsăturile sale de astăzi. Poetul află în copilărie geneza dragostei lui de acum pentru natură, pentru oameni, pentru vapoarele pe care le privea cu tristețe de pe Podul Crimeei; cu multă finețe psihologică sînt analizate amintirile legate de anii trecerii spre adolescență.

Lirica erotică a lui Vinokurov are nu mai puțină originalitate. Poetul topește senzualitatea iubirii imediate într-un ideal de puritate. Poetul e zgîrcit cu declarația. Nu le vorba de dragostea unor oameni dominați de angoase, incapabili să comunice între ei, ci de dragostea cu atît mai greu de mărturisit cu cît e mai adîncă.

Unul din poemele reprezentative pentru Vinokurov este *Omul cavernei a învățat să deseneze*. Poetul elogiază clipa cînd primitivul « cu piatra grea a început să sape în stîncă chipul asprului bizon ». În actul acesta echivalent cu ridicarea ființei umane în două picioare poetul simte sensul frumuseții care a adus omului prima lacrimă de emoție, bucuria creației « mai dulce decît miera, mai dulce decît carnea ».

Culegerea următoare de versuri intitulată *Chipul omului* preia mai pe larg temele anunțate de *Mărturisiri*.

Vinokurov se declară fătîș împotriva celor care neagă sensul și importanța poeziei. Într-un articol al său (*Cui îi este necesară poezia*) Vinokurov pledează pentru permanenta colaborare între lector și scriitor. « Pentru ca poezia să-și îndeplinească menirea sînt necesare două talente: talentul poetului și talentul cititorului ». Așadar ne explicăm de ce Vinokurov se apleacă atît de atent asupra cuvîntului: dacă am vorbi despre o *exactitate* a poeziei sale atunci această *exactitate* s-ar referi nu atît la idei, cît la sugestie.

Ineditul fără zorzoane, acesta este idealul poetic al lui Vinokurov.

În poezia lui se revarsă o lumină care scoate la iveală detaliile, dar care le și face de prisos în favoarea ansamblului. Această lumină o invocă poetul în poemul care are chiar titlul *Lumina*. Dar ce-i mai de preț pentru lirica lui

Evgheni Vinokurov este că aproape nicăieri nu vom găsi imaginea frământărilor poetului în căutarea adevărurilor, ci rezultatul lor, sublimat:

Pot să trăiesc și să înfrunt orice.
Ca-ntr-un pahar vârtejul se va cerne.
Și tot ce turbure în suflet mi-e
în slove vii și limpezi voi așterne.
Tot ce se zbate de hotar lipsit
și tot ce-i dă ocol, cătîndu-și nume
să fiarbă dar. De vreme talmăcit
singur va cere glas spre semn anume.
Și simplu va fi totul. Las acum
să-și cheme țărnul, spumegînd fierbinte,
îndiguit cu negură și fum,
nedeslușitul fără de cuvinte.

MIRCEA CIOBANU

Primul roman al lui Juan Farías

« Să vezi ce mașini grozave — lungi și strălucitoare ! Să vezi apoi ce blocuri avem ! Și ce reviste ! Revistele, mai ales, sînt extraordinare. Oricine își poate cumpăra un automobil, o casă, un costum de sărbătoare. Bani găsești pe toate drumurile și, în orice port te-ai opri, întâlnești femei frumoase și elegante. Cu salariul pe o zi poți să încingi trei beții sau să-ți cumperi două perechi de pantofi. » Așa își zugrăvește patria un bătrîn marinăr de pe vaporul yankeu care a poposit într-un mic port spaniol.

Într-un bar de noapte, la un pahar de coniac, tînărul Juan, hamalul muritor de foame, îl ascultă cu sufletul la gură. Această imagine mirifică a Americii îl va determina pe eroul romanului lui Farías ¹ să se aventureze într-o călătorie clandestină peste ocean, în speranța că va scăpa de sărăcie. Scris la persoana întîii, romanul este, în mare măsură, rodul experienței de viață nemijlocite a autorului. Personajul central e împins de soarta vitregă la periferia societății, însă prin aceasta nu e mai puțin reprezentativ pentru realitățile dramatice ale Spaniei de azi.

Singur pe lume, fără altă preocupare decît agonisirea traiului de fiecare zi, tînărul Juan e un soldat al mării armate de șomeri vagabonzi. Cînd găsește de lucru în port, își cheltuiește banii înfundîndu-se în vreun bar. N-are prieteni. Cei cu care împarte cămăruța unde vine numai să doarmă, hamali ca și el, îi sînt aproape străini. Mizeria i-a înăsprit sufletul, l-a făcut egoist și

¹) Juan Farías, *Puente de cáñamo* (Podul de cîneapă), Editorial Seix Barral, S.A. Barcelona 1962, 225 p. Născut în provincia Galicia, în 1935, tînărul scriitor spaniol a avut o viață zbuciumată. A urmat o vreme cursurile unei școli de marină, pe care o părăsește pentru a cutreiera lumea largă ca simplu marinăr. În 1959 poposește în insulele Canare, de unde pleacă apoi în Africa de Nord, iar peste doi ani întreprinde o scurtă călătorie la Paris. În prezent trăiește la Madrid. Romanul pe care-l prezentăm e prima lucrare pe care autorul a considerat-o demnă de a vedea lumina tiparului.

cinic. Eroul acesta individualist, revoltat împotriva întregii societăți, are voluptatea mărturisirilor. Cartea e scrisă sub forma unei confesiuni a peripețiilor și stărilor sufletești prin care a trecut în cele câteva luni petrecute de partea cealaltă a oceanului.

Cum a ajuns acolo? Nimic mai simplu. Când te chinuiește foamea, când «fetele» din port îți întorc spatele fiindcă buzunarele-ți sînt goale și, mai ales, când te hrănești cu speranța că dincolo, peste ocean, chiar dacă n-ajungi milionar peste noapte, în orice caz poți ușor să-ți asiguri un trai de belșug și liniște, fără grija zilei de mîine, atunci nu ți se pare o aventură prea riscantă să te ascunzi pe un vas american după ce-ai încărcat lăzile cu mărfuri, să stai nemișcat în cală cîteva zile, flămînd, cu buzele crăpate de sete, înconjurat de șobolani care ți se suie pe trup, pînă ce nu mai poți răbda și ieși pe punte. Juan are norocul să dea peste marinari cumsecade, care-i aduc de mîncare și-l îmbărbătează. Șeful de echipaj îl pune la lucru, ca să-și plătească astfel traversarea. Dar iată că noul său prieten, bucătarul, îl informează asupra itinerariului, și Juan rămîne consternat: vaporul va trece prin canalul Panamă fără oprire și se va îndrepta apoi spre Chile. Oare nu-i era dat să pună piciorul pe pămîntul Statelor Unite, ținta îmbarcării sale? Bucătarul, guraliv și binevoitor, nu se sfiște să-l descurajeze: «Cine nu știe să se căpătuiască în țara lui, declară el, n-o va putea scoate la capăt nici în America.»

Juan nu-i ia în seamă cuvintele și, ținînd cu orice preț să rămîină în Panamă, se aruncă în valuri, la ieșirea vasului din canal. E cules din ocean mai mult mort decît viu și dus la un spital, unde nu întîrzie să-l viziteze poliția și consulul spaniol, spre a-i înlesni întoarcerea în patrie. În aceeași noapte, încă nerestabilit complet, Juan fuge din spital și pornește în căutarea fericirii visate. Dar în curînd zilele încep să i se destrame. Și aici, în mult visată Americă, portul e plin de șomeri și cerșetori ca și în Spania. Foamea îi redevine tovarăș credincios. Revolta anarhică împotriva societății în care e constrîns să trăiască îi năpădește din nou sufletul. Cum n-are acte în regulă, abia găsește de lucru ca hamal și începe să strîngă fiecare bănuț, ca un avar, renunțînd pînă și la mîncare.

Nici aici n-are prieteni. Aspirînd să ajungă egal cu cei bogați, evită compania săracilor. O ură neputincioasă îl macină. Singura ființă de care se apropie e un cerșetor nebun. Pentru negrii din port, care alcătuiesc majoritatea populației, nutrește sentimente de teamă și aversiune vagă (explicabilă prin aceea că negrii, oferind o mînă de lucru foarte ieftină, constituie o concurență primejdioasă). În urma unei razii pentru găsirea autorilor unui atentat politic, identitatea lui Juan e dezvăluită, și consulatul spaniol hotărăște îmbarcarea lui spre patrie, împreună cu alți dezamăgiți care-și încercaseră norocul, ca și el, în America. Banii agonisiți cu prețul unor mari sacrificii rămîn ascunși în port. Când debarcă în Spania, ajuns la o tensiune nervoasă de nesuportat, izbucnește într-un hohot de rîs isteric, vecin cu nebunia. E o încheiere sumbră, ca întreaga carte, de altfel. Nedreptatea societății capitaliste nu e văzută de un om cu o conștiință înaintată care, în ciuda adversităților, să găsească în solidaritatea de clasă un suport moral, spiritul combativității, ci de un tînar fără căpătii pe care mizeria l-a înrăit în raporturile cu semenii, un individualist pentru care singurătatea e o povară coplesitoare. Căci, în ciuda tenacității și a siguranței aparente cu care pășește pe drumul iluzoriei căpătuii, purtîndu-și mîndru armura egoismului, Juan se simte îngrozitor de singur. Sentimentul acesta al singurătății e resimțit cu o intensitate sporită la întoarcerea în patrie, cînd mirajul s-a destrămat complet și speranțele care i-au dat cura

să lupte pînă atunci s-au năruit. Protestul social anarhic (întruchipat de nenumărați eroi în literatura spaniolă din secolul nostru) se dovedește inefficient. Eliberarea de sărăcie nu se poate realiza individual. Ideea aceasta e sugerată de destinul personajului central, fără a exista poate și în intenția autorului. Farlas nu comentează în nici un fel conduita eroului său, lăsîndu-ne să înțelegem prin aceasta că îi împărtășește concepția de viață și atitudinea care derivă din ea. Revin adesea în conversații idei ale filosofiei pragmatice, în care Juan ajunge în cele din urmă să creadă, ca o explicație a soartei vitrege ce i-a fost hărăzită. Numai cei tari reușesc în viață. Succesul e dovada cea mai concludentă a calităților personale, între care locul principal îl ocupă voința de neclintit în urmărirea scopurilor individuale.

În final, însă, Juan nu mai crede în nimic. Dezamăgirea e totală. Eforturile lui de a scăpa de sărăcie s-au dovedit inutile. Concluzia pesimistă, fatalistă, se impune de la sine în romanul lui Farlas, ca în atîtea alte opere ale literaturii occidentale.

În peisajul literaturii contemporane spaniole publicată în interior, cartea lui Farlas ocupă un loc important prin protestul social hotărît pe care-l reprezintă. Ea se alătură unor opere de vehementă demascare a regimului franchist, prin înfățișarea tragediei poporului spaniol, acelea ale fraților Goytisolo, Ana María Matute, Dolores Medio, J. M. Castillo-Navarro, Jesús López Pacheco, Luis Romero, Armando López Salinas, pentru a numi numai cîțiva dintre cei mai de seamă.

ANDREI IONESCU

BAUDELAIRE-IANA—cîteva observații asupra bibliografiei franceze contemporane

Analizînd în revista *Critique* (nr. 206, 1964) «stadiul actual al studiilor gidiene», Claude Martin face constatarea că de la moartea lui Gide (1951) pînă astăzi s-au scris despre el nu mai puțin de cincizeci de volume — consacrate lui în întregime — și bine înțeles un număr considerabil de articole. E adevărat că Gide are bibliografia cea mai bogată dintre toți scriitorii secolului 20, totuși se poate în general sublinia faptul că, mai cu seamă după al doilea război mondial, se scrie extrem de multă critică și istorie literară pretutindeni și desigur și în Franța. Publicul francez a făcut întotdeauna mult caz de literatură și de prezența ei socială: premiile literare, declarațiile scriitorilor, discuțiile despre scriitori și scris sînt foarte vii pe pămîntul galic. Jurnalele literaților intră și ele acum în specificul vieții literare franceze: al lui Paul Léautaud a ajuns la volumul 14 lăsat de ce și o abundență bibliografică în domeniul criticii și istoriei literare pe măsura acestui interes al publicului larg.

Copleșit de aspectele cantitative — și bine înțeles adeseori și calitative — ale bibliografiei, cercetătorul literar Henri Peyre a întreprins acum cîțiva ani o analiză bibliografică baudelairiană sub formă de monografie («*Connaissance de Baudelaire*», Corti, 1951), adică un examen critic al studiilor privind viața și opera scriitorului atît de discutat în veacul nostru — și totodată încercarea de a deschide pe această cale noi drumuri în cunoașterea lui Baudelaire. Cum lucrarea merită a fi semnalată cititorilor noștri atît pentru valoarea ei proprie

cît și pentru semnificația ei în sensul celor arătate mai sus, ne-am propus să o prezentăm aici, în perspectiva bibliografiei baudelairene care s-a adăugat după apariția volumului lui Henri Peyre. De notat, că la acea dată (1951) Baudelaire era încă poetul francez cel mai comentat din secolul trecut, pe cînd astăzi Nerval și Mallarmé i-au luat locul.

Pornind de la mediul literar din care s-au născut *Florile răului* și *Paradisurile artificiale*, Henri Peyre, care a publicat de altfel încă în 1948 un studiu asupra *Generațiilor literare*, atrage atenția asupra grupului « freneticilor originalității forțate », cu Petrus Borel, Roger de Beauvoir, și O'Neddy sau celui al « ratașilor », cu tragicele figuri ale lui Charles Barbara, Edmond Ourliac și Lassailly — și invită pe cercetători să se dedice acestor scriitori. Criticul englez Enid Starkie, care și-a tipărit într-o nouă ediție (1957) pușă la punct cu datele cele mai noi, vechiul său « Baudelaire » (1933), a publicat și o monografie asupra lui Borel. Alți doi englezi au mai scris de asemenea între timp cîte un « Baudelaire » : P. Mansell-Jones (1952) și M. Turell (1953), ultima monografie « Baudelaire » fiind cea a lui Clément Borgal, din 1960, foarte concisă și critică față de cercetările anterioare ; iar americanul W. T. Bandy a dat, de astă dată împreună cu Claude Pichois, o versiune franceză a lucrării sale « Baudelaire judged by his contemporaries », din 1933 (« Baudelaire devant ses contemporains », 1957). Despre Charles Lassailly se poate menționa recentul volum al lui Edon Kaye (1962). J. Crépet și Cl. Pichois s-au ocupat de prietenia dintre poet și întiiul său biograf (1869) în « Baudelaire et Asselineau » (1953). Interesante apropieri între Baudelaire și poetesa romantică face Eliane Jasenas, în « Marceline Desbordes — Valmore devant la critique » (1962). Despre prietenia poetului, în ultimii ani ai vieții, față de tînărul său admirator, a scris Judith Cladel : « Charles Baudelaire et Léon Cladel » (1951). Dandysmul lui Baudelaire poate fi apoi mai lesne întrevăzut azi, datorită unor lucrări ca « Le Dandysme en France » (1957) de John C. Prevost și « Le Dandysme et Marcel Proust » (1956) de Simone François, în care originile dandysmului baronului de Charlus și ale modelului său Robert de Montesquiou sînt cercetate la Brummel — bineînțeles — și la Barbey d'Aureville și Baudelaire. În « La poésie de Paris dans la littérature française de Rousseau à Baudelaire » (1961), Pierre Citron evocă orașul vremii *Florilor răului*.

Adîncite se cer, după Henri Peyre, cercetările privind influența lui Joseph de Maistre și Stendhal asupra poetului (Daniel Vouga a publicat în 1957 un studiu « Baudelaire et Joseph de Maistre »). În schimb, oricît de relevante sînt paginile sale, în care demonstrează parnasianismul lui Baudelaire, e de remarcat că studiile ulterioare n-au mers pe acest drum. Astfel, în « L'Univers poétique de Baudelaire » (1956), australianul Lloyd James Austin tratează pe poet exclusiv ca simbolist. Autorul face cu acest prilej distincția între « simbolicul » medieval, care consta în credința că natura e simbolul unei realități transcendente, — și, « simbolismul » care e o poetică ce caută în natură simboluri traducînd starea sufletească a poetului. Astfel, sensibilitatea lui Baudelaire filtrează un univers care i-a fost comunicat prin simțuri, și prin imagini sensoriale rămîne prezent în poezia sa. Cum tot în sensul simbolismului merg și observațiile lui Salvatore Quasimodo asupra importanței parfumurilor în climatul poeziei baudelairene (în « Baudelaire » culegere de studii a 11 autori, 1961).

Respingînd rechizitoriul existențialist făcut poetului de Sartre, Henri Peyre ne avertizează că rodul demisiunii poetului în fața asprimilor vieții îl constituie totuși *Florile răului*, de dragul căroră creatorul lor și-a sacrificat

existența. De altminteri, Georges Bataille, care a răspuns la timpul său lui Sartre, a publicat în 1957 lucrarea « La littérature et le mal » în care îmbrățișează într-o viziune comună mai generoasă pe Emily Brontë, Baudelaire, Michelet, Blake, Sade, Proust, Kafka și Jean Gênet. Relațiile dintre Madame Aupick și fiul ei au fost în schimb studiate cu multă înțelegere, fără a se recurge la psihanaliză, de Albert Feuillerat (1944), iar aspectul maladiv al geniului baudelairian, de Georges Blin (1948). La acestea am putea adăuga studiul nu mai puțin plin de înțelegere al lui Claude Pichois, închinat relațiilor dintre poet și tatăl său vitreg: « Le vrai visage du général Aupick » (1956). În chestiunea controversatei călătorii a lui Baudelaire în India, e de semnalat articolul lui Ch. d'Hévy din *Mercure de France* (oct. 1956) « Le Voyage de Baudelaire aux Indes ». Tot în *Mercure de France* (sept. 1954), « Lettres à Eugen Crépet sur la jeunesse de Baudelaire » de Ernest Prarond și Jules Buisson. Și tot în cadrul biografiei baudelairiene, Jacques Hamelin, care a închinat două lucrări procesului *Florilor răului*, a încercat în ultima sa carte care atinge această temă, « Hommes de lettres inculpés » (1956) — unde e vorba de Mérimée, Barbey d'Aureville, Maupassant, Flaubert, Baudelaire, frații Goncourt și Diderot —, să desprindă atitudinea poetului inculpat, ideea lui de « libertate ». Referitor la structura sufletească a lui Baudelaire, este regretabil, constată H. Peyre, că poemele cele mai singulare din *Les Fleurs du Mal*, care fac din el un Dostoievski între poeți, n-au fost explorate cu mai multă perspicacitate. Fără a răspunde întru totul acestei cerințe, merită să fie citată lucrarea remarcabilă a lui Marcel Ruff « L'Esprit du Mal et l'esthétique baudelairienne » (1955) care întreprinde și o istorie literară a « spiritului răului » de la începutul secolului XVIII pînă la Baudelaire. Același autor a mai publicat o monografie « Baudelaire » (ediție adusă la zi, în 1957).

Printre multiplele influențe care și-au pus pecetea pe spiritul poetului în anii de școală și de formație, influențe care au contribuit firește la dezvoltarea personalității și originalității sale, Henri Peyre face precizări sugestive asupra celei a lui Ovidiu. Continuîndu-le, poate fi semnalată încercarea lui Marc Eigeldinger de a explica anumite teme baudelairiene, ca frumusețea, dandysmul, dragostea, corespondențele, sufletul, lumea, prin influența lui Platon: « Le Platonisme de Baudelaire » (1952). În legătură cu iubirile poetului, alături de cunoscutele inspiraatoare Jeanne Duval și Madame Sabatier, același Feuillerat, amintit mai sus, a identificat pe Marie Daubrun, grupînd apoi poeziile de dragoste din *Florile răului* după femeile care le-au servit de pretext. Date noi în această problemă găsim la Claude Pichois: « De nouveau sur Jeanne Duval » (în *Revue d'Histoire littéraire de la France*, aprilie-iunie 1955).

Trecînd la operă și la sursele ei, autorul înregistrează revelația americanului W. T. Bandy, pe care l-am mai citat și care a dovedit că prima nuvelă tipărită de Baudelaire în 1846 nu era decît o traducere din engleză. De altfel, ca și Stendhal, poetul a practicat nu o dată plagiatul.

Alături de edițiile complete publicate la N.R.F. și Connard, H. Peyre remarcă noua ediție a operelor lui Baudelaire îngrijită de Thierry Maulnier (1948—1949). În 1949 au apărut integral și faimoasele carnete, în care poetul își nota datorile și întîlnirile de dragoste. Un monument de erudiție e marea ediție critică a *Florilor răului*, scoasă în 1950 de Crépet și Blin. Putem completa aceste date cu seria de « Oeuvres complètes » începută în 1955 de « Le Club du meilleur livre », unde operele sînt reproduse în ordine cronologică și precedate de studii interesante de Maurice Nadeau — de ce a fost Baudelaire odios

contemporanilor? —, Pierre-Jean Jouve — care reia tezele din mai vechiul său « Tombeau de Baudelaire » — retipărit și în 1958 —, Yves Bonnefoy — despre puritatea morții în *Florile răului* — și Roland Barthes, care comentează eșecul teatral al poetului.

La capitolul « Baudelaire și religia », toate încercările făcute pînă acum de a descifra fervori religioase în viața și opera celui care a conceput *Paradisurile artificiale*, spune Peyre, s-au dovedit neconcludente, inclusiv cea a lui Charles du Bos. În sensul acestei afirmații putem adăuga un text inedit al lui Drieu la Rochelle (« La Doctrine religieuse de Baudelaire »), înserat în volumul « Sur les écrivains » (1964), care comentînd *Litaniiile lui Satan* se străduiește să pună în evidență manicheismul lui Baudelaire.

Despre relația lui Baudelaire cu opera lui Poë s-a spus aproape totul — constată H. Peyre și cere o analiză atentă deopotrivă în ce privește relația dintre opera scriitorului american cu glorie aproape exclusiv europeană și simbolistii francezi (Villiers de l'Isle Adam, Marcel Schwob, Henri de Régnier etc, dar mai cu seamă Mallarmé și Valéry). Ultimul datorează cel mai mult lui Poë, mai mult chiar decît Baudelaire. Numeroasele studii închinat în anii din urmă îndeosebi lui Mallarmé și Valéry continuă dezbaterile problemei ridicate de autorul acestei monografii bibliografice.

Cea mai neglijată de criticii literari, susține Henri Peyre, arta baudelaireană, adică limba, stilul, muzica versului și a prozei, așteaptă încă cercetători avizați, care să se aplece în primul rînd asupra mecanismului artistic al poemelor luate individual. Autorul însuși poate fi numărat printre inițiatorii acestei critici analitice, cu studiul său « L'Image du navire chez Baudelaire » (1929). Se simte nevoia de studii care să unească punctul de vedere istoric (locul lui Baudelaire ca artist al versului în epoca în care a apărut în poezia franceză), punctul de vedere științific (aplicabil la ceea ce poate fi măsurat în această materie) și punctul de vedere estetic. Cîteva lucrări noi răspund cel puțin în parte dezeratelor enunțate. J. B. Rattermanis a publicat lucrarea « Etude sur le style de Baudelaire » (1959); în « Des métaphores obsédantes au mythe personnel » (1963), Charles Mauron aplică așa zisa metodă « psihocritică » lui Nerval, Baudelaire, Mallarmé și Valéry — grupînd imaginile poetului, apoi reconstruind « mitul personal » și interpretîndu-l ca expresie a personalității inconștiente; înfrîșit, Léon Bopp ne-a dat volumul I (1964) din « Psychologie des Fleurs du Mal », în care determină timpul, spațiul și geografia poematice a baudelairene prin statistica cuvintelor. În « Genèse de l'oeuvre poétique » (1960) Jean-Paul Weber caută să fixeze tema centrală a operei lui Baudelaire (alături de a altor poeți, de la Vigny și Hugo la Valéry și Apollinaire).

Împreună cu Hugo și Valéry, autorul *Paradisurilor artificiale* e considerat ca făcînd parte din numărul restrîns de scriitori francezi la fel de mari în proză și în poezie. Despre poemele în proză ale lui Baudelaire au scris importante studii Daniel-Rops (1931) și Georges Blin (1946), iar despre critica lui literară și artistică (« cel mai lucid critic din secolul XIX ») îl califică Henri Peyre) există o lucrare americană excelentă de Margaret Gilman (1943). Pe urmele lui Baudelaire au mers, în vederile lor estetice, marii artiști ai secolelor 19 și 20 (H. Peyre dă texte concludente din Cézanne, Gauguin, Van Gogh, Juan Gris, Braque și din critica artistică a lui Apollinaire). Studiul cel mai bun închinat esteticii baudelairene a fost scris de cehul Otakar Levy (Brno, 1947), mort în vremea războiului. De activitatea critică excepțională a poetului *Florilor răului* s-au mai ocupat, în urmă, Lucie Horner în « Baudelaire critique de Delacroix » (1956) și Léon Guichard în a sa « La Musique et les lettres en

France au temps du wagnérisme » (1963), unde seria care începe cu Baudelaire continuă cu Verlaine, Mallarmé, Laforgue, Barrès și Claudel.

Moștenirea și influența lui Baudelaire sînt desigur imense. Dar dacă la începutul secolului poetul apare într-o proaspătă și mai nuanțată lumină datorită interpretărilor lui André Gide, Jacques Rivière, André Suarés și alții, abia după 1917, cînd *Les fleurs du Mal* intră în domeniul public, edițiile numeroase fac din Baudelaire, bardul cel mai popular în Franța, alături de Hugo. Influența lui trece, în a doua jumătate a veacului al 19-lea, prin nume prestigioase ca Rimbaud, Mallarmé, Verlaine, Lautréamont, Laforgue. Mai mult însă decît poezia franceză, Baudelaire a înrîurit profund pe unii prozatori francezi, pe unii artiști (Cézanne, Rodin) sau mari poeți străini (Wilde, Stefan George). Această prezență a lui Baudelaire nu încetează de a interesa pe critici, după cum arată titluri ca « Proust et Baudelaire » (în volumul « Le Comique de Proust », 1953) de Lester Mansfield, « De Baudelaire à Mauriac » (1962) de Louis Barjon, care urmărește liniile neliniștii contemporane, și « Baudelaire et Rainer Maria Rilke » (1954) de Charlotte Sugar. Menționat poate fi și studiul lui F. Leaky din *Revue de littérature comparée* (ianuarie-martie 1956) « Baudelaire et Kendall », unde se disting ecourile baudelairiene din opera poetului australian contemporan cu *Florile răului*.

Această « cunoaștere » bibliografică a lui Baudelaire, pe care am încercat să o completăm cu datele ulterioare monografiei lui Henri Peyre, se încheie cu definirea poetului ca romantic și clasic în același timp: romantic, prin viața lui însăși (« s-a lăsat devorat de creația sa »), prin « tentația autobiografică » a operei lui, prin puterea sentimentelor și a senzațiilor — aproape maladive, pe care L. J. Austin le va trece, așa cum am văzut, pe seama simbolismului baudelairian —, prin gustul pătimăș al modernității și locul pe care îl acordă straniului în concepția sa despre frumos, prin spiritul revoltei (« scufundarea în sarcasm demoniac pentru ca, din blasfem și sațietatea brutei, omul să țîșnească mai mare și să justifice lumea » — rînduri atît de definitorii pentru romanticul Arghezi I); clasic prin luciditatea, spiritul critic, disprețul față de natură, importanța acordată virtuților de ordine, plăsmuire — în poezie, și de voință — în artă. Asupra romantismului lui Baudelaire merită a fi consultată și recenta « panoramă critică » a lui G. E. Clancier « De Chenier à Baudelaire » (1963).

Utilă ca informație și sesizantă prin sugestiile ei critice, monografia lui Henri Peyre, chiar dacă nu adîncește perspectivele pe care le prezintă, are meritul de a oferi o bibliografie vie și de a indica direcțiile spre « cunoașterea lui Baudelaire », așa cum prodigioșii cercetători din secolul nostru se ostenesc — cu mai mult sau mai puțin succes — să le străbată.

I. NEOÎTESCU

Hervé Bazin și romanul de familie

Romanul de familie are o tradiție îndelungată în literatura franceză, începînd cu capodoperele balzaciene și pînă la ciclul *Thibault* a lui Roger Martin du Gard sau la recenta trilogie a lui Maurice Druon.

În linia acestei tradiții, Hervé Bazin manifestă în *Vipera sugrumată* intenții demistificatoare, decis să pătrundă dincolo de firma « respectabilității » căminului burghez. În dezacord cu negativismul insolit al femeii gidiene « familii,

vă urăsc », Bazin explică într-un interviu, atitudinea eroului său, Jean Rezeau, ca protest împotriva eticei ipocrite a societății în care trăiește. Atitudinea eroului corespunde întregii activități a lui Bazin. Concentrată asupra raporturilor în sînul familiei, fără a depăși decît rareori acest cadru, opera prozatorului se nutrește din confruntarea între cei călăuziți de o morală falsă ca în *Vipera sugrumată*, și căminul fericit, construit pe afecțiune și înțelegere între membrii săi din *Moartea călușului* și mai ales dintr-un roman mai recent în numele fiului.

Răspunzînd odată întrebării, pusă frecvent de ziariști, ce fel de personaje preferă, Hervé Bazin afirma: « Pe cele ce nu se dau bătute ».

Un astfel de erou este Jean Rezeau. El combate « vipera » maternă cu o tenacitate care învinge pînă la urmă stăpînirea ei nemiloasă.

Dar continua și crispa silință de a fi duri, de a nu dovedi vreo slăbiciune, de a riposta la orice încercare de dominație sau jignire, de a nu se supune nici unei autorități, se relaxează și devine prietenie neprecupețită, devotament credincios în fața semnelor de iubire și comprehensiune întîlnite în cale.

În *Moartea călușului*, Paula și Monica redau lui Jean Rezeau încrederea în generozitatea și căldura umană și transformă pe adolescentul răzbunător în maturul obiectiv.

Asemenea figuri vorbesc despre posibilitatea solidarității pe temelile prieteniei și dragostei, demonstrează că ea există în cadrul unei categorii sociale care nu cunoaște averea și nici ferocitatea ce decurge din puterea banului. Întîlnirea cu acești oameni simpli, firești spontani, îi dă lui Jean măsura demnității.

În romanele sale, Hervé Bazin pledează în numele demnității umane împotriva sclaviei, fie ea și domestică, pe domeniul restrîns al familiei unde se exercită tirania părintească. Dar această demnitate el o apără în alte romane ale sale și împotriva cataclismelor istorice care pot transforma radical evoluția normală a omului. În *Scoală-te și umblă*, infirma Constance, victima bombardamentelor, nu-și mai poate refăce viața, iar eroul din *Cu capul de pereți*, contuzionat în timpul războiului, rămîne veșnicul pacient al unui azil de bolnavi mintali.

În ciuda unor influențe naturaliste, vizibile mai ales în *Cu capul de pereți*, tendința autorului nu este de a înfățișa cazuri singulare, patologice, ci de a indica deformarea individului de către o serie de condiții sociale și morale contemporane, insistînd însă, mai mult, asupra acestora din urmă.

Dar sub vehemența răzvrătirii se distinge la Hervé Bazin o perspectivă destul de moderată, năzuința idilică de a vedea codul eticii burgheze devenind realitate.

Hervé Bazin se afirmă în literatura actuală așa cum eroul său Jean Rezeau mărturisește că va intra în viața adultă: cu o viperă gîtuită în pumnul strîns, o viperă mereu renăscîndă care simbolizează revolta și deznădejdea. El e catalogat de Henri Clouard printre « romancierii de șoc »; și într-adevăr debutul său se aseamănă cu al turbulentului Osborne, prin impetuozitatea indignării și structura psihică a personajului principal din primele lucrări.

Ar fi greșit să se creadă că *Vipera sugrumată* și-a cucerit sufragii imediat datorită « ineditului » adus de figura stranie a mamei. Un asemenea tip fusese de mult înglobat de literatura franceză prin « Morcoveață » de Jules Renard. Romanul dezvăluie elemente din existența reală a vechii familii nobilitare sărăcite, Bazin; unul din strămoși, René Bazin, amintit în carte, s-a numărat printre cei patruzeci de nemuritori ai Academiei Franceze.

Fără a nega caracterul autobiografic destul de accentuat al romanului, este neîndoielnic că succesul său depășește cadrul unei curiozități de moment. *Vipera sugrumată* impune prin minuțiozitatea și autenticitatea observației critice, susținută și subliniată prin participarea directă, febrilă a naratorului.

Acest roman, publicat de Hervé Bazin în 1948, la vârsta de 37 de ani, după apariția unui volum de versuri (*Zile*) primit cu indiferență, avea să marcheze debutul unei fructuoase cariere de romancier, (aproape o carte pe an pînă în 1961).

Acum cîțiva ani, în cadrul anchetei inițiate de revista « Nouvelles littéraires », s-a constatat că el e scriitorul cel mai popular al generației care a început să publice în Franța după război.

Publicul din țara noastră a primit cu satisfacție apariția *Viperei sugrumate*, în tălmăcirea lui Soare. La interesul trezit de acest volum a contribuit și traducerea care păstrează cu multă naturalețe specificul scriitorului, maniera clasică a narațiunii ca și vehemența vibrantă și causticitatea atacurilor fulgerînd în atmosfera înăbușitoare a feudalei reședințe ruinate, Belle Angerie. La aceasta se adaugă studiul întins și documentat sub semnătura lui Val. Panaitescu, constituind o bună introducere pentru cunoașterea activității literare a lui Hervé Bazin.

SANDA RADIAN

ecouri românești

Traduceri din literatura română în limba slovacă

Ori de câte ori și oricând vom încerca să apreciem valoarea traducerilor din română în limba slovacă, întotdeauna ne vom opri cu adânc respect și admirație, asupra primelor traduceri din Eminescu care — ca o punte de aur — au făcut legătura literaturii române cu literatura slovacă. Acest lucru s-a întâmplat în anul 1896, când tânărul Ján Botto, pe atunci elev al gimnaziului românesc din Brașov, făcuse cunoștință cu literatura română și cu opera genialului Mihai Eminescu. Înzestrat cu un fond sufletesc de o bogată sensibilitate, cufundat adesea în propriile-i reflecții și adânc mîhnit de soarta tristă a poporului său obidit, J. Botto a găsit în opera poetului român ecoul propriilor lui bucurii și suferințe. Atunci a tradus el în limba slovacă poeziile: *Peste vîrfuri*, *De cîte ori*, *iubito*, *Ori cîte stele*, *O mamă, dulce mamă*, *Pe aceeași ulicioară*, *De departe sînt de tine*, *De ce nu-mi vii și mai tîrziu* altele de mai mare întindere, ca *Înger și demon*, *Împărat și proletar*, *Scrisoarea a II-a*. Cu greu și după multă vreme s-a încumetat Jan Botto să-și publice traducerea. Ele i-au stat drept jurămint și semn de înaltă prețuire față de poetul vecin iubit. Pe deplin înrudite cu sensibilitatea originalului lor, minunatele traduceri din Eminescu au constituit pentru I. Krasko — acesta era pseudonimul cu care semna Jan Botto — o parte organică a propriei sale creații poetice. Un volum independent cuprinzînd traduceri sale din Eminescu, ce purta titlul *Umbre pe pînza vremii*, a apărut abia în 1956, cu prilejul sărbătoririi a 80 de ani de viață a poetului slovac. Atunci s-a putut aprecia în toată strălucirea măiestria de traducător a poetului național slovac. S-a constatat că I. Krasko a știut să surprindă cu neobișnuită finețe armonia unică a versului eminescian, și a redat climatul poeziei lui Eminescu într-o interpretare fidelă. De altfel, înrudirea spirituală a poetului slovac cu poetul național român se poate urmări nu numai în puternicele accente de revoltă socială. Evident că traducerea lui I. Krasko au stîrnit la poezii mai tineri un interes deosebit pentru opera lui Eminescu. Încercările lor de a reda opera lui Eminescu n-au atins însă măiestria tălmăcirilor lui I. Krasko.

Discuțînd despre răspîndirea autorilor români traduși în limba slovacă după 1945, trebuie relevată în mod special popularitatea de care se bucură printre cititori proza lui Mihail Sadoveanu, cunoscut de altfel încă dinainte de război prin romanul *Baltagul*. De o primire călduroasă s-a bucurat volumul de *Povestiri alese* (Vyber z poviedok) apărut în 1953, ale cărui 400 de pagini

cuprind între alte povestiri și nuvele și ciclul *Hanul Ancuței*. Același succes a avut și romanul istoric *Zodia cancerului*, publicat într-un număr de 44.000 de exemplare. Micii cititori din Slovacia cunosc *Nada florilor* și clasicile *Amintiri din copilărie* ale lui I. Creangă — ultimele apărute în populara colecție « Mica bibliotecă de literatură universală ».

Puternicul talent al lui L. Rebreanu a cucerit cititorul slovac încă din timpul celui de al doilea război mondial, când au fost tipărite cărțile *Ion* și *Crăișorul*, urmate în 1945 de *Răscoala*. Romanul *Pădurea spînzuraților* se găsește sub tipar, completînd astfel profilul acestui excepțional romancier român.

Din romanele traduse după 1945, o deosebită impresie a lăsat publicului cititor romanul lui Zaharia Stancu, *Desculț*. Traducerea slovacă, a avut un strălucit succes, epuizîndu-se uimitor de repede. Romanul a fost reluat într-o versiune de o editură foarte apreciată, editură ce poartă numele celui mai mare poet slovac, P. O. Hviezdoslav, și publică atît lucrările celor mai buni autori autohtoni cît și opere de valoare ale literaturii universale. Se cuvine să amintim că și romanele *Dulăii* și *Florile pămîntului* suscită atenție deosebită, la fel de altfel, ca și alte opere ale literaturii romîne contemporane, cum ar fi *Negura* lui E. Camilar, *Morometii* lui M. Preda, *Setea* lui T. Popovici și altele.

Mai sărac, din păcate, este bilanțul traducerilor din creația poetică. Aici, pe lîngă grupajele ocazionale, publicate în revistele noastre literare, putem pomeni doar culegerea de versuri a lui M. Beniuc, *Itaca mea*, apărută în anul 1961.

În schimb, dramaturgia romînă a avut mai multe prilejuri de a mijloci publicului nostru cunoașterea unora din reprezentanții clasici și contemporani ai teatrului romînesc. Pe primul loc se înscrie desigur I. L. Caragiale. De-a lungul mai multor stagioni și turnee, spectatorii teatrelor din Bratislava și din alte localități au gustat cu bucurie din humorul și ironia comediilor lui Caragiale. Teatrul Național din Bratislava și Teatrul Ucrainian din Presov au prezentat cu mare succes *O scrisoare pierdută*. Aprecieri unanime au dobîndit și colectivele Teatrului Regional din Zvdes și al Teatrului slovac din Presov cu *O noapte furtunoasă* și, respectiv, *D'ale carnavalului*. Și nu o dată au pluit pe unde de eter comediile lui Caragiale în interpretarea actorilor de la posturile de radio din Bratislava și din alte orașe. Teatrul de Stat și studioul de radio din Kosice au înscris în repertoriul lor numeroase piese ale dramaturgiei romînești. Un bun renume și-au făcut în această localitate A. Kirițescu cu *Gaițele* și mai recent A. Baranga cu *Siciliana*, ultima interpretată cu multă vioiciune și prospețime. Colectivul « Teatrul la microfon » din Kosice a redat cu deosebită trăire drama poetică *Steaua fără nume* a lui M. Sebastian și piesa *Ziariștii* de Al. Mirodan. Adaptările radiofonice au premers punerea în scenă a piesei lui M. Sebastian la Teatrul Național din Bratislava și Teatrul Regional din Nitra. Tot în cadrul acestor emisiuni radiofonice, ascultătorii au cunoscut piesa lui M. Sebastian *Ultima oră* și *Mleul turbat* de A. Baranga, în pregătire găsindu-se acum piesele lui Al. Mirodan *Șeful sectorului suflète* și *Celebrul 702*, comedia lui Em. Galan *Prietena mea Pix* și *Ferestre deschise* de P. Everac.

Se cade să menționăm că Agenția slovacă pentru literatură și teatru din Bratislava (Dillza) urmărește consecvent noutățile din dramaturgia romînă, incluzîndu-le adesea în programele teatrelor.

Aceste fugare însemnări despre literatura romînă în traducere slovacă, însemnări ce se referă în special la perioada de după 1945, nu sînt desigur complete. Sînt consemnate aici, mai întîi de toate, lucrările care au reputat succes în rîndul cititorilor și al spectatorilor, fiind călduros apreciate și de critica literară.

Problemelor privind tălmăcirile din literatura română le-au fost consacrate o serie de dezbateri ale traducătorilor slovaci de limbă română, inițiate de secția de traducători de pe lângă Uniunea Scriitorilor din Cehoslovacia. Aceste probleme sînt discutate și de studenții din seminariile de literatură ale Universității, unde se pregătesc tinerele cadre de traducători. Traducerile din limbile romanice, deci și din română, au format obiectul unor cicluri de lecții predate de cadre didactice de la Catedra de Filologie romanică a Facultății de Filozofie a Universității « I. A. Komensky » din Bratislava. În acest fel, prin străduințe colective traducerea literară se ridică la valoarea corespunzătoare originalului operei. Se fac continui progrese ce contribuie și mai mult la apropierea culturală dintre două popoare vecine între care există vechi relații de prietenie.

JÍNDRA HUŠKOVÁ
(Bratislava)

Romanul științifico-fantastic « O iubire din anul 41402 » de Sergiu Fărcășan, după ce a fost tradus în mai multe limbi străine — în U.R.S.S., Franța și alte țări — bucurîndu-se de buna primire a maselor largi de cititori — a văzut lumina tiparului și în Republica Democrată Germană.

Editura berlineză Volk und Welt a tipărit romanul lui Sergiu Fărcășan într-un tiraj de 50.000 de exemplare, într-un volum frumos ilustrat în alb-negru și culori de graficianul Ruth Knorr. Traducerea se datorește lui Valentin Lupescu. În prefața romanului se subliniază fantezia și cunoștințele autorului și umorul său suculent. « Trebuie să mulțumim autorului — se arată de asemenea în prefață — pentru faptul că el, cu ajutorul unei construcții îndrăznețe, caută să demonstreze, în primul rînd, că omul oricît de fantastice progrese ar dobîndi în știință și tehnică, va rămîne întotdeauna uman, în sensul cel mai frumos al cuvîntului ».

cadran mondial

În luna noiembrie s-au împlinit cincizeci de ani de la moartea atât de timpurie a marelui poet austriac Georg Trakl (1887—1914). Între cele două războaie mondiale poezia sa era destul de puțin cunoscută, România fiind una dintre puținele țări în care au apărut traduceri din poemele sale, datorită în primul rând lui Ion Pillat, a cărui înțușie și curiozitate poetică au fost în acea vreme fără egal. Azi, poezia trakliană circulează pe toate meridianele, bucurându-se de succesul care ne amintește de cel al lui Hölderlin, descoperit și el cu adevărat de-abia la câteva decenii după moarte.

A încetat din viață poetul și dramaturgul sovietic Mihail Svetlov.

Vasta sa operă literară risipită cu dărnice din 1917 până în ultimele clipe ale vieții se caracterizează

printr-o caldă umanitate. Poemele sale bogate în metafore îndrăznețe și rime subtile și noi, sub o aparență discreție, sînt de o artă rafinată; din ele se degajă cu prospețime, parfumul stepei, galopul calilor, chipurile tinerilor comsomoliști, constructorii al socialismului și comunismului.

Deosebit de apreciat este poemul său *Grenada*, care a fost tradus și în mai multe limbi străine.

În ultimele luni lucra la o piesă de teatru al cărei personaj principal era scriitorul și aviatorul francez Antoine de Saint Exupéry.

Academia regală a Belgiei a acordat « Marele premiu al literaturii în afară de Franța » cunoscutului poet și romancier belgian Franz Hellens. Se încununază astfel o activitate literară de peste șaiszeci de ani, care l-a adus lui Franz Hellens o binemeritată notorietate în numeroase țări pentru scrisul său umanist.

Două dintre cele mai talentate poete austriece, Ingeborg Bachmann și Christine Busta au fost

încununată recent cu premii literare de prestigiu. Ingeborg Bachmann a primit « Premiul Büchner » (din Republica Federală Germană) iar Christine Busta « Premiul pentru artă al oraşului Viena ». Trebuie amintit că ambele poete deţin numeroase premii literare, atât austriece, cât şi streine, ca semn de înaltă preţuire pentru opera lor poetică străbătută de un autentic conţinut umanist, realizat cu mijloace artistice remarcabile.

« Grupul celor 12 » a decernat la Atena marile premii literare anuale. Printre cărţile greceşti apărute în 1963 şi premiate de Grup în toamna acestui an, se numără romanul *Şi iată calul verde* de Tatiana Gritsi-Milliex, lucrare originală inspirată din anii de ocupaţie din Grecia. Cartea a obţinut premiul « Costa Ourani » (care se acordă în Grecia pentru cea mai bună lucrare de proză), echivalent cu Premiul Goncourt.

A cincisprezecea ediţie a lucrării tipărite sub auspiciile UNESCO, *Index translationum*, aduce şi de astă dată cifre interesante referitoare la volumul traducerilor de opere în diferite limbi ale pământului. Volumul amintit include statistica anului 1962. Spre deosebire de 1961, când s-au făcut 32.931 de traduceri în 77 de ţări, anul 1962 prezintă un oarecare regres: 32.787 traduceri în 70 de ţări. Ca şi în anii trecuţi, Biblia ocupă primul loc pe scara traducerilor. Dat fiind că în 1961 s-a sărbătorit centenarul naşterii lui Rabindranath Tagore, anul 1962 a înregistrat 129 de traduceri, cu 28 mai multe decât în anul precedent, astfel că marele scriitor indian este acum la egalitate

cu Lev Tolstoi, care continuă să rămână romancierul cu cele mai multe traduceri. Urmează după acesta Shakespeare cu 112 traduceri publicate, Dostoievski cu 95 şi Gorki cu 77.

Ca şi înainte, traducerile din beletristică sînt pe primul loc; urmează apoi lucrările juridice, de ştiinţe sociale şi pedagogice cu 3.286 titluri; lucrările de istorie, geografie şi biografii cu 2.724 titluri, ştiinţele aplicate cu 2.659 titluri, cele de filologie şi lingvistică însumînd 113 titluri.

La cîteva luni după moarte, marele pictor Georges Braque primeşte omagiul postum a patru cărţi apărute aproape simultan. Dintre acestea remarcăm cartea lui Jean Leymarie scoasă în Editura Skira şi « Braque litographe » îngrijită şi prefăţată de poetul Francis Ponge. Ponge pledează în prefaţă pentru realismul lui Braque: « Păsările lui Braque sînt mult mai grele ca aerul, cum sînt realmente păsările, dar ele zboară mai bine decît orice alte păsări pictate, pentru că, întocmai păsărilor adevărate, ele pleacă de pe pămînt, se întorc ca să se hrănească şi se înalţă iar. »

O nouă monografie a vieţii şi operei lui Hemingway a apărut în editura « La Renaissance du livre » din Bruxelles. Autorul ei, R. Escarpit insistă asupra temelor vîntorii şi pescuitului la Hemingway, dar nu stabileşte nici o conexiune între ele şi problematica general-umană a scrierilor marelui artist american — după cum observă şi presa literară.

Sub titlul de « Apparat » , se anunță apariția la Paris a unei reviste internaționale de poezie, sub conducerea lui Alain Jouffroy, poet al unei « Declarații de Independență » și critic de poezie al săptămânalului *Express*. Comitetul de redacție al revistei cuprinde pe Lawrence Ferlinghetti (S.U.A.), Emilio Villa și Edoardo Sanguineti (Italia), Octavio Paz (Mexic), Roberto Fernández Retamar (Cuba).

Revista va publica texte de poezie în mai multe limbi.

Numărul dublu — 377 — al revistei « Cahiers du Sud » rezervă un capitol substanțial poetului și prozatorului grec Nikos Kazantzaki. Fragmente dintr-un amplu poem *Odyseea* — creație îndelung meditată și minuțios pregătită (a cunoscut nu mai puțin de opt transformări integrale), născută în perioada apropierei scriitorului de lupta forțelor revoluționare de după 1927 — ni-l înfățișează pe Kazantzaki preocupat să descopere în vechiul mit al lui Ulyse semnificații moderne, să confrunte lumea noastră cu cele mai înalte idealuri umaniste. Revista mai publică și un mănunchi de scrisori inedite, datînd din perioada elaborării poemului. Sînt scrisori expediate de Kazantzaki pe cînd voiaja prin Rusia, dornic să cunoască pe cei ce înfăptuiseră Revoluția Socialistă. În călătoriile sale, scriitorul grec s-a întîlnit și s-a aflat de mai multe ori împreună cu Panait Istrati, pe care îl pomeneste în repetate rînduri.

Aceeași revistă face să apară, prin intermediul lui Claude Sernet, textul inedit al unei scrisori adre-

sată de Roger Gilbert-Lecomte lui B. Fundoianu, în martie 1933. Fundoianu tocmai tipărise volumul de versuri *Ulyse* și corespondentul său se grăbea să-l mărturisească prețuirea sa. Nu atît elogiul în sine ar fi de reținut, cît intuirea unor trăsături revelatoare ale personalității lui Fundoianu și în primul rînd observația foarte pătrunzătoare despre acel fond de revoltă sinceră, trăită, acea neliniște și disperare, descifrate în scrisul poetului plecat de pe meleagurile noastre. Interesante remarci asupra tehnicii sale poetice: îl găsește mai puțin inventiv sub raportul imaginilor decît Voronca, dar perfect stăpîn pe arta versificației, plin de suplețe, de muzicalitate, știind să dea poemelor sale singurul sens posibil și în formele cele mai pure.

De un deosebit succes se bucură în Franța colecția *Viața cotidiană* apărută sub auspiciile editurii Hachette. Lărgind în ultimul timp orizontul tematic pentru a îmbrățișa perioade cît mai variate, colecția izbutește — prin condelul unor autori competenți — să evoce cotidianul unor epoci revoluate.

Viața englezilor în timpul lui Dickens este zugrăvită într-un studiu insuflețit și perspicace datorat lui M. Trancy (« *Englezii în timpul lui Dickens* »). Charles Lelong, specialist în Evul Mediu, evocă plastic « *Viața cotidiană în Galla și în epoca merovingiană* ». Iar Pierre Bertaux ne prezintă un adevărat studiu economic și social în « *Viața cotidiană în Germania în epoca lui Wilhelm al II-lea* ». Foarte originală și utilă — prin subiectul mai puțin abordat pînă acum — este și lucrarea « *Vaticanul în timpul lui Leon XIII* », care aduce detalii

inedite. În sfârșit, o frescă mai mult pitorească ne zugrăvește J. Descola în «*Peru în timpul Spaniolilor (1710—1820)*».

La Muzeul de artă modernă precum și la Galerile Charpentier din Paris au avut loc expoziții consacrate pictorilor contemporani așa-ziși «*primitivi*» sau «*naivi*». Au fost expuse tablourile unora din pictorii cei mai reprezentativi ai acestui gen atât de greu de definit: Rousseau, Louis Seraphine, Andre Bauchant, Vivin, Bombois și alții.

Aceste expoziții au prilejuit din nou criticilor de specialitate să disece noțiunea de pictor «*primitiv*» sau «*naiv*». Jean Bouret apreciază că «*se numesc — pe nedrept de altfel — pictori „naivi” acei care n-au primit nici o formație profesională în școli specializate și au hotărât să reprezinte, așa cum spiritul îl înțelege, cum ochiul îl vede și cum mâna le permite — un univers unde ei au pătruns cu instinctul poetului, prin optica ignoranței, adeseori, și credința celor simpli, totdeauna*»; iar Charles Estienne pomeneste de un «*realism absolut care nu poate să fie decît mintal*».

Controversata piesă a lui Eugen Ionescu «*Cîntăreața cheală*» — antipiesă, cum a fost denumită chiar de autor — a apărut într-o nouă ediție la editura Gallimard, într-un album în alb și negru, în «*Interpretarea tipografică a lui Massin, cu fotografii de Henri Cohen, după punerea în scenă de Nicolas Bataille*».

Se știe că Eugen Ionescu a avut prilejul să-și precizeze atitudinea sa

față de această piesă, apărută pentru prima dată în 1948, subliniind: «*Este vorba, mai ales, de un fel de mică burghezie universală, micul burghez fiind omul ideilor gata-făcute, a sloganelor, conformistul de pretutindeni: acest conformism, bineînțeles, este limbajul său automatic, care îl dezvăluie*» (*Note și contranote — Gallimard 1962*).

Totuși, retipărirea primei sale piese într-un volum «*în alb și negru*» a prilejuit unei redactoare a hebdomadarului «*Les Lettres francaises*» să-i ceară unele explicații în legătură cu noul album, precum și cu piesa la care lucrează actualmente dramaturgul.

Eugen Ionescu, subliniind că profilul grafic al albumului aparține lui Massin, a declarat: «*... Cînd personajele se agită, e firesc ca și caracterele de imprimare să facă la fel. Literale tipografice urmăresc mișcarea. Personajele se bat, literele de asemenea. Nu se mai poate citi; dar în acel moment înseamnă că nu merită. Există momente cînd personajele dispar; nu mai rămîn decît cuvintele care se dezarticulează, dispar în apropierea neantului, adică spre o pagină aproape albă. Și apoi, iar lumină după haos, căci viața reîncepe... în timp ce pe această mare pagină neagră se înscrie cu litere foarte mici cuvîntul: cortina*».

Despre noua sa piesă «*Setea și Foamea*», Eugen Ionescu între altele, a precizat: «*Tuturor le este sete și foame — de toate — și toată lumea nu face decît să mănînce și să bea... O piesă în trei părți: fuga, întîlnirea și liturghiile negre din hanul primitor... Cînd scriu, sînt eu însumi. În mod necesar. Și cu cît ești mai mult tu însuși, cu atît ești cellalți. Restul, sînt doar momente care trec, generații... asupra uimirii de a exista,*

asupra morții, asupra îndopării și spălatului creierelor ».

Jean-Paul Borel a publicat, la editura « A la Baconnière » din Neuchâtel — Elveția, cartea *Teatrul imposibilului* — eseu asupra dimensiunilor fundamentale ale teatrului spaniol din secolul al XX-lea. Cartea analizează creația dramatică a lui Lorca, Benavente, Unamuno, Valle Inclán și Buero Vallejo. După părerea cercetătorului elvețian, opera dramatică a acestor scriitori este o luptă neîntreruptă cu imposibilul politic și social al societății contemporane lor.

Profesorul universitar Georges Zayed din Alexandria a dat la iveală — într-o carte apărută de curând la editura Droz — corespondența, necunoscută pînă acum, a lui Verlaine cu poetul Charles Maurice, unul din teoreticienii simbolismului și autor al cărții *Littérature de tout à l'heure*. Cartea prezintă o importanță deosebită pentru istoria mișcării simboliste.

Poetul, aproape necunoscut, Jean Vodaine, a scos de curînd o revistă de poezie intitulată *Dire*. În dorința de a deveni celebri, atît Vodaine cît și asociatul său, pictorul Jean Dubuffet au hotărît să imprime revistei o notă deosebită. Astfel, primul număr a apărut în trei culori diferite iar al doilea pe hirtie de ambalaj. Revista apare în satul Saint-Croix-de-Quintillargues la 20 km de Montpellier.

Dr. René Laforgue a scos de curînd la Editura Mont-Blanc cartea *Eșecul lui Baudelaire*. Lucrarea nu este decît « un eseu psihanalitic asupra nevrozei lui Baudelaire » — încercînd să încarce biografia marelui poet cu elemente străine, bazîndu-se pe *Correspondența* sa. Autorul « a uitat că opera unui scriitor reprezintă adesea traducerea unor dorințe imposibile de realizat în viață ». Iată de ce o asemenea interpretare « contribuie prea puțin la gloria lui Baudelaire » după cum se exprimă însuși cronicarul acestei cărți, Clément Borgal.

« Să scrii înseamnă înainte de toate un act de curaj, de încredere, o provocare și o umilință totodată », declara recent scriitorul Giovanni Arpino, al cărui roman *Anii maturității* a fost tradus și în limba romînă.

Ultimul roman al scriitorului Giuseppe Berto *Il male oscuro* (Răul ascuns), căruia i s-a decernat de curînd importantul premiu « Viareggio », a fost primit elogios de critică. « E o carte care va dura », scrie Giancarlo Vigorelli, o carte care vine de *profundis*, în mijlocul unei producții literare mediocre care înșală pe cititori și înjosește meseria de scriitor. E o carte care face cîste literaturii noastre ». Iar Carlo Salinari declară în *Vie Nuove*: « Noul roman al lui Giuseppe Berto este fără îndoială una dintre cele mai valoroase opere pe care le-am citit în ultimii ani... Esenin, înainte de a se sinucide, a scris că nu e un lucru nou să mori, dar nici să trăiești nu e un lucru nou. Din cartea lui Berto poți învăța că a muri e un lucru greu, dar a trăi e poate și mai greu ».

La Sofia a fost editată nu de mult o antologie a poeziei spaniole contemporane, sub îngrijirea poezilor Alexandr Muratov și Atanas Dalcev, cunoscuți prin numeroase traduceri din franceză, italiană și spaniolă. Muratov semnează și studiul introductiv, în care analizează temeinic mișcarea poetică a Spaniei din ultimii cincizeci de ani.

Retorno a la alborada (Întoarcere la revărsatul zorilor) se intitulează culegerea de portrete literare și eseuri ale lui Raúl Roa, profesor de științe sociale la Universitatea din Havana, actualmente ministru de externe al Cubei. Autorul înțelege prin *alborada* revoluția cubană, care n-a început acum doisprezece sau zece ani, ci odată cu lupta pentru independență, continuată prin împotrivirea la dictaturile care s-au perindat în Cuba pînă nu de mult. Cele două volume ale lucrării reprezintă o selecție din scrierile publicate în ultimii treizeci de ani, oferindu-ne o imagine a gândirii, sensibilității și atitudinii sale din această perioadă.

Alături de articole politice revoluționare, de manifeste redactate de Raúl Roa între anii 1931—1964, întîlnim evocări și studii asupra unor personalități literare ale lumii hispanice pe care autorul a avut prilejul să le cunoască îndeaproape, precum: Antonio Machado, Emilio Ballagas, Jorge Manach, Federico García Lorca, Eloy Blanco, Juan Ramón Jiménez, Alfonso Reyes, Pablo de la Torriente Brau, Rómulo Gallegos, José Ortega y Gasset. Toate articolele vădesc înalta conștiință a unui scriitor revoluționar care a înțeles necesitatea luptei intelectualilor alături de popor.

Premiul de poezie al concursului literar *Casa de las Américas* pe 1964 a fost acordat tînărului poet argentinian Mario Trejo, pentru volumul *El uso de la palabra*. Trejo desășoară și o bogată activitate de critic literar și cinematografic, pentru care i-a fost decernat premiul național argentinian de critică în 1959. După ce a trăit, pe rînd, în Chile, Brazilia, Italia, Spania și Franța, din octombrie 1962 s-a stabilit în Cuba, unde scrie scenariu de film.

Corectura: LIDA IGIROȘIANU și AL. BACIU

Tiparul executat la Întreprinderea Poligrafică „Arta Grafică” — București

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Secolul 20

REDACȚIA: CALEA VIC-
TORIEI, 115, TEL. 16.79.22
ADMINISTRAȚIA: ȘOSEAUA
KISELEF, 10 — TEL. 18.63.96
BUCUREȘTI